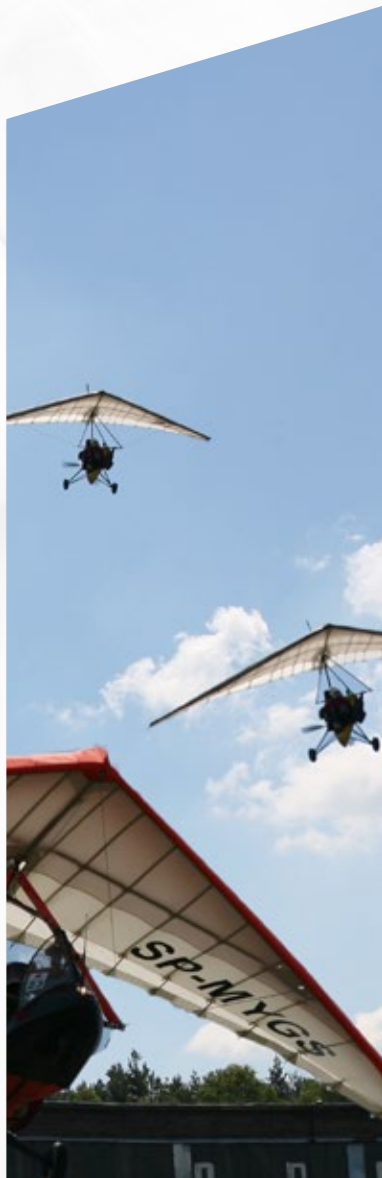

STRATEGIA

ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ
NA LATA 2014–2020

Dokument opracowany przez firmę Lider Projekt Sp. z o.o.

www.LiderProjekt.pl

We współpracy z:

Magdalena Szydłowska – Urząd Miasta Opola

Aniela Wojtowicz – Urząd Miasta Opola

Anna Wójcik – Urząd Miasta Opola

Aleksandra Tyła – Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska

Katarzyna Harnyś-Mielnik – Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska
oraz Gminy Aglomeracji Opolskiej

STRATEGIA ROZWOJU

AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
CZEŚĆ 1. Jak funkcjonują aglomeracje?	7
1.1. Modele funkcjonowania aglomeracji w warunkach europejskich.....	8
1.2. Uwarunkowania prawne tworzenia aglomeracji w Polsce.....	11
1.3. Spójność <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i> z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym.....	14
CZEŚĆ 2. Jaka jest Aglomeracja Opolska?.....	19
2.1. Delimitacja obszaru Aglomeracji Opolskiej.....	20
2.2. Analiza porównawcza.....	28
2.3. Świadomi swoich mocnych i słabych stron odnajdujemy szanse i niwelujemy zagrożenia – czynniki strategiczne SWOT.....	41
CZEŚĆ 3. Jaka będzie Aglomeracja Opolska?.....	47
3.1. Razem możemy więcej. Jak to wykorzystamy? Rozstrzygnięcia strategiczne	48
3.1.1. Koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej.....	48
3.1.2. Wizja Aglomeracji Opolskiej w 2020 r.	50
3.1.3. Wyzwania strategiczne – obszary współpracy.....	51
3.1.4. Cele strategiczne i projekty, które przyczynią się do realizacji celów.....	59
3.2. W jaki sposób zamierzamy osiągnąć założone cele? Założenia do procesu wdrażania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	67
3.2.1. Podmioty wdrażające.....	67
3.2.2. Źródła finansowania.....	69
3.2.3. Monitoring i ewaluacja <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	71
3.2.4. Zasady aktualizacji.....	74
CZEŚĆ 4. Udział społeczeństwa w pracach nad <i>Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	75
CZEŚĆ 5. Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.....	83
Załącznik 1 – Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów	87
I. Charakterystyka zagospodarowania przestrzennego.....	88
II. Mieszkańcy i kapitał społeczny Aglomeracji Opolskiej.....	93
III. Gospodarka i rynek pracy.....	102
IV. Edukacja i nauka	112
V. Infrastruktura kulturalna Aglomeracji Opolskiej.....	117
VI. Aktywny wypoczynek i dziedzictwo kulturowe Aglomeracji Opolskiej.....	121
VII. Środowisko.....	128
VIII. Infrastruktura techniczna i transport	136
IX. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Opolskiej	145

WPROWADZENIE

Aglomeracja Opolska to silnie urbanizujący się obszar, gdzie rzeczywistość społeczna, gospodarcza i przestrzenna podlega intensywnym przemianom. Pojawiają się nowe trendy demograficzne i społeczne, przekształceniu ulega struktura gospodarki, środowisko przyrodnicze oraz krajobraz miast i obszarów wiejskich. Istotnym czynnikiem wpływającym na obszar Aglomeracji Opolskiej jest postępująca suburbanizacja. Ma ona kluczowy wpływ na postrzeganie Aglomeracji jako zwartej struktury przestrzenno – funkcjonalnej, na którą składają się odrębne administracyjnie jednostki.

Stojące przed Aglomeracją Opolską wyzwania rozwojowe wymagają określenia nowych zasad, reguł i planów działania samorządów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych. Niniejsza *Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* pełni funkcję planu działania w perspektywie do 2020 roku. Jej realizacja winna przyczynić się do budowania spójności i konkurencyjności całego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego – Opola.

Gminy tworzące Aglomerację Opolską, będące w pełni świadome stojących przed nią wyzwań rozwojowych oraz identyfikujące się z ideą integracji aglomeracyjnej, podjęły się wspólnej realizacji *Strategii rozwoju* na najbliższe lata. Prezentowany dokument strategiczny stanowi potwierdzenie woli intensyfikowania współpracy samorządów lokalnych w ramach Aglomeracji Opolskiej, która wyrażona została w podpisanym we wrześniu 2012 roku Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej oraz sformalizowana powołaniem w październiku 2013 roku Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 określa wspólną wizję rozwojową gmin z jej obszaru. Realizacja celów strategicznych zapewni poprawę spójności wewnętrznej i dostępności komunikacyjnej Aglomeracji, wpłynie na jej stały wzrost gospodarczy, poprawę jakości i dostępności świadczonych usług publicznych, w tym edukacyjnych, poprawę stanu środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym rozwoju obszarów wiejskich. Celem nadrzędnym zaplanowanych działań strategicznych jest zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju Aglomeracji oraz poprawa jakości życia jej mieszkańców.

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 to pierwszy tego typu dokument, posiadający charakter integracyjny dla gmin ją tworzących. Wskazane w nim kierunki rozwojowe z jednej strony wpisują się w realizowane już przez poszczególne jednostki działania, z drugiej natomiast wyznaczają nowe płaszczyzny współpracy, przy zachowaniu zasady samorządności jednostek

terytorialnych. *Strategia* jest potwierdzeniem wspólnie obranego kierunku integracji międzygminnej przy jednoczesnym solidarnym współdziałaniu wszystkich najważniejszych podmiotów w ramach całej Aglomeracji.

Prezentowany dokument składa się z pięciu części. W pierwszej wskazane zostały uwarunkowania krajowe oraz europejskie tworzenia aglomeracji miejskich oraz wykazana została spójność zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* z europejskimi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi. W części drugiej przedstawione zostały wyniki delimitacji obszaru funkcjonalnego miejskiego ośrodka wojewódzkiego oraz analizy porównawczej Aglomeracji Opolskiej z pozostałymi miejskimi obszarami funkcjonalnymi ośrodków wojewódzkich w Polsce. Zarówno delimitacja, jak i analiza porównawcza zostały przeprowadzone na podstawie specjalnie wyselekcjonowanych wskaźników. Podsumowaniem tej części dokumentu jest analiza silnych i słabych stron Aglomeracji Opolskiej oraz szans i zagrożeń mogących istotnie wpłynąć na jej rozwój (analiza SWOT). Została ona przeprowadzona na podstawie dogłębnej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej Aglomeracji, która stanowi załącznik do niniejszego dokumentu.

Zasadniczą częścią *Strategii* jest rozdział III o charakterze postulatycznym. Określona została tu wizja Aglomeracji Opolskiej w 2020 roku oraz kluczowe wyzwania strategiczne w perspektywie najbliższych lat. Realizacja wizji możliwa będzie poprzez wyznaczone cele strategiczne i szczegółowe stanowiące odpowiedź na zdefiniowane wyzwania rozwojowe. Ponadto rozdział zawiera najważniejsze informacje o podmiotach wdrażających, źródłach finansowania oraz zasadach monitoringu i aktualizacji *Strategii*. Ostatnie dwa rozdziały dotyczą udziału społeczeństwa w tworzeniu *Strategii* (rozdział IV) oraz stanowią podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (rozdział V).

Realizacji zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* podejmują się partnerzy Aglomeracji Opolskiej – 21 gmin województwa opolskiego: Opole, Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdzeszowice, Chrząstowice, Dąbrowa, Dobreń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Tułowice¹.

Wdrażanie założeń dokumentu strategicznego spoczywać będzie przede wszystkim na samorządach tworzących Aglomerację, jednak pełne powodzenie jego realizacji wymagać będzie zaangażowania mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców, organizacji gospodarczych oraz innych podmiotów współpracujących na obszarze Aglomeracji.

¹ Gmina Tułowice przystąpiła do Aglomeracji Opolskiej w 2014 roku na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 19 marca 2014 r. Prace nad dokumentem strategicznym były wówczas wysoce zaawansowane. Delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego Opola wskazała jednak, iż Tułowice cechują się wysokim stopniem aglomeracyjności oraz podobnymi uwarunkowaniami społeczno – gospodarczymi co pozostałe gminy AO. W związku z powyższym powiększenie obszaru Aglomeracji Opolskiej o gminę Tułowice nie wpłynęło zasadniczo na kształt *Strategii*, wskazane w niej kierunki rozwoju i najistotniejsze rozstrzygnięcia strategiczne.

1

JAK FUNKCJONUJĄ AGLOMERACJE?

1.1. MODELE FUNKCJONOWANIA AGLOMERACJI W WARUNKACH EUROPEJSKICH

Aglomeracje miejskie zarówno w Europie jak i w Polsce są zróżnicowane pod względem wielkości, struktury i form zarządzania. Stanowią one jednocześnie podstawowe ogniwa współczesnego rozwoju przestrzennego, społecznego i gospodarczego Europy. Cechuje je wysoki stopień zagospodarowania i silna koncentracja kluczowych działalności – w szczególności tych o znaczeniu ponadgminnym. Ich powstanie jest przede wszystkim wynikiem koncentracji i rozwoju zabudowy oraz występowania szeregu funkcji na terenie znaczenie wykraczającym poza granice administracyjne jednostek je tworzących. To właśnie obszary wielkomiejskie (aglomeracje miejskie) w największym stopniu uczestniczą w procesach rozwojowych, w tym w procesie globalizacji. Duże miasta i ich otoczenie są więc nie tylko miejscami generującymi wysoki poziom życia i zagospodarowania przestrzeni lecz także traktowane są jako centra zmian, oddziałujące na całe regiony.

Zgodnie z wieloma definicjami aglomeracja miejska to spójny przestrzennie obszar o specyficznych właściwościach powstały jako efekt toczącego się procesu koncentracji zabudowy. Swym zasięgiem obejmuje nie tylko miasto, ale także powiązany z nim obszar silnego oddziaływania. Przebiegające intensywnie procesy urbanizacyjne idą w parze z silnymi zjawiskami gospodarczymi, społecznymi, koncentracją wykwalifikowanej siły roboczej. Na terenie aglomeracji funkcjonują liczne instytucje administracyjne, finansowe, ośrodki naukowe, badawcze i dydaktyczne. Ważnym wyznacznikiem aglomeracji jest występowanie na jej terenie skoncentrowanej infrastruktury technicznej, węzłów komunikacyjnych oraz infrastruktury społecznej.

W warunkach europejskich, jak i polskich, wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje aglomeracji miejskich:

- » Aglomeracje monocentryczne – najbardziej typowe aglomeracje, których ośrodkiem centralnym jest jedno duże miasto (zazwyczaj stolica regionu), wyróżniające się spośród innych jednostek osadniczych, wchodzących w skład jej skład wielkością, poziomem centralności i bogactwem funkcji.
- » Aglomeracje policentryczne – tworzone przez kilka ośrodków miejskich, często wysokiego poziomu centralności, otoczonych przez obszar zurbanizowany. Przykładem takich aglomeracji w Europie jest zagłębie Ruhry w Niemczech czy Aglomeracja Randstad w Holandii, w Polsce Aglomeracja Górnośląska oraz Trójmiejska.

Agglomeracji miejskich nie należy utożsamiać z metropoliami oraz jeszcze szerzej traktowanymi obszarami metropolitalnymi. W warunkach europejskich metropolie to aglomeracje miejskie liczące powyżej 1 mln mieszkańców. Jednak nie liczba ludności jest zasadniczym wyznacznikiem w definiowaniu metropolii. Zasadniczo odgrywają one istotną pozycję w strukturze osadniczej

kraju, stanowiąc centrum ekonomiczne, polityczne, kulturalne regionu lub państwa, z silnie rozwiniętą siecią połączeń transportowych, w tym przede wszystkim połączeń międzynarodowych. Metropolie charakteryzują się dostępnością przestrzenną i stanowią centrum rozwoju systemu połączeń sieciowych. Otaczane są przez strefy podmiejskie o znacznym potencjale rozwoju gospodarczego.

Intensywnie przebiegające procesy suburbanizacji, będące konsekwencją rozwoju przestrzennego, coraz częściej występujące zjawisko rozlewania się miast (ang. *urban sprawl*) i wychodzenia poza granice administracyjne poszczególnych struktur miejskich, a także szczególna rola dużych miast w procesach globalizacji, to tylko najważniejsze zagadnienia mające wpływ na wzrost zainteresowania tematyką integracji samorządowej w ramach aglomeracji miejskich w Europie.

W kontekście tworzenia się przestrzennych struktur wielkomiejskich szczególnego znaczenia nabiera kwestia współpracy między jednostkami, wchodzącymi w skład danej aglomeracji. Efektywna współpraca w ramach aglomeracji miejskich ma bezpośrednie przełożenie na racjonalne zarządzanie obszarami zurbanizowanymi oraz lepsze wykorzystywanie posiadanych zasobów.

Struktury samorządowe niejednokrotnie nie są dostosowane do dynamicznie postępujących procesów suburbanizacji i wynikających z nich zmian przestrzenno-funkcjonalnych. W dobie silnego rozwoju aglomeracji miejskich pojedyncze jednostki podmiejskie często nie są w stanie realizować w sposób efektywny swoich zadań publicznych. Są albo zbyt małe albo zbyt mocno uzależnione funkcjonalnie w ramach aglomeracji. Fragmentaryzacja administracyjna występująca na obszarach aglomeracji powinna być rekompensowana przez sprawnie funkcjonujący proces integracji zarządzania jej sprawami. Doświadczenia krajów Europy zachodniej pokazują, iż problemy rozwojowe miast centralnych oraz jednostek podmiejskich, a także bieżącą realizację ich najważniejszych zadań należy rozpatrywać w ujęciu całych aglomeracji miejskich. Konsekwencją tego jest wypracowanie różnych modeli ustrojowych, gwarantujących skuteczność działań samorządowych.

W większości krajów europejskich, w tym w Polsce, współpraca między poszczególnymi szczeblami administracyjnymi jest koniecznością, zauważaną w szczególności w obszarach aglomeracyjnych czy metropolitalnych. Istniejące formy współpracy międzygminnej regulowane są z jednej strony przez odgórne regulacje wewnątrz krajowe, a z drugiej są wynikiem oddolnych, nieformalnych inicjatyw samorządowych.

Struktury podziału administracyjnego mają bardzo istotne znaczenie w występowaniu i przebiegu szeregu powiązań funkcjonalno-przestrzennych w aglomeracjach miejskich. Mają też wpływ na wybór form

współpracy, ich trwałości i perspektywicznych szans rozwojowych. Występujące w Europie modele kooperacji samorządowej w obszarach aglomeracji miejskich przybierają różne formy, opierając się niejednokrotnie na odmiennych regulacjach prawnych. Zasadniczo współpraca w ramach aglomeracji miejskich w Europie przebiegać może w jednej ze wskazanych poniżej form (Kaczmarek, Mikula 2007):

- » Zmiana istniejących już struktur administracyjnych na obszarze aglomeracji. Jest to najbardziej zaawansowana forma integracji interkomunalnej, występująca najczęściej na etapie reform administracyjnych w Europie na poziomie gminnym i regionalnym. Tej formie integracji towarzyszy znaczny opór gmin podmiejskich, obawiających się utraty swojej autonomii poprzez wchłonięcie przez większe struktury powoduje. Jest ona mało efektywnym instrumentem współpracy. W tym przypadku w grę wchodzi również aspekt wpływu i aspiracji politycznych poszczególnych jednostek, które w wyniku zmian administracyjnych miałyby przekazać część swoich kompetencji i zadań do realizacji jednostce wyższego rzędu, w tym wypadku jednostce aglomeracyjnej (metropolitalnej). Stworzony ponad dotychczas funkcjonującym podziałem administracyjnym nowy szczebel administracyjny, stanowiący formę samorządu metropolitalnego zazwyczaj dotyczy drugiego szczebla podziału – pomiędzy gminnym a powiatowym. Nazywany bywa na gruncie europejskim powiatem metropolitalnym, który w Europie funkcjonował w latach 80' w Anglii, a także w dużo mniejszym zakresie we Włoszech, Holandii i Niemczech. W przypadku tej mocno sformalizowanej współpracy pojawiającym się problemem jest kwestia podziału kompetencji między poszczególne szczeble administracyjne, podziału zadań, a przede wszystkim sama forma sprawowania władzy i podział środków finansowych na realizację swoich wspólnych zadań.
- » Działania opierające się na różnego rodzaju formach prawnych tj. związkach publicznoprawnych, obligatoryjnych związkach komunalnych, fakultatywnych związkach komunalnych, porozumieniach, stowarzyszeniach oraz związkach cywilnoprawnych. Zakres zadań tego typu form zależny jest od praw i kompetencji jednostek go tworzących. Związki międzygminne to powszechnie występująca forma współpracy w ramach aglomeracji miejskich zarówno w Europie jak i w Polsce. Związki międzygminne są reprezentowane przez przedstawicieli jednostek wchodzących w ich skład, a w przeciwieństwie do nich realizują tylko te zadania, do których zyskały uprawnienia. Mniej sformalizowaną formą współpracy są różnego rodzaju stowarzyszenia, stanowiąc jedynie uzupełnienie dla działań gminy. Najczęściej realizowanymi działaniami stowarzyszeń jest promocja gmin, wspieranie wspólnych działań i wspieranie idei współpracy.
- » Międzyterytorialne porozumienia, nie bazujące na żadnych formach osobowości prawnej. Należą do nich najczęściej porozumienia, na podstawie których możliwe jest przekazanie wykonania realizacji pewnych zadań innej współpracującej jednostce. Porozumienia gminne posiadają luźny charakter o cechach partnerskich i całkowicie dobrowolnych. W celu wykonywania określonych zadań na podstawie porozumienia nie tworzy się, jak w przypadku dwóch poprzednio wskazanych form odrębnych struktur za-

rządczych – organów władzy. Współpraca opiera się najczęściej na zapisach umów.

Występujące w krajach europejskich przykłady integracji aglomeracyjnej przybierają z jednej strony formę działań odgórnych (top down), narzucanych przez władze na poziomie krajowym lub regionalnym w formie regulacji ustawowych oraz działań oddolnych (*bottom up*), mających przeważnie charakter dobrowolny. Należy jednak zauważyć, iż obydwie formy integracji w warunkach europejskich występują zazwyczaj łącznie. Proces integracji przebiega zarówno na podstawie działań odgórnych jak i oddolnych, co stanowi pewnego rodzaju kompromis reform metropolitalnych zarówno ze strony władz centralnych jak i samorządów lokalnych.

Ciekawymi przykładami integracji międzygminnej w ramach struktur aglomeracyjnych są opisane poniżej obszary Hanoweru, Stuttgartu, Lille oraz Helsinek. Zastosowane w tych aglomeracjach rozwiązania organizacyjno-prawne stanowiąc mogą bazę dobrych praktyk dla rozwijającej się działalności samorządów w Polsce w zakresie budowania współpracy międzygminnej.

HANOWER

Wyjątkowo bogate doświadczenia w zakresie integracji aglomeracyjnej mają Niemcy, gdzie z uwagi na federalny charakter kraju występuje duża różnorodność stosowanych rozwiązań. Aglomeracje miejskie w Niemczech, w przeciwieństwie do tych w krajach unitarnych, nie są traktowane jednakowo w skali całego kraju, tylko posiadają zróżnicowaną pozycję w ramach poszczególnych Landów.

Wyjątkowym przykładem jest Region Hanower, zmieniający przez ostatnie dziesięciolecie formę funkcjonowania integracji aglomeracyjnej z modelu „odgórnego” w kierunku działań „oddolnych”.

Reforma przeprowadzona w 2000 roku do stworzenia Regionu Hanoweru, z bezpośrednio wybieranymi władzami, realizującego wszystkie działania polityczne i administracyjne w obszarze aglomeracji. Likwidacji uległ Związek Komunalny, lecz sam region zachował określony wcześniej zakres przestrzenny. Organem związku pozostało zgromadzenie z wybieranymi w sposób bezpośredni członkami a także zarząd oraz prezydent regionu, również wybierany w wyborach bezpośrednich.

Przykład Hanoweru, często stanowi wzór dla kształtujących się polskich aglomeracji miejskich. Cechują go częste zmiany form organizacyjnych i ich duża elastyczność, związana ze zmieniającym się otoczeniem.

STUTTGART

Agglomeracja Stuttgartu stanowi przykład integracji, bazującej na wieloletniej tradycji i doświadczeniu w intensywnej kooperacji wielkomiejskiej dużego miasta i okolicznych gmin. Rozwijane przez lata modele zarządzania obszarem Aglomeracji Stuttgartu doprowadziły do stworzenia rozbudowanej, mocno sformalizowanej i zinstytucjonalizowanej struktury, która obok Hanoweru wymieniana jest często jako wzorzec dla powstających aglomeracji w Polsce. Podstawę instytucjonalną obszaru metropolitalnego Stuttgartu stanowi Związek Regionu Stuttgartu (Verband Region Stuttgart), pełniący funkcje polityczne oraz organizacyjne w regionie.

Głównym zadaniem związku jest wspieranie rozwoju gospodarczego regionu na zasadach ścisłej współpracy międzygminnej. Zadaniem obowiązkowymi są: regionalne i miejscowe planowanie przestrzenne, planowane komunikacyjne, organizacja transportu publicznego, go-

spodarka odpadami oraz działania z zakresu marketingu turystycznego i promocji. Do zadań fakultatywnych należą natomiast: inicjatywy kulturalne, sportowe i kongresowe oraz organizacja targów wystawienniczych. Związek Regionu Stuttgartu swoje kluczowe zadania o charakterze aglomeracyjnym wykonuje poprzez tworzone spółki celowe, których jest udziałowcem w sposób bezpośredni lub pośredni.

LILLE

We Francji początki integracji międzygminnej sięgają końca XIX wieku, kiedy to po raz pierwszy nastąpiła w formie syndykatów gmin. Pełniły one rolę podobną do współcześnie funkcjonujących związków gmin, posiadały oddzielną osobowość prawną zapewniając przez to skuteczną realizację zadań publicznych. Obecnie współpraca międzygminna w obszarach aglomeracyjnych we Francji jest również bardzo bogata i przybierała na przestrzeni lat wiele form, do których zaliczyć należy m.in. związki miejskie, dystrykty miejskie, wspólnoty miejskie czy także związki aglomeracyjne.

Organizacja administracji publicznej we Francji charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem, przez co dużą popularnością formą współpracy są liczne związki międzygminne. Dla aglomeracji miejskich o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców przewidzianą formą współpracy upraszczającą struktury zarządzania jest wspólnota miejska (Communauté Urbaine). Realizuje ona zarówno zadania obowiązkowe jak i opcjonalne. Uczestnictwo we wspólnocie jest obowiązkowe dla gmin obszaru metropolitalnego. Do tej pory we Francji powołano 15 wspólnot miejskich.

Interesującym przykładem jest policentryczna Aglomeracja Lille, wykazująca cechy konurbacji. Z uwagi na jej położenie przy granicy z Belgią traktowana jest jako aglomeracja transgraniczna. Jej oddziaływanie funkcjonalne i przestrzenne znajduje wyraz także poza granicą Francji. Zadania realizowane są poprzez Wspólnotę Miejską Lille Metropole obejmującą francuską część konurbacji. Wspólnota Miejska Lille Metropole (Lille Metropole Communauté Urbaine) została powołana w 1966 roku, co sprawia, że jest jednym z najstarszych obszarów metropolitalnych Europy o zintegrowanej strukturze zarządzania. Wspólnota działa na zasadzie organizacji publicznej zajmującej się współpracą międzygminną, o własnym budżecie. Została ona powołana w celu wspierania działalności gmin, a w szczególności dla zapewnienia odpowiedniej struktury i harmonijnego rozwoju konurbacji poprzez tworzenie sieci instytucji publicznych i usług.

HELSINKI

W Aglomeracji Helsińskiej współpraca międzygminna realizowana jest przede wszystkim dzięki oddolnym

inicjatywom gmin wchodzących w jej skład, a także są wynikiem współpracy innych organizacji publicznych i społecznych. Współpraca międzygminna w Helsinkach funkcjonuje już od lat 70. XX wieku. Dotychczasowe partnerstwa koncentrowały się głównie wokół problemów usług publicznych, a z biegiem czasu przeniosły się na płaszczyznę współpracy regionalnej w zakresie rozwoju gospodarczego oraz promocji. Współpraca gmin w ramach Aglomeracji Helsińskiej nastawiona jest przede wszystkim na budowanie i utrzymanie wysokiej pozycji konkurencyjnej Helsinek na arenie międzynarodowej.

Zadaniami podstawowymi Związku jest przede wszystkim zarządzanie transportem publicznym i gospodarką odpadami, a także realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska, zwłaszcza monitoring jakości powietrza. Poza obsługą czterech gmin tworzących Aglomerację, z usług związku korzystają również sąsiednie gminy nie zrzeszone w ramach struktur aglomeracyjnych.

WENECJA

Przykładem aglomeracji miejskiej, w której koordynacja zarządzania przebiega również na zasadach oddolnych jest włoska Wenecja. W ramach współpracy jednostek samorządu terytorialnego, mającej charakter horyzontalny wypracowano rozwiązania dotyczące przede wszystkim gospodarki wodno-ściekowej. Współpraca na obszarze Aglomeracji Weneckiej była możliwa wraz z wypracowaniem porozumienia, co do wspólnych celów jednostek ją tworzących oraz zagadnień uspołecznienia problematyki aglomeracyjnej. Tego typu inicjatywy coraz częściej tworzone są również w Polsce m.in. w zakresie wspólnego zakupu energii elektrycznej czy realizacji programów gospodarki odpadami i wodno-ściekowej.

Jak wskazują europejskie przykłady w zakresie integracji aglomeracyjnej forma i wybór obszarów współpracy w ramach aglomeracji miejskich uzależnione są w dużej mierze od aspektu przestrzennego. To właśnie kwestie odległości pomiędzy poszczególnymi jednostkami determinują skalę i intensywność współpracy. Ma to szczególne znaczenie w realizacji wspólnych projektów o charakterze infrastrukturalnym m.in. z zakresu gospodarki komunalnej, infrastruktury technicznej. Formy współpracy narzucone jednostkom lokalnym odgórnie, na podstawie regulacji krajowych nie spotykają się jednak z powszechną akceptacją i są traktowane jako forma ingerencji w autonomiczność gmin.

Europejskie doświadczenia w zakresie integracji aglomeracyjnej wskazują, iż najczęściej obieraną formą współpracy terytorialnej są związki i stowarzyszenia, które nie ingerują w strukturę zastanego podziału administracyjnego danego terenu. Współpraca ta ma charakter dobrowolny, stanowiąc uzupełnienie dla sztywnych, funkcjonujących już form kooperacji.

1.2. UWARUNKOWANIA PRAWNE TWORZENIA AGLOMERACJI W POLSCE

Obecnie w Polsce nie występuje jednolita i zintegrowana polityka miejska, realizowana na poziomie centralnym. Także w kontekście tworzenia aglomeracji miejskich, czyli w procesie wymagającym intensywnej współpracy władz na wszystkich szczeblach administracji publicznej – od poziomu rządowego, przez regionalny, aż po poziom lokalny, brak jest spójnej strategii nastawionej na regulację mechanizmów zarządzania w obszarach wielkomiejskich. Mimo toczącej się od wielu lat w kręgach rządowych oraz samorządowych dyskusji na temat wspierania integracji międzygminnej w aglomeracjach miejskich brakuje nadal nowoczesnych rozwiązań prawnych w tym zakresie. Wobec braku centralnych wytycznych, dotyczących tworzenia aglomeracji miejskich współpraca samorządów w tym zakresie przebiega zasadniczo w oparciu o ogólne regulacje prawne dotyczące samorządu terytorialnego, które nie zawsze uwzględniają specyfikę obszarów silnie zurbanizowanych.

Podstawą prawną w kreowaniu współpracy w aglomeracjach miejskich jest obecnie ustawodawstwo w zakresie planowania metropolitalnego oraz współpracy jednostek samorządu lokalnego. Różnego typu zapisy i rozstrzygnięcia w zakresie aglomeracji miejskich zawarte są w ustawach dotyczących m.in. rozwoju regionalnego i gospodarczego, w strategii rozwoju kraju i strategiach sektorowych oraz w programach operacyjnych, w koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, a także w programach zawierających zadania rządowe. Dość enigmatycznie aglomeracje miejskie traktuje również ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku, wskazując jedynie na potrzebę opracowywania na poziomie województw planów zagospodarowania przestrzennego na bliżej niezdelimitowanych obszarach metropolitalnych. Istotny jest fakt dostrzeżenia specyfiki procesów rozwojowych

występujących wokół dużych miast, jednak próba regulacji zjawisk w aglomeracjach miejskich zarysowana została bardzo ogólnie. Brakuje szczegółowych wytycznych niezbędnych do efektywnego wykorzystania instrumentów planistycznych w aglomeracjach miejskich.

Do tej pory nie zostały wypracowane w Polsce skuteczne narzędzia w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego w kreowaniu i realizacji polityki rozwoju w aglomeracjach miejskich. Sytuacja ta ulega jednak stopniowej poprawie, co jest m.in. konsekwencją realizowanej polityki Unii Europejskiej nastawionej na wspieranie obszarów wielkomiejskich, tzw. „biegunów wzrostu”. Coraz częściej pojawiają się także dobre przykłady współpracy międzygminnej w różnych aglomeracjach miejskich w kraju.

Aktualnie współpraca jednostek samorządu terytorialnego w aglomeracjach miejskich opiera się głównie na zapisach ustawy o samorządzie gminnym, na mocy której możliwe jest nawiązanie ścisłej współpracy w trzech zasadniczych formach. Zaliczają się do nich:

1. „Celowe” związki międzygminne (komunalne),
2. Porozumienia komunalne,
3. Stowarzyszenia gmin.

Zakres podmiotowy poszczególnych form współpracy jest zróżnicowany i mimo pewnych specyficznych ograniczeń stwarza możliwości dla inicjowania i kreowania współpracy w obszarach aglomeracji miejskich w Polsce. Mimo niewielkich korzystnych zmian dotyczących m.in. umożliwienia tworzenia stowarzyszeń gminno-powiatowych to w zasadniczych obszarach m.in. dotyczących powoływania związków między gminnymi administracjami i realizacji przez nie wspólnych projektów o zasięgu aglomeracyjnym, regulacje prawne nie uległy w ostatnich latach zmianom.

ZWIĄZKI KOMUNALNE

Związki komunalne mogą być tworzone w celu wspólnego wykonywania zadań publicznych, ale tylko przez jednostki tego samego szczebla administracyjnego. Związek międzygminny to struktura współpracy dobrowolnej o charakterze typowo zadaniowym. Odpowiedzialny jest za realizację zadań publicznych w ramach wyodrębnionej pod względem organizacyjnym, prawnym i finansowym struktury. Związek koncentruje się jedynie na realizacji powierzonych mu przez jego organizatorów zadań, a w przeciwieństwie do gmin go tworzących nie jest obciążony szerokim katalogiem zadań wynikających z ustaw szczegółowych. Przeniesienie na związek pewnych zadań publicznych wiąże się z przeniesieniem praw i obowiązków za ich realizacją. Przekazane

przez gminę zadania stają się zadaniami własnymi związku ze wszystkimi konsekwencjami. Podstawową zaletą tej formy współpracy jest przysługująca mu osobowość prawna, umożliwiająca podejmowanie czynności zarówno w sferze prawa cywilnego jak i publicznego. Związek tworzony może być przez minimalnie dwie jednostki, które nie muszą sąsiadować ze sobą bezpośrednio. Nie istnieją również ograniczenia co do możliwości uczestnictwa jednej jednostki w więcej niż w jednym związku. Funkcjonujące w Polsce związki komunalne najczęściej realizują zadania z zakresu: ochrony środowiska, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-kanalizacyjnej i ściekowej, turystyki i promocji turystycznej, transportu publicznego, rozwoju gospodarczego, edukacji i kultury.

POROZUMIENIA ADMINISTRACYJNE

Porozumienia międzygminne stanowią szeroko wykorzystywaną formę współpracy administracji publicznej w Polsce. Zawijywane mogą być między jednostkami samorządu terytorialnego a organami administracji rządowej. W zakresie współpracy międzygminnej wyróżnia się porozumienia celowe oraz zadaniowe. Przedmiotem porozumień jest podobnie jak w przypadku związku realizacja zadań publicznych będących w kompetencjach samorządu.

Zasadniczym celem zawarcia porozumienia między gminami jest przeniesienie wykonania zadania na inną

jednostkę samorządową, niż ta, która pierwotnie była odpowiedzialna za jego realizację. Powierzone zadanie pozostaje nadal zadaniem własnym gminy. Porozumienia mają charakter dobrowolny, a gminy mają pełną autonomię co do określenia zadań, zakresu porozumienia, wyboru partnerów i czasu jego trwania.

Dziedzinami stanowiącymi najczęściej przedmiot porozumień międzygminnych są zadania z zakresu organizacji transportu publicznego, edukacji, pomocy społecznej, kultury, gospodarki odpadami czy gospodarki wodno-ściekowej.

STOWARZYSZENIA LOKALNE

Stowarzyszenie to powszechna forma zrzeszania się jednostek samorządu terytorialnego, która wynika bezpośrednio z zapisów Konstytucji RP. Obecnie przepisy prawa dopuszczają możliwość tworzenia stowarzyszeń przez każdą jednostkę samorządową. Powoływane stowarzyszenia mogą mieć charakter horyzontalny (stowarzyszenia tworzone między jednostkami tego samego szczebla administracyjnego) oraz wertykalny (tworzony przez jednostki różnych szczebli administracyjnych). Stowarzyszenia mogą być tworzone przez co najmniej 3 jednostki samorządowe różnych poziomów administracji. W momencie wpisania stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego uzyskuje ono osobowość prawną, stanowiąc odrębny od tworzących go jednostek podmiot prawa.

Stowarzyszenie lokalne jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Jego powołanie służy przede wszystkim wspólnej reprezentacji interesów jednostek go tworzących w różnych obszarach życia społecznego, gospodarczego i politycznego.

Szczególną formą stowarzyszeń jednostek samorządowych są stowarzyszenia metropolitalne (aglomeracyjne). W Polsce stowarzyszenia metropolitalne tworzone są w największych aglomeracjach miejskich miast wojewódzkich, np. Szczecińskiej, Gdańskiej, Poznańskiej, Rzeszowskiej, Opolskiej, Zielonogórskiej, Olsztyńskiej oraz Wrocławskiej.

Współpraca samorządów lokalnych poza wyżej wymienionymi formami możliwa jest także w ramach zawierania umów bilateralnych i wielostronnych. Występują również tzw. nieformalne sieci metropolitalne (aglomeracyjne), których przykładem są Aglomeracja Kalisko – Ostrowska oraz Aglomeracja Wałbrzyska.

Skuteczna integracja samorządów lokalnych w ramach aglomeracji miejskich mimo licznych możliwości prawno-organizacyjnych napotyka także na wiele ograniczeń, związanych z niedoskonałościami poszczególnych form integracji. Szansą na minimalizację tych ograniczeń może być wprowadzenie jednolitych, ogólnokrajowych regulacji ustawowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania aglomeracji miejskich w Polsce.

W dobie intensywnie prowadzonej dyskusji nad przyszłością aglomeracji miejskich istotny wydaje się pomysł powołania zespołów współpracy terytorialnej, który zawarty jest w Prezydenckim projekcie ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw (druk sejmowy nr 1699) z 30 sierpnia 2013 r. Zakłada on m.in. dobrowolne tworzenie sieci formalnej współpracy w aglomeracjach w elastycznych ramach ustawowych, dających znaczne możliwości dostosowania modelu współpracy do lokalnych potrzeb i uwarunkowań. Byłaby to pośrednia forma między związkiem komunalnym a stowarzyszeniem.

Jednakże jak wskazuje praktyka współpracy międzygminnej w Polsce i działania rządowe w tym zakresie, w dobie braku ogólnokrajowych regulacji ustawowych w tworzeniu aglomeracji miejskich przyszła współpraca najprawdopodobniej bazować będzie na oddolnych, dobrowolnych inicjatywach. Kierunki i dynamika zarządzania w aglomeracjach miejskich w Polsce będzie zatem uzależniona przede wszystkim od aktywności władz samorządowych w tworzeniu poszczególnych płaszczyzn współpracy.

Ułatwienie zasad współpracy jednostek tworzących aglomeracje miejskie powinno iść w kierunku zwiększania elastyczności w realizacji wspólnych działań i przyczynić się do zapewnienia ich wysokiej efektywności. Nabiera to szczególnego znaczenia w dobie odejścia od hierarchicznego zarządzania publicznego.

Samorządy terytorialne w Polsce w celu budowania płaszczyzny współpracy z innymi podmiotami wykorzystują ponadto inne dostępne możliwości prawno – organizacyjne. Na podstawie zapisów ustaw szczegółowych dopuszczalne jest również tworzenie następujących form współpracy, tj.

- » Spótek prawa handlowego,
- » Lokalnych organizacji turystycznych,
- » Lokalnych grup działania (w formie stowarzyszeń lub fundacji),
- » Konsorcjów,
- » Kłastrów,
- » Sieci współpracy.

Tabela 1. Formy współpracy jednostek samorządu terytorialnego w Polsce

	Samorząd gminny	Samorząd powiatowy	Samorząd wojewódzki
Samorząd gminny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Związek międzygminny 2. Porozumienie komunalne 3. Stowarzyszenie 4. Spółka prawa handlowego 5. Lokalna grupa działania 6. Lokalna organizacja turystyczna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Porozumienie z gminą 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego 4. Lokalna grupa działania 5. Lokalna organizacja turystyczna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Porozumienie ws. powierzenia zadań publicznych JST z obszaru województwa 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego
Samorząd powiatowy		<ol style="list-style-type: none"> 1. Związek międzypowiatowy 2. Porozumienie międzypowiatowe 3. Stowarzyszenie 4. Spółka prawa handlowego 5. Lokalna grupa działania 6. Lokalna organizacja turystyczna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Porozumienie ws. powierzenia zadań publicznych JST z obszaru województwa 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego
Samorząd wojewódzki			<ol style="list-style-type: none"> 1. Stowarzyszenie 2. Spółka prawa handlowego

Źródło: Współpraca JST w Polsce. Stan i potrzeby (2013)

1.3. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020 Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA POZIOMIE EUROPEJSKIM, KRAJOWYM I REGIONALNYM

„Coraz bardziej potrzebujemy całościowych strategii i skoordynowanych działań ze strony wszystkich instytucji i osób zaangażowanych w proces rozwoju miejskiego. Strategii, które wykraczałyby poza granice miast. Władze publiczne na każdym szczeblu – lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim – ponoszą odpowiedzialność za przyszłość naszych miast. Aby wszystkie te szczeble działały w sposób efektywny, musimy poprawić koordynację obszarów polityki sektorowej i rozwinąć nowe poczucie odpowiedzialności za politykę zintegrowanego rozwoju miejskiego”.

(Karta Lipska, 2007)

W ramach procesu opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* wykazana została spójność zapisów strategicznych z dokumentami wyższego rzędu, do których zaliczyć należy:

- » Strategię Unii Europejskiej – Europa 2020,
- » Strategię Rozwoju Kraju - Polska 2030,
- » Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju 2020,
- » Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010–2020,
- » Umowę Partnerstwa,
- » Projekt Krajowej Polityki Miejskiej,

- » Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020,
- » Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014–2020.

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 wpisuje się określone cele i priorytety rozwojowe wskazane w dokumentach strategicznych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i wojewódzkim.

Tabela 2. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 z dokumentami strategicznymi poziomu unijnego, krajowego i regionalnego

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020				
CEL 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	CEL 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	CEL 3 Wysoka jakość edukacji	CEL 4 Ochrona środowiska	CEL 5 Rozwój obszarów wiejskich
Strategia Europa 2020				
		i. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji		
Priorytety	II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej	III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną		
Inicjatywy przewodnie	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Unia Innowacji	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Nie dotyczy
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Europejska agenda cyfrowa	Młodzież w drodze	
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	
	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia		
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030				
Trzecia Fala Nowoczesności				
Obszary strategiczne	II. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski	i. Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki		II. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski
Cele strategiczne	Rozwój regionalny	Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna	Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Rozwój regionalny
	Transport	Kapitał ludzki	Polska cyfrowa Kapitał ludzki	

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020					
Cele strategiczne	CEL 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	CEL 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	CEL 3 Wysoka jakość edukacji	CEL 4 Ochrona środowiska	CEL 5 Rozwój obszarów wiejskich
Strategia Rozwoju Kraju 2020: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo					
Obszar strategiczny	II. Konkurencyjna gospodarka				
	III. Spójność społeczna i terytorialna				
Cele strategiczne	II. 1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej	II. 4. Rozwój Kapitału Ludzkiego	II. 5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych	II. 6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
		II. 2. Wzrost wydajności gospodarki			
	II. 3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki	III. 1. Integracja społeczna	III. 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych		
	II. 5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych	III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych			
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie					
Cele polityki regionalnej	1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów				
	2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych				
	1.1. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych	1.1. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020					
Cele strategiczne	CEL 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	CEL 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	CEL 3 Wysoka jakość edukacji	CEL 4 Ochrona środowiska	CEL 5 Rozwój obszarów wiejskich
	1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe		2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
	2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	2.1. Wzmocnienie spójności w układzie krajowym 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe			
Umowa Partnerstwa					
Cele główne	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej
	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	
Priorytetowe obszary wsparcia	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Spójność społeczna i aktywność zawodowa
	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020					
Cele strategiczne	CEL 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	CEL 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	CEL 3 Wysoka jakość edukacji	CEL 4 Ochrona środowiska	CEL 5 Rozwój obszarów wiejskich
Projekt Krajowej Polityki Miejskiej					
Cele szczegółowe	1. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia				
	2. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu				
	Nie dotyczy	3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich			
	4. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji				
	5. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych				
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020					
8. Konkurencyjna Aglomeracja Opolska					
Cele strategiczne	3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka		1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy		7. Wysoka jakość środowiska
	4. Dynamiczne przedsiębiorstwa		5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna		
	5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna		7. Wysoka jakość środowiska		10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie
	9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu				
	6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług				
Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020					
Osie priorytetowe	VII.2.A.1. Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców		X.2.A.1. Wysoka jakość edukacji		IV.2.A.1. Gospodarka niskoemisyjna
	VIII.2.A.1. Konkurencyjny rynek pracy		XI.2.A.1. Inwestycje w infrastrukturę społeczną		V.2.A.1. Zapobieganie zagrożeniom
	VI.2.A.1. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego				VI.2.A.1. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego
	VII.2.A.1. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego				

2

JAKA JEST AGLOMERACJA OPOLSKA?

2.1. DELIMITACJA OBSZARU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

1. WSTĘP

Jedną z kluczowych analiz, które należy wykonać w ramach prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* jest wyznaczenie właściwego zasięgu AO. Przez zasięg Aglomeracji można rozumieć jej obszar geograficzno-administracyjny, którego centrum stanowi miasto o funkcjach aglomeracyjnych, a obszary je otaczające tworzą z nim silne powiązania o charakterze funkcjonalnym. W takiej rzeczywistości społeczno-gospodarczej i przestrzennej zaczynają zanikać różnice pomiędzy ośrodkiem centralnym, a otaczającymi go obszarami – gminami. Wyrównuje się poziom urbanizacji, dostępność do infrastruktury technicznej i do innych usług publicznych, obszary rolnicze zagospodarowywane są pod funkcje mieszkaniowe lub funkcje gospodarcze o charakterze pozarolniczym. Przejawem istnienia aglomeracji są także przepływy ludności. Mieszkańcy suburbii miasta aglomeracyjnego codziennie przemieszczają się do ośrodka centralnego głównie w celach zawodowych.

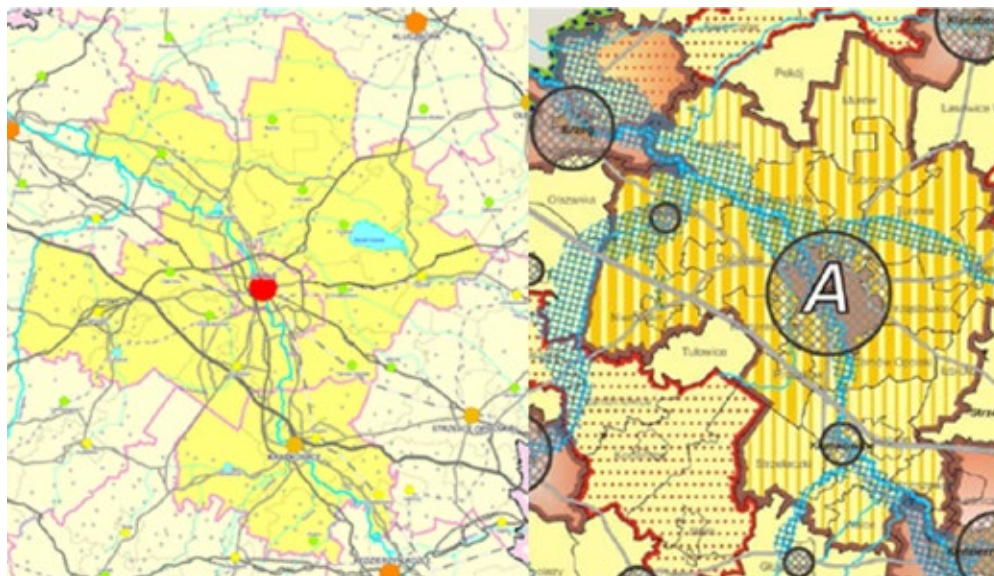
Wyznaczeniu zasięgu Aglomeracji służy analiza określona jako delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych. Przeprowadzając delimitację, zastosowano zróżnicowane podejście badawcze, będące swoistą kompilacją dotychczasowego dorobku naukowego w studiach aglomera-

cyjnych. Jest ono jednocześnie kompromisem pomiędzy odmiennymi podejściami do tego, czym jest aglomeracja.

Podstawą delimitacji jest stwierdzenie, iż aglomeracja to przestrzeń towarzysząca dużemu i silnemu miastu (ośrodek aglomeracyjny – Opole), wykazująca duże podobieństwo do niego: zarówno morfologiczne (układy struktur), fizjonomiczne (wygląd otoczenia), jak i funkcjonalne (wsie o charakterze nierolniczym). Oznacza to, że w skład aglomeracji wchodzi te gminy, które na tle województwa są najbardziej „miejskie” niezależnie od ich statusu administracyjnego. „Miejskie” cechy mogą wykazywać także gminy wiejskie czy miejsko-wiejskie.

W województwie opolskim struktura Aglomeracji jest jasno zdefiniowana i określona zarówno w wymiarze przestrzennym, jak i w wymiarze polityki regionalnej. Zadziewiczamy to pracom podjętym w ramach sporządzenia *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego*², które potwierdziły i utrzymały zasięg Aglomeracji w kształcie, jaki zapisano w *Strategii Rozwoju Województwa z roku 2005*. Rok 2012 przyniósł aktualizację *Strategii Rozwoju Województwa*³, która nieznacznie zmieniła zasięg Aglomeracji, dołączając do niej gminy Lewin Brzeski i Izbicko oraz odłączając gminę Tułowice.

Rycina 1. Zasięg Aglomeracji Opolskiej wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (po lewej) i wg *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* (po prawej)

Źródło: Przytoczone dokumenty

2 Przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r.

3 Przyjęta Uchwałą Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.

Aglomeracja Opolska jest podmiotem zinstytucjonalizowanym⁴. Punktem wyjścia przyjętym w analizie dotyczącej jej delimitacji był zasięg Aglomeracji wskazany na mapie „Bieguny wzrostu i obszary problemowe” zawartej w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* Z tego powodu, w badaniu za punkt odniesienia uznano właśnie tę granicę. Obszar Aglomeracji zaznaczono żółtym kolorem na kartogramach prezentujących zastosowane w analizie wskaźniki. Pozwala to na odniesienie wyników badania wprost do gmin tworzących Aglomerację Opolską, co jest niejako swoistą formą diagnozy stanu tych jednostek i Aglomeracji jako całości. Ma to fundamentalne znaczenie dla wdrażania idei skoordynowanego i zintegrowanego planowania, która opiera się na partnerstwach międzygminnych, dialogu z szerokim spektrum partnerów i planowaniu rozwoju lokalnego w szerszym kontekście niż granice jednej gminy.

W skład Aglomeracji Opolskiej wchodzi miasto Opole (stanowiące rdzeń Aglomeracji) wraz z następującymi gminami: Chrzęstowice, Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Gogolin, Izbicko, Komprachcice, Krapkowice, Lewin Brzeski, Łubniany, Murów, Niemodlin, Ozimek, Popielów, Prószków, Strzeleczki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Zdieszowice i Tułowice (Gmina Tułowice przystąpiła do Aglomeracji Opolskiej w 2014 roku na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 19 marca 2014 r. Prace nad dokumentem strategicznym były wówczas wysoce zaawansowane. Delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego Opola wskazała jednak,

iż Tułowice cechują się wysokim stopniem aglomeracyjności oraz podobnymi uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi co pozostałe gminy AO. W związku z powyższym powiększenie obszaru Aglomeracji Opolskiej o gminę Tułowice nie wpłynęło zasadniczo na kształt *Strategii*, wskazane w niej kierunki rozwoju i najistotniejsze rozstrzygnięcia strategiczne). Należy podkreślić, że niniejsze opracowanie nie jest próbą weryfikacji tak wyznaczonych granic i w żaden sposób nie podważa dotychczasowych ustaleń w tym zakresie, zarówno na poziomie krajowym, regionalnym jak i lokalnym. Aglomeracja Opolska ma znacznie szerszy wymiar, niż tylko planistyczny bądź statystyczny. Opiera się na idei porozumienia i partnerstwa pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, które dostrzegają potrzebę spójnego i zintegrowanego planowania rozwoju, wykraczającego poza granice pojedynczej gminy. W związku z tym jej obecny kształt jest efektem woli wszystkich partnerów porozumienia co do wspólnej przyszłości. Zamierzeniem delimitacji jest nowe spojrzenie na tę strukturę, dokonane przy użyciu odmiennego ujęcia badawczego i próba zwymiarowania Aglomeracji Opolskiej za pomocą zestawu wskaźników statystycznych. Pytaniem badawczym nie jest więc „Gdzie jest Aglomeracja?”, tylko „Jaka ona jest?”. Do odpowiedzi na nie wykorzystano wskaźnikową metodę statystyczną, a przedmiot analiz został rozszerzony na całe województwo opolskie, aby ukazać osadzenie Aglomeracji na tle pozostałych gmin regionu.

2. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Do wyznaczenia zasięgu Aglomeracji Opolskiej wykorzystano szeroki zestaw wskaźników delimitacyjnych. Metoda delimitacji opierała się na analizie danych statystycznych. Dane były gromadzone i analizowane dla wszystkich gmin województwa opolskiego.

W badaniu wykorzystano najnowsze dostępne dane statystyczne⁵. Opierano się w znacznej mierze na publicznie dostępnych zasobach statystycznych (GUS) tak, aby ułatwić ewentualną aktualizację i ponowienie badania. Wskaźniki delimitacyjne są w zdecydowanej większości wartościami względnymi, odniesionymi do innych cech – wskaźników podstawowych: powierzchni, liczby ludności, liczby podmiotów gospodarczych, liczby osób w wieku produkcyjnym i in. Miało to na celu uniknięcie przekłamań statystycznych wynikających z obiektywnych różnic pomiędzy poszczególnymi gminami. Dla zapewnienia szczegółowości i obiektywności badania, wykorzystano wskaźniki opisujące różne aspekty funkcjonowania gmin – przyrodnicze, społeczne, infrastrukturalne i gospodarcze.

» Wskaźniki przyrodnicze, opisujące uwarunkowania środowiskowe i przyrodnicze gmin, informujące o występujących dobrach naturalnych w postaci lasów i użytków rolnych (gleb o dużej przydatności dla rolnictwa); są to obiektywne uwarunkowania rozwoju, nie wynikające z prowadzonej polityki lokalnej bądź regionalnej czy procesów społeczno-gospodarczych:

- a) udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy,
- b) udział użytków rolnych w powierzchni gminy.
- » Wskaźniki społeczne opisujące najważniejsze (z punktu widzenia aglomeracji) zjawiska zachodzące w społeczeństwie:
  - a) dynamika zmian liczby ludności,
  - b) saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały.
- » Wskaźniki infrastrukturalne opisujące stopień wyposażenia gmin w infrastrukturę techniczną (sieciową), w odniesieniu do powierzchni i liczby ludności; dobre wyposażenie techniczne gmin świadczy o poziomie rozwoju, jakości życia mieszkańców i stanie środowiska naturalnego (zagospodarowanie i zainwestowanie przestrzeni, standardy cywilizacyjne):
  - a) gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej,
  - b) udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem,
  - c) gęstość czynnej sieci wodociągowej,
  - d) udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem,
  - e) gęstość sieci gazowej,
  - f) udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem,
  - g) udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem.
- » Wskaźniki gospodarcze opisujące podstawowe cechy profilu gospodarczego gmin, zmiany ilościowe przed-

⁴ W postaci Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

⁵ W analizie wykorzystano dane z 2005 roku.

⁶ Źródło danych: „Ogólna charakterystyka badania przepływów ludności związanych z zatrudnieniem w 2006 r.,” Urząd Statystyczny w Poznaniu, Ośrodek Statystyki Miast, 2010 r.

siębiorstw w nich zlokalizowanych, oddziaływanie gospodarcze miasta rdzeniowego oraz lokalne planowanie przestrzenne i procesy inwestycyjne:

- liczba wydanych pozytywnych decyzji dotyczących zabudowy (bez inwestycji celu publicznego) na 10 000 mieszkańców,
- liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- liczba dojeżdżających do pracy do Opola na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym⁶,
- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych,
- udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem.

Metodologia opierała się na odnoszeniu wartości wskaźników delimitacyjnych, wykazywanych przez poszczególne gminy, do średniej wojewódzkiej. Na tej podstawie każdej z gmin przyznane zostały noty punktowe: dla wartości wskaźnika powyżej średniej wojewódzkiej

3 pkt., dla wartości zbliżonych do średniej wojewódzkiej 2 pkt., dla wartości wskaźnika wyraźnie poniżej średniej wojewódzkiej 1 pkt. Oznacza to, że każda gmina dla każdego wskaźnika delimitacyjnego otrzymała punktację zawierającą się w przedziale 1-3 punktów, w zależności od prezentowanych wartości. Dobór wskaźników spowodował, że nie zawsze wyższe wartości wskaźnika oznaczały większe podobieństwo danej gminy do Aglomeracji. Dotyczy to wskaźników: udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy, udział użytków rolnych w powierzchni gminy oraz udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem – zgodnie z definicją aglomeracji, im wyższe ich wartości wykazała gmina, tym niższa liczba przyznanych punktów.

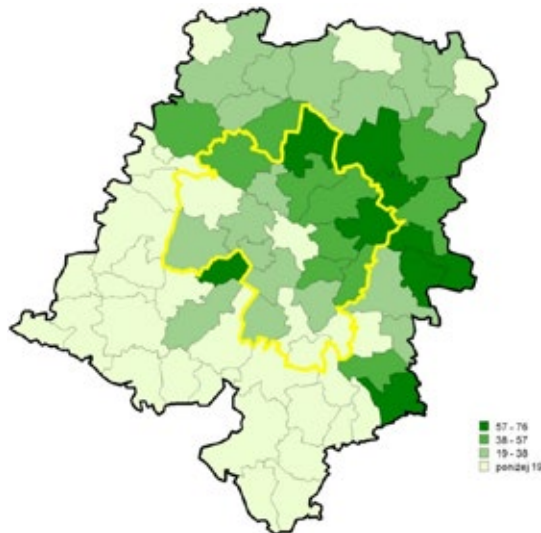
Otrzymana punktacja wynikowa miała kluczowe znaczenie dla dokonania syntezy, której zasady opisane zostały w dalszej części niniejszego opracowania.

3. AGLOMERACJA OPOLSKA A WYNIKI BADAŃ

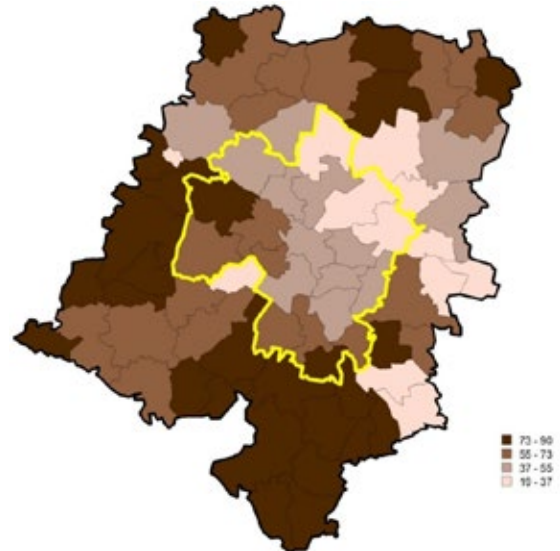
Poniższy zestaw kartogramów prezentuje przestrzenne zobrazowanie wszystkich zastosowanych wskaźników delimitacyjnych. Pozwala to na uchwycenie przestrzennego układu cech/wskaźników zawartych w danych statystycznych. Jak wspomniano wcześniej, dla umożliwienia odniesienia wyników wprost do Aglomeracji Opolskiej, na kartogramach umieszczono jej granicę w kształcie zdefiniowanym w dokumentach strategicz-

nych szczebla regionalnego oraz zgodnym z zasięgiem Aglomeracji Opolskiej ustalonym w *Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej*⁷. Kartogramy należy odczytywać jako statystyczną diagnozę stanu gmin Aglomeracji i jej otoczenia. Poszczególne wskaźniki dają obraz silnych i słabych stron jednostek ją tworzących.

Rycina 2. Wskaźnik A: udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy – % [2012]

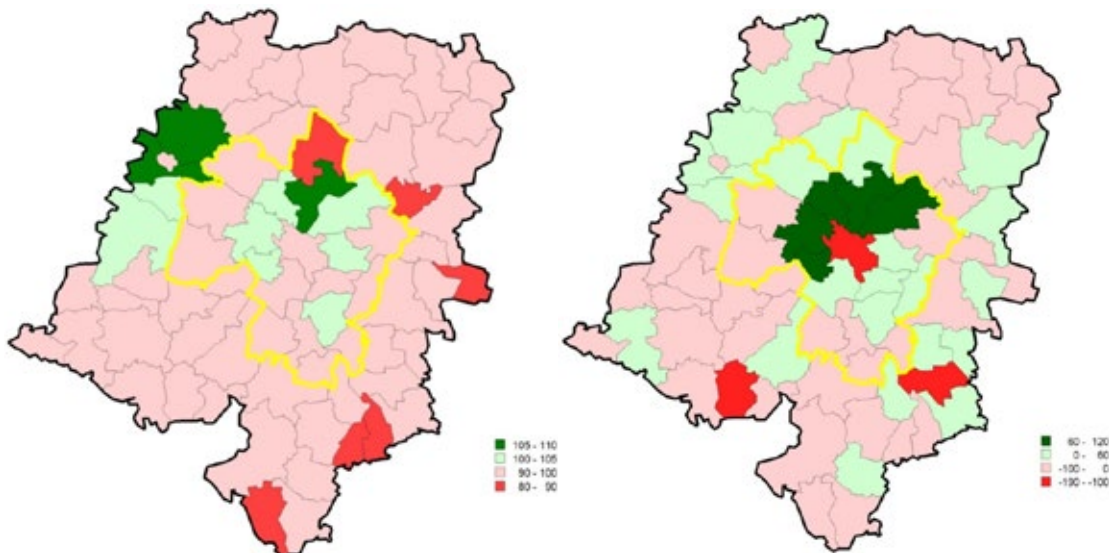

Rycina 3. Wskaźnik B: udział użytków rolnych w powierzchni gminy – % [2005]

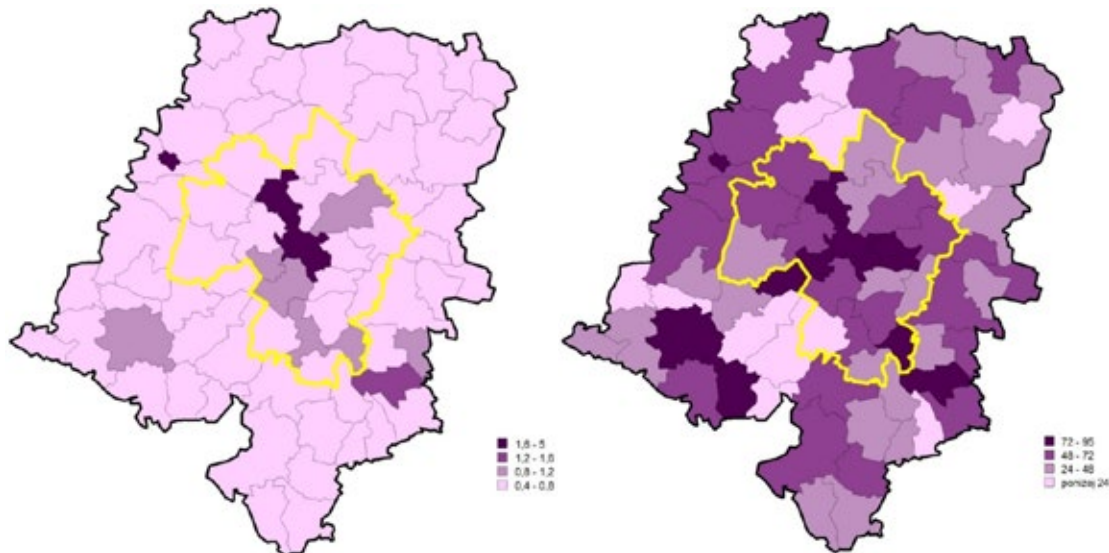

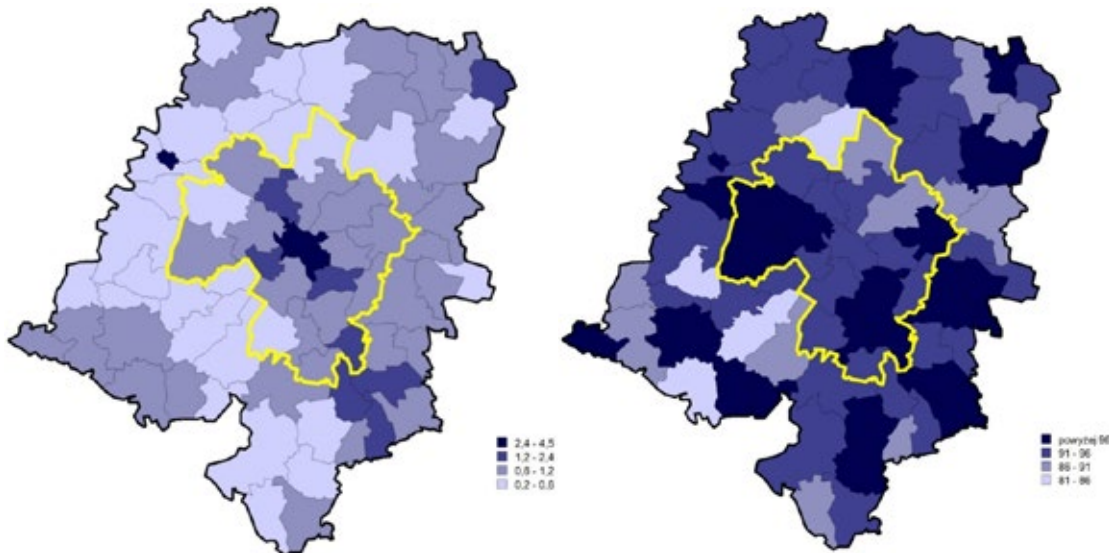
Rycina 4. Wskaźnik C: dynamika zmian liczby ludności 2012 – % [2002 = 100%] Rycina 5. Wskaźnik D: saldo migracji wewn. na pobyt stały – osoby [2012]

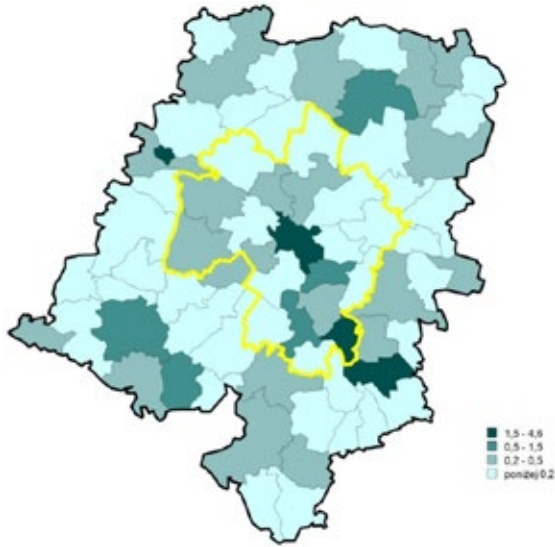
Rycina 6. Wskaźnik E: gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej – km/km² [2012] Rycina 7. Wskaźnik F: udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem – % [2012]

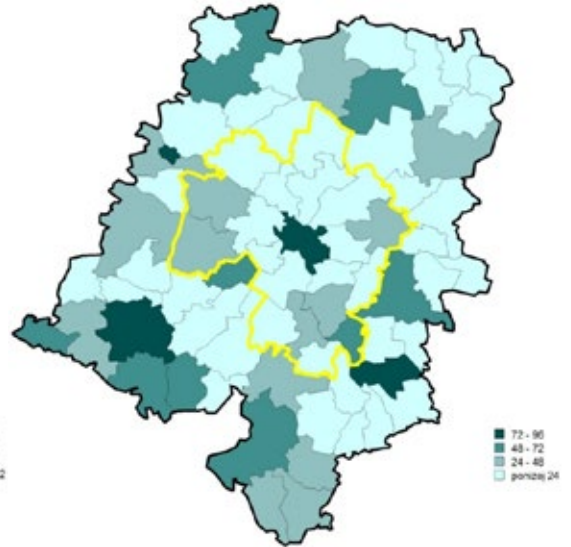
Rycina 8. Wskaźnik G: gęstość czynnej sieci wodociągowej – km/km² [2012] Rycina 9. Wskaźnik H: udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem – % [2012]

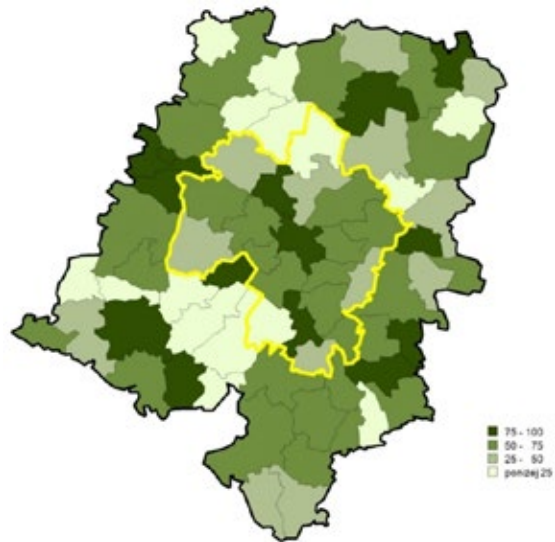
Rycina 10. Wskaźnik I: gęstość sieci gazowej – km/km² [2012]

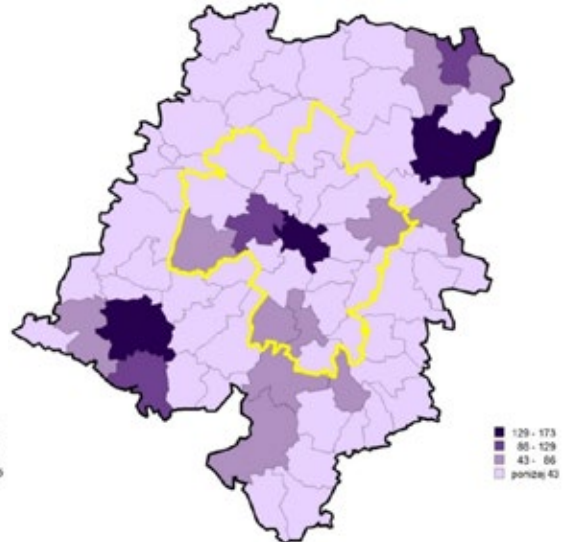
Rycina 11. Wskaźnik J: udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem – % [2012]

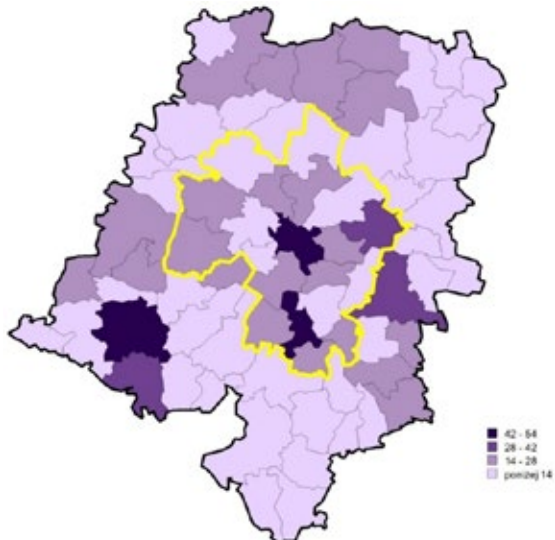
Rycina 12. Wskaźnik K: udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem – % [2012]

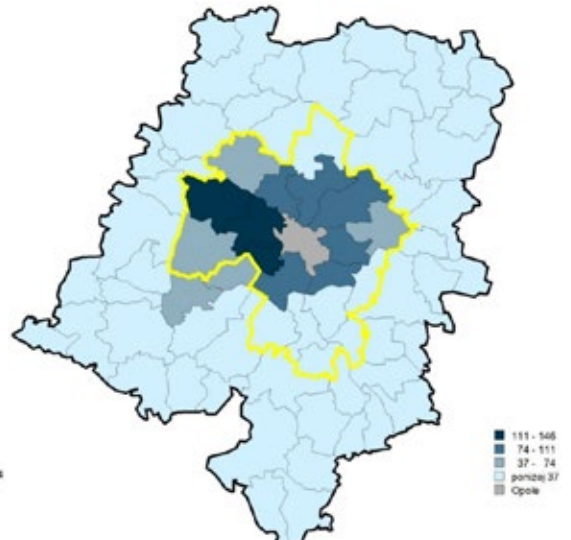
Rycina 13. Wskaźnik L: liczba wydanych pozytywnych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy (bez inwestycji celu publicznego) – sztuk [2012]

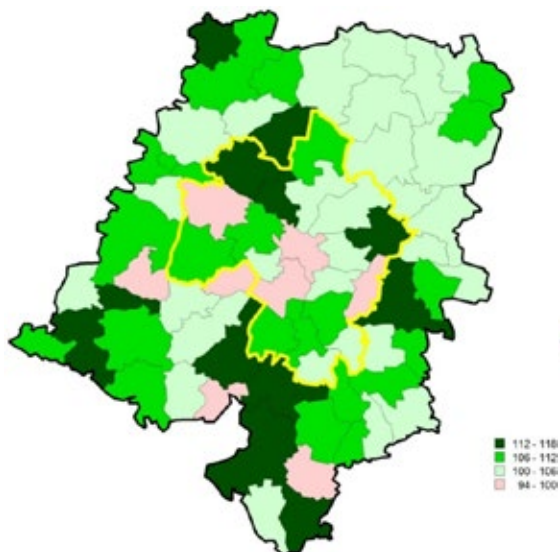
Rycina 14. Wskaźnik M: liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – sztuk [2012]

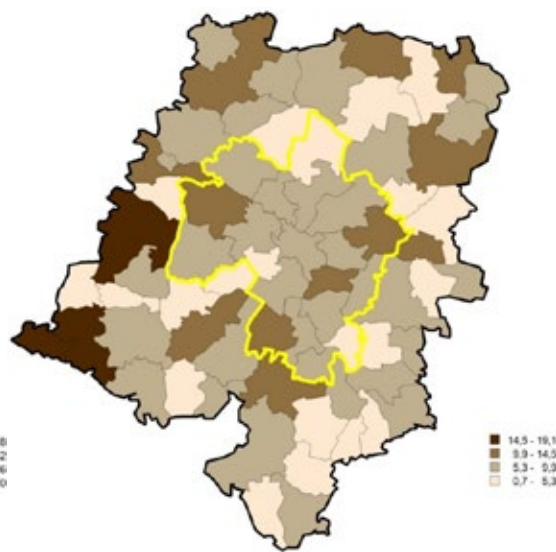
Rycina 15. Wskaźnik N: liczba dojeżdżających do pracy do Opola na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – osoby [2006]

Rycina 16. Wskaźnik O: dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych 2012 – % [2009=100%]

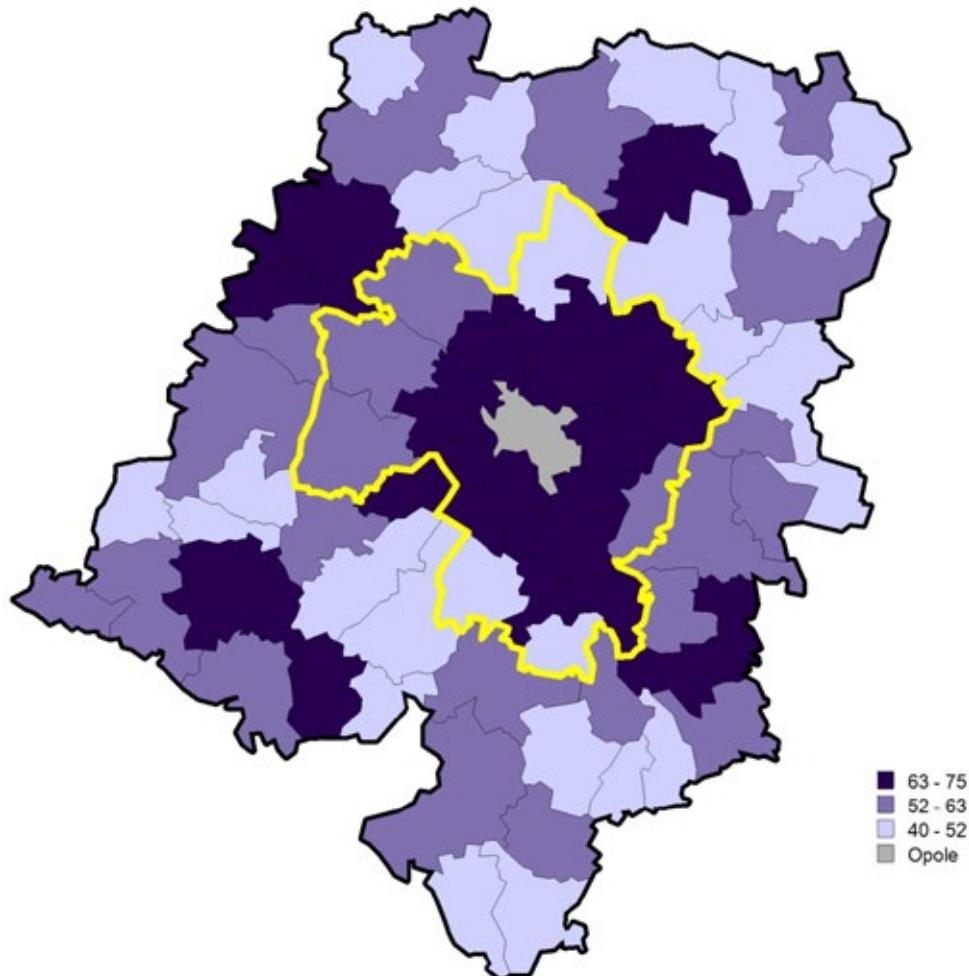
Rycina 17. Wskaźnik P: udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem – % [2012]

Źródło: Opracowanie własne

Wykonane analizy dostarczyły materiału statystycznego, niezbędnego do wykonania syntezy wyników. Proces ten opierał się na sumowaniu poszczególnych wartości punktowych, osiągniętych przez gminy w analizie wskaźnikowej.

Rycina 18. Gminy Aglomeracji Opolskiej w wynikach syntezy

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki przeprowadzonej syntezy w układzie przestrzennym zostały przedstawione na mapie. Pierścieniowy układ gmin otaczających Opole jest bardzo czytelny i wypełnia znaczną część Aglomeracji. Składa się na niego 12 gmin: Chrząstowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Gogolin, Komprachcice, Krapkowice, Łubniany, Ozimek, Prószków, Tarnów Opolski, Turawa oraz Zdieszowice. To grupa tych jednostek, które wykazały najwyższe punktacje w syntezie. Są to jednostki o najbardziej miejskim charakterze w swoim: zagospodarowaniu, uzbrojeniu w infrastrukturę sieciową, profilu gospodarczym i społecznym oraz użytkowaniu gruntów. Poza Aglomeracją Opolską, badanie wykazało silną pozycję Nysy, Kluczborka, Brzegu i Kędzierzyna-Koźla – są to wojewódzkie ośrodki subregionalne (miasta powiatowe). Obraz ten jest zgodny z hierarchią sieci osadniczej definiowaną przez plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego.

Zgodnie z wynikami badania, do Aglomeracji Opolskiej zaliczają się również gminy o niższych punktacjach syntezy: Popielów, Lewin Brzeski, Niemodlin i Izbicko

(grupa druga) oraz Murów, Strzeleczy i Walce (grupa trzecia). Dostarcza to istotnych wniosków do *Strategii Rozwoju*. Aglomeracja Opolska (jak każda aglomeracja) nie jest wewnętrznie całkowicie jednorodna. Występują w niej gminy o pewnym stopniu zróżnicowania w zakresie jakości życia mieszkańców, nasycenia infrastrukturą techniczną, uwarunkowań przyrodniczych, gospodarki czy procesów społecznych. Wskazane w syntezie trzy grupy gmin tworzących Aglomerację Opolską będą wymagały indywidualnego podejścia w planowaniu dalszego rozwoju. Wynika to z faktu zróżnicowanego poziomu rozwoju poszczególnych gmin i stopnia ich podobieństwa do teoretycznego wzorca aglomeracji. Gminy o najniższych wartościach punktowych syntezy wymagają wsparcia głównie w zakresie podstawowej infrastruktury sieciowej (w tym zakresie wykazują największe braki), natomiast gminy o najwyższych wartościach w mniejszym stopniu wymagają interwencji o charakterze infrastrukturalnym, a w większym stopniu w rozwiązaniach o charakterze systemowym i organizacyjnym (np. zintegrowane systemy transportu publicznego do Opola).

INNE ELEMENTY OPISUJĄCE ZASIĘG AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Dla funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej istotne znaczenie ma dokument opracowany przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju⁸, które wskazało w przestrzeni polskich województw miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Zawarte w materiale⁹ wyniki opierają się na bardzo zbliżonej do niniejszego opracowania metodologii, w której

również wykorzystano szereg wskaźników statystycznych. Wskaźniki te zostały odniesione do średniej wojewódzkiej bądź wartości dla miasta rdzeniowego. Na tej podstawie dokonano klasyfikacji gmin do miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta wojewódzkiego (gminy o wartościach powyżej średniej/zbliżonych do miasta rdzeniowego).

Rycina 19. Miejski obszar funkcjonalny Opola

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MIR

⁸ Ówczesne Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

⁹ Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, MRR, lipiec 2013 r.

Jak widać, obszar tak wskazanego MOF-u jest istotnie mniejszy od obszaru Aglomeracji. Niemal wszystkie gminy wchodzące w jego skład są jednocześnie gminami tworzącymi Aglomerację Opolską. Należy jednak pamiętać, że obszar funkcjonalny miasta wojewódzkiego nie jest tą samą strukturą, jaką jest aglomeracja tego miasta.

Dla sprawnego funkcjonowania aglomeracji bardzo duże znaczenie mają systemy transportowe, które umożliwiają szybkie dotarcie do miasta centralnego z każdego miejsca i zapewniają spójność.¹⁰ Zestawiając mapy dostępności czasowej Opola w transporcie drogowym i kolejowym z przebiegiem granicy Aglomeracji Opolskiej, otrzymano informację na temat stopnia wewnętrznego skomunikowania gmin z miastem centralnym.

Zarówno w transporcie drogowym, jak i w transporcie kolejowym, sytuacja jest bardzo korzystna. Strefa najlepszej dostępności miasta centralnego rozkłada się niemal koncentrycznie, modyfikowana przez rozmieszczenie układów drogowych województwa. Zdecydowa-

na większość przestrzeni Aglomeracji Opolskiej znajduje się w zasięgu do 45 minut w ruchu drogowym od Opola. Tylko północne fragmenty gminy Murów i południowe gminy Walce znajdują się w zasięgu do 60 minut. W ruchu kolejowym obraz Aglomeracji jest również bardzo korzystny. Ze względu na dużą liczbę linii kolejowych, biegnących dośrodkowo do Opola, aż 11 gmin Aglomeracji położonych jest w niewielkiej odległości do 30 minut jazdy od Opola. Są to gminy: Chrzastowice, Dąbrowa, Gogolin, Izbicko, Komprachcice, Lewin Brzeski, Łubniany, Ozimek, Tarnów Opolski, Turawa, Zdzeszowice. Ten rodzaj transportu jest atrakcyjny szczególnie dla mieszkańców gmin położonych na obrzeżach Aglomeracji, w znacznej odległości (mierzonej jednostkami długości) od Opola, tj. Lewin Brzeski i Zdzeszowice. Gmina Walce, również w zakresie tego rodzaju transportu, wykazuje pewne braki na tle Aglomeracji, oddalona jest bowiem aż o 90–120 minut podróży koleją od Opola.

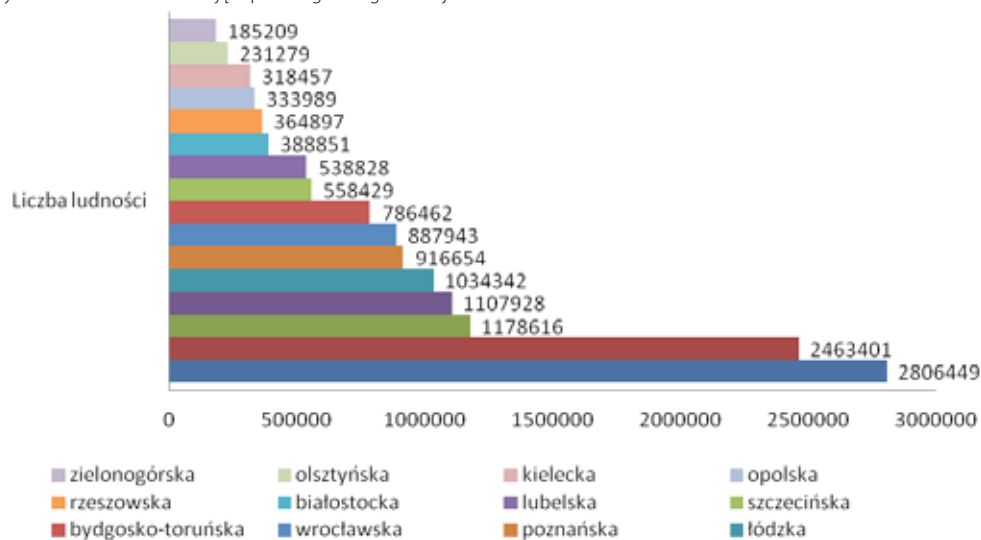
2.2. ANALIZA PORÓWNAWCZA

Celem analizy porównawczej jest określenie pozycji konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej na tle innych aglomeracji w Polsce.

Analizą objęte zostały wszystkie aglomeracje miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich wskazane w dokumencie „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” opracowanym na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Oczywiście różnice wynikające z wielkości poszczególnych aglomeracji¹¹, a także rolę jakie pełnią

w sferze polityki przestrzennej i strategicznej państwa sprawiają, że wynik tej analizy nie stanowi tradycyjnie rozumianego benchmarkingu wyznaczającego jednostkę o najwyższych parametrach jakościowych, będącej wzorem i punktem odniesienia dla pozostałych podmiotów. Wynik niniejszej analizy jest próbą określenia pozycji konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej oraz wskazania mocnych i słabych stron wyróżniających Aglomerację Opolską na tle innych obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich.

Wykres 1. Ludność zamieszkująca poszczególne aglomeracje w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Benchmarking został przeprowadzony w oparciu o odpowiednie mierniki, przy wykorzystaniu zbioru danych statystycznych gromadzonych przez GUS. Zebrany materiał statystyczny objął wszystkie gminy Aglomeracji Opolskiej oraz gminy wchodzące w skład pozostałych obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, co po odpowiednim zsumowaniu pozwoliło na określenie obrazu statystycznego poszczególnych aglomeracji, niezbędnego do właściwego przeprowadzenia analizy porównawczej.

Przy analizie porównawczej posłużono się zmiennymi, określając jednocześnie ich typ:

- » stymulanty (wskaźniki pozytywne) – zmienne, których rosnąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są rosnące oceny. Wartością najkorzystniejszą stymulanty jest wartość maksymalna, najmniej korzystną – wartość minimalna,
- » destymulanty – zmienne, których malejąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są malejące oceny. Wartością najkorzystniejszą destymulanty jest wartość minimalna, najmniej korzystną – wartość maksymalna.

¹¹ Mimo różnic metodologicznej pojęć aglomeracji i obszaru funkcjonalnego na potrzeby niniejszego rozdziału, celem ułatwienia wyводу i dokonania porównania obszarów w oparciu o jednolite kryterium doboru, przyjęto tożsamość znaczeniową tych pojęć.

Wskaźniki zostały wystandaryzowane w taki sposób, aby możliwe stało się porównanie pozycji konkurencyjnej w różnych obszarach potencjału aglomeracji.¹²

Wystandaryzowane wskaźniki można sumować i tworzyć tzw. wskaźniki sumaryczne (syntetyczne), które można interpretować swobodniej aniżeli wskaźniki proste. Wskaźniki sumaryczne ukazują czy np. mimo niskiej efek-

tywności usług publicznych, wysoka pozostaje ich ogólna ocena, a zatem dostępność i jakość lub tylko jakość.

- » Społeczeństwo i infrastruktura społeczna,
- » Gospodarka,
- » Infrastruktura techniczna i transport,
- » Środowisko.

OBSZAR SPOŁECZEŃSTWO I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Ten obszar tematyczny został podzielony na trzy tabele, których zakres, z uwagi na ich wagę i objętość, obejmuje następujące zagadnienia: politykę społeczną, zasoby pracy i infrastrukturę społeczną. Wystandaryzowane wskaźniki poszczególnych zagadnień tematycznych zostały zsumowane i powstał jeden wskaźnik sumaryczny dla całego obszaru „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna”, który został przedstawiony w tabeli na końcu podrozdziału.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Pomiar rozwoju społecznego dotyczy ochrony zdrowia, edukacji i wychowania, kultury i sztuki, a także warunków mieszkaniowych danej aglomeracji. W efekcie miernik ten ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych aglomeracji, poziom zapewnienia odpowiednich warunków dla zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców poszczególnych aglomeracji.

Dla oszacowania stopnia rozwoju podstawowej infrastruktury społecznej wykorzystano następujące wskaźniki:

- » liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną,
- » liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności,
- » liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną,
- » liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych,
- » liczba ludności przypadająca na 1 obiekt kultury (domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice),
- » liczba ludności przypadająca na 1 muzeum,
- » uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych,
- » liczba miejsc noclegowych na 1000 ludności,
- » liczba mieszkań przypadająca na 10 tys. mieszkańców,
- » przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania,
- » liczba miejsc w żłobkach i klubach malucha na 1 000 dzieci w wieku 0–2 lat¹³,
- » udział dzieci uczęszczających do przedszkoli w ogólnej liczbie dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat).

¹² Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danej aglomeracji średniej wartości dla wszystkich analizowanych podmiotów i podzieleniu przez odchylenie standardowe dla wszystkich aglomeracji. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla całej badanej populacji i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które aglomeracje odznaczają się wskaźnikiem efektywności, dostępności lub jakości parametrami wyższym od średniej dla całej badanej populacji, czyli wszystkich aglomeracji. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują aglomeracje o gorszych wskaźnikach.

¹³ Dane dla 2011 r. dotyczą tylko liczby miejsc w żłobkach, od 2012 r. GUS poszerzył swoje dane o zestawienia klubów malucha.

Tabela 3. Analiza porównawcza w obszarze „Infrastruktury społecznej”

Pozycja rankingowa w 2012	Agglomercja	Ludność na aptekę ogólnodostępną		Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności		Ludność na 1 placówkę biblioteczną		Ludność na 1 miejsce w kinach stałych		Ludność na 1 obiekt – domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		Ludność na 1 obiekt – muzea łącznie z oddziałami		Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów				Miejsca noclegowe na 1000 ludności		Mieszkania na 10 tys. ludności		Przeciętna powierzchnia użytkowa (w m ²) 1 mieszkania		Miejsca w zloku na 1 000 dzieci w wieku 0-2 lat		Udział dzieci uczęszczających do przedszkoli w liczbie dzieci w wieku 3-6 lat (w %)		Wskaźnik IS			
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012		
1	opolska	3222	3121	5,6	5,7	3253	3243	174,7	175,5	7129	6549	111688	111330	9,1	8,6	10,7	6,0	2,7	2,2	6,3	6,4	3457,6	3493,3	81,5	81,8	55,7	100,7	0,86	0,86	5,6	8,6
2	poznańska	2542	2338	6,6	6,8	7241	7333	53,0	57,0	14483	14785	28513	30555	13,6	12,8	10,0	9,6	5,6	5,2	13,4	13,7	3869,7	3917,3	74,9	75,2	44,5	67,8	0,66	0,68	6,3	6,4
3	rzeszowska	3066	2991	7,0	7,1	4413	4147	98,4	75,0	7385	5792	32895	33172	10,2	9,5	11,1	10,1	7,4	7,0	8,5	10,1	3278,0	3310,7	77,9	78,1	70,4	86,3	0,65	0,68	5,0	5,9
4	krakowska	2664	2613	6,2	6,2	7629	7703	75,8	78,5	12910	12811	22593	22666	11,4	10,3	11,3	10,3	6,3	5,8	25,9	25,2	3890,1	3951,6	67,5	67,8	52,6	72,5	0,63	0,66	5,4	5,8
5	olsztyńska	2963	3004	7,1	7,1	6420	7227	121,4	115,6	14446	19273	57783	46256	13,2	11,6	10,1	10,0	3,4	2,9	39,9	38,3	3878,4	3950,5	65,1	65,5	37,0	63,0	0,67	0,69	5,7	5,4
6	wrocławska	2504	2559	5,7	6,0	8928	9154	69,8	71,2	25997	26907	38431	35518	11,9	11,1	11,3	10,5	5,5	4,8	11,8	13,5	4083,2	4166,6	76,2	76,2	89,9	117,4	0,55	0,57	4,6	4,7
7	łódzka	2505	2573	7,8	7,8	7759	7777	145,4	159,9	20387	21549	49511	49254	14,0	13,4	11,8	11,2	5,6	5,2	7,8	9,3	4477,9	4536,2	58,4	58,6	79,7	89,5	0,68	0,69	2,3	0,4
8	warszawska	3149	2964	5,0	5,1	8008	8088	82,8	82,4	27323	26985	36670	36447	13,5	12,8	10,1	9,8	6,3	5,8	11,3	12,0	4538,4	4579,6	67,0	67,3	53,0	68,7	0,68	0,67	0,3	-0,1
9	zielenogórska	2840	2894	5,8	6,0	5768	5788	101,1	101,4	30765	30868	46147	46302	13,8	12,7	14,9	12,7	4,9	4,4	9,0	8,6	3768,4	3798,7	71,8	72,2	78,0	93,0	0,67	0,70	-1,2	-0,3
10	lubelska	2352	2363	6,3	6,7	5854	5672	185,3	184,8	24481	24492	53859	59870	11,5	11,2	11,1	10,7	5,3	5,0	5,7	5,9	3740,2	3798,8	67,5	67,8	53,1	57,4	0,62	0,63	-0,4	-1,9
11	białostocka	2869	2968	8,1	8,4	11064	11110	112,2	112,2	13354	12544	48407	48606	13,0	12,8	13,9	13,8	6,5	5,6	7,2	7,5	3906,3	3961,8	66,4	66,7	67,0	78,5	0,65	0,68	-1,3	-2,0
12	kielecka	2793	2895	5,9	6,0	7767	7767	125,1	78,9	16760	15923	45493	45494	11,2	10,4	12,0	12,4	7,1	6,4	12,1	12,3	3498,1	3533,7	67,4	67,6	43,4	54,4	0,52	0,53	-3,5	-3,4
13	szczecińska	3187	3173	6,1	6,1	8580	8591	148,4	110,7	13603	12987	92952	93072	13,8	12,9	11,3	10,5	4,8	5,0	14,8	16,6	3897,4	3931,5	67,8	68,0	56,5	67,8	0,54	0,52	-3,8	-4,1
14	górnoślaska	3320	3203	5,9	6,0	7253	7267	105,3	101,0	16599	16758	77288	79465	15,1	13,8	12,1	11,6	6,1	5,8	4,9	4,8	3971,6	4001,9	61,6	61,8	32,6	47,8	0,70	0,70	-6,2	-6,2
15	bydgosko-toruńska	3247	3375	3,7	3,8	7630	7710	86,2	78,1	12883	13560	65490	71497	15,5	14,2	13,8	13,0	6,2	5,5	9,1	9,4	3714,5	3751,5	65,1	65,4	43,9	65,1	0,54	0,54	-8,6	-8,8
16	gdzińska	3080	2939	3,7	3,9	11488	11541	102,8	103,2	20422	20144	36760	36931	15,1	14,3	14,4	14,0	6,3	5,8	19,8	21,2	3910,6	3979,0	66,8	67,0	23,8	26,9	0,45	0,48	-10,3	-10,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż Aglomeracja Opolska cechuje się najwyższym poziomem wyposażenia w infrastrukturę społeczną. Wartość wskaźnika sumarycznego dla infrastruktury społecznej znajdowała się zdecydowanie powyżej średniej dla wszystkich aglomeracji i w 2012 r. znacznie wzrosła w stosunku do 2011 r. Aglomeracja Opolska, na tle innych aglomeracji w Polsce, charakteryzuje się najwyższym poziomem dostępu do takich placówek kulturalnych jak biblioteki czy domy i ośrodki kultury, co wpływa na jakość życia kulturalnego i możliwość rozwoju społecznego jej mieszkańców. Słabszą stroną w tej dziedzinie stanowią widoczne braki w zakresie liczby dostępnych miejsc kinowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (przedostatnie miejsce wśród wszystkich aglomeracji).

W sferze opieki zdrowotnej Aglomeracja Opolska nie wypada korzystnie. Utrudniony jest dostęp mieszkańców do aptek, a liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej jest najniższa wśród aglomeracji o podobnej wielkości. Aglomeracje: Białostocka, Rzeszowska, Olsztyńska, Lubelska czy Kielecka posiadają zdecydowanie wyższe poziomy tego wskaźnika.

AO wyraźnie wyróżniają najwyższe wskaźniki komputeryzacji szkół na każdym poziomie nauczania. Wskaźnik ten ma znaczący wpływ na jakość kształcenia i możliwość realizacji nowoczesnych programów edukacyjnych, dostosowanych do wymagań współczesnego społeczeństwa cyfrowego, o ile sprzęt komputerowy wyposażony jest w odpowiednie oprogramowanie i dostęp do sieci szerokopasmowej, gwarantującej szybki przesył danych.

Aglomeracja Opolska zdecydowanie posiada najwyższe wskaźniki spośród wszystkich aglomeracji jeżeli chodzi o opiekę przedszkolną i dostęp do żłobków. W 2012 r. na terenie AO 86% dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 latków) uczęszczało do przedszkoli (najwyższy wynik), a co dziesiąte dziecko w wieku 0-2 lat może liczyć

na przyjęcie do żłobka lub klubu malucha (2. miejsce po Aglomeracji Wrocławskiej).

Liczba dostępnych mieszkań w AO na 10 000 mieszkańców jest drugą najniższą spośród wszystkich aglomeracji, jednak przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania jest najwyższa (81,8 m² w 2012 r.). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest rozproszenie zabudowy oraz znaczny udział domów jednorodzinnych w strukturze budynków mieszkalnych.

Baza noclegowa Aglomeracji Opolskiej wykazuje wyraźne braki (6,4 miejsca na 1 000 mieszkańców w 2012 r.). Aglomeracje o podobnej wielkości jak Olsztyńska, Kielecka, Rzeszowska czy Białostocka notowały znacznie wyższe poziomy tego wskaźnika. Było to odpowiednio: 38,3, 12,3, 10,1 i 7,5. Wpływ na niski poziom wskaźnika dostępności noclegowej może mieć za mało rozpropagowana oferta turystyczna ziemi opolskiej, wymagająca zintensyfikowanych działań promocyjnych. Widoczna jest także mała liczba muzeów, co również może wpływać na niższe zainteresowanie turystów tym obszarem Polski.

OBSZAR ZASOBY PRACY

Pomiar w zakresie tego obszaru dotyczy potencjału zasobów pracy. Ma pozwolić na uzyskanie odpowiedzi, na ile struktura społeczeństwa i zasoby ludzkie danej aglomeracji odpowiadają współczesnym wymogom rynku pracy i wyzwaniom demograficznym. Analizie poddane zostały następujące wskaźniki:

- » ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym,
- » pracujący w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym,
- » saldo migracji,
- » ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym,
- » udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela 4. Analiza porównawcza w obszarze „Zasoby pracy”

Pozycja	Aglomeracja	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym		Pracujący w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym		Saldo migracji		Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 os. w wieku przedprodukcyjnym		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		Wskaźnik sumaryczny ZP	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Poznańska	53,60	55,26	55,66	56,08	3450	3156	95,49	98,27	2,98	3,66	4,7	4,7
2	Warszawska	58,12	59,70	59,45	59,39	18310	16672	111,35	112,90	4,37	5,13	4,4	4,4
3	Wrocławska	52,95	54,51	52,11	52,24	4183	4352	114,15	117,58	4,17	4,92	2,4	2,4
4	Olsztyńska	49,65	51,23	45,14	44,89	641	714	89,32	93,60	5,99	6,94	2,8	2,4
5	Krakowska	55,00	56,18	46,99	47,85	5008	4328	105,51	108,31	4,62	5,40	1,3	1,4
6	Zielonogórska	51,87	53,51	42,76	42,65	430	436	96,75	101,36	6,69	6,86	0,4	0,5
7	Rzeszowska	54,94	55,73	46,64	46,91	1110	1286	86,95	89,41	7,98	8,68	-0,1	0,3
8	Gdańska	56,26	57,66	40,73	41,12	3947	3382	99,45	102,95	4,24	4,91	0,2	0,2
9	Opolska	50,80	51,71	39,39	39,93	-260	-351	110,45	114,89	5,56	6,29	-0,2	0,0
10	Białostocka	52,06	52,85	37,23	36,84	884	970	94,79	98,03	8,02	8,60	-1,1	-0,8
11	Szczecińska	52,49	54,13	37,52	38,09	1274	1266	105,71	110,91	6,68	7,30	-1,2	-1,3
12	Bydgosko-toruńska	56,24	57,33	43,72	43,02	1066	931	102,30	106,88	6,27	7,00	-1,3	-1,4
13	Lubelska	54,64	56,06	40,55	41,00	0	30	101,48	105,45	7,23	7,77	-1,9	-1,7
14	Kielecka	54,01	55,28	42,17	42,64	-152	-123	100,21	105,00	8,52	9,44	-2,0	-2,1

Pozycja	Agglomeracja	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym		Pracujący w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym		Saldo migracji		Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 os. w wieku przedprodukcyjnym		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		Wskaźnik sumaryczny ZP	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
15	Górnośląska	53,44	54,68	43,49	43,75	-5126	-5409	115,20	119,79	5,91	6,68	-2,2	-2,4
16	Łódzka	57,70	59,52	43,73	44,28	319	31	142,31	147,28	8,35	9,37	-6,4	-6,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wskaźnik sumaryczny dla Aglomeracji Opolskiej w obszarze „Zasoby pracy” w 2012 r. nie odbiegał od średniego poziomu dla wszystkich aglomeracji. Widocznym negatywnym zjawiskiem na tle innych aglomeracji jest wysoki poziom ujemnego salda migracji, który widocznie wzrósł w badanych latach. Jest to o tyle niepokojące, że ogólnokrajowa tendencja jest odwrotna i ludność emigruje do dużych, rozwijających się obszarów miejskich. Wyjątek obok AO stanowią aglomeracje: Górnośląska i Kielecka. Tendencja ta spowodowana jest drenażem ludności w wieku produkcyjnym do bliskich i silnie rozwiniętych gospodarczo miast jak Wrocław czy Kraków oraz emigracją części ludności do Niemiec i innych krajów Europy Zachodniej.

Wskaźniki dotyczące bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej wypadają korzystnie na tle innych aglomeracji o podobnej wielkości. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym wzrósł w 2012 r. w porównaniu do 2011 r. w całym kraju i w AO wyniósł 6,4%. Jest to wynik sporo niższy, aniżeli poziom bezrobocia zaobserwowany w aglomeracjach: Kieleckiej (9,4%), Lubelskiej (7,8%), Olsztyńskiej (6,9%) czy Rzeszowskiej (8,7%). Co ciekawe, widoczny jest jednocześnie niski, na tle innych aglomeracji, udział ludności pracującej w ludności w wieku produkcyjnym wynoszący w AO niecałe 40%. Na tak znaczącą różnicę pomiędzy obydwoimi wskaźnikami ma wpływ tzw. bezrobocie ukryte, praca części społeczeństwa w „szarej strefie” oraz podejmowanie pracy poza terenem Aglomeracji, zarówno na terenie kraju (np. we Wrocławiu, na Górnym Śląsku), jak i za granicą.

Mimo ogólnokrajowej tendencji wzrostowej wskaźnika obciążenia demograficznego ludności w badanym okresie, Aglomerację Opolską wciąż cechuje jeden z najniższych jego poziomów. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 51,71 osób w wieku nieprodukcyjnym. Obecny korzystny poziom tego parametru zakłócany jest jednak przez ujemne saldo migracji, a przede wszystkim wysoki poziom wskaźnika ludności w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym: kobiety w wieku 60+/mężczyźni 65+) w stosunku do osób w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzieży: osoby w wieku <18) wynoszący

w AO 114,89%. Jest to czwarty najwyższy wynik spośród wszystkich aglomeracji. Jedyne Aglomeracje Wrocławska, Górnośląska i Łódzka posiadają wyższy poziom tego parametru. Wskaźnik ten jest o tyle niekorzystny iż ukazuje wymiennosc pokoleniową oraz możliwość wymiany kadr na obecnych stanowiskach pracy. Odnotowany poziom wskaźnika oznacza, że 15 na 100 zwalnianych miejsc pracy nie znajdzie pokrycia w obecnych zasobach ludzkich Aglomeracji wchodzących na rynek pracy. Utrzymanie się tak szybkiego przyrostu tego wskaźnika (ponad 4% pomiędzy 2011 a 2012 rokiem), spowoduje w nadchodzących latach wzrost obciążenia demograficznego ludności i znaczące problemy natury społecznej i gospodarczej. Problem ten wymaga jak najszybszej reakcji ukierunkowanej na zapewnienie atrakcyjnej oferty prorodzinnej skierowanej do ludzi młodych. Należy również podjąć działania zmierzające do zahamowania migracji mieszkańców w wieku produkcyjnym do innych miast. Niezbędne jest również wdrożenie programów aktywizujących ludność w wieku emerytalnym oraz programów umożliwiających kontynuację zatrudnienia.

OBSZAR POLITYKA SPOŁECZNA

Obszar ten dotyczy zagadnień związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu oraz stopniem aktywności samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w sferze zapewnienia podstawowych potrzeb niezbędnych dla rozwoju społecznego.

Analizie poddano następujące zmienne składowe:

- » fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców,
- » wydatki na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie,
- » wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego,
- » udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem,
- » miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- » mieszkania socjalne na 10 tys. ludności.

Tabela 5. Analiza porównawcza w obszarze „Polityka społeczna”

Pozycja rankingowa w 2012	Agglomeracja	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców		Wydatki na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie (w zł)		Wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w zł)		Mieszkania socjalne na 10 tys. ludności		Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)		Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców		Wskaźnik sumaryczny PS	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Wrocławska	37,07	39,45	1135,1	1288,7	190,0	285,0	18,6	19,4	2,7	2,7	26,0	26,7	2,0	4,0
2	Warszawska	44,67	47,45	1271,6	1351,8	203,0	172,9	23,8	25,6	3,9	3,8	26,2	25,5	4,6	3,4

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców		Wydatki na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie (w zł)		Wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w zł)		Mieszkania socjalne na 10 tys. ludności		Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)		Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców		Wskaźnik sumaryczny PS	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
3	Olsztyńska	43,70	45,70	1464,8	1471,6	109,6	122,2	14,8	16,1	6,6	6,8	41,0	41,0	3,1	2,3
4	Krakowska	35,30	37,26	1241,3	1285,5	186,0	183,1	11,2	15,9	3,6	3,9	31,9	32,8	2,0	1,3
5	Zielonogórska	37,81	39,36	1343,2	1434,1	85,8	91,1	37,5	37,4	5,3	5,3	21,7	21,3	0,9	1,1
6	Białostocka	31,04	32,33	1419,0	1558,0	103,7	98,5	20,6	19,5	6,5	6,1	32,0	36,3	-0,2	0,8
7	Łódzka	29,13	30,81	1016,3	1091,0	142,0	201,6	35,6	34,5	5,9	6,1	34,8	37,1	-0,6	0,1
8	Gdańska	31,08	32,94	1234,6	1330,4	216,3	236,2	14,7	15,6	4,4	4,5	21,7	22,0	0,3	0,1
9	Opolska	30,65	32,16	1291,3	1369,6	172,2	126,9	24,2	25,0	4,6	4,6	24,0	24,2	0,8	-0,4
10	Lubelska	34,94	36,78	1270,3	1376,8	140,4	176,5	9,6	10,0	5,8	5,9	24,5	25,5	-1,8	-1,1
11	Poznańska	37,56	40,02	1238,1	1318,0	174,1	171,3	9,0	11,7	4,5	4,6	17,1	18,0	-1,0	-1,2
12	Kielecka	31,65	33,35	1333,4	1380,6	139,0	144,5	17,9	21,1	8,4	9,0	36,3	38,4	-1,0	-1,3
13	Górnośląska	19,40	20,57	1193,6	1284,8	116,4	150,1	34,3	37,5	5,4	5,6	24,9	26,1	-2,6	-1,6
14	Szczecińska	30,86	32,86	1144,5	1190,8	136,2	164,2	23,3	23,9	5,6	5,7	24,8	25,0	-2,0	-2,0
15	Rzeszowska	31,86	33,41	1389,8	1466,6	93,0	92,8	11,6	11,3	6,4	6,8	27,9	28,8	-2,1	-2,4
16	Bydgosko-toruńska	29,72	31,23	1242,9	1324,2	157,5	118,9	22,8	25,1	6,1	6,2	17,6	18,3	-2,3	-3,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W ogólnym zestawieniu rankingowym dotyczącym analizy obszaru „Polityka społeczna” w 2012 r. Aglomeracja Opolska uplasowała się na 9. pozycji, co oznacza wynik o trzy pozycje słabszy aniżeli w 2011 r.

W 2012 r. w większości aglomeracji, w porównaniu do roku 2011, widoczny był wzrost wskaźnika gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Aglomeracja Opolska nie wpisła się jednak w ten trend i utrzymała stały, relatywnie niski poziom tego wskaźnika wynoszący 4,6%. Był to najniższy poziom spośród aglomeracji miejskich o podobnej do AO wielkości.

Liczba miejsc w ośrodkach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców kształtowała się na średnim poziomie w stosunku do innych aglomeracji, wynosząc w 2012 r. 24,2 msc./10 tys. mieszkańców. Podobnie zasoby mieszkań socjalnych, które nieznacznie wzrosły

w 2012 r. i na każde 10 tys. ludności przypadają 25 mieszkań socjalnych.

Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonujących na terenie AO przypadających na każde 10 tys. mieszkańców należała do najniższych spośród wszystkich rozpatrywanych obszarów funkcjonalnych

Wydatki budżetowe gmin Aglomeracji Opolskiej kierowane na rozwój społeczno-kulturowy w przeliczeniu na mieszkańca nie należały w badanych latach do najwyższych w porównaniu z innymi aglomeracjami, przy czym widoczne było zwiększenie nakładów na edukację, przy sporej obniżce wydatków skierowanych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (spadek o 45,3 zł/mieszkańca w 2012 r. w stosunku do 2011 r.). Wydatki edukacyjne w AO były najniższe spośród grupy aglomeracji o podobnej liczbie mieszkańców i wynosiły 1291,3 zł/os. w 2011 r. oraz 1369,9 zł/os. w 2012 r.

Tabela 6. Zestawienie wyników obszarów tematycznych tworzących analizę porównawczą obszaru „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna”

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	Zasoby pracy		Infrastruktura społeczna		Polityka społeczna		Wskaźnik sumaryczny: Społeczeństwo i infrastruktura społeczna	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Wrocławska	2,4	2,4	4,6	4,7	2,0	4,0	9,0	11,1
2	Olsztyńska	2,8	2,4	5,7	5,4	3,1	2,3	11,5	10,1
3	Poznańska	4,7	4,7	6,3	6,4	-1,0	-1,2	10,0	9,8
4	Krakowska	1,3	1,4	5,4	5,8	2,0	1,3	8,7	8,5
5	Opolska	-0,2	0,0	5,6	8,6	0,8	-0,4	6,3	8,2
6	Warszawska	4,4	4,4	0,3	-0,1	4,6	3,4	9,3	7,7
7	Rzeszowska	-0,1	0,3	5,0	5,9	-2,1	-2,4	2,8	3,8
8	Zielonogórska	0,4	0,5	-1,2	-0,3	0,9	1,1	0,2	1,3

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	Zasoby pracy		Infrastruktura społeczna		Polityka społeczna		Wskaźnik sumaryczny: Społeczeństwo i infrastruktura społeczna	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
9	Białostocka	-1,1	-0,8	-1,3	-2,0	-0,2	0,8	-2,6	-2,0
10	Lubelska	-1,9	-1,7	-0,4	-1,9	-1,8	-1,1	-4,1	-4,7
11	Łódzka	-6,4	-6,7	2,3	0,4	-0,6	0,1	-4,6	-6,2
12	Kielecka	-2,0	-2,1	-3,5	-3,4	-1,0	-1,3	-6,6	-6,8
13	Szczecińska	-1,2	-1,3	-3,8	-4,1	-2,0	-2,0	-7,0	-7,4
14	Gdańska	0,2	0,2	-10,3	-10,1	0,3	0,1	-9,8	-9,8
15	Górnośląska	-2,2	-2,4	-6,2	-6,2	-2,6	-1,6	-11,0	-10,2
16	Bydgosko-toruńska	-1,3	-1,4	-8,6	-8,8	-2,3	-3,1	-12,1	-13,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Zbiorczy ranking aglomeracji w obszarze tematycznym: „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna” wskazuje, iż Aglomeracja Opolska posiada spory potencjał w tym zakresie. Wzrost ogólnej punktacji rankingowej w 2012 r. (w porównaniu do roku 2011) pozwolił na przesunięcie się o jedną pozycję rankingową i zajęcie 5. pozycji. Rozpatrując aglomeracje o liczbie mieszkańców zbliżonej do Aglomeracji Opolskiej, jedynie Aglomeracja Olsztyńska uplasowała się wyżej aniżeli AO. Poza nią czołówkę tworzyły obszary funkcjonalne tak dużych ośrodków jak: Wrocław, Poznań i Kraków.

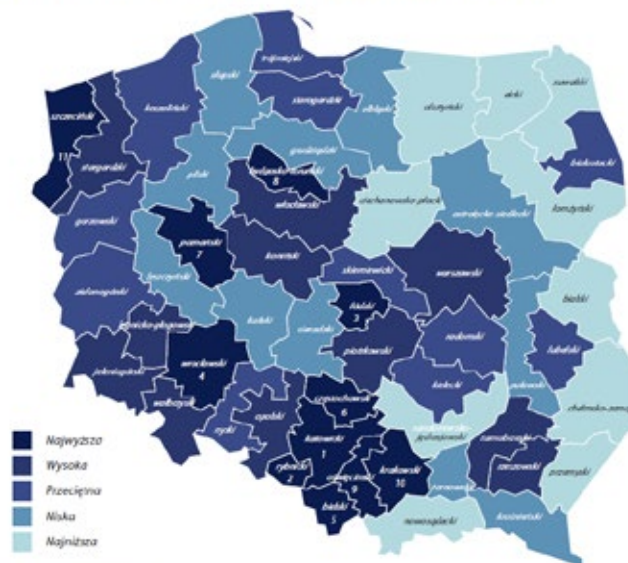
OBSZAR GOSPODARKA

Pomiar rozwoju gospodarczego dotyczy obszarów struktury branżowej gospodarki, działalności inwestycyjnej i potencjału strategicznego aglomeracji w obszarze polityki budżetowej. W efekcie miernik ma wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych aglomeracji, poziom rozwoju gospodarczego i atrakcyjności inwestycyjnej mierzonej czynnikami konkurencji lokalnej, która może przyczynić się do rozwoju aglomeracji w latach następnych.

Analizowane zmienne składowe to:

- » podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności,
- » poziom przedsiębiorczości (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym),
- » dochody z podatku PIT na 1 mieszkańca,
- » dochody z podatku CIT na 1 pracującego,
- » udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem,
- » szacowana wartość PKB wypracowana na 1 mieszkańca subregionu w latach 2008-2010,
- » atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności przemysłowej¹⁴,
- » atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności usługowej
- » atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności wysokich technologii

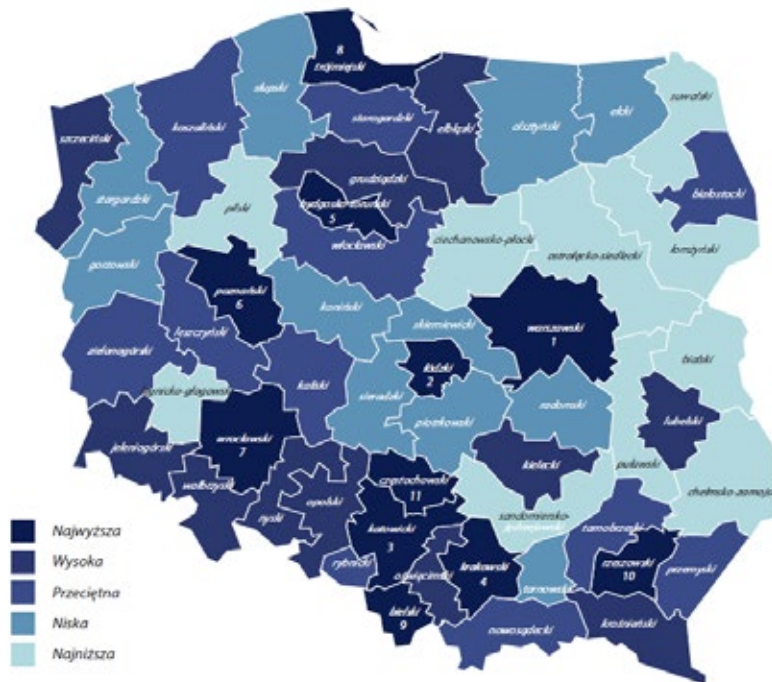
Mapa 1. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności przemysłowej w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

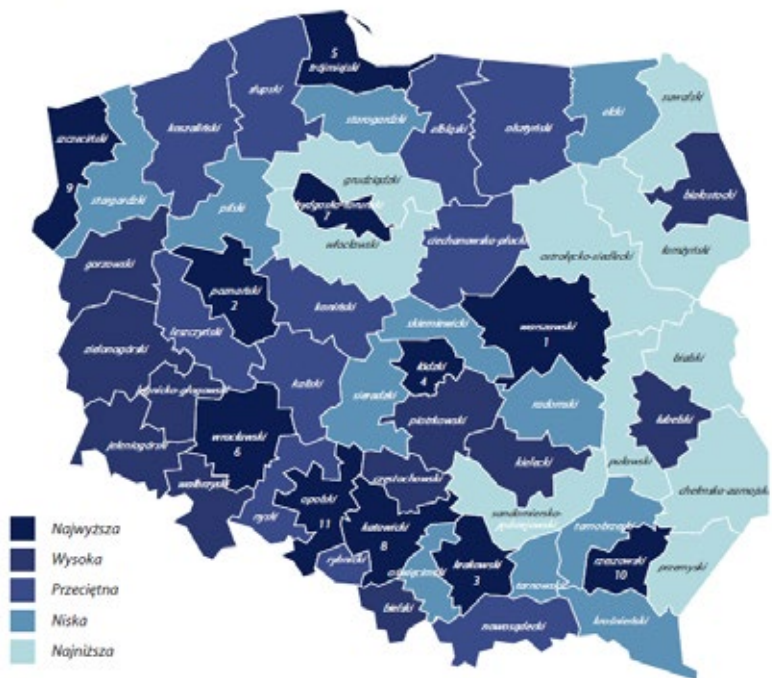
¹⁴ Do określenia atrakcyjności inwestycyjnej w poszczególnych obszarach posłużono się wynikami „Atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski” z 2011 r. i 2012 r. opracowanymi przez Instytut Badań nad Gospodarką Narodową

Mapa 2. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności usługowej w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

Mapa 3. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności zaawansowanej technologicznie w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

Tabela 7. Analiza porównawcza w obszarze „Gospodarka”

Pozycja	Aglomeracja		Podmioty wpisane do rejestru region na 10 tys. ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym		Dochoły z podatku PIT na 1 mieszkańca (w zł)		Dochoły z podatku CIT na 1 pracującego (w zł)		Udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem (%)		Atrakcyjność inwestycyjna przemysłowej		Atrakcyjność inwestycyjna usługowej		Atrakcyjność inwestycyjna podregionu dla działalności w wysokich technologiach		Szacowana wartość PKB wypracowana na 1 mieszkańca subregionu w latach 2008–2010		Wskaźnik sumaryczny G	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Warszawska	1750,2	1809,0	18,3	18,8	1634,5	1673,5	623,7	569,0	5,3	5,4	4	4	5	5	5	5	5	5	59013	16,9	17,2
2	Oożnańska	1642,5	1694,9	18,4	18,9	1095,1	1128,5	387,2	326,2	2,6	2,6	5	5	5	5	5	5	5	5	55327	10,2	9,9
3	Wrocławska	1451,8	1505,3	15,4	16,0	1035,1	1076,0	262,2	306,3	2,9	3,0	5	5	5	5	5	5	5	5	42408,5	5,7	6,4
4	Szczecińska	1499,4	1523,5	16,9	17,2	858,6	865,2	253,5	247,6	2,8	2,9	5	5	4	4	5	5	5	5	37215,5	4,0	3,8
5	Krakowska	1345,8	1401,5	14,8	15,4	979,6	996,7	270,2	239,3	2,0	2,1	5	5	5	5	5	5	5	5	38513	3,5	3,5
6	Gdańska	1338,3	1382,8	14,8	15,2	968,0	978,9	360,2	288,9	2,2	2,2	3	3	5	5	5	5	5	5	36874,5	2,4	1,9
7	Łódzka	1136,7	1177,7	13,5	14,0	856,1	900,6	279,2	265,7	1,8	1,8	5	5	5	5	5	5	5	5	36340	1,2	1,4
8	Bydgosko-toruńska	1105,1	1131,0	12,8	13,1	785,5	822,0	187,8	219,6	1,3	1,3	5	5	5	5	5	5	5	5	38870	-0,5	-0,2
9	Górnośląska	997,0	1023,9	11,0	11,3	888,3	916,5	247,1	206,4	1,5	1,5	5	5	5	5	5	5	5	5	41004,2	-0,3	-0,6
10	Opolska	1112,7	1128,6	12,2	12,3	678,2	710,9	199,3	221,3	2,3	2,3	4	4	4	4	3	3	4	5	32940	-4,1	-3,6
11	Rzeszowska	946,4	974,5	10,9	11,2	637,7	687,2	220,9	179,4	1,0	1,1	4	4	5	5	5	5	5	5	28073	-4,6	-4,8
12	Zielonogórska	1208,1	1287,1	13,4	14,0	833,6	902,5	230,1	198,3	2,7	2,5	3	3	2	3	3	3	3	3	29481	-6,3	-5,0
13	Białostocka	1006,0	1041,6	12,0	12,4	747,4	806,3	158,0	166,0	0,9	0,9	4	4	4	4	3	3	4	4	30225	-7,1	-6,7
14	Kielecka	1157,3	1188,9	13,6	13,9	743,4	774,9	194,5	165,3	0,8	0,8	4	3	4	4	4	4	4	3	29578	-4,7	-6,7
15	Lubelska	1037,3	1068,5	12,1	12,4	763,8	814,9	197,3	198,0	1,1	1,1	3	3	4	4	4	4	4	3	30945	-6,2	-6,9
16	Olsztyńska	1169,3	1204,3	12,5	12,9	890,5	957,1	196,7	195,8	1,1	1,1	1	1	2	2	2	2	3	3	28943	-10,2	-9,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W obszarze „Gospodarka” Aglomeracja Opolska plasuje się w dolnej części rankingu (10. miejsce zarówno w 2011 jak i 2012 r.). Spowodowane jest to przede wszystkim relatywnie niewysokimi wpływami z podatków bezpośrednich CIT i PIT oraz niedużą aktywnością gospodarczą, mierzoną liczbą podmiotów gospodarczych oraz udziałem osób podejmujących własną działalność gospodarczą w ludności w wieku produkcyjnym. Rozpatrując tę sferę należy wziąć pod uwagę wielkość i potencjał gospodarczy poszczególnych aglomeracji. Wyraźnie widoczny jest bowiem podział na aglomeracje największych miast Polski (wyniki powyżej lub w okolicach średniego poziomu dla wszystkich aglomeracji) plasujące się powyżej AO oraz mniejsze aglomeracje (sporo poniżej średniego poziomu) wśród których Opole wraz ze współpracującymi gminami plasuje się najwyżej, co znajduje potwierdzenie w wysokim poziomie wskaźnika szacowanej wartości Produktu Krajowego Brutto wypra-

cowanej na danym obszarze na 1 mieszkańca (32 950 zł). Oznacza to, iż Aglomeracja Opolska dobrze wykorzystuje możliwości gospodarcze jakimi dysponuje, mimo posiadania ograniczeń społecznych i infrastrukturalnych w porównaniu z największymi aglomeracjami Polski.

Atrakcyjność inwestycyjna AO kształtuje się na dobrym poziomie, sprzyjającym zwłaszcza lokalizowaniu inwestycji w działalność wysokich technologii. Spośród aglomeracji o zbliżonej wielkości tylko Aglomeracja Rzeszowska charakteryzuje się wyższą pozycją ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej.

O atrakcyjności inwestycyjnej świadczy także wskaźnik udziału kapitału zagranicznego w spółkach handlowych wynoszący w AO w badanych latach 2,3%. Umieściawia to AO w pierwszej szóstce w kraju (przed obszarami funkcjonalnymi tak wielkich miast jak Kraków, Gdańsk, Katowice czy Łódź).

OBSZAR INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

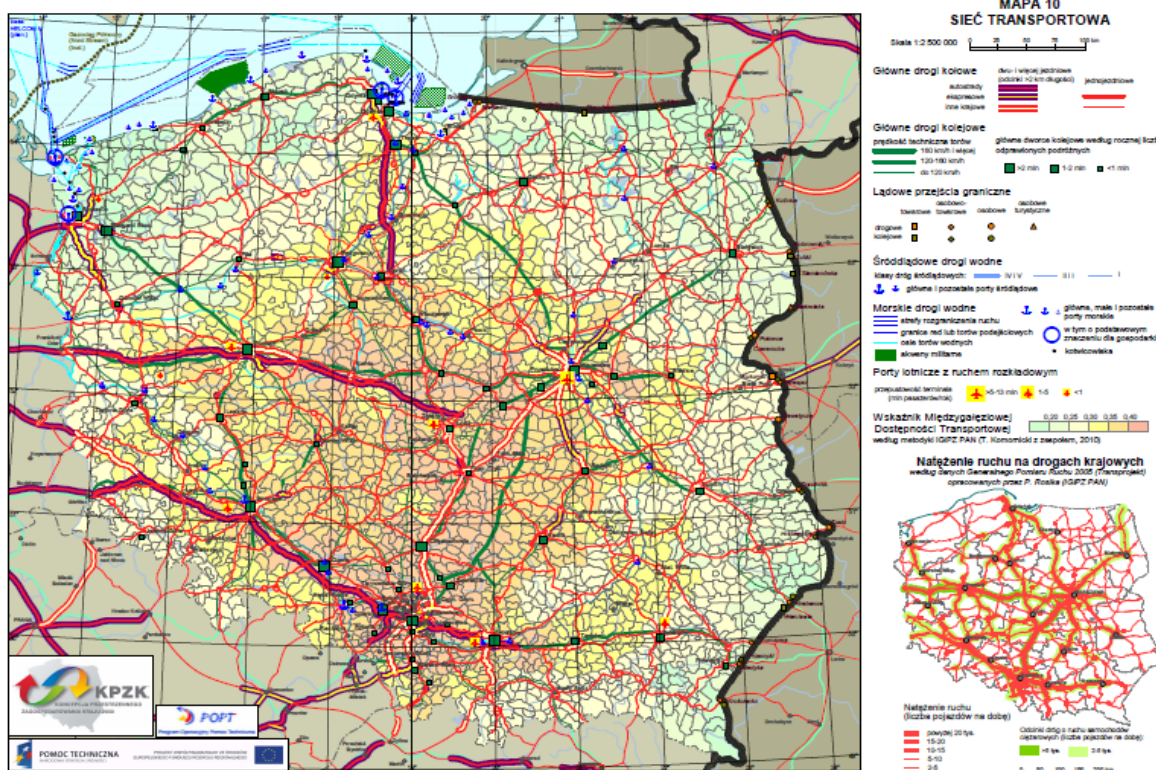
Celem badania tego obszaru jest porównanie aglomeracji w aspekcie rozwoju infrastruktury technicznej, wyrażającego techniczne i lokalizacyjne warunki dla zamieszkiwania i prowadzenia działalności gospodarczej na danym obszarze.

Dla przeprowadzenia analizy porównawczej infrastruktury technicznej posłużyły następujące wskaźniki:

- » rozdzielcza sieć wodociągowa na 100 km²,
- » rozdzielcza sieć kanalizacyjna na 100 km²,

- » rozdzielcza sieć gazowa na 100 km²,
- » korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności,
- » udział korzystających z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności,
- » korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności,
- » wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (na podstawie KPZK 2030)¹⁵.

Mapa 4. Sieć transportowa Polski. Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej

Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

¹⁵ W dokumencie Krajowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego 2030 przy obliczaniu wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej posłużono się metodologią wypracowaną przez zespół badawczy Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego Polskiej Akademii Nauk pod kierownictwem doc. dr hab. T. Komornickiego w ramach: Opracowania metodologii liczenia wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski oraz jego oszacowania. Na potrzeby niniejszego opracowania poszczególnym przedziałom wartości wskaźnika przypisano wartości liczbowe od 1 do 6, gdzie 1 oznacza najniższą międzygałęziową dostępność transportową, a 6 – najlepszą międzygałęziową dostępność transportową.

Tabela 8. Analiza porównawcza obszaru „Infrastruktura techniczna”

Pozycja	Agglomeracja	Rozdzielcza sieć wodociągowa na 100 km ²		Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności		Rozdzielcza sieć kanalizacyjna na 100 km ²		Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności		Rozdzielcza sieć gazowa na 100 km ²		Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności		Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej ¹⁶	Wskaźnik sumaryczny IT	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012		2011	2012
1	Górnośląska	247,7	249,5	98,3	98,3	165,5	171,2	80,9	81,3	228,9	232,4	70,0	71,0	6,0	4,3	3,0
2	Krakowska	253,8	256,5	94,3	94,4	151,4	161,7	73,1	73,7	294,4	296,2	78,2	76,8	5,0	3,0	2,3
3	Gdańska	206,4	210,5	96,3	96,4	139,6	146,1	86,9	87,3	141,1	148,5	68,9	66,4	3,0	1,3	2,0
4	Rzeszowska	177,1	182,8	84,7	85,0	232,9	240,4	77,4	77,8	259,9	263,5	81,2	82,8	3,0	0,6	1,4
5	Warszawska	227,3	233,7	88,2	88,5	145,7	154,8	80,1	80,6	220,7	225,7	77,9	75,7	5,0	2,0	1,3
6	Poznańska	145,9	143,0	95,0	95,3	87,7	88,5	77,5	78,1	158,7	162,5	79,9	77,3	4,0	0,6	0,5
7	Szczecińska	81,9	83,8	95,6	95,6	72,1	73,5	84,8	84,9	83,2	85,0	84,9	83,3	1,0	-1,6	0,4
8	Łódzka	204,2	207,5	93,0	93,1	92,9	97,3	76,5	76,9	122,0	123,8	71,6	72,2	5,0	0,8	0,2
9	Wrocławska	142,1	147,1	95,0	95,2	81,6	82,1	80,7	81,1	102,2	106,7	74,7	70,9	5,0	0,9	0,1
10	Białostocka	89,0	92,2	94,4	94,5	52,0	56,3	85,7	86,1	50,5	51,4	73,9	75,1	2,0	-1,9	-0,4
11	Lubelska	168,2	172,3	91,3	91,3	64,5	65,8	73,1	73,1	143,9	147,3	73,1	73,4	3,0	-1,5	-0,9
12	Zielonogórska	75,6	77,5	93,2	93,3	58,3	59,9	78,4	78,7	70,1	71,7	78,1	75,6	3,0	-1,7	-1,2
13	Bydgosko-toruńska	130,8	132,9	93,0	93,2	71,9	67,5	79,0	79,3	47,4	48,4	65,4	66,3	4,0	-1,2	-1,2
14	Olsztyńska	72,5	77,0	92,7	92,8	49,9	51,4	83,9	84,0	40,2	41,5	68,6	65,9	3,0	-2,1	-1,5
15	Kielecka	136,4	139,4	92,8	92,9	82,1	88,3	70,7	71,6	44,4	47,6	55,6	55,4	5,0	-1,6	-2,3
16	Opolska	93,7	94,1	95,4	95,5	53,7	62,0	66,6	67,1	35,8	36,7	42,7	42,3	6,0	-2,2	-3,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W przypadku obszaru „Infrastruktura techniczna” Agglomeracja Opolska osiągnęła najniższy wskaźnik sumaryczny spośród wszystkich aglomeracji w dwóch kolejnych latach. Wskaźniki uzbrojenia i dostępu do sieci rozdzielczej podstawowych mediów takich jak gaz i kanalizacja notowały jedne z najniższych wartości wśród wszystkich aglomeracji. Wynika to przede wszystkim z rozproszenia zabudowy na znacznej części terytorium Aglomeracji i istnienia przeszkód naturalnych, utrudniających rozwój sieci rozdzielczej tych mediów. Wysoki udział osób korzystających z usług wodociągów (95,5%) przy znacznie niższym odbiorze ścieków kana-

lizacją miejską lub gminną (67,1%) oraz utrudnieniach przestrzennych w poszerzaniu sieci kanalizacyjnej, wymusza rozważenie wprowadzenia alternatywnych rozwiązań utylizacji ścieków (np. poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków).

Pozytywną cechą AO w porównaniu do innych aglomeracji jest najwyższy poziom wskaźnika międzygałęziowej dostępności komunikacyjnej. Bardzo dobre warunki komunikacyjne (zwłaszcza rozwinięta sieć drogową) oraz bliskość dużych ośrodków miejskich Dolnego i Górnego Śląska stanowi niepodważalny walor Aglomeracji Opolskiej.

OBSZAR ŚRODOWISKO

Celem analizy w tym obszarze jest porównanie aglomeracji pod względem potencjału środowiskowego oraz stopnia ochrony przyrody i środowiska naturalnego.

Dla oszacowania stanu dbałości o środowisko naturalne posłużyły następujące wskaźniki:

- » ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności,
- » udział odpadów poddanych odzyskowi w odpadach ogółem,

- » wskaźnik nasadzeń drzew w stosunku do ich ubytków w ciągu roku,
- » udział terenów zieleni w powierzchni ogółem,
- » udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem,
- » udział lasów w powierzchni ogółem.

16 Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej został wykorzystany zarówno przy obliczeniach wskaźnika sumarycznego dla roku 2011, jak i 2012.

Tabela 9. Analiza porównawcza obszaru „Środowisko”

Pozycja rankingowa 2012	Aglomeracja	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności		Udział odpadów poddanych odzyskowi w odpadach ogółem (w %)		Wskaźnik nasadzeń drzew w stosunku do ich ubytków w ciągu roku		Udział terenów zieleni w pow. ogółem (w %)		Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w %)		Udział lasów w powierzchni ogółem (w %)		Wskaźnik sumaryczny Śr	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Rzeszowska	87,4	88,3	94,0	84,2	5,6	4,7	1,5	1,5	24,7	24,7	21,45	21,46	3,0	2,8
2	Gdańska	89,1	89,2	89,2	94,7	3,0	1,4	2,6	2,6	40,3	40,3	27,60	27,61	3,1	2,6
3	Olsztyńska	87,5	87,7	67,4	74,2	1,6	1,3	1,6	1,6	53,8	53,8	41,86	41,85	2,0	2,5
4	Górnośląska	82,5	85,4	83,6	87,2	0,6	0,5	5,7	5,8	8,4	8,5	27,35	27,45	1,4	1,8
5	Zielonogórska	83,1	83,8	98,8	99,6	0,5	0,2	1,4	1,4	27,1	27,2	50,53	50,60	1,6	1,4
6	Bydgosko-toruńska	84,2	85,2	80,4	83,5	1,2	1,8	1,7	1,7	30,6	30,6	36,24	36,25	0,4	1,3
7	Łódzka	88,1	87,6	88,1	79,5	0,6	0,9	3,5	3,5	22,8	22,8	20,56	20,51	0,5	0,5
8	Poznańska	77,5	79,2	95,0	96,2	0,4	1,9	2,7	2,4	20,4	20,3	20,59	20,62	-1,3	-0,3
9	Białostocka	87,0	88,6	90,6	74,1	0,2	0,1	1,0	1,0	30,9	30,9	38,26	38,20	0,1	-0,4
10	Opolska	73,8	74,6	95,6	95,6	0,8	1,1	0,8	0,8	41,6	41,6	35,53	35,54	-0,6	-0,7
11	Wrocławska	87,3	85,3	90,5	94,4	2,1	1,4	2,3	2,3	6,5	6,5	15,90	15,95	-0,6	-1,0
12	Kielecka	71,2	72,2	91,4	62,2	0,5	0,1	1,0	1,0	89,4	89,4	34,85	34,91	1,1	-1,2
13	Warszawska	56,8	77,6	37,7	40,8	0,7	0,6	3,1	3,1	51,2	51,2	22,87	22,91	-4,1	-2,1
14	Szczecińska	88,4	88,8	21,9	21,6	1,7	1,1	2,4	2,4	8,3	8,3	34,93	34,94	-2,0	-2,1
15	Lubelska	76,6	77,9	97,7	99,1	1,0	1,1	1,8	1,8	16,4	16,4	14,11	14,16	-2,3	-2,4
16	Krakowska	72,4	73,3	81,0	75,3	1,2	1,7	3,0	3,0	21,3	21,3	14,05	14,08	-2,3	-2,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Aglomeracja Opolska w zakresie ochrony i stanu środowiska naturalnego plasuje się na 10. pozycji zestawienia. Wyraźną jej cechą jest najniższy spośród wszystkich aglomeracji udział terenów zieleni w powierzchni aglomeracji ogółem (0,8%). Niski udział terenów zieleni w przestrzeni publicznej równoważony jest jednak przez spore zalesienie Aglomeracji wynoszące w 2012 r. 35,54% ogółu powierzchni (5. wartość spośród wszystkich aglomeracji).

W 2012 r. poprawie uległ wskaźnik uzupełnień stanu drzew. Liczba nasadzeń w tym roku była o 10% większa aniżeli ubytków (rok wcześniej 20% więcej drzew ubyło niż zostało zasadzonych). Warto, aby ta pozytywna tendencja utrzymała się w najbliższych latach i przyczyniła się do poprawy warunków rekreacyjno-krajobrazowych AO.

Dbłość o środowisko widoczna jest w objęciu ochroną prawną znacznego obszaru Aglomeracji Opolskiej (41,6%). Tylko trzy aglomeracje posiadają wyższy poziom tego wskaźnika: Aglomeracja Kielecka, Aglomeracja Warszawska oraz Aglomeracja Olsztyńska. Warto odnotować także wysoki procent odpadów poddanych odzyskowi w odpadach ogółem (95,6%), który świadczy o wysokim rozwoju gospodarki komunalnej w tym obszarze działalności.

Problemem jest natomiast niski poziom ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (14. pozycja w 2012 r.). Wynika to przede wszystkim ze słabo rozwiniętej infrastruktury sieci kanalizacyjnej, o czym wspomniano w analizie porównawczej dot. „Infrastruktury technicznej”.

WSKAŹNIK SUMARYCZNY – RANKING AGLOMERACJI

Tabela 10. Analiza porównawcza aglomeracji – ranking zbiorczy

Pozycja rankingowa 2012	Aglomeracja	Społeczeństwo i infrastruktura społeczna		Infrastruktura techniczna		Gospodarka		Środowisko		Wskaźnik sumaryczny	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	Warszawska	9,3	7,7	2,0	1,3	16,9	17,2	-4,1	-2,1	24,1	24,0
2	Poznańska	10,0	9,8	0,6	0,5	10,2	9,9	-1,3	-0,3	19,5	19,9
3	Wrocławska	9,0	11,1	0,9	0,1	5,7	6,4	-0,6	-1,0	15,0	16,6
4	Krakowska	8,7	8,5	3,0	2,3	3,5	3,5	-2,3	-2,6	13,0	11,7
5	Rzeszowska	2,8	3,8	0,6	1,4	-4,6	-4,8	3,0	2,8	1,7	3,2
6	Olsztyńska	11,5	10,1	-2,1	-1,5	-10,2	-9,5	2,0	2,5	1,3	1,5
7	Opolska	6,3	8,2	-2,2	-3,6	-4,1	-3,6	-0,6	-0,7	-0,5	0,2
8	Gdańska	-9,8	-9,8	1,3	2,0	2,4	1,9	3,1	2,6	-2,9	-3,3
9	Zielonogórska	0,2	1,3	-1,7	-1,2	-6,3	-5,0	1,6	1,4	-6,3	-3,5
10	Łódzka	-4,6	-6,2	0,8	0,2	1,2	1,4	0,5	0,5	-2,1	-4,2
11	Szczecińska	-7,0	-7,4	-1,6	0,4	4,0	3,8	-2,0	-2,1	-6,5	-5,4
12	Górnośląska	-11,0	-10,2	4,3	3,0	-0,3	-0,6	1,4	1,8	-5,6	-6,1
13	Białostocka	-2,6	-2,0	-1,9	-0,4	-7,1	-6,7	0,1	-0,4	-11,4	-9,5
14	Bydgosko-toruńska	-12,1	-13,2	-1,2	-1,2	-0,5	-0,2	0,4	1,3	-13,4	-13,3
15	Lubelska	-4,1	-4,7	-1,5	-0,9	-6,2	-6,9	-2,3	-2,4	-14,1	-14,9
16	Kielecka	-6,6	-6,8	-1,6	-2,3	-4,7	-6,7	1,1	-1,2	-11,8	-17,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W rankingu zbiorczym Aglomeracja Opolska plasuje się na 7. pozycji spośród aglomeracji miast wojewódzkich. Biorąc pod uwagę aglomeracje o podobnym potencjale i liczbie mieszkańców, przed AO uplasowały się Aglomeracja Rzeszowska i Olsztyńska. Biorąc pod uwagę wielkość i potencjał Aglomeracji Opolskiej, uzyskaną pozycję należy uznać za dobrą, choć wymagającą dalszych wzmoczonych działań prorozwojowych w niektórych obszarach.

Obszarem konkurencyjnym o najwyższym potencjale jest społeczeństwo i infrastruktura społeczna Aglomeracji Opolskiej. Kapitał ludzki stanowi kluczowy element zrównoważonego rozwoju oraz podstawę gospodarki opartej na innowacjach. Polityka demograficzna i społeczna, a zwłaszcza problem starzenia się społeczeństwa i ujemnej migracji ludności, stanowi kluczowe wyzwanie samorządów w całej Polsce w najbliższych dziesięcioleciach. Silna pozycja AO w zakresie kapitału ludzkiego nie może być zaprzepaszczone. Konieczne jest stworzenie podstaw dla dalszego rozwoju kapitału ludzkiego AO, poprzez działania niwelujące braki i słabości, a także wzmacniające posiadane przewagi, po to, aby Aglomeracja Opolska stała się miejscem przyjaznym mieszkańcom, umożliwiającym im społeczny i kulturowy rozwój.

Wyraźne deficyty w infrastrukturze technicznej obliwiają jednostki samorządu terytorialnego AO do zintensyfikowanych działań w tym obszarze. Konieczna jest zwłaszcza rozbudowa sieci rozdzielczej podstawowych mediów i objęcie nią jak największej liczby mieszkańców. Wyraźnie przyczyni się to do poprawy jakości życia społeczności Aglomeracji, stanu środowiska przyrodniczego oraz zwiększy pozycję konkurencyjną AO wśród potencjalnych inwestorów.

Gospodarka Aglomeracji Opolskiej wypada bardzo dobrze na tle aglomeracji o podobnej wielkości. W tym obszarze aktywność samorządów powinna być ukierunkowana na umocnienie jej pozycji konkurencyjnej poprzez wykorzystanie przewag związanych z położeniem geograficznym, dostępnością komunikacyjną (bliskość granicy, nieduża odległość do innych Aglomeracji: Górnośląskiej, Krakowskiej i Wrocławskiej), wysoką jakością kapitału ludzkiego oraz poprzez promocję zewnętrzną AO jako obszaru sprzyjającego lokowaniu inwestycji. Działania te pozwolą nie tylko utrzymać dotychczasową pozycję, ale również nadrobić część dystansu dzielącego AO od największych i najmocniej rozwiniętych aglomeracji w Polsce.

2.3. ŚWIADOMI SWOICH MOCNYCH I SŁABYCH STRON ODNAJDUJEMY SZANSE I NIWELUJEMY ZAGROŻENIA – CZYNNIKI STRATEGICZNE SWOT

Klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej jest zestawienie mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu (w tym przypadku aglomeracji) oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza:

- » **S – Strengths** (silne strony), wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego podmiotu,
- » **W – Weaknesses** (słabości), wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego podmiotu,
- » **O – Opportunities** (możliwości), wszystko, co stwarza dla analizowanego podmiotu szansę korzystnej zmiany,
- » **T – Threats** (zagrożenia), wszystko to co stwarza dla analizowanego podmiotu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie informacji o potencjale rozwojowym Aglomeracji Opolskiej oraz o dostrzeganych barierach. Zwraca jednocześnie suwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia.

Na podstawie diagnozy stanu obecnego i warsztatów strategicznych zostały wypracowane tezy analizy SWOT.

W pracy zespołu ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* zaangażowano liderów i jednocześnie ekspertów w zakresie gospodarki, rozwoju infrastruktury, kultury, sportu, itd., którzy wnieśli do dyskusji na etapie analizy strategicznej informacje, których zdiagnozowanie na podstawie danych wtórnych czy poprzez badania ankietowe byłoby niemożliwe.

Warsztaty strategiczne poświęcone analizie SWOT miały na celu zidentyfikowanie mocnych i słabych stron Aglomeracji oraz szans i zagrożeń dla jej rozwoju, a także ustalenie:

- » Czy mocne strony pozwolą wykorzystać zauważone szanse?
- » Czy mocne strony pozwolą zniwelować zauważone zagrożenie?

- » Czy słabe strony ograniczą możliwość wykorzystania zidentyfikowanych szans?
- » Czy słabe strony spotęgują ryzyko związane z wystąpieniem zagrożeń?

Analizę przeprowadzono również w odwrotnym kierunku (tzn. od zewnątrz do wewnątrz):

- » Czy szanse wzmocnią silne strony?
- » Czy szanse pozwolą zniwelować słabości?
- » Czy zagrożenia zniwelują silne strony?
- » Czy zagrożenia uwypuklą słabości?

Odpowiedzi na powyższe pytania pozwalają zbudować macierz modeli strategii rozwoju, a ich analiza wskazuje, który model najtrafniej odpowiada na potrzeby aglomeracji. Wyróżnić można cztery główne typy strategii: ofensywną, konkurencyjną, konserwatywną oraz defensywną.

Strategia ofensywna cechuje jednostki, które stawiają przede wszystkim na wykorzystanie mocnych stron i nadarżających się szans. Za pomocą swoich atutów wykorzystują szanse rozwoju, a z kolei nadarżające się okazyje przekładają na dalsze wzmocnienie atutów.

Strategia konkurencyjna cechuje jednostki, które nastawiają się na wykorzystywanie nadarżających się szans do eliminowania słabych stron i zamieniania ich w atuty.

Strategia konserwatywna cechuje jednostki, które planują maksymalnie wykorzystać mocne strony przy jednoczesnym zmniejszaniu znaczenia dla rozwoju nadchodzących zagrożeń.

Strategia defensywna cechuje jednostki, które bronią się przed kryzysem, eliminując słabe strony i przeciwstawiając się zagrożeniom.

Uczestnicy warsztatów strategicznych identyfikowali mocne i słabe strony Aglomeracji. Poszczególnym czynnikom zostały przypisane wagi punktowe. Im wyższa waga punktowa została przypisana mocnej lub słabej stronie, tym większe jest znaczenie danego czynnika dla rozwoju Aglomeracji.

Tabela 11. Mocne i słabe strony Aglomeracji Opolskiej

Mocne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym	0,08	Niewystarczający system infrastruktury technicznej	0,10
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej	0,08	Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego	0,09
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki	0,07	Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy	0,08

Mocne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw	0,06	Niskie budżety gmin partnerów AO – niski potencjał finansowy AO	0,07
Dostępność terenów inwestycyjnych	0,06	Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi	0,06
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego	0,06	Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej	0,06
Wysokotowarowe rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze	0,06	Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr	0,05
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy z doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych	0,05	Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO	0,05
Dobrze rozwinięty sektor usług	0,05	Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO	0,04
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami	0,04	Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii	0,04
Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów	0,04	Ograniczony dostęp do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO	0,04
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO	0,04	Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów	0,04
Duże firmy o uznanej marce działające na terenie Aglomeracji Opolskiej	0,03	Niska aktywność obywatelska społeczeństwa	0,04
Bliskość portów lotniczych	0,03	Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry, Jez. Turawskiego)	0,04
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej	0,03	Niedoskonały systemu zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powodzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią,	0,04
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu	0,03	Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A	0,03
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych	0,02	Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO	0,03
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego	0,02	Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)	0,03
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej	0,02	Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)	0,03
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna	0,02	Ograniczona żeglowność Odry	0,03
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym	0,02	Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora	0,02
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi	0,02	SUMA	1,0
Zamiłowanie do porządku, gospodarność	0,02		
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO	0,02		
Intensywna gospodarka rybacka	0,02		
SUMA	1,0		

Źródło: Opracowanie własne

Kluczowym czynnikiem rozwojowym Aglomeracji Opolskiej jest jej wysoce dogodne położenie w układzie komunikacyjnym kraju. Przebiegająca przez nią autostrada A4 oraz magistrała kolejowa E-30 należące do europejskiego systemu korytarzy transportowych TEN-T, zapewniają szybki dostęp do dużych ośrodków metropolitalnych: Wrocławia i Katowic wraz z całą konurbacją górnośląską. Bliskość lotnisk międzynarodowych w Pyrzowicach oraz we Wrocławiu, względnie uregulowany system rzeczny Odry, rozbudowana sieć tras kolejowych oraz dróg sprawia, że AO osiąga najwyższy poziom tzw. wskaźnika międzygałęziowej dostępności komunikacyjnej w kraju. Dobre skomunikowanie zewnętrzne sprzyja lokowaniu się inwestycji i przepływowi zasobów. W pobliżu głównych szlaków transportowych gminy Aglomeracji wyznaczyły liczne tereny inwestycyjne, które mimo częściowych braków w uzbrojeniu stanowią potencjał rozwojowy dla gospodarki AO.

Uzbrojenie terenów w sieć infrastruktury technicznej oraz poprawa skomunikowania wewnętrznego stanowią kluczowe wyzwania dla zwiększenia atrakcyjności Aglomeracji Opolskiej dla osadnictwa jak i lokowania na jej terenie działalności gospodarczej. Jak pokazują analizy, AO posiada najniższe spośród wszystkich aglomeracji wskaźniki dotyczące zasięgu i dostępu mieszkańców do sieci podstawowych mediów. Układ komunikacji wewnętrznej także wykazuje liczne braki. Wzrastające obciążenie ruchem drogowym powoduje powstawanie zatorów, dekapitalizację dróg oraz widoczne braki miejsc parkingowych. Niedostateczna liczba przepraw przez Odrę i inne ciekі wodne, brak obwodnic miejskich oraz przestarzały system sterowania ruchem drogowym powodują z kolei powstawanie korków i zatorów ulicznych na głównych trasach i w centrach miast. Dodatkowymi problemami są ograniczony zasięg, brak zintegrowania i niedostateczne wyposażenie transportu zbiorowego oraz ograniczona żeglowność Odry.

Sytuacja ekonomiczna Aglomeracji Opolskiej prezentuje się korzystnie. Jak pokazała analiza porównawcza aglomeracji miast wojewódzkich, AO widocznie wybija się na tle aglomeracji o podobnej wielkości i nadrabia dystans dzielący ją od największych krajowych metropolii. Przyczyn tej korzystnej tendencji należy upatrywać w funkcjonujących na jej terenie licznych mikro i małych przedsiębiorstwach cieszących się dobrą kondycją, mimo panującej recesji na rynkach światowych. Większość mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) prowadzi swoją działalność w dobrze rozwiniętym sektorze usług, co pozwala im na elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące na rynkach światowych i lokalnych poprzez odpowiednie kształtowanie własnej oferty. W tym miejscu warto jednak dodać, iż o ile małe i średnie podmioty gospodarcze działają prężnie to ich stopień rozwoju jest nierównomierny w poszczególnych gminach AO. Wynika to z różnej charakterystyki i funkcji pełnionych przez poszczególne gminy w sferze gospodarczej Aglomeracji: Opole jako stolica województwa i rdzeń Aglomeracji skupia na sobie działalność profesjonalną i usługi wyższego rzędu, natomiast przedsiębiorstwa gmin zlokalizowanych zwłaszcza na obrzeżach Aglomeracji koncentrują się na podstawowych usługach i produkcji rolnej.

Gospodarka Aglomeracji Opolskiej oprócz MŚP to także firmy o ugruntowanej renomie, o określonej specjalizacji, działające zwłaszcza w sektorze rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, gospodarki rybackiej,

energetyki, przetwórstwa drzewnego, budownictwa, turystyki, branży wapienniczej i cementowej. Firmy te opierają swój wzrost na dostępnych zasobach naturalnych (zasobach dla branży wapienniczo-cementowej, wysoce wydajnych gruntach ornym, zasobach leśnych) jak i wyspecjalizowanych, dobrze wyedukowanych zasobach ludzkich.

Przedsiębiorstwa branż IT, przetwórstwa drzewnego, budownictwa i turystyki świadome szanse jaką daje specjalizacja produkcji, kooperacja i wymiana doświadczeń oraz rotacja wykwalifikowanych kadr, zrzeszają się w klastry i nawiązują współpracę między sobą umacniając tym samym własną przewagę konkurencyjną, wpisując się niejako w obecną politykę Unii Europejskiej, nastawioną na wzrost wyspecjalizowanych gospodarczo regionów. Warto popierać i promować te inicjatywy, aby wzmocnić ich siłę i uzyskiwany dzięki niej efekt synergii, a także skłonić pozostałe przedsiębiorstwa stanowiące o sile AO do podobnych działań.

Mimo posiadania wysoko wykwalifikowanych zasobów ludzkich i silnego, opolskiego ośrodka akademickiego, w Aglomeracji Opolskiej brakuje miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem. Współpraca i wymiana doświadczeń pomiędzy jednostkami naukowymi, badawczo-rozwojowymi a sferą biznesową również nie przebiega prawidłowo. Powodem tego stanu rzeczy, a jednocześnie skutkiem jest brak przedsiębiorstw wysokich technologii korzystających z zaplecza naukowo-akademickiego oraz nieprawidłowo przebiegająca współpraca przedsiębiorstw ze szkołami średnimi, prowadząca do niedostosowania profilu wykształcenia absolwentów do wymogów pracodawców, a przez to braku miejsc pracy dla ludzi młodych.

Potencjalni inwestorzy oraz osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej na terenie AO natrafiają na pewne niedogodności. Brakuje jednolitej i zintegrowanej oferty inwestycyjnej Aglomeracji, upraszczającej przebieg procesu inwestycyjnego oraz biur o najwyższym standardzie klasy A, które mogłyby skłonić firmy zagraniczne do lokowania tu siedzib swoich oddziałów oraz do powstawania firm z sektora wysoce wyspecjalizowanych usług doradczych, finansowych, czy technicznych.

Prawdziwą siłę Aglomeracji stanowią jej mieszkańcy. Wielokulturowa społeczność, czerpiąca z tradycji i bogactwa kulturowego kształtuje obraz mieszkańców AO jako osób ceniących tradycję, porządek, gospodarność, bezpieczeństwo oraz aktywnie pomagających osobom wykluczonym społecznie poprzez działalność w licznych organizacjach pozarządowych. Ścisłe związki AO ze społecznością międzynarodową widoczne są także w licznych projektach i działaniach realizowanych w ramach współpracy międzynarodowej nawiązywanej zarówno przez samorządy jak i przez uczelnie wyższe Aglomeracji Opolskiej z ich zagranicznymi odpowiednikami.

Samorządy świadome licznych zagrożeń społecznych związanych z niżem demograficznym i wykluczeniem części mieszkańców, starają się aktywnie przeciwdziałać tym zjawiskom. Osiągane przez AO najwyższe wskaźniki dostępności mieszkańców do rozbudowanej infrastruktury społecznej, kulturowej i rekreacyjnej wpływają na wzrost jakości życia mieszkańców i ich społeczny i kulturowy rozwój. Oczywiście część infrastruktury wykazuje pewne braki (brak odpowiedniej oferty mieszkaniowej, niewystarczająco rozbudowana infrastruktura opieki nad osobami starszymi, brak dostępu

do szerokopasmowego Internetu w części gmin) jednak nie są one na tyle znaczące, aby wpływać na szerszy obraz Aglomeracji Opolskiej.

Bogate dziedzictwo kulturowe, rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna, pozytywny obraz Opolszczyzny w świadomości Polaków i unikalne walory przyrodniczo-krajobrazowe nie przekładają się, niestety, na wzmógłony ruch turystyczny i popularność wśród gości z kraju i zagranicy. Wpływ na to ma kilka czynników, m.in. zły stan znacznej części zabytków i obiektów turystycznych o potwierdzonej wartości historycznej i architektonicznej, czy niezadowolająca jakość wód powierzchniowych ograniczająca popularność aktywnej turystyki wodnej na Odrze i akwenie Jez. Turawskiego.

Niski udział Odnawialnych Źródeł Energii, przewaga konwencjonalnych metod pozyskiwania energii elektrycznej i ciepła oraz wzmógłony ruch komunikacyjny prowadzi do pogarszania się jakości środowiska naturalnego na terenie AO, a przede wszystkim jakości powietrza atmosferycznego i klimatu akustycznego. W zakresie

ochrony środowiska konieczne jest także podjęcie działań związanych z nowocześniejszym, niedoskonałym systemem zintegrowanego przeciwdziałania skutkom katastrof naturalnych, a w szczególności powodzi. Pozwoli to na przyśpieszenie reakcji i odpowiedniej kooperacji służb bezpieczeństwa oraz zwiększy poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców.

Agglomeracja Opolska wykazuje silne powiązania funkcjonalne pomiędzy tworzącymi ją gminami. Ich wspólna inicjatywa, świadomość własnych przewag i ograniczeń, jasno określona wizja zrównoważonego rozwoju Aglomeracji osiągnięta dzięki aktywnej współpracy może przewyciężyć znaczną część słabych stron i wzmocnić rozwój drzemiącego potencjału tak całej Aglomeracji, jak i każdej z gmin z osobna. Jedyną barierą stanowiąc może niski potencjał budżetowy części gmin, który będzie miał realny wpływ na możliwości finansowe gmin we wdrażaniu postawionych celów rozwojowych i inwestycyjnych służących niwelowaniu różnic i zwiększaniu funkcjonalnej integracji obszaru Aglomeracji Opolskiej.

Tabela 12. Szanse i zagrożenia Aglomeracji Opolskiej

Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	0,18	Niekorzystne tendencje demograficzne	0,20
Rozwijająca się współpraca z SSE	0,15	Odpyły wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	0,15
Wzrost znaczenia polityki miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	0,13	Słaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	0,12
Wyznaczone pasma rozwojowe (pasma drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	0,13	Wprowadzenie regulacji UE dot. emisji CO ₂ , skutkujące wzrostem kosztów produkcji przemysłu energochłonnego, w tym cementowego i wapienniczego	0,11
Wdrożenie Programu Specjalnej Strefy Demograficznej	0,13	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	0,10
Polityka Unii Europejskiej i kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	0,11	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	0,08
Rozbudowa Elektrowni „Opole” – nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prorozwojowej	0,10	Zmniejszająca się liczba połączeń kolejowych i autobusowych	0,07
Priorytetowe traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w <i>Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku</i> zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	0,09	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	0,07
SUMA	1,0	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	0,06
		Kadencyjność władz samorządowych	0,04
		SUMA	1,0

Źródło: Opracowanie własne

Kluczową szansę dla rozwoju Aglomeracji Opolskiej, wdrażania jej założeń i projektów strategicznych, stanowią środki zewnętrzne ukierunkowane na wzmocnienie polityki miejskiej, obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, czy aglomeracji jako ośrodków wzrostu regionów pochodzące z funduszy Unii Europejskiej oraz środków przekazywanych przez administrację centralną i wojewódzką. Możliwość sfinansowania dużych projektów inwestycyjnych obejmujących swoim zasięgiem kil-

ka lub wszystkie gminy AO, w największym stopniu przyczyni się do dalszego zwiększenia spójności terytorialnej i funkcjonalnej Aglomeracji. Duże projekty inwestycyjne realizowane w ramach porozumienia stanowiąc będą bazę rozwojową dla wdrażania mniejszych, komplementarnych do nich projektów na poziomie poszczególnych gmin, co znacząco wpłynie na zrównoważony rozwój całej Aglomeracji Opolskiej.

Umiejscowienie znacznego obszaru Aglomeracji Opolskiej w paśmie rozwojowym drogi nr 46 i paśmie rzeki Odry jasno określa pożądany kierunek rozwoju przestrzennego Aglomeracji oraz zwiększa jej rolę strategiczną i gospodarczą w polityce strategiczno-planistycznej województwa i kraju. Przykładem działania realizowanego w paśmie rozwojowym AO może być decyzja spółki PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. o rozbudowie Elektrowni Opole, która wzmocni wagę regionu w polityce energetycznej kraju, doprowadzi do rozwoju kooperujących z nią przedsiębiorstw i zwiększenia liczby miejsc pracy w Aglomeracji Opolskiej.

Planowany jest rozwój stref ekonomicznych i tworzenie stref aktywności gospodarczej. Pozwoli to na zwiększenie konkurencyjności regionu w przyciąganiu inwestorów, a więc i tworzeniu nowych miejsc pracy. Ulgi podatkowe i wsparcie przedsiębiorstw, powinno być ukierunkowane zwłaszcza na wzmocnianie roli inteligentnych specjalizacji regionu i klastrów. Zarówno polityka Unii Europejskiej jak i założenia polityki krajowej zmierzają do promowania regionów wyspecjalizowanych gospodarczo, poprzez dofinansowanie inicjatyw służących wymianie wiedzy i doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami danej branży, czy tworzeniu porozumień klastrów. Silne lokalne przedsiębiorstwa, o wyrobionej marce, działające wspólnie w poszukiwaniu rynków zbytu i pozyskiwaniu kontrahentów stanowią receptę na umocnienie pozycji konkurencyjnej oraz zniwelowanie skutków światowej recesji gospodarczej oraz malejącego popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego. Czynnikiem hamującym prowadzenie polityki gospodarczej AO opartej o rozwój specjalizacji i wysoko wykwalifikowane zasoby ludzkie może być ograniczenie możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych, a przez to niższe możliwości prowadzenia prac naukowo-badawczych przez opolskie uczelnie wyższe na co wpływ będzie miało przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych.

Kolejnym poważnym zagrożeniem dla lokalnej gospodarki są wprowadzane przez Komisję Europejską regulacje, zwiększające ceny uprawnień do emisji CO₂ dla przemysłów energochłonnych, w tym przemysłu wapienniczego i cementowego, który stanowi historyczną siłę i specjalizację gospodarczą regionu AO. Brak realizacji koniecznych inwestycji w technologię ograniczającą emisję szkodliwych substancji, w tym CO₂ do limitowanych poziomów, będzie wiązać się z wysokimi karami i groźbą nierentowności zakładów.

Najistotniejszym wyzwaniem z jakim przyjdzie się zmierzyć gminom Aglomeracji Opolskiej w nadchodzących latach są zachodzące niekorzystne procesy demograficzne.

Społeczeństwo AO starzeje się, obserwowany jest niski przyrost naturalny oraz wysokie ujemne saldo migracji, co prowadzi do wzrostu obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym oraz zaburzenia wymienności pokoleniowej na rynku pracy. Znaczna część wykwalifikowanych osób wchodzących na rynek pracy nie spotyka się z odpowiednią ofertą płacy i zatrudnienia, co zmusza ich do migracji zarobkowej do większych ośrodków krajowych lub za granicę, przyspieszając tym samym negatywne tendencje społeczno-demograficzne.

Szansą na poprawę trudnej sytuacji społecznej są działania zmierzające do utworzenia w województwie opolskim Specjalnej Strefy Demograficznej. Przygotowywany obecnie przez samorząd województwa Program poprzez szereg projektów i inicjatyw wspierających może przyczynić się do zahamowania odpływu mieszkańców oraz podnoszenia jakości życia w Aglomeracji Opolskiej.

Aglomeracja Opolska narażona jest także na występowanie zagrożeń dla środowiska przyrodniczego zarówno związanych z występowaniem katastrof naturalnych, zwłaszcza powodzi, jak i z działalnością człowieka: rozbudową zakładów emitujących do atmosfery dwutlenek węgla i inne szkodliwe substancje chemiczne, zjawiskiem niskiej emisji, emisją spalin przez rosnący ruch komunikacyjny, czy wciąż niedostatecznym skanalizowaniem, oczyszczaniem ścieków i gospodarką odpadami na terenie Aglomeracji.

Ograniczanie liczby połączeń autobusowych i kolejowych oraz niedostatecznie rozbudowany system komunikacji publicznej zmusza mieszkańców do korzystania z prywatnych pojazdów, co prowadzi do zwiększenia ruchu komunikacyjnego. Brak zintegrowanego systemu komunikacji wewnątrz Aglomeracji stanowi poważną barierę dla prawidłowego funkcjonowania systemu miejskiego oraz przepływu pracowników i mieszkańców pomiędzy poszczególnymi gminami. Ogranicza to dostępność ludności do infrastruktury społecznej i do miejsc pracy. Wzmożony ruch drogowy przy ograniczonej przepustowości przepraw rzecznych i dróg wewnętrznych powoduje powstawanie zatorów, dekapitalizację dróg, deficyt miejsc parkingowych oraz uciążliwość związaną z emisją spalin i hałasem komunikacyjnym.

Zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej i realizacji postanowień porozumienia jest kadencyjność władz samorządowych. Zmiany władz mogą wpływać na ciągłość i spójność realizowanych projektów i założeń oraz osłabiać wolę skoordynowanego i solidarnego działania mającego na celu zrównoważony rozwój całej Aglomeracji, a nie poszczególnych gmin z osobna.

3

JAKA BĘDZIE AGLOMERACJA OPOLSKA?

3.1. RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ. JAK TO WYKORZYSTAMY? ROZSTRZYGNIECIA STRATEGICZNE

3.1.1. KONCEPCJA FUNKCJONOWANIA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Aglomeracja Opolska to silnie urbanizujący się obszar, którego centrum stanowi miasto Opole wraz z pierścieniem otaczających go gmin. Zmieniająca się w sposób intensywny rzeczywistość społeczno-gospodarcza Aglomeracji Opolskiej, w tym zmiana trendów demograficznych, przekształcenia gospodarcze i strukturalne przestrzeni miejskiej, podmiejskiej oraz wiejskiej, wymusza na samorządach lokalnych potrzebę intensyfikowania współpracy w ramach pewnego obszaru charakteryzującego się pewnymi zidentyfikowanymi powiązaniem funkcjonalnymi.

Jak wskazują przykłady integracji gmin w ramach aglomeracji miejskich, zarówno te funkcjonujące już od wielu lat w Europie jak i coraz liczniejsze inicjatywy polskich samorządów, budowanie trwałych fundamentów dla współpracy ponad granicami administracyjnymi jest bezwzględnie wymogiem współczesności i warunkiem poprawy konkurencyjności aglomeracji w wymiarze krajowym oraz międzynarodowym.

Działania w zakresie budowania współpracy międzygminnej mają miejsce również w Aglomeracji Opolskiej. Rozpoczęty stosunkowo niedawno, bo w 2012 roku, proces integracji gmin w ramach obszaru funkcjonalnego Opola, przyczynił się do stworzenia nowych struktur organizacyjnych, ułatwiających podejmowanie i realizowanie wspólnych inicjatyw o charakterze ponadgminnym.

Aglomeracja Opolska stanowi płaszczyznę współpracy dla 20 gmin skupionych wokół miasta Opola – stolicy województwa. W jej skład, poza Opolem, wchodzi jednostki samorządowe znajdujące się w jego obszarze funkcjonalnym. Są to: Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdzeszowice, Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Tułowice¹⁷.

Kluczowym rozdziałem w procesie inicjowania kooperacji i współpracy międzygminnej w ramach Aglomeracji Opolskiej było podpisanie, jesienią 2012 roku, *Porozumienia w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej*. Zgodnie z zapisami dokumentu, współpraca ma na celu wspólne przewyższanie pojawiających się trudności i barier rozwojowych, poprawienie konkurencyjności Aglomeracji w skali kraju oraz wzmocnienie spójności wewnętrznej w ramach jednostek ją tworzących. Korzyści wynikające z nawiązanej współpracy mają charakter wieloaspektowy, a przede wszystkim zapewnić mają trwałe i zrównoważony rozwój w perspektywie najbliższych lat.

Głównymi obszarami współpracy Partnerów wskazanymi w *Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej* są:

- » planowanie strategiczne i przestrzenne,
- » rozwój gospodarczy i wspólne działania na rzecz pozyskiwania inwestorów,
- » transfer nowych technologii z centrów naukowych Opola do podmiotów gospodarczych Aglomeracji,
- » transport zbiorowy,
- » ochrona zasobów przyrodniczych,
- » ochrona środowiska,
- » ochrona przeciwpowodziowa,
- » oświata, kultura, sport i turystyka.

Celem wspólnie realizowanych działań jest przede wszystkim poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji, którzy są głównymi beneficjentami wszelkich działań prorozwojowych. Zawarcie *Porozumienia* i powołanie stosownych struktur organizacyjnych było pierwszym istotnym impulsem rozwojowym całego obszaru, który zgodnie z przyjętą polityką regionalną UE traktowany jest jako „lokomotywa rozwojowa” regionu opolskiego.

Nowa forma współpracy międzygminnej, bazująca na realizacji wspólnie wytyczonych celów, przebiegać ma ponad granicami poszczególnych jednostek administracyjnych i koncentrować w szczególności na:

- » skoordynowanym rozwiązywaniu istniejących w Aglomeracji problemów strukturalnych,
- » wspólnej realizacji zasad zrównoważonego rozwoju,
- » poprawie konkurencyjności gospodarczej i turystycznej,
- » rozwoju dialogu społecznego,
- » sterowaniu procesami, dla których granice gmin nie są istotne,
- » wzroście innowacyjności w usługach świadczonych przez samorządy lokalne,
- » podniesieniu efektywności działania podstawowych jednostek samorządu lokalnego,
- » lepszym zaspokojeniu potrzeb mieszkańców Aglomeracji.

W październiku 2013 roku Aglomeracja Opolska zmieniła formułę funkcjonowania. Dotychczasowa forma współpracy, bazująca na *Porozumieniu* z 2012 roku, zastąpiona została przez Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska, będące stowarzyszeniem jednostek samorządu terytorialnego w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Członkami Stowarzyszenia zostały gminy, współpracujące wcześniej w ramach zawartego *Porozumienia*. W marcu 2014 r. dołączyła do nich gmina Tułowice. Zachowane zostały główne cele, zadania i kierunki integracji, wyznaczone w 2012 roku. Szczegóły w zakresie organizacji, funkcjonowania oraz celów działalności Stowarzyszenia określa jego Statut.

¹⁷ Gmina Tułowice przystąpiła do Aglomeracji Opolskiej w 2014 roku na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 19 marca 2014 r. Prace nad dokumentem strategicznym były wówczas wysoce zaawansowane. Delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego Opola wskazała jednak, iż Tułowice cechują się wysokim stopniem aglomeracyjności oraz podobnymi uwarunkowaniami społeczno – gospodarczymi co pozostałe gminy AO. W związku z powyższym powiększenie obszaru Aglomeracji Opolskiej o gminę Tułowice nie wpłynęło zasadniczo na kształt Strategii, wskazane w niej kierunki rozwoju i najistotniejsze rozstrzygnięcia strategiczne.

Powołanie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska jest potwierdzeniem chęci kooperacji gmin w celu podejmowania wspólnych działań rozwojowych o charakterze perspektywicznym. To właśnie świadomość potrzeby współpracy w ramach Aglomeracji Opolskiej oraz wynikające z niej korzyści dla jednostek ją tworzących są bezpośrednim impulsem dla integracji. Elastyczność wybranej formy współdziałania przejawia się wysoką swobodą w wyborze wspólnych projektów oraz angażowaniu w ich realizację konkretnych partnerów.

Działalność Stowarzyszenia, poza realizacją celów wskazanych w Statucie, koncentrować się będzie zasadniczo na wspieraniu samorządów oraz pozostałych partnerów w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć i inicjatyw. Gminy Aglomeracji uzyskają wsparcie merytoryczne i organizacyjne w zakresie aplikowania o krajowe i unijne środki finansowe, pomocy w doborze partnerów w ramach planowanej współpracy. Promowane będą wszelkie inicjatywy o charakterze aglomeracyjnym oraz szerzona idea współpracy ponad granicami gmin.

Nowe struktury zarządzania Aglomeracją Opolską odpowiedzialne są za wyznaczanie najważniejszych kierunków rozwoju całego obszaru. Na Stowarzyszeniu spoczywać będzie w znaczącym stopniu odpowiedzialność za

skuteczne wdrażanie zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*.

Elastyczność charakteryzująca Stowarzyszenie, jako formę współpracy międzygminnej, nie wyklucza w przyszłości zwiększenia stopnia sformalizowania współpracy – chociażby w formie związku międzygminnego. Biorąc pod uwagę obowiązujący obecnie porządek prawny, można rozważyć powołanie jednego lub kilku związków celowych, które przejmą realizację zadań o charakterze aglomeracyjnym. Do usług takich można zaliczyć np. usługi komunalne, zarządzanie kryzysowe, transport publiczny, usługi edukacyjne. Przyszła forma współpracy Partnerów dziś tworzących Aglomerację Opolską będzie w dużej mierze wynikać z przyjętych priorytetów rozwojowych oraz pojawiających się w przyszłości szans i możliwości rozwoju.

Ponadto w celu realizacji przedsięwzięć istotnych z punktu widzenia rozwoju całego województwa opolskiego Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska współpracuje z najważniejszymi ośrodkami subregionalnymi tj. Brzegiem, Kędzierzynom-Koźle, Kluczborkiem, Nysą i ich obszarami funkcjonalnymi.

Wszystkie określone cele i zadania Stowarzyszenia realizowane są przy pomocy powołanego Biura Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

3.1.2. WIZJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ W 2020 R.

Wizja jest obrazem przyszłości Aglomeracji Opolskiej, określonym stanem, do którego doprowadzić ma realizacja przyjętej *Strategii rozwoju*. Została określona przez szerokie gremium w trakcie warsztatów strategicznych prowadzonych z udziałem zespołu ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*. Na jej kształt wpływ mieli przedstawiciele gmin Aglomeracji Opolskiej, samorządu województwa opolskiego,

starostw powiatowych, uczelni wyższych i placówek naukowych, instytucji gospodarczych, miejskich jednostek organizacyjnych, instytucji o istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu, a także przedstawiciele przedsiębiorstw i organizacji społecznych zaproszonych do współpracy w trakcie prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*.

WIZJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ 2020

**„AGLOMERACJA OPOLSKA – ODRZAŃSKA DOLINA
SPEŁNIONEGO
I AKTYWNEGO SPOŁECZEŃSTWA, ŻYJĄCEGO
W PRZYJAZNYM ŚRODOWISKU
I W OTOCZENIU NOWOCZESNEJ GOSPODARKI”**

AGLOMERACJA OPOLSKA – WSPÓLNIE OSIĄGNIEMY WIĘCEJ

Warunkiem osiągnięcia założonej wizji rozwojowej Aglomeracji Opolskiej jest zintensyfikowanie współpracy wszystkich podmiotów mających istotny wpływ na rozwój Aglomeracji Opolskiej. Nie tylko jednostek samorządowych ją tworzących, ale również partnerów społeczno-gospodarczych. Sukces rozwojowy Aglomeracji stanowi sumę złożonych procesów i interakcji występujących pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w realizację *Strategii rozwoju*. Na znaczeniu zyskują pojęcia takie jak współpraca i kooperacja, aktywność społeczna i inicjatywa. Wizja rozwoju Aglomeracji Opolskiej oparta została na trzech filarach: społeczeństwo – środowisko – gospodarka. W centrum wszystkich działań integracyjnych znajduje się człowiek, będący najważniejszym kapitałem rozwojowym Aglomeracji Opolskiej.

3.1.3. WYZWANIA STRATEGICZNE – OBSZARY WSPÓŁPRACY

Stojące przed Aglomeracją Opolską wyzwania rozwojowe określone zostały na podstawie przeprowadzonej w ramach procesu opracowywania Strategii rozwoju analizy SWOT. Za jej pomocą określone zostały mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwojowe Aglomeracji Opolskiej. Wskazane w analizie czynniki warunkujące rozwój społeczno – gospodarczy oraz występujące między nimi korelacje pozwoliły na określenie kluczowych wyzwań strategicznych i przyszłych obszarów współpracy w ramach Aglomeracji.

Zasadniczo wyzwania rozwojowe wynikają z konieczności wyeliminowania słabych stron, unikania zagrożeń, wzmocnienia mocnych stron oraz wykorzystywania szans pojawiających się na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Występujące korelacje pomiędzy czynnikami rozwojowymi Aglomeracji Opolskiej charakteryzują się różną intensywnością i charakterem. W celu określenia kluczowych wyzwań strategicznych istotne jest wskazanie wyników korelacji pomiędzy:

- 1) Mocnymi stronami i szansami
- 2) Mocnymi stronami i zagrożeniami
- 3) Słabymi stronami i zagrożeniami
- 4) Słabymi stronami i szansami

Na podstawie przeprowadzonych korelacji zidentyfikowane zostały najsilniejsze powiązania występujące między czynnikami rozwojowymi Aglomeracji Opolskiej, które bezpośrednio stanowią podstawę do określenia wyzwań strategicznych. Najistotniejsze z punktu widzenia rozwoju Aglomeracji Opolskiej są zależności występujące pomiędzy mocnymi stronami Aglomeracji i jej szansami rozwojowymi. Ten charak-

ter korelacji przekłada się jednocześnie na wskazanie **STRATEGII OFENSYWNEJ**, jako preferowanego kierunku działań rozwojowych podejmowanych w Aglomeracji Opolskiej.

Strategia ofensywna cechuje jednostki, które koncentrują swoje działania przede wszystkim na wykorzystaniu i wzmocnieniu swoich mocnych stron i nadarzających się szans rozwojowych.

Wzajemne oddziaływania silnych stron i szans wskazują priorytety rozwojowe i kierunki działań, których podjęcie jest niezbędne w celu osiągnięcia zamierzonych celów. Kluczowe wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej wynikają zatem z korelacji pomiędzy mocnymi stronami a szansami rozwojowymi, które uznać należy za wiodące.

Dla określenia wyzwań strategicznych AO istotne znaczenie mają również zależności występujące pomiędzy pozostałymi czynnikami rozwojowymi tj. słabymi stronami oraz zagrożeniami. W tym przypadku wskazane wyzwania strategiczne koncentrować się powinny na systematycznym eliminowaniu słabych stron oraz unikaniu zagrożeń, pojawiających się na obszarze Aglomeracji Opolskiej.

W zaprezentowanych tabelach korelacyjnych kolorem czerwonym przedstawione zostały występujące oddziaływania pomiędzy wyznaczonymi na podstawie analizy SWOT czynnikami rozwojowymi. Wzrastająca intensywność koloru czerwonego wskazuje na silniejsze korelacje pomiędzy poszczególnymi czynnikami, określając priorytety działań strategicznych w Aglomeracji Opolskiej.

KORELACJE: MOCNE STRONY–SZANSE, SZANSE–MOCNE STRONY

Najistotniejsze z punktu widzenia przyszłego rozwoju Aglomeracji Opolskiej są korelacje występujące pomiędzy czynnikami rozwojowymi, określającymi mocne strony i szanse dla rozwoju Aglomeracji. To właśnie działania w zakresie wzmocnienia mocnych stron przy jednoczesnym wykorzystaniu nadarzających się szans wskazują zasadnicze wyzwania rozwoju Aglomeracji Opolskiej w perspektywie najbliższych kilku lat. Jednocześnie mocne strony i atuty Aglomeracji powinny zostać użyte w celu maksymalnego wykorzystywania nadarzających się okazji. Szanse rozwojowe w mniejszym bądź większym stopniu będą wpływać na uwypuklenie mocnych stron Aglomeracji Opolskiej.

Kluczową szansą dla wzmocnienia potencjałów Aglomeracji Opolskiej w perspektywie lat 2014–2020 jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, a w szczególności funduszy unijnych oraz krajowych na realizację polityki miejskiej i wsparcie rozwoju obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich. Budowa przewagi

konkurencyjnej Aglomeracji będzie uzależniona od racjonalnego wykorzystania przez samorządy Aglomeracji funduszy zewnętrznych na projekty rozwojowe, zarówno te infrastrukturalne, poprawiające wewnętrzną spójność aglomeracji jak i działania miękkie.

Środki unijne to także szansa na dalszy rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, a przez to wzmocnienie specjalizacji regionalnych oraz rozwijanie powiązań silnych przedsiębiorstw działających w dominujących sektorach gospodarki Aglomeracji Opolskiej.

Planowane utworzenie Specjalnej Strefy Demograficznej przyczyni się do odwrócenia negatywnych trendów demograficznych i społecznych, a szereg określonych w jej projekcie działań pozwoli na lepsze wykorzystanie i rozbudowę istniejącej infrastruktury społecznej, podnoszenie kwalifikacji mieszkańców oraz wzrost zatrudnienia.

Działania służące dalszemu rozwojowi gospodarczemu Aglomeracji Opolskiej powinny być ukierunkowane na wzmocnienie mocnych stron Aglomeracji, do któ-

rych zalicza się: dobrą kondycję mikro i małych przedsiębiorstw, dostępność terenów inwestycyjnych, wysoko wyedukowane zasoby pracy oraz zróżnicowaną strukturę gospodarki opartą o współpracę przedsiębiorstw w formie klastrów. Spotęgowanie oddziaływania tych potencjałów rozwojowych na gospodarkę Aglomeracji Opolskiej będzie możliwe zwłaszcza dzięki planowanemu rozszerzeniu zakresu współpracy ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi, polityce Unii Europejskiej wspierającej działanie klastrów i inteligentnych specjalizacji gospodarczych czy wyznaczeniu pasm rozwojowych Aglomeracji.

Wszystkie te czynniki rozwojowe, wsparte odpowiednią promocją i ciągłym dostosowywaniem oferty inwestycyjnej do zmieniających się warunków zewnętrznych, będą wpływać na postrzeganie Aglomeracji Opolskiej, jako atrakcyjnego miejsca dla ulokowania kapitału inwestycyjnego.

Mocne strony Aglomeracji, do których zaliczyć należy: korzystne położenie w krajowym układzie komunikacyjnym, silne powiązania funkcjonalno-przestrzenne z sąsiednimi regionami, dobrą kondycję przedsiębiorstw i rozwijającą się ich współpracę, dostępność terenów inwestycyjnych, dobrą dostępność do infrastruktury społecznej oraz rozwinięty sektor usług, powinny mieć przełożenie na pełne wykorzystanie niemal wszystkich zidentyfikowanych szans rozwojowych.

KORELACJE: MOCNE STRONY–ZAGROŻENIA, ZAGROŻENIA–MOCNE STRONY

Na określenie wyzwań strategicznych Aglomeracji Opolskiej wpływ mają również silne korelacje pojawiające się pomiędzy mocnymi stronami i zagrożeniami. Niewątpliwie mocne strony Aglomeracji tj. wysoka dostępność infrastruktury społecznej dla mieszkańców Aglomeracji, rozbudowany sektor usług oraz dobra kondycja i współpraca przedsiębiorstw poddane są silnym zagrożeniom, wynikającym z zachodzących negatywnych zmian demograficznych. Zmiany te, związane m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, odpływem mieszkańców poza granice Aglomeracji, spadkiem popytu konsumpcyjnego, zaburzeniem wymienności pokoleniowej na rynku pracy oraz spadkiem wpływów budżetowych przy jednoczesnym wzroście wydatków w sferze społecznej mogą bardzo negatywnie wpłynąć na niemal wszystkie obszary funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej.

Niższy popyt i zmiana zapotrzebowania na usługi kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne czy medyczne i opiekuńcze związane z malejącą liczbą ludności i zmianą struktury pokoleniowej mogą spowodować konieczność ograniczania zakresu funkcjonowania niektórych instytucji publicznych i prywatnych z uwagi na ich nierentowność. Brak wymienności pokoleniowej oraz odpływ mieszkańców do innych miast i za granicę kraju może spowodować również utracenie wielokulturowego charakteru społeczności AO i deficyt specjalistów na rynku pracy.

Wyzwaniem strategicznym jest zatem systematyczna poprawa dostępności do rozbudowanej infrastruktury społecznej i sektora usług. Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji może przyczynić się do zahamowania a nawet odwrócenia negatywnych tendencji demograficznych i odpływu mieszkańców poza teren Aglomeracji Opolskiej.

Wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej powinny zatem opierać się na najsilniejszych szansach rozwojowych. Są to niewątpliwie: poszerzenie i promocja oferty inwestycyjnej, wspieranie i promowanie działalności mikro i małych przedsiębiorstw (działających głównie w sektorze usług) oraz wyspecjalizowanych przedsiębiorstw współpracujących w formie klastrów, a także edukacja społeczeństwa oraz rozbudowa infrastruktury społecznej.

Jednym z głównych celów rozwoju Aglomeracji powinno być wzmocnienie jej pozycji w paśmie horyzontalnym rozwoju kraju, skoncentrowanym wzdłuż autostrady A4, zwłaszcza w stosunku do sąsiednich Aglomeracji: Wrocławskiej oraz Górnośląskiej. Jedynie silna pozycja konkurencyjna oparta na szerokiej ofercie dla potencjalnych inwestorów i mieszkańców może doprowadzić do zniwelowania różnic rozwojowych w stosunku do najsilniejszych ośrodków metropolitalnych kraju.

Podstawowymi filarami rozwoju Aglomeracji Opolskiej powinny być działania służące poprawie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, wytworzeniu pozytywnego klimatu inwestycyjnego oraz zapewnieniu odpowiednich warunków infrastrukturalnych i bytowych sprzyjających osadnictwu i rozwojowi społeczno-kulturowemu mieszkańców.

Podstawowym zagrożeniem dla rozwoju potencjałów gospodarczych Aglomeracji Opolskiej, obok nizu demograficznego i migracji zarobkowej wykwalifikowanych kadr, jest recesja na rynkach światowych związana z kryzysem gospodarczym. Wskazane powyżej negatywne czynniki rozwojowe mogą znacząco osłabić działanie silnych stron Aglomeracji Opolskiej w obszarze gospodarki, do których zaliczają się m.in. dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw, zróżnicowana struktura gospodarcza i współpraca przedsiębiorstw w formie klastrów, dostępność wykwalifikowanych kadr, a także dostępność zasobów dla rozwoju branż wysokotowarowego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu wapienno-cementowego.

Z drugiej strony uniknięcie zagrożeń dla rozwoju Aglomeracji Opolskiej możliwe jest przy wykorzystaniu mocnych stron wskazanych w analizie SWOT. Dzięki tym potencjałom Aglomeracja Opolska może mniej dotkliwie odczuć ewentualne skutki kryzysu gospodarczego i utrzymać stabilność ekonomiczną działających na jej terenie przedsiębiorstw. Poprawa sytuacji gospodarczej połączona z rozwijającą się infrastrukturą społeczną oraz polepszeniem stanu środowiska i bezpieczeństwa mieszkańców może przyczynić się do zmniejszenia zagrożenia związanego z czynnikami demograficznymi i wpłynąć na zainteresowanie Aglomeracją Opolską jako miejscem atrakcyjnym do zamieszkania.

Wyniki korelacji pomiędzy mocnymi stronami i zagrożeniami oraz zagrożeniami i mocnymi stronami wykazują, iż wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej jest skupienie się na eliminowaniu wskazanych zagrożeń poprzez wykorzystywanie posiadanych atutów (mocnych stron). Działania te powinny stanowić kluczowy element przyszłych działań strategicznych w obszarze aglomeracji.

KORELACJE: SŁABE STRONY–ZAGROŻENIA, ZAGROŻENIA–SŁABE STRONY

Wysoce niepożądane zjawiska hamujące rozwój Aglomeracji Opolskiej mogą wystąpić w sytuacji wzajemnego oddziaływania na siebie słabych stron i zagrożeń rozwojowych.

Zidentyfikowane słabe strony Aglomeracji, które mogą dodatkowo potęgować zagrożenia dla rozwoju całego obszaru to przede wszystkim: niewystarczająco dobrze rozwinięta infrastruktura drogowo-komunikacyjna wewnątrz Aglomeracji, niski potencjał finansowy części gmin ją tworzących, niedostosowana oferta kształcenia do wymogów rynku pracy, brak przedsiębiorstw wysokich technologii oraz słabo rozwinięty system opieki nad osobami starszymi. Wskazane słabe strony mogą przede wszystkim potęgować zagrożenia związane z: odpływem wysoko wykształconych kadr do innych ośrodków miejskich, negatywnymi tendencjami demograficznymi (zwłaszcza starzeniem się społeczeństwa), wzrostem

uciążliwości związanej ze wzmożonym ruchem komunikacyjnym oraz negatywnym wpływem kryzysu gospodarczego na kondycję przedsiębiorstw.

Do zagrożeń, które w największym stopniu mogą uwypuklić słabe strony zaliczyć należy negatywne tendencje demograficzne, odpływ wykwalifikowanych kadr do innych miast oraz oddziaływanie globalnego kryzysu gospodarczego na lokalną gospodarkę.

Korelacja występująca między słabymi stronami i zagrożeniami rozwoju Aglomeracji Opolskiej przyczynić się mogą do wzmacniania szeregu natywnych zjawisk, mających przełożenie na wiele obszarów jej funkcjonowania. Wyeliminowanie pojawiających się zagrożeń i zniwelowanie słabych stron rozwojowych powinno wpisywać się perspektywiczne wyznania rozwojowe Aglomeracji Opolskiej.

KORELACJE: SŁABE STRONY–SZANSE, SZANSE–SŁABE STRONY

Zidentyfikowane szanse rozwojowe wpłyną nie tylko na spotęgowanie mocnych stron Aglomeracji Opolskiej, lecz w dużej mierze przyczynią się do także do przezwyciężenia słabych stron. Korelacje pomiędzy szansami rozwojowymi a słabymi stronami będą mieć dość duże znaczenie dla rozwoju Aglomeracji, podobnie jak zależności pomiędzy szansami a mocnymi stronami.

Należy zauważyć, że wiele słabych stron będzie można przezwyciężyć z pomocą funduszy zewnętrznych, dedykowanych w szczególności miejskim obszarom funkcjonalnym i inicjatyw wpięrających rozwój inteligentnych specjalizacji oraz inicjatyw klastrowych. Wpłynie to znacząco na zniwelowanie słabych stron Aglomeracji w zakresie współpracy sektora biznesowego z sektorem B+R, lepsze dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów pracodawców, powstawanie wyspecjalizowanych przedsiębiorstw z branż wysokich technologii.

Istotnymi czynnikami mającymi wpływ na przezwyciężenie słabych stron będą również: wzrastające znaczenie polityki miejskiej, utworzenie Specjalnej Strefy Demograficznej oraz zintensyfikowanie współpracy ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi. Szanse te pozwolą przede wszystkim przezwyciężyć słabe strony, związane z niewystarczająco dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną, brakiem odpowiedniej opieki nad osobami starszymi, niedostateczną liczbą miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr oraz dysproporcjami związanymi z rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw.

Należy również zwrócić uwagę na słabe strony Aglomeracji, które mogą zahamować proces wykorzystania szans rozwojowych. Należą do nich przede wszystkim: zły stan techniczny dróg wewnętrznych i infrastruktury sieciowej, niskie możliwości budżetowe części gmin Aglomeracji, niedostosowana oferta edukacyjna do wymogów rynku pracy oraz dysproporcje w rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP.

Wyzwania strategiczne wynikające z korelacji szans i słabych stron uwzględniają elementy związane z niewystarczającym rozwojem infrastruktury technicznej, niedostosowaniem kwalifikacji pracowników i absolwentów do wymogów rynku pracy, złym stanem dróg. Występujące słabe strony w tym zakresie mogą przyczynić się do połowicznego wykorzystania nadchodzących

szans, które są istotne dla spotęgowania siły oddziaływania istniejących już mocnych stron.

Dalszemu przygotowaniu terenów inwestycyjnych i rozbudowie infrastruktury społecznej powinny towarzyszyć zadania związane z rozwojem infrastruktury technicznej, w tym sieci światłowodowej. Działania z zakresu przeciwdziałania odpływowi wysoko wykwalifikowanych kadr powinny być ukierunkowane na jak najlepsze dostosowanie oferty edukacyjnej szkół i uczelni do wymogów rynku pracy. Wsparcie sektora MŚP powinno odbywać się z zachowaniem przestrzennej równowagi ich lokalizacji na terenie Aglomeracji. Inteligentna specjalizacja gospodarcza regionu i rozwój inicjatyw klastrowych będzie nieskuteczny dopóki nie będzie umacniana współpraca biznesu ze środowiskami naukowymi. Rozwinięcie połączeń z zewnętrznym układem komunikacyjnym będzie natomiast efektywne jedynie w sytuacji modernizacji i rozbudowy wewnętrznego układu komunikacyjnego.

Podsumowując, najważniejsze wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej określone zostały na podstawie występujących korelacji pomiędzy mocnymi stronami a szansami rozwojowymi. Wskazane na ich podstawie kluczowe perspektywiczne wyzwania strategiczne koncentrować powinny się przede wszystkim na wspieraniu najsilniejszych obszarów funkcjonowania Aglomeracji, do których należy:

- » rozwój terenów inwestycyjnych,
- » wspieranie i promowanie działalności mikro i małych przedsiębiorstw oraz wyspecjalizowanych przedsiębiorstw współpracujących w formie klastrów,
- » edukacja społeczeństwa
- » rozbudowa infrastruktury społecznej.

Podstawowymi filarami rozwoju Aglomeracji Opolskiej powinny być działania służące poprawie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, wytworzeniu pozytywnego klimatu inwestycyjnego oraz zapewnieniu odpowiednich warunków infrastrukturalnych i bytowych sprzyjających osadnictwu i rozwojowi społeczno-kulturowemu mieszkańców.

Niezmiernie istotne w określeniu dalszych wyzwań strategicznych i obszarów współpracy w Aglomeracji Opolskiej są również zidentyfikowane korelacje występujące pomiędzy:

- 1) mocnymi stronami a zagrożeniami,
- 2) słabymi stronami a zagrożeniami,
- 3) słabymi stronami a szansami.

Ponadto wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej powinny koncentrować się na wyeliminowaniu słabych stron oraz unikaniu zagrożeń jej przyszłego rozwoju. Zaliczyć należy do nich:

- » Przeciwdziałanie negatywnym zmianom demograficznym zachodzącym na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Szeroko rozumiana depopulacja społeczeństwa Aglomeracji może przynieść długofalowe, niepożądane skutki, powodujące pogorszenie funkcjonowania Aglomeracji w różnych obszarach działalności. Wyzwaniem dla Aglomeracji w perspektywie najbliższych lat będzie zapewnienie właściwego poziomu świadczonych przez nią usług publicznych.
- » Utrzymanie wysokiej dostępności do usług świadczonych przez jednostki publiczne oraz sektor prywatny przy jednoczesnej poprawie ich jakości. Szczególnym wyzwaniem będzie pojawiające się negatywne zjawiska demograficzne oraz nasilające się zjawisko emigracji, w tym zarobkowej za granicę oraz do sąsiadujących Aglomeracji Wrocławskiej oraz Górnośląskiej.
- » Niwelowanie skutków globalnego kryzysu gospodarczego poprzez zintegrowane działania Aglomeracji Opolskiej w zakresie zwiększania dostępności terenów inwestycyjnych i wspierania współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów. Wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej będzie budowanie trwałego

wzrostu gospodarczego na jej terenie, gwarantującego wysoki poziom zatrudnienia, w szczególności wśród osób z wyższym wykształceniem.

- » Integracja działań międzygminnych w celu rozwiązywania wspólnych problemów funkcjonalno-przestrzennych w ramach Aglomeracji Opolskiej, w szczególności w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, drogowej, komunikacyjnej, społecznej i kulturowej.
- » Zapewnienie trwałego rozwoju społeczno – gospodarczego Aglomeracji Opolskiej przy jednoczesnej systematycznej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Istotne będzie w najbliższych latach podejmowanie działań, zwiększających udział energii odnawialnej w bilansie energetycznym Aglomeracji oraz ochrona cennych przyrodniczo walorów środowiskowych, w tym wspólne przeciwdziałanie występującym klęskom żywiołowym.
- » Wspieranie działań integracyjnych w ramach jednostek samorządowych tworzących Aglomerację Opolską w celu rozwiązywania wspólnie występujących problemów ponad granicami administracyjnymi oraz pojedynowania zintegrowanych działań rozwojowych w perspektywie najbliższych lat. Wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej jest budowa trwałych form współpracy, a także rozwijanie niezmiernie istotnej współpracy międzynarodowej z jej zagranicznymi odpowiednikami.

Tabela 13. Korelacje: mocne strony–szanse, szanse–mocne strony

Strategia ofensywna	Szanse							
	Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	Wzrost znaczenia polityki i miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	Priorytetowe traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	Rozbudowa Elektrowni „Opole” – nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prorozwojowej	Rozwijająca się współpraca z SSE	Polityka Unii Europejskiej i Kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	Wyznaczone pasma rozwojowe (pasmo drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	Wdrożenie Programu Specjalnej Strefy Demograficznej
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych								
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami								
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw								
Dostępność terenów inwestycyjnych								
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego								
Dobrze rozwinięty sektor usług								
Wysokotowarowe rolnictwo								
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy z doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych								
Duże firmy o uznanej marce działające na terenie Aglomeracji Opolskiej								
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym								
Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów								
Bliskość portów lotniczych								
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego								
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO								
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna								
Zamiłowanie do porządku, gospodarność								
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi								
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym								
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej								
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej								
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO								
Intensywna gospodarka rybacka								
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki								
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu								
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14. Korelacje mocne strony–zagrożenia, zagrożenia–mocne strony

Strategia konserwatywna	Zagrożenia									
	Kadencyjność władz samorządowych	Siaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	Odpływ wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	Spadająca liczba połączeń kolejowych i autobusowych	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	Niekorzystne tendencje demograficzne	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	Wprowadzenie regulacji UE dot. emisji CO ₂ , skutkujące wzrostem kosztów produkcji przemysłu energochłonnego, w tym cementowego i wapienniczego
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych										
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami										
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw										
Dostępność terenów inwestycyjnych										
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego										
Dobrze rozwinięty sektor usług										
Wysokotowarowe rolnictwo										
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy z doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych										
Duże firmy o uznanej marce działające na terenie Aglomeracji Opolskiej										
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym										
Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów										
Bliskość portów lotniczych										
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego										
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO										
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna										
Zamiłowanie do porządku, gospodarności										
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi										
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym										
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej										
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej										
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO										
Intensywna gospodarka rybacka										
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki										
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu										
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej										

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15. Korelacje słabe strony–zagrożenia, zagrożenia–słabe strony

Strategia defensywna		Zagrożenia									
		Kadencyjność władz samorządowych	Słaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	Odpływ wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	Spadająca liczba połączeń kolejowych i autobusowych	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	Niekorzystne tendencje demograficzne	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	Wprowadzenie regulacji UE dot. emisji CO ₂ skutkujące wzrostem kosztów produkcji przemysłu energochłonnego, w tym cementowego i wapienniczego
Słabe strony	Niskie budżety gmin partnerów AO – niski potencjał finansowy AO										
	Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr										
	Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO										
	Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii										
	Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora										
	Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A										
	Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi										
	Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego										
	Ograniczony dostęp do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO										
	Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO										
	Niewystarczający system infrastruktury technicznej										
	Ograniczona żeglowność Odry										
	Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów										
	Niska aktywność obywatelska społeczeństwa										
	Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)										
	Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej										
	Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy										
	Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry)										
	Niedoskonały systemu zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powodzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią										
	Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)										
Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO											

Tabela 16. Korelacje: słabe strony–szanse, szanse–słabe strony

Strategia konkurencyjna	Szanse							
	Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	Wzrost znaczenia polityki miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	Prioritytowo traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	Rozbudowa Elektrowni „Opole” – nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prorozwojowej	Rozwijająca się współpraca z SSE	Polityka Unii Europejskiej i kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	Wyznaczone pasma rozwojowe (pasma drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	Wdrożenie Programu Specjalnej Strefy Demograficznej
Niskie budżety gmin partnerów AO – niski potencjał finansowy AO								
Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr								
Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO								
Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii								
Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora								
Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A								
Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi								
Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego								
Ograniczony dostęp do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO								
Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO								
Niewystarczający system infrastruktury technicznej								
Ograniczona żeglowność Odry								
Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów								
Niska aktywność obywatelska społeczeństwa								
Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)								
Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej								
Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy								
Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry)								
Niedoskonały system zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powodzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią,								
Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)								
Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO								

Źródło: Opracowanie własne

3.1.4. CELE STRATEGICZNE I PROJEKTY, KTÓRE PRZYCZYNIAJĄ SIĘ DO REALIZACJI CELÓW

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 prezentuje wspólną perspektywę rozwojową dla jednostek tworzących Aglomerację Opolską. Stanowi ona usystematyzowany plan działania w perspektywie 2020 roku, gdzie strategicznym celem nadrzędnym jest zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju Aglomeracji oraz poprawa jakości życia jej mieszkańców.

Na podstawie dokonanej wieloaspektowej diagnozy funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej, analizy kluczowych czynników rozwojowych oraz najważniejszych wyzwań strategicznych w perspektywie 2020 roku sformułowanych zostało 5 celów strategicznych:

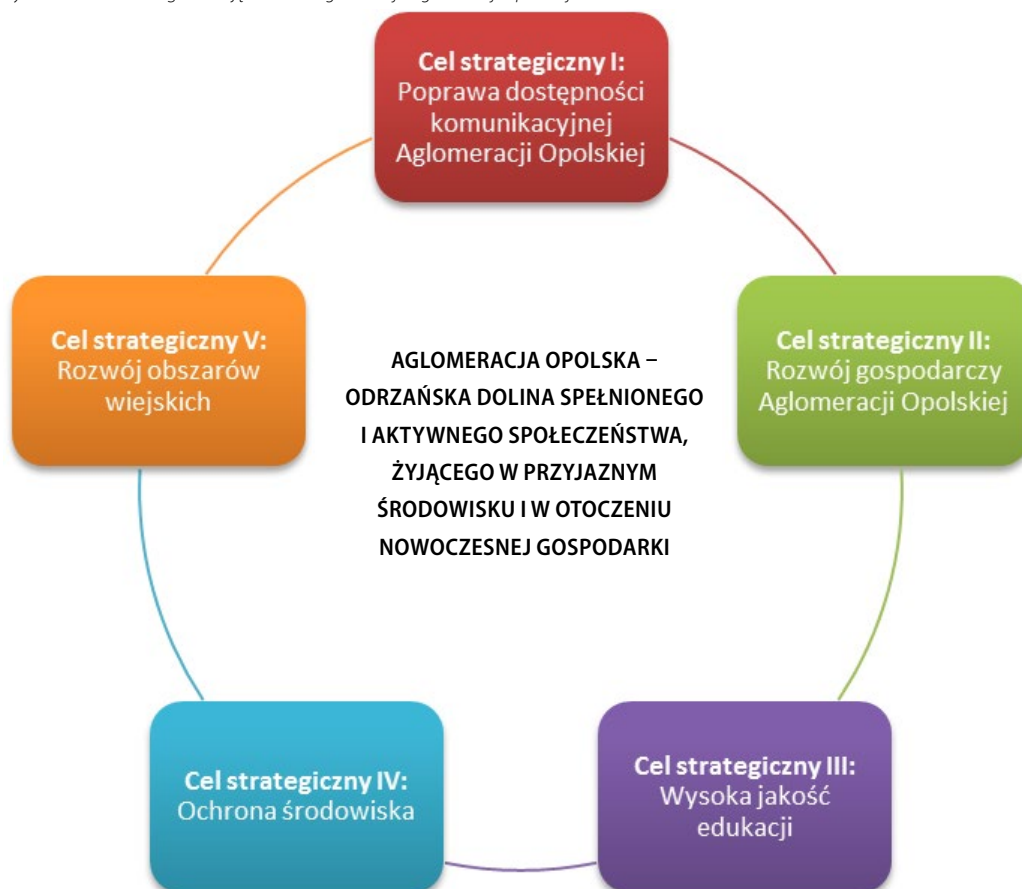
1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji.
2. Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej.
3. Wysoka jakość edukacji.
4. Ochrona środowiska.

5. Rozwój obszarów wiejskich.

Realizacja powyższych celów zapewni poprawę spójności wewnętrznej i dostępności komunikacyjnej Aglomeracji, wpłynie na jej stały wzrost gospodarczy, poprawę jakości i dostępności świadczonych usług publicznych, w tym edukacyjnych, poprawę stanu środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym rozwoju obszarów wiejskich. Za pomocą określonych celów oraz projektów strategicznych możliwe jest osiągnięcie sformułowanej przez samorządy Aglomeracji Wizji Rozwojowej.

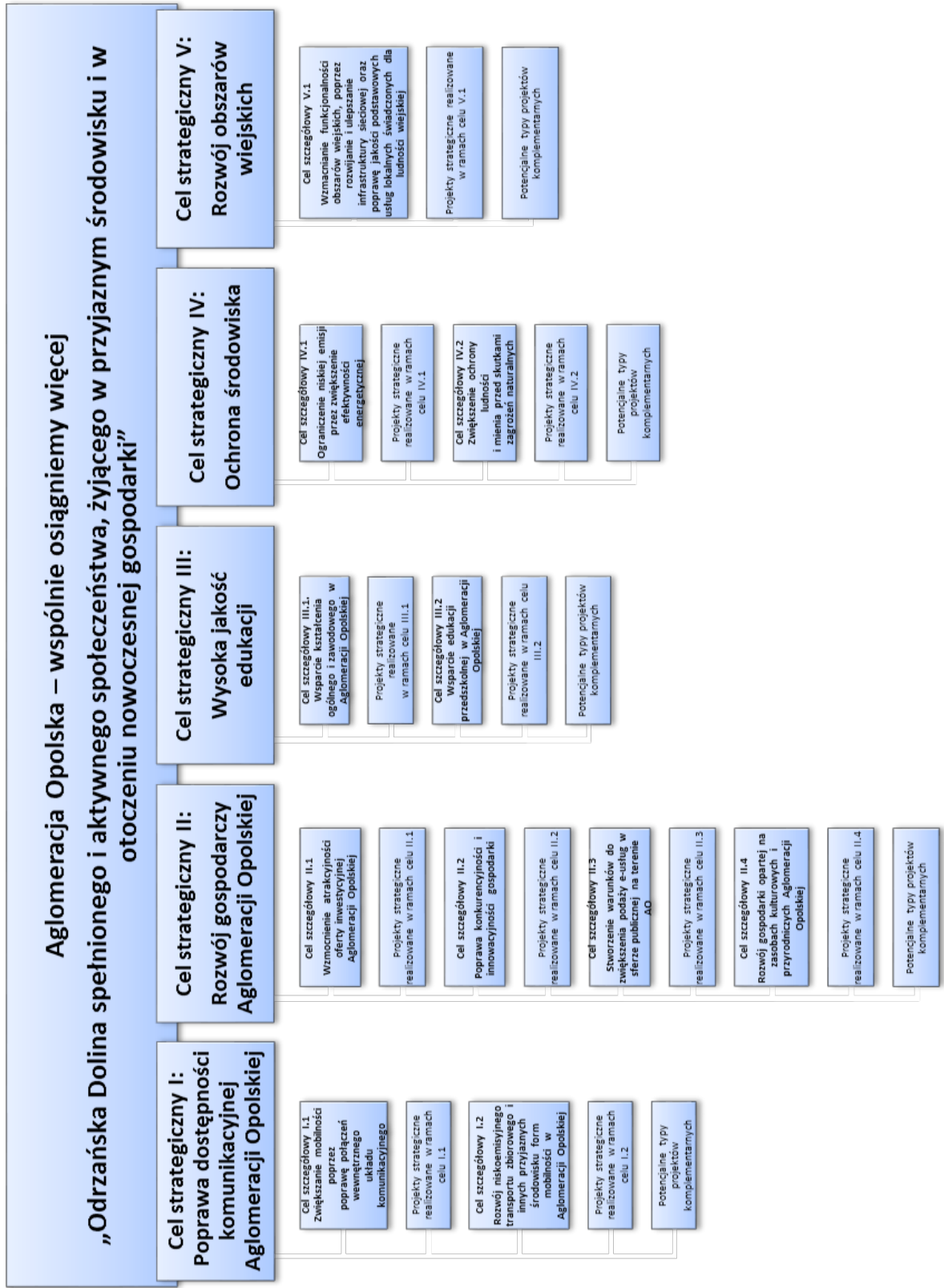
Zaproponowane projekty strategiczne, przypisane poszczególnym celom szczegółowym oraz nadrzędnym celom strategicznym są wynikiem wspólnych uzgodnień gmin wchodzących w skład Aglomeracji Opolskiej, przy jednoczesnej próbie zagwarantowania źródeł ich finansowania.

Rycina. 20 Cele strategiczne ujęte w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*

Źródło: Opracowanie własne

Rycina. 21. Schemat poglądowy celów strategicznych, celów szczegółowych oraz projektów strategicznych i komplementarnych

Cel strategiczny I: Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej			
	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu I.1:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
Cel szczegółowy I.1. Zwiększanie mobilności poprzez poprawę połączeń wewnętrznego układu komunikacyjnego	Projekt strategiczny I.1.1 Przebudowa ul. Niemodlińskiej na odcinku od ul. Wrocławskiej do granicy m. Opola	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowita długość nowych, przebudowanych lub zmodernizowanych dróg; • Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów inżynierskich (mostów, wiaduktów, kładek, przepraw rzecznych). 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa/ przebudowa/ rozbudowa/ remont dróg oraz obwodnic z infrastrukturą towarzyszącą • Budowa/ przebudowa/ rozbudowa/ remont przepraw mostowych • Budowa/przebudowa/rozbudowa/ remont obiektów inżynierskich • Realizacja zadań wynikających z opracowanego Studium komunikacyjnego Aglomeracji Opolskiej.
	Projekt strategiczny I.1.2 Budowa Obwodnicy Piastowskiej miasta Opola od ul. Niemodlińskiej do Obwodnicy Północnej, etap II – część I: odcinek ul. Wrocławska – Obwodnica Północna		
	Projekt strategiczny I.1.3 Połączenie lewo- i prawobrzeżnej części Opola przez budowę przeprawy przez Odrę		
	Projekt strategiczny I.1.4 Budowa Trasy Kluczborskiej – odcinek od skrzyżowania ulic Sosnkowskiego – Pużaka w Opolu do zbiegu z drogą nr 45 Opole – Kluczbork		
	Projekt strategiczny I.1.5 Przebudowa mostu kolejowego przez Odrę w Krapkowicach na most drogowy ze ścieżką rowerową i ciągiem pieszym		
	Projekt strategiczny I.1.6 Budowa obwodnicy Dobrzecza Wielkiego		
	Projekt strategiczny I.1.7 Budowa obwodnicy Malni i Choruli		
	Projekt strategiczny I.1.8 Budowa obwodnicy Gogolina -Kartubca		

Cel strategiczny I: Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej			
Cel szczegółowy I.2 Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i innych przyjaznych środowisku form mobilności w Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu I.2:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
	<p>Projekt strategiczny I.2.1 : Budowa zintegrowanego centrum przesiadkowego oraz mniejszych węzłów przesiadkowych na terenie Aglomeracji Opolskiej: Opole, Ozimek, Gogolin/Krapkowice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba utworzonych/zorganizowanych miejsc parkingowych; • Liczba wybudowanych obiektów „park&ride”; • Liczba wybudowanych obiektów „bike&ride”; • Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych; • Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych przystanków komunikacji publicznej; • Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym; • Całkowita długość wybudowanych lub przebudowanych dróg rowerowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa, remonty, modernizacja przystanków komunikacji publicznej; • Budowa, przebudowa infrastruktury transportu publicznego w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrum miast; • Budowa, przebudowa, dostosowanie istniejących parkingów na parkingi park&ride i bike&ride; • Budowa i modernizacja infrastruktury przystanków autobusowych i kolejowych, tworzenie miejsc parkingowych, zagospodarowanie terenów wokół przystanków; reorganizacja ruchu przy przystankach; • Rozwiązania z zakresu organizacji ruchu, ułatwiające sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej oraz pozostałej infrastruktury służącej obsłudze pasażerów; • Wprowadzenie biletu zintegrowanego; • Rewitalizacja linii kolejowych na potrzeby transportu osobowego i towarowego; • Inteligentne systemy transportowe, systemy informacji pasażerskiej; • Realizacja zadań wynikających z opracowanego Studium komunikacyjnego Aglomeracji Opolskiej. • Budowa, przebudowa, remont tras rekreacyjnych, turystycznych i kulturowych; • Budowa/ modernizacja/ remont infrastruktury towarzyszącej; • Oznakowanie ciągów pieszo rowerowych.
	<p>Projekt strategiczny I.2.2. : Czysta komunikacja publiczna – zakup taboru autobusowego na potrzeby komunikacji zbiorowej Opola i Aglomeracji Opolskiej</p>		
	<p>Projekt strategiczny I.2.3: Budowa spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych na terenie Aglomeracji Opolskiej</p>		
<p>Wskaźniki rezultatu dla celu strategicznego I:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Całkowita długość dróg rowerowych na 100 km²; • Liczba wypadków drogowych z udziałem pieszych i rowerzystów; • Łączna długość linii komunikacyjnych w publicznym transporcie zbiorowym na terenie Aglomeracji Opolskiej. 			

Cel strategiczny II: Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej			
Cel szczegółowy II.1 Wzmocnienie atrakcyjności oferty inwestycyjnej Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.1:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.1.1: Przygotowanie terenów inwestycyjnych w Aglomeracji Opolskiej	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Promocja gospodarcza Aglomeracji Opolskiej w wymiarze krajowym i międzynarodowym; Zadania wynikające z Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 roku; Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej Aglomeracji Opolskiej; Poprawa dostępności komunikacyjnej do istniejących i projektowanych terenów inwestycyjnych; Stworzenie zintegrowanego systemu obsługi inwestora.
Cel szczegółowy II.2 Poprawa konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.2:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.2.1: Rozbudowa Centrum Wystawienniczo – Kongresowego w Opolu – etap II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wspartych IOB; Liczba imprez o zasięgu ogólnokrajowym zrealizowana w CWK; Liczba przedsiębiorstw ulokowanych w Parkach Naukowo-Technologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Zadania wynikające z Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 r.; Wspieranie tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości; Usługi doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MSP do budowania i wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku; Wsparcie innowacyjnych usług dla biznesu w ramach specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych, w ograniczonym zakresie również inwestycje w niezbędną infrastrukturę; Wspieranie tworzenia klastrów; Wspieranie budowy centrów badawczych/naukowych/szkoleniowych (m.in. na bazie posiadanych zasobów); Rozwój współpracy nauka + biznes + samorząd.
	Projekt strategiczny II.2.2: Budowa Opolskiego Parku Naukowo-Technologicznego – projekt III i projekt IV		
	Projekt strategiczny II.2.3: Rozbudowa Parku Naukowo-Technologicznego w Przywoarach		
Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.3:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:	
Cel szczegółowy II.3 Stworzenie warunków do zwiększenia podaży e-usług w sferze publicznej na terenie Aglomeracji Opolskiej	Projekt strategiczny II.3.1: Budowa Optycznej Sieci Teleinformatycznej Aglomeracji Opolskiej - OSTA	<ul style="list-style-type: none"> Długość wybudowanej sieci szkieletowej lub dystrybucyjnej (w ramach OSTA). 	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli, w tym m.in. projektów z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-kultury, systemów informacji przestrzennej; Rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych służących poprawie efektywności zarządzania i upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (np. podpis elektroniczny, elektroniczny obieg dokumentów itp.); Szkolenia z zakresu stosowania elektronicznych usług publicznych; Zadania wynikające z Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 roku.

Cel strategiczny II: Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej			
Cel szczegółowy II.4 Rozwój gospodarki opartej na zasobach kulturowych i przyrodniczych Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.4:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.4.1: Rozwój Szlaków Jakubowych na terenie Aglomeracji Opolskiej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zabytków nieruchomych oraz obiektów dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem; Liczba opracowanych pakietów turystycznych; Długość utworzonych szlaków turystycznych; Długość przebudowanych szlaków turystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Rewitalizacja przestrzeni publicznej; Renowacja wybranych elementów o szczególnej wartości historycznej i architektonicznej; Remont i modernizacja obiektów zabytkowych; Przystosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego do potrzeb osób niepełnosprawnych; Adaptacja obiektów zabytkowych do pełnienia nowych funkcji społecznych i kulturowych; Modernizacja obiektów dziedzictwa kulturowego, służąca podwyższeniu ich standardu technicznego, w tym dostosowanie obiektów do wymogów bezpieczeństwa wynikających z aktualnych przepisów prawa; Zwiększenie atrakcyjności terenów położonych nad Odrą – rewitalizacja nabrzeży odrzańskich; Wspólna, zintegrowana promocja turystyczna Aglomeracji Opolskiej.
	Projekt strategiczny II.4.2: Zintegrowana oferta turystyczna Aglomeracji Opolskiej – opracowanie pakietów turystycznych		
Wskaźniki rezultatu:	<ul style="list-style-type: none"> Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na przygotowanych terenach; Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych. 		

Cel strategiczny III: Wysoka jakość edukacji			
Cel szczegółowy III.1. Wsparcie kształcenia ogólnego i zawodowego w Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu III.1:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny III.1.1: Doskonalenie procesu dydaktycznego – kształtowanie kompetencji kluczowych u uczniów szkół podstawowych na terenie Aglomeracji Opolskiej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych; Liczba szkół, których pracowni przedmiotowe zostały doposażone; Liczba uczniów pochodzących z obszarów wiejskich objętych wsparciem; Liczba nauczycieli objętych wsparciem; Liczba uczniów objętych wsparciem. 	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie bazy dydaktycznej i naukowej szkół i placówek oświatowych; Remont/ modernizacja bazy dydaktycznej i naukowej szkół i placówek oświatowych; Wyposażenie pracowni naukowych; Zakup sprzętu TIK; Rozwój współpracy pomiędzy pracodawcami a szkolnictwem zawodowym; Budowa/ remont/ modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej szkół i placówek oświatowych.
	Projekt strategiczny III.1.2: Doskonalenie procesu dydaktycznego – kształtowanie kompetencji kluczowych u uczniów szkół gimnazjalnych na terenie Aglomeracji Opolskiej		
	Projekt strategiczny III.1.3: Doskonalenie procesu dydaktycznego – kształtowanie kompetencji kluczowych u uczniów zasadniczych szkół zawodowych i techników na terenie Aglomeracji Opolskiej		

Cel strategiczny III: Wysoka jakość edukacji			
	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu III.2:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
Cel szczegółowy III.2 Wsparcie edukacji przedszkolnej w Aglomeracji Opolskiej	Projekt strategiczny III.2.1: Rozwój oferty placówek przedszkolnych	<ul style="list-style-type: none"> Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej; Liczba nauczycieli objętych wsparciem; Liczba uczniów z obszarów wiejskich objętych wsparciem. 	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie bazy dydaktycznej i naukowej placówek przedszkolnych; Budowa/ modernizacja/ remont placów zabaw.
Wskaźniki rezultatu:	<ul style="list-style-type: none"> Liczba szkół i placówek systemu oświaty, które trwale wzmocniły ofertę edukacyjną w oparciu o zdiagnozowane, indywidualne potrzeby. 		

Cel strategiczny IV: Ochrona środowiska			
	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu IV.1:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
Cel szczegółowy IV.1 Ograniczenie niskiej emisji przez zwiększenie efektywności energetycznej	Projekt strategiczny IV.1.1: Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Aglomeracji Opolskiej Projekt strategiczny IV.1.2: Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków użyteczności publicznej; Liczba zainstalowanych lamp o wysokiej efektywności energetycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> Stworzenie planów gospodarki niskoemisyjnej i realizacja zadań z nich wynikających; Rozbudowa i wykonanie przyłączy do sieci ciepłowniczej; Realizacja programów edukacji ekologicznej.
Cel szczegółowy IV.2 Zwiększenie ochrony ludności i mienia przed skutkami zagrożeń naturalnych	Projekt strategiczny IV.2.1: Program przeciwdziałania i ograniczania skutków zjawisk ekstremalnych na terenie Aglomeracji Opolskiej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba przeszkolonych funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa i strażaków; Liczba wybudowanych, rozbudowanych i zmodernizowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej; Liczba zintegrowanych systemów koordynacji działań w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń. 	<ul style="list-style-type: none"> Stworzenie programów ochrony środowiska; Rewitalizacja nabrzeży rzecznych; Budowa i modernizacja infrastruktury przeciwpowodziowej; Rewitalizacja Jeziora Turawskiego; Doposażenie służb bezpieczeństwa; Prowadzenie kampanii edukacyjnych wśród mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa i reagowania na zjawiska kryzysowe; Budowa i modernizacja systemów koordynacji działań w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń.
Wskaźniki rezultatu:	<ul style="list-style-type: none"> Spadek liczby zalań i podtopień. 		

Cel strategiczny V: Rozwój obszarów wiejskich			
	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu V.1:	Wskaźniki produktu:	Potencjalne typy projektów komplementarnych:
<p>Cel szczegółowy V.1 Wzmacnianie funkcjonalności obszarów wiejskich, poprzez rozwijanie i ulepszanie infrastruktury sieciowej oraz poprawę jakości podstawowych usług lokalnych świadczonych dla ludności wiejskiej</p>	<p>Projekt strategiczny V.1.1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz poprawa jakości usług komunalnych świadczonych na obszarach wiejskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Długość wybudowanej sieci wodociągowej; • Długość rozbudowanej, zmodernizowanej sieci wodociągowej; • Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej; • Długość rozbudowanej, zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków; • Rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej; • Budowa punktów selektywnej zbiórki odpadów; • Budowa, przebudowa, modernizacja lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne i społeczne; • Kształtowanie przestrzeni publicznej; • Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową małej infrastruktury.
	<p>Wskaźniki rezultatu:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności ogółem; • Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem. 	

3.2. W JAKI SPOSÓB ZAMIERZAMY OSIĄGNAĆ ZAŁOŻONE CELE? ZAŁOŻENIA DO PROCESU WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

3.2.1. PODMIOTY WDRAŻAJĄCE

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 to dokument nakreślający wizję i kierunki rozwoju Aglomeracji do roku 2020. Uwzględnia szereg projektów strategicznych, które są szczególnie istotne dla obecnego funkcjonowania i przyszłego rozwoju całego obszaru. Z uwagi na elastyczną strukturę organizacyjno-instytucjonalną Aglomeracji Opolskiej, będącą wynikiem oddolnych porozumień jednostek ją tworzących, przyjęta Strategia wpisuje się w model strategii parasolowej (Mintzberg, Waters 1985). Jej zasadniczą cechą są jasno określone kierunki i cele strategiczne przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności w zakresie jej wdrażania i dobrowolności przystępowania określonych podmiotów do wspólnej realizacji projektów strategicznych.

Realizacja przyjętych w *Strategii* celów strategicznych, wpisujących się w założoną wizję Aglomeracji, będzie możliwa przy pełnym zaangażowaniu wszystkich interesariuszy. Warunkiem powodzenia realizacji wspólnych projektów jest efektywne współdziałanie ponad granicami administracyjnymi, w ramach całej Aglomeracji Opolskiej.

Kluczowymi podmiotami wdrażającymi *Strategię rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* są:

1. Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska – Lider procesu wdrażania *Strategii*,
2. Interesariusze wewnętrzni – członkowie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska (Partnerzy Aglomeracji Opolskiej),
3. Interesariusze zewnętrzni – partnerzy społeczno-gospodarczy i naukowcy.

Agglomeracja Opolska to porozumienie niezależnych jednostek samorządu terytorialnego. Z tego względu niezbędne jest przejście koordynacji procesu wdrażania *Strategii* rozwoju przez powołane w 2013 roku Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska. Organem wykonawczym w tym zakresie jest Zarząd Stowarzyszenia, który przy udziale Biura Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, wykonuje wszystkie postanowienia *Strategii*. Spoczywające na Stowarzyszeniu zadania z zakresu inicjowania i koordynacji wdrażania zintegrowanych projektów strategicznych, mających istotne znaczenie dla rozwoju obszaru funkcjonalnego, wdrażanych przez kilku partnerów AO, realizowane są przy ścisłej współpracy partnerów wewnętrznych oraz zewnętrznych z obszaru Aglomeracji Opolskiej.

Nadrzędna rola Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska w procesie wdrażania *Strategii* rozwoju wynika bezpośrednio z przyjętego statutu Stowarzyszenia, który określa cele i zakres jego działania. Są nimi wspieranie i rozwijanie idei samorządu terytorialnego, podejmowanie działań w zakresie kreowania rozwoju społeczno-gospodarczego gmin tworzących Aglomerację Opolską oraz koordynowanie wszelkich działań w tym zakresie.

Wdrażanie *Strategii* rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 uzależnione będzie od aktualnych i przyszłych uwarunkowań organizacyjnych oraz finansowych jednostek samorządowych tworzących Aglomerację Opolską. Obecnie należy do niej 21 gmin: Opole, Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdieszowice, Chrząstowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Tułowice¹⁸. Gminy tworzące Aglomerację Opolską, będące interesariuszami wewnętrznymi są podstawowymi podmiotami procesu wdrażania *Strategii* i obok mieszkańców Aglomeracji, głównymi jej beneficjentami.

Realizacja przez Aglomerację Opolską *Strategii* rozwoju będzie wymagać od jednostek administracyjnych ją tworzących, stopniowego dostosowywania i aktualizowania swoich lokalnych dokumentów strategicznych do zapisów *Strategii* rozwoju Aglomeracji Opolskiej pod kątem spójności celów i projektów o wymiarze ponadgminnym. Spójność zapisów *Strategii* rozwoju AO ze strategiami lokalnymi jest istotnym warunkiem wpływającym na przyszłą, skuteczną realizację założonych w niej celów rozwojowych.

Istotną rolę w procesie wdrażania *Strategii* pełnić będą również partnerzy zewnętrzni. Są to najważniejsze instytucje i organizacje działające na terenie Aglomeracji Opolskiej w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego. Realizują swoje cele statutowe lub programy, które swym zasięgiem wykraczają także poza teren jednej gminy.

Partnerzy w procesie realizacji *Strategii* rozwoju Aglomeracji Opolskiej:

- » jednostki administracji publicznej (m.in. gminy spoza obszaru Aglomeracji, samorząd województwa oraz samorządy powiatowe),
- » celowe związki międzygminne,
- » przedsiębiorstwa komunalne,
- » stowarzyszenia JST,
- » organizacje pozarządowe,
- » instytucje badawczo-naukowe,
- » przedsiębiorcy, lokalny i regionalny biznes,
- » mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej.

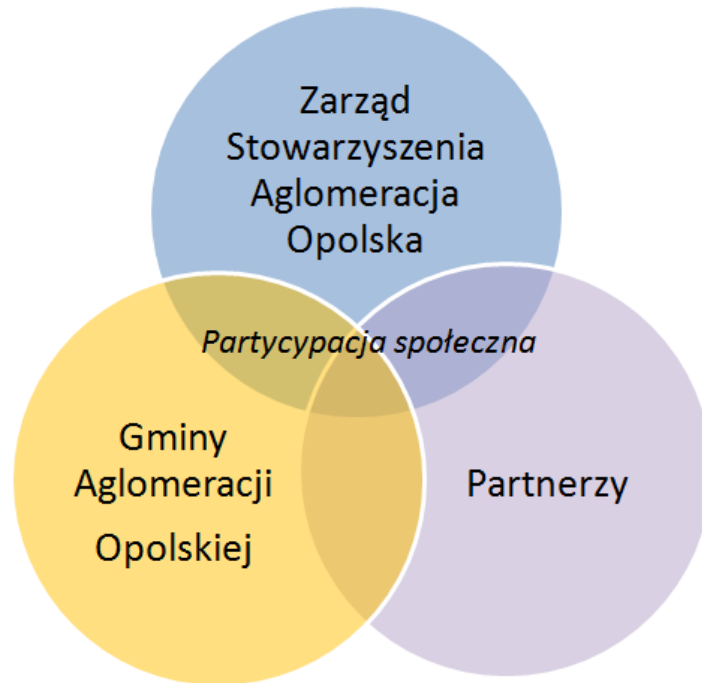
Partnerzy strategiczni mogą partycypować w procesie realizacji *Strategii* w określonym zakresie, zgodnym z celami i priorytetami swojej działalności.

Wyznaczone w *Strategii* rozwoju Aglomeracji Opolskiej cele strategiczne mogą zostać w pełni osiągnięte tylko przy maksymalnym zaangażowaniu trzech zasadniczych podmiotów wdrażających *Strategię*. Ponadto proces wdrażania musi w znacznym stopniu uwzględniać zagadnienie partycypacji społecznej, rozumianej jako czynne włączanie społeczności lokalnych w realizację

lub wsparcie procesu wdrażania wybranych projektów strategicznych. Uzyskanie akceptacji społecznej dla działań strategicznych jest bardzo istotnym zagadaniem, niejednokrotnie decydującym o powodzeniu całego procesu integracji obszaru Aglomeracji Opolskiej. Ponadto zwiększenie zaangażowania mieszkańców w działania

podejmowane na rzecz rozwoju Aglomeracji Opolskiej, przyczyni się do systematycznego budowania w społeczeństwie tożsamości aglomeracyjnej i myślenia w kategoriach ponadgminnych, wykraczających poza granice administracyjne jednej gminy.

Rycina 22. Kluczowe podmioty wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020

Źródło: Opracowanie własne

3.2.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 jest dokumentem, którego przyjęcie przez Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska oraz realizacja jest zadaniem fakultatywnym, nieregulowanym przepisami prawa. Dobrowolność ta przejawia się w swobodzie przystąpienia przez gminę do realizacji wszystkich lub tylko wybranych projektów strategicznych. W konsekwencji gminy wdrażające zadania określone w Strategii zobowiązane będą do zapewnienia środków finansowych na ich realizację.

W znaczącym stopniu w realizację *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*, zarówno pod kątem organizacyjnym jak i finansowym, zaangażowane będą gminy z obszaru Aglomeracji, których budżety wymagać będą uwzględnienia środków finansowych na realizację zadań o istotnym znaczeniu dla całej Aglomeracji. Finansowanie działań prorozwojowych, zapisanych m.in. w lokalnych strategiach rozwojowych gmin, a także w *Strategii rozwoju Aglomeracji* spoczywa zatem na samorządach lokalnych. Ich działania nakierowane powinny być na pozyskiwanie zewnętrznych środków pomocowych na działania rozwojowe przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego wkładu własnego.

Niestety, z uwagi na istniejące ograniczenia środków własnych samorządów lokalnych, ograniczenia budżetowe gmin traktować należy jako zasadnicze zagrożenie dla powodzenia polityki rozwojowej, także w obszarze Aglomeracji Opolskiej.

W związku z powyższym realizacja założonych w *Strategii* celów strategicznych będzie wymagała od podmiotów ją realizujących wykorzystania jak najszerszego spektrum źródeł finansowania. Do najważniejszych zaliczyć należy:

1. Budżety własne samorządów lokalnych Aglomeracji Opolskiej.

Za pomocą środków budżetowych możliwa jest realizacja i finansowanie zadań będących z mocy

prawa w kompetencjach gmin. Istnieje jednocześnie możliwość pośredniego uczestniczenia przez samorządy w finansowaniu przedsięwzięć prorozwojowych poprzez zawiązywanie stosownych partnerstw publiczno-prywatnych, a także partnerstw i porozumień z innymi jednostkami publicznymi np. jednostkami naukowymi czy badawczo-rozwojowymi.

2. Budżety celowych związków międzygminnych.

Realizacja wspólnych projektów strategicznych może następować w drodze powołanych związków międzygminnych, które posiadają własne budżety, pochodzące ze składek gmin je tworzących. Zawiązywanie związków celowych ze ściśle określonymi budżetami stanowi gwarancję dla skutecznej realizacji konkretnych projektów strategicznych.

3. Środki własne podmiotów zewnętrznych – partnerów.

Możliwym źródłem finansowania zadań wskazanych w *Strategii* są również środki będące w gestii partnerów zewnętrznych, w tym podmiotów prywatnych. Angażowanie kapitału prywatnego w realizację inwestycji o charakterze publicznym (np. elementy infrastruktury technicznej) to jedno z rozwiązań, które powinno być brane pod uwagę.

4. Środki zewnętrzne.

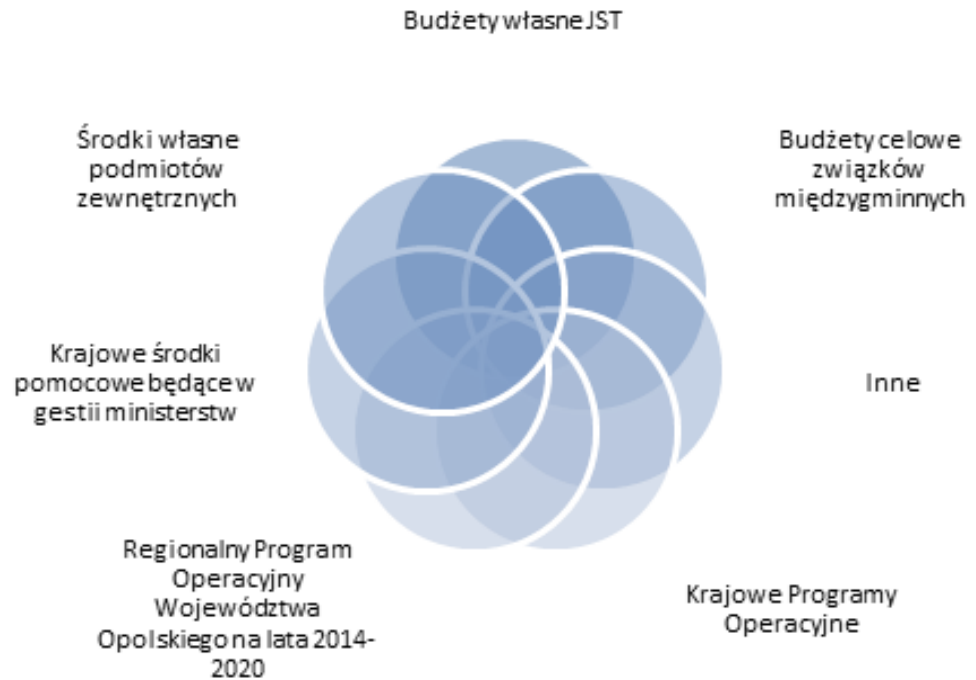
Stanowią one bardzo istotną część finansowania działań zapisanych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*. Wśród nich wyróżnić należy środki pochodzące z krajowych funduszy, programów i polityk, gdzie szczególnie istotna wydaje się perspektywa Krajowej Polityki Miejskiej. Istotnym źródłem finansowania *Strategii* są także środki pomocowe, będące w gestii poszczególnych ministerstw. Zasadniczo zewnętrzne środki finansowe będą bazować na ustaleniach nowej perspektywy finansowej

Krajowy Program Operacyjny	Cel strategiczny <i>Strategii Rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i>
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)	Cel strategiczny I – Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej Cel strategiczny IV – Ochrona środowiska
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój (PO IR)	Cel strategiczny II – Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej
Program Operacyjny Polska Cyfrowa (PO PC)	Cel strategiczny II – Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej Cel strategiczny III – Wysoka jakość edukacji Cel strategiczny V – Rozwój obszarów wiejskich
Program Operacyjny Wiedza Edukacja i Rozwój (PO WER)	Cel strategiczny III – Wysoka jakość edukacji
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	Cel strategiczny V – Rozwój obszarów wiejskich
Program Operacyjny RYBY 2014-2020	Cel strategiczny V – Rozwój obszarów wiejskich

Unii Europejskiej na lata 2014-2020. W ramach krajowych programów operacyjnych możliwe będzie współfinansowanie niemalże wszystkich projektów w ramach celów strategicznych, wskazanych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*.

Ponadto istotnym źródłem finansowania zadań uwzględnionych w dokumencie strategicznym Aglomeracji Opolskiej, szczególnie tych o zintegrowanym charakterze, będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014–2020.

Rycina 23. Źródła finansowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*

Źródło: Opracowanie własne

3.2.3. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

Istotnymi elementami zarządzania procesem strategicznym jest monitoring i ewaluacja stopnia wdrażania założeń dokumentu Strategii, tj. realizacji przyjętych w jej ramach celów, projektów strategicznych oraz projektów komplementarnych. Poprawne zdefiniowanie tych dwóch elementów zarządzania strategicznego ma kluczowe znaczenie dla właściwej weryfikacji podjętych działań oraz późniejszej identyfikacji wniosków służących aktualizacji zapisów *Strategii* oraz określeniu działań strategicznych w kolejnych latach. Stąd też zakres znaczeniowy tych pojęć musi być wyraźnie rozdzielony.

Monitoring służy ocenie stopnia poprawności wykonania przyjętych projektów i założeń *Strategii*. Odpowiada na pytania: czy udało się zrealizować zamierzone projekty strategiczne i komplementarne, jaki był ich bezpośredni efekt, czy udało się osiągnąć zamierzone produkty i rezultaty na skutek realizacji projektów. Podstawowymi narzędziami monitoringu służącymi jego

poprawnej realizacji są: analiza wskaźników produktu i rezultatu oraz analiza danych zastanych.

Ewaluacja służy natomiast określeniu, w jaki sposób oraz w jakim stopniu udało się osiągnąć zamierzone cele strategiczne. Ma pomóc osobom zarządzającym wdrażaniem *Strategii* w uzyskaniu odpowiedzi na pytania: czy zrealizowane projekty wydatnie przyczyniły się do poprawy jakości życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych na terenie AO, czy zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym, które dokonały się na skutek realizacji *Strategii* były zgodne z zakładanymi oczekiwaniami, czy działania zrealizowane w ramach przyjętych projektów odpowiadały oczekiwaniom interesariuszy. Narzędziami wykorzystywanymi w procesie ewaluacji są: analiza zagregowanych wskaźników rezultatu, analiza wskaźników strategicznych, badania społeczne oraz badania typu *desk-research*.

MONITORING STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

Monitoring to działania polegające na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej* informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów oraz stopnia realizacji celów strategicznych.

Celem monitorowania realizacji *Strategii* jest ocena osiągniętych rezultatów, postępu we wdrażaniu postulowanych założeń, identyfikacja opóźnień lub nieprawidłowości w realizacji projektów oraz, na podstawie zdiagnozowanych wniosków, rekomendowanie ewentualnych zmian strategii, czy działań naprawczych.

Monitoring *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* będzie prowadzony na dwóch poziomach:

- » Celów strategicznych wg stopnia realizacji pakietu projektów określonych w ramach celów strategicznych podzielonych dodatkowo na cele szczegółowe – na podstawie zagregowanych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu.
- » Projektów strategicznych – na podstawie wskaźników produktu, analizy danych zastanych oraz informacji na temat realizacji rzeczowej i finansowej projektów strategicznych i komplementarnych.

Poszczególne cele szczegółowe przyporządkowane zostały wskaźniki produktu, które poddawane będą systematycznej analizie. Każdy ze wskaźników został zdefiniowany.

Zamieszczona w części postulatywnej *Strategii* lista wskaźników nie wyczerpuje wszystkich parametrów, jakie mogą być zastosowane w procesie jej monitorowania. W zależności od potrzeb mogą być stosowane również inne miary oceny. System monitorowania Strategii uszczegóławiać i uzupełniać mogą np. systemy monito-

rowania innych dokumentów o charakterze strategicznym lub operacyjnym.

Wskaźniki produktu to wielkości, którymi można zmierzyć materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań. Wskaźniki produktu będą wykorzystywane do oceny projektów strategicznych według kryteriów potencjalnego wpływu na realizację celów szczegółowych i strategicznych. Monitorowanie wskaźników produktu będzie się odbywać raz do roku.

Wskaźniki rezultatu to wielkości, służące mierzeniu bezpośrednich mierzalnych i materialnych efektów powstawania produktów. Wskaźniki rezultatu służyć będą dalszej ocenie stopnia wdrażania celów strategicznych oraz oddziaływania *Strategii* na otoczenie.

Dane z monitoringu wskaźników produktu posłużą także do oceny postępów w realizacji przyjętych celów strategicznych. Identyczne wskaźniki produktów będą okresowo agregowane. Z uwagi na fakt, iż wskaźniki produktu odnoszą się do specyficznych efektów podejmowanych działań, agregacji będzie towarzyszyć zastrzeżenie, że jest ona dokonana wyłącznie do celów poglądowych. Zagregowane wskaźniki produktu wraz z uzyskanymi wskaźnikami rezultatu będą stanowiły materiał bazowy wykorzystywany na potrzeby ewaluacji dokumentu *Strategii*.

Prócz danych o osiągniętych wskaźnikach produktu i rezultatu zbierane będą także informacje na temat realizacji rzeczowej i finansowej projektów strategicznych i komplementarnych.

Za koordynację procesu monitorowania realizacji *Strategii* odpowiadać będzie Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Do jego zadań należeć będzie rów-

niez opracowanie wzorów obowiązujących raportów monitoringowych, pozyskiwanie i gromadzenie danych (w tym danych przekazywanych przez Partnerów Aglomeracji), przygotowywanie zbiorczych informacji i raportów oraz ich szerokie rozpropagowanie.

Podstawowymi źródłami danych służących monitorowaniu wdrażania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* będą:

- » Dane pozyskiwane od partnerów Aglomeracji Opolskiej w zakresie:
  - realizacji projektów strategicznych. Służą okresowemu obliczaniu wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu określonych w ramach danego celu;
  - informacji o realizacji i stopniu wdrożenia projektów komplementarnych oraz oceny jakościowej stopnia ich integralności i wzajemnego oddziaływania z realizowanymi projektami strategicznymi;
- » Analiza danych zastanych – badanie *desk-research*:

statystyka publiczna, dokumenty nadrzędne, opracowania zewnętrzne, zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego, raporty instytucji publicznych.

Monitoring będzie prowadzony w cyklu rocznym przez cały okres realizacji *Strategii*. W procesie monitorowania wykorzystane zostaną następujące narzędzia:

- » Roczny raport o stanie realizacji *Strategii* – powstaje na podstawie obejmujących okres jednego roku raportów jednostek zaangażowanych w realizację *Strategii*.
- » Raporty i analizy tematyczne, ekspertyzy zewnętrzne, raporty i audyty porealizacyjne – obrazujące osiągnięcie określonych działań w ramach projektów oraz celów strategicznych.

Wzory raportów oraz szczegółowe założenia procesu monitorowania określone zostaną w opracowanej procedurze monitorowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*.

EWALUACJA

Ewaluacja dokumentu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* polegać będzie na ocenie skuteczności, efektywności, użyteczności oraz trwałości zaplanowanych i wdrażanych projektów zgodnych z zapisanymi celami strategicznymi i szczegółowymi.

Podstawowymi kryteriami ewaluacji, do których powinny odnosić się pytania badawcze stosowane w procesie ewaluacji dokumentu strategicznego, określone są w literaturze przedmiotu w sposób następujący, jako:

- » **Trafność:** w jakim stopniu zaplanowane cele oraz projekty odpowiadają potrzebom mieszkańców i innych interesariuszy Aglomeracji Opolskiej, czy realizowane projekty przyczynią się do rozwiązania zidentyfikowanych problemów oraz czy są zgodne z założeniami dokumentu *Strategii*.
- » **Skuteczność:** w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniają się osiągnięcia zakładanych celów.
- » **Efektywność:** jaki jest stosunek zasobów realizowanych projektów oraz nakładów na nie do osiągniętych produktów i rezultatów.
- » **Użyteczność:** czy osiągnięte produkty i rezultaty realizowanych projektów będą użyteczne, funkcjonalne dla mieszkańców (interesariuszy), czy mieszkańcy będą z nich korzystać oraz czy pojawiły się pozytywne lub negatywne efekty uboczne.
- » **Trwałość:** czy na poziomie użyteczności realizowanych projektów pozostaną trwałe zmiany i czy zmiany te będą użyteczne przez długi czas?

Ewaluacja będzie dokonywana za pomocą badań uwzględniających źródła wtórne i źródła pierwotne. Jej najważniejszym elementem będzie zdiagnozowanie zmian, jakie zaszły w wyniku realizacji projektów strategicznych i komplementarnych.

Dla dokonania oceny oddziaływania realizacji *Strategii* na otoczenie społeczno-gospodarcze zaproponowano utworzenie zestawu wskaźników strategicznych. Zmiana wartości wskaźników strategicznych w czasie pozwoli ocenić efektywność realizowanych projektów strategicznych oraz siłę ich oddziaływania na zrównoważony rozwój całej Aglomeracji Opolskiej i osiągnięcie zamierzonych celów. Kwantyfikacja tych wskaźników odbywać się będzie w oparciu o materiał wypracowany w trakcie procesu monitorowania *Strategii*, a także informacje uzyskane w trakcie specjalnie do tego celu zaprojektowanych

badan ewaluacyjnych (ankiet, wywiadów eksperckich, itd.). Wskaźniki strategiczne stanowią element nadrzędny w przyjętej hierarchii wskaźników. Odnoszą się do oddziaływania na rozwój Aglomeracji Opolskiej w znacznie szerszym rozumieniu, wykraczającym poza poziom projektu i jego bezpośrednich efektów. Stąd niekiedy w zarządzaniu strategicznym zwykło nazywać się je zamiennie mianem wskaźników kontekstowych. Wskaźniki strategiczne przyporządkowane do poszczególnych celów strategicznych zostały przedstawione poniżej:

- » **Cel strategiczny I** – Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej:
  - łączna liczba przewiezionych pasażerów w publicznym transporcie zbiorowym na terenie AO.
- » **Cel strategiczny II** – Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej:
  - Liczba przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców;
  - Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego;
- » **Cel strategiczny III** – Wysoka jakość edukacji:
  - Spadek bezrobocia osób do 25 roku życia;
  - Wynik sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej (średnia liczba punktów);
  - Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym;
- » **Cel strategiczny IV** – Ochrona środowiska:
  - Spadek poziomu zanieczyszczeń powietrza dla obszaru strefy Miasta Opole i strefy opolskiej (na podstawie raportów *Stan środowiska w województwie opolskim* wykonywanej przez WIOŚ);
  - Pojemność obiektów małej retencji;
- » **Cel strategiczny V** – Rozwój obszarów wiejskich:
  - Wzrost odsetka mieszkańców wsi korzystających z sieci kanalizacyjnej;
  - Wzrost odsetka mieszkańców wsi korzystających z sieci wodociągowej;

Biorąc pod uwagę okres podejmowanych działań, które podlegać będą ocenie, proponowana procedura ewaluacyjna należy do typu *ex-post* (po). Ten typ ewaluacji pokazuje czy i w jaki sposób, udało się nam osiągnąć zamierzone cele, jakim kosztem a także czego i z jakich powodów nie udało się zrealizować, jaki wpływ realizacja projektów strategicznych miała na interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, itd.).

Z uwagi na charakter oceny *ex-post*, pełna ewaluacja będzie możliwa dopiero po zakończeniu okresu programowania *Strategii*, po zrealizowaniu większości projektów i zgromadzeniu informacji monitoringowych.

Proces ewaluacji *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* będzie przebiegał w pięciu etapach. Jego koordynatorem będzie Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

Wnioski płynące z badań ewaluacyjnych służą wprowadzeniu odpowiednich udoskonaleń i zmian, które zni-

welują oddziaływanie zidentyfikowanych niedoskonałości i braków, przyczyniając się do usprawnienia procesu wdrażania założeń *Strategii*. Jednocześnie dane z raportu ewaluacyjnego mogą stanowić wskazówkę do planowania przyszłych działań prorozwojowych oraz do opracowania *Strategii* na lata po 2020 roku..

Szczegółowa metodyka przeprowadzenia ewaluacji, jak również wzór raportu ewaluacyjnego, zostanie opracowany przez podmiot realizujący proces ewaluacji.

Etap I - gromadzenie danych

- Gromadzenie niezbędnych danych (raporty, dokumenty, wyniki monitoringu, dane statystyczne, diagnozy stanu, opracowania zewnętrzne) niezbędnych do przeprowadzenia ewaluacji na różnych jej etapach.

Etap II - przygotowanie formalne procedury przeprowadzenia badań

- Wyznaczenie zespołu osób zaangażowanych ze strony BSAO, który samodzielnie przeprowadzi ewaluację dokumentu *Strategii* lub będzie nadzorował prace zlecone. Na tym etapie powinny także zostać zabezpieczone odpowiednie środki finansowe na wykonanie badań, szczególnie badań społecznych

Etap III - określenie szczegółowej metodyki oraz narzędzi badawczych

- Po dokonaniu wyboru zespołu odpowiedzialnego za wykonanie badań, nastąpi opracowanie szczegółowej metodyki ewaluacji. Następnie zgodnie z zapisami przyjętej metodyki zostaną rozdysponowane zadania wśród członków zespołu odpowiedzialnego za przeprowadzenie ewaluacji. Zespół przygotowuje (prace mogą być także zlecone) narzędzia badawcze, do których należeć będą przede wszystkim formularze badań społecznych, scenariusze wywiadów pogłębionych lub wywiadów zogniskowanych, itp.

Etap IV - przeprowadzenie badania

- Realizacja badania ewaluacyjnego zasobami ludzkimi BSAO lub siłami wykonawcy zewnętrznego, zgodnie z przyjętą metodyką.

Etap V - przyjęcie raportu z przeprowadzonej ewaluacji

- Opracowanie raportu z ewaluacji i przedstawienie go dyrektorowi BSAO, a następnie Zarządowi SAO, który dokona jego odbioru.

3.2.4. ZASADY AKTUALIZACJI

Dynamicznie zachodzące zmiany w otoczeniu regionalnym, krajowym jak i globalnym, charakteryzujące współczesną cywilizację, powodują konieczność szybkiego reagowania i adaptacji do nowych warunków społeczno-gospodarczych. Zachodzące procesy społeczno-cywilizacyjne powodują, że niektóre postulowane cele i założenia określone w dokumentach strategicznych tracą swoją aktualność i nie są dostosowane do nowej sytuacji panującej w otoczeniu. Ponadto prowadzenie stałego monitoringu stopnia realizacji projektów oraz ewaluacji osiągnięcia celów strategicznych określonych w dokumencie, pozwala na właściwą identyfikację zdezaktualizowanych projektów i zadań oraz określenie koniecznych do wprowadzenia zmian.

Dlatego też przyjęto, iż dokument Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 powinien być dokumentem otwartym. Takie podejście umożliwia bowiem identyfikację zdezaktualizowanych założeń, dokonanie zmian zapisów wraz z określeniem odpowiednich kierunków rozwoju oraz wyselekcjonowanie dodatkowych projektów, które w największym stopniu będą oddziaływały na dalszy rozwój Aglomeracji Opolskiej.

Dzięki dostosowaniu zakładanych pierwotnie celów Strategii do aktualnych warunków społeczno-ekonomicznych oraz określeniu nowych projektów strategicznych wzrasta poziom efektywnego zarządzania procesem strategicznym oraz skuteczność realizacji założeń zrównoważonego rozwoju Aglomeracji Opolskiej.

Podczas aktualizacji zapisów Strategii należy pamiętać o zachowaniu ciągłości procesu strategicznego. Postulaty pierwotnie określone w dokumencie, których założenia są wciąż aktualne, nie powinny ulec zmianie, a jedynie zostać uzupełnione. Takie podejście pozwala na spójne, długookresowe i czytelne zarządzanie procesem rozwoju.

Przewiduje się, iż ewentualna aktualizacja Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 jest prawdopodobna w pierwszych dwóch latach obowiązywania Strategii, a następnie po upływie połowy okresu jej wdrażania. Aktualizacji i uzupełnienia dokumentu będzie można dokonać po akceptacji proponowanych zmian przez Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska oraz Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia.

4

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W PRACACH
NAD *STRATEGIĄ ROZWOJU AGLOMERACJI
OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020*

4. UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W PRACACH NAD STRATEGIĄ ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

W trakcie prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* zastosowano liczne narzędzia badawcze oraz przeprowadzono szereg spotkań i warsztatów służących pozyskaniu opinii społecznej i włączeniu mieszkańców oraz innych interesariuszy w powstawanie dokumentu.

Konsultacje z interesariuszami w toku prac nad dokumentem prowadzone były na trzech etapach:

- » Przed przystąpieniem do opracowania projektu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* (warsztaty strategiczne),
- » W trakcie opracowywania projektu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* (warsztaty

strategiczne, konsultacje elektroniczne, ankiety internetowe, wywiady eksperckie),

- » Po opracowaniu projektu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* (spotkania konsultacyjne, konsultacje społeczne za pośrednictwem Internetu).

Na każdym z w/w etapów konsultacje prowadzone były z przedstawicielami różnych grup docelowych. Stosowane były również inne metody i narzędzia uspołecznienia procesu opracowania dokumentu strategicznego, tak aby w jak najbardziej efektywny sposób pozyskać opinie oraz poznać oczekiwania interesariuszy i na ich podstawie wypracować kluczowe postanowienia dokumentu *Strategii*.

Tabela 17. Przebieg procesu uspołeczniania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* oraz *Prognozy oddziaływania na środowisko*

Forma uspołeczniania/narzędzie badawcze	Grupa docelowa (liczba uczestników/ osób objętych badaniem)	Okres przeprowadzenia badania/ konsultacji
Warsztaty strategiczne	Zespół ds. opracowania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i> (44 osoby) + Partnerzy Aglomeracji Opolskiej	maj–lipiec 2013; marzec 2014
Konsultacje elektroniczne	Zespół ds. opracowania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i> (44 osoby) + Partnerzy Aglomeracji Opolskiej	maj–lipiec 2013; marzec–maj 2014
Ankiety internetowe – CAWI	Mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej, którzy ukończyli 15 lat (628 osób)	luty 2014 r.
Pogłębione wywiady eksperckie – IDI	Lokalni liderzy opinii (100 osób)	kwiecień 2014 r.
Spotkania konsultacyjne w gminach (20 spotkań)	Mieszkańcy gmin AO (wstęp otwarty) oraz lokalni liderzy opinii (łącznie 197 osób)	28.04.2014–8.05.2014
Konsultacje projektu <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i> wraz z <i>Prognozą oddziaływania na środowisko</i> w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	Otwarta możliwość składania uwag i wniosków, w formie listownej i elektronicznej (łącznie nadesłano 18 formularzy). Przekazanie dokumentów do zaopiniowania organom środowiskowym: Opolskiemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu oraz Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska.	28.04.2014–19.05.2014

Źródło: Opracowanie własne

PRACE ZESPOŁU DS. OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

Przed przystąpieniem do prac nad *Strategią* powołano zespół ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*. W skład zespołu oprócz przedstawicieli gmin Aglomeracji Opolskiej weszli również przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, starostw powiatowych, jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu, miejskich jednostek organizacyjnych, instytucji o istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu, a także przedstawiciele przedsiębiorstw i organizacji społecznych.

Tabela 18. Uczestnicy zespołu ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*

Lp.	Imię i nazwisko	Gmina/ Organizacja
1	Zygmunt Cichoń	Gmina Chrzastowice
2	Karolina Domańska-Sarna	Gmina Dąbrowa
3	Katarzyna Gołębiowska-Jarek	Gmina Dąbrowa
4	Henryk Wróbel	Gmina Dobrzeń Wielki
5	Krzysztof Reinert	Gmina Gogolin
6	Grzegorz Koprek	Gmina Izbicko
7	Joanna Słodkowska-Mędrecka	Gmina Komprachcice
8	Irena Wójcik	Gmina Krapkowice
9	Dariusz Struski	Gmina Lewin Brzeski
10	Krzysztof Urbanek	Gmina Łubniany
11	Maria Kania	Gmina Murów
12	Bernadeta Lisson-Pastwa	Gmina Niemodlin
13	Bartłomiej Kostrzewa	Gmina Niemodlin
14	Andrzej Wolny	Gmina Ozimek
15	Marieta Kupka	Gmina Popielów
16	Katarzyna Szylar	Gmina Prószków
17	Szymon Kaliciński	Gmina Strzeleczy
18	Janusz Borowiak	Gmina Tarnów Opolski
19	Bartłomiej Kita	Gmina Turawa
20	Bożena Adamów	Gmina Walce
21	Krzysztof Początek	Miasto Opole
22	Wiesław Paliwoda	Gmina Zdzeszowice
23	Urszula Chmura	Atmoterm S.A.
24	Anna Czabak	Politechnika Opolska
25	Aleksandra Czerkawska	Lokalna Grupa Rybacka Opolszczyzna
26	Anna Koska	Urząd Statystyczny w Opolu
27	Henryk Małek	Starostwo Powiatowe w Krapkowicach
28	Jarosław Mamala	Park Naukowo-Technologiczny w Opolu
29	Piotr Mielec	Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna
30	Mieczysław Niedźwiedz	Starostwo Powiatowe w Brzegu
31	Agnieszka Partyka	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej
32	Maria Piekarz	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Opolu
33	Jacek Połączarz	Cementownia Góraźdze
34	Seweryn Ptak	Stowarzyszenie Opolski Projektor Animacji Kulturalnych
35	Urszula Romaniuk	Opolski Urząd Skarbowy w Opolu
36	Danuta Rospond-Bednarska	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
37	Andrzej Rzeszutek	Lasy Państwowe/Nadleśnictwo Opole
38	Małgorzata Szeląg	Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
39	Aneta Grzegocka	Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki Zastępca dyrektora ds. kontraktacji i płatności
40	Paweł Kielar	Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Opolu
41	Krzysztof Wysdak	Starostwo Powiatowe w Opolu
42	Sławomir Zalas	Uniwersytet Opolski
43	Tomasz Zawadzki	Urząd Miasta Opola
44	Helena Lellek	Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych

Źródło: Urząd Miasta Opola

Zespół ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* pracował dwutorowo: w trakcie warsztatów strategicznych oraz sesji internetowych. Głównym celem warsztatów strategicznych, które odbyły się w maju, czerwcu i lipcu 2013 r. było wypracowanie wizji rozwoju Aglomeracji Opolskiej oraz wstępne określenie czynników strategicznych analizy SWOT, czyli mocnych i słabych stron Aglomeracji oraz szans i zagrożeń. Na pierwszych dwóch spotkaniach warsztatowych (maj, czerwiec 2013 r.) zespół został podzielony na pięć grup tematycznych, które pracowały nad określeniem czynników rozwojowych w obszarach gospodarki, infrastruktury technicznej i transportu, środowiska, społeczeństwa i infrastruktury społecznej oraz funkcjonowania AO. Materiał wypracowany podczas spotkań przez ekspertów z poszczególnych dziedzin, został zebrany, a następnie przesłany elektronicznie członkom zespołu w celu zhierarchizowania listy czynników rozwojowych analizy SWOT. Zabieg ten pozwolił, na trzecim ze spotkań (lipiec 2013 r.), określić „drzewo problemów” oraz „drzewo celów” Aglomeracji Opolskiej, które stanowiły podstawę dla sformułowania ostatecznego kształtu wizji rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2020 roku, a także stanowiły bazę dla dalszych prac nad częścią postulatywną dokumentu.

W toku prac nad dokumentem *Strategii* materiał wypracowany przez zespół ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* został uzupełniony o elementy wynikające z przeprowadzonych badań i analiz. Zmodyfikowana lista czynników strategicznych analizy SWOT została zaprezentowana i poddana pod dyskusję podczas ostatnich warsztatów strategicznych zespołu ds. opracowania *Strategii*, które odbyły się w marcu 2014 r. Cenne uwagi wniesione przez członków zespołu pozwoliły na właściwe zważenie i skorelowanie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, a w dalszej kolejności, na określenie wyzwań strategicznych Aglomeracji Opolskiej.

Podczas warsztatów, które odbyły się w marcu 2014 r. w Biurze Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS oraz dyskusji w gronie partnerów Aglomeracji Opolskiej, wskazano cele strategiczne oraz szczegółowe, których osiągnięcie w największym stopniu przysłuży się do zrównoważonego rozwoju Aglomeracji Opolskiej.

Równoległe do prac zespołu prowadzone były badania opinii społecznej w formie internetowych ankiet bezpośrednich (CAWI) oraz pogłębionych wywiadów eksperckich (IDI), których wyniki zostały przedstawione w dalszej części rozdziału.

WYNIKI ANKIET INTERNETOWYCH – CAWI

Wywiady z mieszkańcami Aglomeracji Opolskiej przeprowadzono w lutym 2014 roku. W badaniu udział wzięło łącznie 628 respondentów. Kryteriami udziału w badaniu były zamieszkiwanie na terenie gmin należących do Aglomeracji Opolskiej oraz ukończenie piętnastego roku życia.

Z pojęciem „Agglomeracja Opolska” zetknęło się blisko trzy czwarte ankietowanych. Najczęściej o Aglomeracji Opolskiej słyszeli mieszkańcy Opola oraz gminy Walce (po 91%), najrzadziej natomiast badani z terenu gminy Turawa. Ponad połowa respondentów ogólny poziom rozwoju Aglomeracji Opolskiej ocenia negatywnie, najniżej najmłodszy badani. Nieco ponad jedna trzecia (37%) mieszkańców Aglomeracji Opolskiej deklaruje, że docierają do nich informacje o współpracy tego obszaru z partnerami zewnętrznymi, lecz przeciwnej opinii jest 60% ankietowanych.

Przeważająca większość respondentów – 94% – popiera współpracę gmin w ramach Aglomeracji Opolskiej. Wśród potencjalnych korzyści płynących ze współpracy badani najczęściej wymieniali rozwój gmin oraz poprawę infrastruktury drogowej. Niemal co trzeci badany liczy również na aktywizację gospodarczą regionu poprzez przyciągnięcie inwestorów i – niejako w konsekwencji – tworzenie nowych miejsc pracy.

Największym atutem rozwojowym Aglomeracji Opolskiej, według ankietowanych, jest dogodne położenie geograficzne (43%). Był to czynnik wskazywany jako najważniejszy w niemal wszystkich badanych gminach (w gminie Turawa wskazali tę cechę regionu wszyscy ankietowani – 100% głosów). Ponad dwie trzecie respondentów podkreślało też dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, a co piąty podawał wysoką dostępność komunikacyjną. Wskazuje to na spójność poglądów mieszkańców badanych gmin: liczą oni, iż wykorzystanie walorów inwestycyjnych i dostępności transportowej przy wsparciu w postaci poprawy infrastruktury drogo-

wej pozwoli na zwiększenie liczby inwestycji w regionie i w efekcie – zmniejszenie bezrobocia.

Najczęściej wskazywane przez mieszkańców czynniki mogące spowalniać rozwój Aglomeracji Opolskiej związane są natomiast z sytuacją na lokalnym rynku pracy. Respondenci wskazują na brak nowych miejsc pracy (41%), który ich zdaniem jest w pewnym stopniu konsekwencją braku nowych inwestycji w regionie (39% wskazań).

Zdecydowana większość, bo aż 90% badanych przyznaje, że podróżuje po terenie gmin należących do Aglomeracji Opolskiej, a najczęściej podawanym celem podróży są zakupy – wskazało je aż 85% respondentów. Do stolicy województwa (centralnego ośrodka Aglomeracji) badani jeżdżą najczęściej w związku z nauką, uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych oraz na zakupy, natomiast w obrębie zamieszkiwanej przez siebie gminy przemieszczają się zazwyczaj w związku z pracą zawodową i w celu załatwiania spraw urzędowych. Najpopularniejszym środkiem transportu na terenie Aglomeracji są samochody osobowe – podróżuje nimi aż 98% badanych. Nieco mniej niż połowa badanych wykorzystuje jeden ze środków komunikacji zbiorowej – autobusy (44%) i pociągi (45%). Samochód osobowy to środek transportu służący respondentom zazwyczaj codziennie, natomiast podróże z wykorzystaniem środków transportu zbiorowego są incydentalne.

W trakcie badania respondenci oceniali także funkcjonowanie transportu zbiorowego na terenie Aglomeracji Opolskiej. Wyniki wskazują, że badani są raczej zadowoleni ze sposobu przekazywania informacji o rozkładzie jazdy komunikacji zbiorowej oraz z punktualności transportu publicznego. Najgorzej ocenione zostały natomiast dopasowanie organizacji kierunków komunikacji do rzeczywistych potrzeb mieszkańców oraz ceny przewozów. Wiele zastrzeżeń respondentów budzi również transport drogowy na terenie gmin należących do Aglomeracji Opolskiej, w szczególności stan nawierzchni dróg i ścieżek rowerowych.

W kontekście planów migracyjnych, mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej w zdecydowanej większości (82%) zadeklarowali, że nie planują zmiany miejsca zamieszkania. Jeden na dwudziestu badanych zamierza przeprowadzić się do sąsiedniej gminy lub miejscowości (3% myśli w tym kontekście o Opolu). Porównywalna grupa planuje wyjazd poza granice kraju.

Zapytani o postrzeganą zmianę warunków życia w swojej gminie na przełomie ostatnich pięciu lat, badani znacznie częściej (49%) deklarują zauważalną poprawę. Przeciwnego zdania jest 16% ankietowanych. Największą liczbę „niezadowolonych” odnotowano w gminach Murów (46% ocen negatywnych) i Niemodlin (48% takich odpowiedzi). Osoby dostrzegające poprawę warunków życia dominowały w sposób istotny w gminach Chrzę-

stowice, Gogolin (po 64% wskazań pozytywnych), Łubniany (65%) oraz Walce (82%).

Niepełna co trzeci mieszkańiec Aglomeracji Opolskiej (31%) deklaruje, że w swoim odczuciu posiada realny wpływ na lokalne wydarzenia i politykę w regionie. Najwyższy wskaźnik odnotowano w gminie Dąbrowa (44%), a wyższe niż przeciętne również w gminach Dobrzeń Wielki, Tarnów Opolski, Lewin Brzeski i w Opolu. W ani jednej gminie Aglomeracji Opolskiej udział respondentów, którzy odczuwają realny wpływ na lokalną politykę nie przekroczył 50%, co może stanowić istotną barierę dla prób aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego. Mimo to jeden na czterech mieszkańców Aglomeracji Opolskiej (24%) deklaruje, że aktywnie działa w organizacji formalnej lub nieformalnej.

WYNIKI POGŁĘBIONYCH WYWIADÓW EKSPERCKICH – IDI

Badanie z liderami opinii zrealizowane zostało w kwietniu 2014 r. Tematyka badania obejmowała wiedzę na temat Aglomeracji Opolskiej, atuty wspólnego działania partnerów, wyzwania stojące przed Aglomeracją, zbadanie opinii na temat roli, jaką gmina odgrywa w AO i oczekiwań wobec AO. Respondentów poproszono również o ocenę celów stawianych w opracowywanej *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*.

W ramach badania zrealizowano 100 wywiadów eksperckich IDI z liderami opinii w 20 gminach Aglomeracji Opolskiej. W każdej z gmin AO przeprowadzono po 5 indywidualnych wywiadów pogłębionych. Liderami opinii byli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (wójtowie, radni), przedstawiciele stowarzyszeń rozwoju wsi, pracownicy naukowcy, księża, dyrektorzy szkół, sołtysi i przedstawiciele lokalnych mediów.

Większość badanych liderów opinii deklaruje, że wie, czym jest Aglomeracja Opolska, jednak stan swojej wiedzy przedstawia w bardzo lakoniczny sposób – wielu nie potrafi bowiem powiedzieć, jakie gminy wchodzi w jej skład, ani ile ich jest. Niektórzy respondenci wyrazili przy tym swój niepokój związany z uczestnictwem ich gminy w Aglomeracji Opolskiej, ponieważ ich zdaniem ewentualne korzyści i profity płynące z działalności Stowarzyszenia Aglomeracji Opolskiej rozłożone będą w sposób nierównomierny i pierwszeństwo będą miały większe, czy też bogatsze gminy, w tym w szczególności Opole.

Zdaniem respondentów głównym atutem współdziałania gmin jest właśnie możliwość współpracy służąca realizacji wspólnych celów (jak choćby napawa nawierzchni lokalnych dróg, czy działania związane z turystyką). Wielu badanych podkreśla fakt, że dzięki współdziałaniu będzie można uzyskać większe środki pieniężne na określone działania o oddziaływaniu ponadlokalnym, które będą służyły dobru ogółu. Liderzy opinii zauważają również, że pozytywnym aspektem działania w tak dużym gronie jest możliwość generowania pomysłów na zasadzie swojej „burzy mózgow”, a także dzielenie się swoim doświadczeniem i propozycjami. Pozyskiwanie środków jest co prawda najbardziej widoczne, ale tak samo ważna jest możliwość wymiany doświadczeń i stworzenie płaszczyzny dla zintegrowanego działania na rzecz rozwoju.

W kontekście form działania liderzy opinii zgodnie twierdzą, że Aglomeracja Opolska powinna funkcjonować na zasadach wzajemnej współpracy i pomocy, a jej działania powinny odbywać się ponad podziałami. Zdaniem wielu ważne jest, aby w obrębie AO wszyscy

byli sobie równi, aby nie było lidera posiadającego nadrzedną władzę nad innymi członkami. Badani podkreślają także, że bardzo ważne jest utworzenie specjalnej grupy zadaniowej, której członkowie posiadaliby odpowiednie kompetencje i mogliby decydować o działaniach całej Aglomeracji. Część przedstawicieli gmin uważa, że nieuniknione jest, żeby Opole było liderem przedsięwzięcia, inni są przeciwnikami takiego rozwiązania i kładliby nacisk na równość i partnerstwo wszystkich członków Aglomeracji.

Cele rozwojowe zdefiniowane w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* zdaniem zdecydowanej większości respondentów są trafne, a zawarte w nich kwestie zostały umieszczone tam zasadnie i Aglomeracja powinna dołożyć wszelkich starań by zostały zrealizowane. Wielu respondentów obawia się jednak, że nie wszystkie cele uda się zrealizować w okresie obowiązywania *Strategii*. Istotnym aspektem, na który zwrócono przy tym uwagę, jest fakt, że nie wszystkie cele strategiczne są tak samo ważne dla wszystkich gmin, ponieważ każda z nich ma inne priorytety.

Zdaniem respondentów jednym z najważniejszych działań, które powinny zostać zrealizowane w ramach współpracy w ramach Aglomeracji Opolskiej jest rozwój terenów inwestycyjnych, który może być jednym z czynników wpływających na wzrost miejsc pracy. Wspierać należy przede wszystkim te dziedziny przemysłu, które już w regionie istnieją, a infrastrukturę dostosować do ich potrzeb. Kolejnym istotnym obszarem działania, zdaniem respondentów, są inwestycje w szeroko pojętą infrastrukturę i komunikację. Oprócz tego jednym z najistotniejszych wyzwań, przed jakimi stoi Aglomeracja Opolska, jest starzenie się społeczeństwa i niż demograficzny. Są to zjawiska typowe dla całego województwa opolskiego. AO z pewnością będzie musiała stawić czoło temu problemowi i zatrzymać młodych, aktywnych zawodowo ludzi w regionie. Inne typy działań wskazywane w odpowiedziach liderów opinii dotyczą między innymi rozwoju turystyki (w tym szczególnie agroturystyki) głównie poprzez wzmacnianie oferty turystycznej i promocję; edukacji i wykorzystania potencjału opolskich uczelni wyższych, a także rozwoju kultury, ponieważ region jest pod tym względem specyficzny z uwagi na obecność mniejszości niemieckiej.

Zdecydowana większość ankietowanych liderów opinii jest zdania, że znaczenie Aglomeracji Opolskiej w ciągu najbliższych lat wzrośnie, co przyczyni się do rozwoju

całego regionu. Pojawiły się jednak także głosy sugerujące brak wiary w powodzenie działań Aglomeracji Opolskiej związane z brakiem środków finansowych. Niebezpieczeństwem dla rozwoju AO może być też rywalizacja pomiędzy poszczególnymi gminami wchodzącymi w jej

skład. Mimo to badani wierzą, że Aglomeracja Opolska przełoży się na poprawę jakości życia na terenach gmin w niej zrzeszonych, a także na zahamowanie emigracji zarobkowej.

KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA LATA 2014–2020

Po wypracowaniu projektu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* dokument ten wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* został przekazany do zaopiniowania organom środowiskowym, tj. Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Opolu oraz Opolskiemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu, a także upubliczniony na stronach internetowych Partnerów Aglomeracji Opolskiej. Zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 r. Nr 199 poz. 1227, ze zm.), w dniach 28 kwietnia – 19 maja 2014 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne projektu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko*.¹⁹

W ramach konsultacji społecznych w gminach przeprowadzono spotkania konsultacyjne, na których mieszkańcy mieli możliwość zapoznania się z prezentacją multimedialną przedstawiającą główne założenia *Strategii* oraz na wniesienie własnych uwag, czy spostrzeżeń.

Spotkania konsultacyjne przeprowadzono według przedstawionego poniżej harmonogramu:

- » 28 kwietnia 2014 r. – Gmina Komprachcice
- » 29 kwietnia 2014 r. – Gmina Gogolin
- » 29 kwietnia 2014 r. – Gmina Krapkowice
- » 30 kwietnia 2014 r. – Gmina Chrząstowice
- » 30 kwietnia 2014 r. – Gmina Ozimek
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Dobrzeń Wielki
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Lewin Brzeski
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Łubniany
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Niemodlin
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Prószków
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Strzeleczy
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Walce
- » 5 maja 2014 r. – Gmina Zdzeszowice
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Dąbrowa
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Izbicko
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Murów
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Popielów
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Tarnów Opolski
- » 6 maja 2014 r. – Gmina Turawa
- » 8 maja 2014 r. – Miasto Opole

Ponadto umożliwiono składanie uwag i wniosków dotyczących dokumentu *Strategii*, a także *Prognozy oddziaływania na środowisko* w formie elektronicznej lub pisemnej bezpośrednio do Zamawiającego lub do Biura Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Informacja o konsultacjach została szeroko rozpropagowana wśród mieszkańców za pośrednictwem lokalnej prasy oraz ogłoszeń i ogłoszeń na stronach internetowych gmin Aglomeracji Opolskiej oraz Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Ponadto w każdej z gmin wyznaczono 15 lokalnych liderów opinii, którzy otrzymali indywidualne listowne zaproszenie do udziału w spotkaniu konsultacyjnym.

Projekt *Strategii* został także przesłany członkom zespołu ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* oraz podmiotom i instytucjom współpracującym ze Stowarzyszeniem Aglomeracja Opolska.

Wszystkie wnioski i uwagi, które wpłynęły w trakcie konsultacji społecznych (zarówno te zgłoszone w trakcie spotkań konsultacyjnych, jak i nadesłane pocztą tradycyjną, elektroniczną lub dostarczone osobiście) zostały wnikliwie przeanalizowane, a decyzja o ich uwzględnieniu lub odrzuceniu, opatrzona została stosownym uzasadnieniem. W trakcie spotkań konsultacyjnych zgłoszono łącznie 74 uwagi, z czego uwzględniono 22 postulaty. Za pomocą formularzy nadesłano 112 uwag, z czego uwzględniono 84 pozycje. Formularze nadesłane zostały przez 11 podmiotów i 7 osób fizycznych.

Spśród wszystkich postulatów sześć dotyczyło projektów inwestycyjnych, które zdaniem Wnioskodawców powinny zostać umieszczone na liście projektów strategicznych. Ich włączenie, zostało zaopiniowane przez partnerów AO w drodze głosowania. Ostatecznie żaden z nich nie uzyskał wymaganej liczby głosów i nie został uwzględniony na liście projektów strategicznych. Nie oznacza to, iż nie będą mogły być realizowane. Zostały one wpisane jako potencjalne projekty komplementarne, które mogą stanowić uzupełnienie zadań wyznaczonych do realizacji w ramach projektów strategicznych.

Pełna wersja *Raportu z konsultacji społecznych Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* zawierająca tabelaryczne zestawienie wniosków i uwag stanowi odrębny dokument.

¹⁹ Opis podsumowania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi osobny rozdział niniejszego dokumentu.

5

PODSUMOWANIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

5. PODSUMOWANIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W ramach *Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* dokonano analizy możliwych oddziaływań na środowisko projektów strategicznych zawartych w przedmiotowym dokumencie. Została ona przeprowadzona dla następujących komponentów środowiska: powietrze atmosferyczne, środowisko akustyczne i środowisko gruntowo-wodne w oparciu o aktualną diagnozę stanu środowiska zaczerpniętą z danych literaturowych (np. opracowań Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Opolu), charakterystykę planowanych do realizacji projektów strategicznych, analizę zakresu ingerencji tych projektów w środowisko i doświadczenie autorów. Prognoza jako punkt wyjścia dla dalszych analiz charakteryzuje pokrótce stan środowiska na terenie Aglomeracji Opolskiej i określa cechy obszaru AO w zakresie zasobów środowiska, jego stanu oraz występujących form ochrony.

W *Strategii Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* zamieszczono opis projektów strategicznych, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia zamierzonych celów strategicznych. Projekty zostały przyporządkowane do dwóch kategorii:

- » projekty strategiczne (projekty o szerokim zasięgu oddziaływania, kluczowe dla osiągnięcia zamierzonych celów),
- » projekty komplementarne ujęte jako typy projektów, a nie konkretne przedsięwzięcia (projekty uzupełniające projekty strategiczne, realizowane na terenie gmin AO).

Projekty strategiczne określone w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* nie zaliczają się do przedsięwzięć „mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko” zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 roku w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397 z późniejszymi zmianami).

Projekty strategiczne wpisane do *Strategii* w dużej mierze będą miały charakter inwestycyjny. Ingerencja w środowisko następować będzie głównie na etapie ich realizacji, powodując przejściowe, odwracalne oddziaływanie negatywne.

Największy wpływ na środowisko w trakcie realizacji zadań inwestycyjnych będą miały:

- » emisja zanieczyszczeń pochodzących ze spalania paliwa w silnikach spalinowych pojazdów mechanicznych używanych w trakcie prac budowlanych,
- » hałas spowodowany pracą sprzętu mechanicznego,
- » odpady powstające w czasie wykonywania robót ziemnych i budowlanych.

Przy prawidłowo prowadzonym procesie budowlanym oddziaływanie te nie będą miały charakteru ponadnormatywnego.

Transgraniczne oddziaływanie na środowisko przedsięwzięć ujętych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*

na lata 2014–2020 nie są możliwe, tak ze względu na wielkość oddziaływania na środowisko (powietrze, hałas), jak i odległość od granic Państwa.

Realizacja projektów określonych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*, przyczyniając się do osiągnięcia celów zakładanych w tym dokumencie, przyczyni się jednocześnie do poprawy stanu środowiska na terenie Aglomeracji Opolskiej.

Realizacja *Strategii* będzie miała pozytywny wpływ na takie zagadnienia ochrony środowiska jak:

- » jakość powietrza, ze względu na realizację zadań związanych z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej, a także modernizacją użytkowanych w nich źródeł ciepła, modernizacją oświetlenia ulicznego, zakupem nowoczesnego taboru autobusowego oraz usprawnieniem układu komunikacyjnego;
- » krajobraz, ze względu na realizację zadań związanych z poprawą estetyki przestrzeni publicznej uwzględniających krajobraz kulturowy Aglomeracji;
- » zabytki – zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed degradacją;
- » ludzie – poprawa poziomu życia mieszkańców Aglomeracji, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w mieście, zmniejszenie hałasu oraz zwiększenie bezpieczeństwa drogowego w obrębie zmodernizowanych ulic, chodników i ścieżek rowerowych, zwiększenie dostępu do usług IOB, polepszenie jakości świadczonych usług publicznych i komunalnych, w tym budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich;

Realizacja projektów ujętych w *Strategii* jest niezwykle istotna dla zachowania obecnego stanu środowiska. Odstąpienie od ich wdrożenia w obszarach określonych w ramach celów strategicznych może przyczynić się do dalszej degradacji środowiska i zwiększenia emisji zanieczyszczeń szkodliwych dla prawidłowego funkcjonowania ekosystemu.

Zaniechanie działań związanych z infrastrukturą zewnętrzną – z budową lub przebudową układów komunikacyjnych, centrów przesiadkowych – może w konsekwencji doprowadzić do dalszego pogarszania się stanu technicznego przeznaczonych do przebudowy lub remontu obiektów co może skutkować zmniejszeniem bezpieczeństwa w ruchu drogowym oraz powstawaniem zatorów komunikacyjnych. Brak inwestycji w modernizację taboru autobusowego, czy rozwój dogodnych, alternatywnych form transportu przy wzmożonym ruchu drogowym przełoży się na wzrost zanieczyszczeń atmosferycznych oraz pogorszenie klimatu akustycznego na terenie Aglomeracji.

Niepodjęcie działań związanych z modernizacją (w tym termomodernizacją) i rewitalizacją budynków użyteczności publicznej, a także obiektów zabytkowych spowoduje utratę szansy obniżenia ilości zanieczyszczeń

wprowadzanych do powietrza z systemów ciepłowniczych (brak termomodernizacji przyczyni się do wzrostu zapotrzebowania na ciepło). Istotny jest tu również czynnik ekonomiczny – poza osiągnięciem efektu ekologicznego związanego ze zmniejszeniem strat ciepła, ograniczone zostaną również koszty związane z utrzymaniem tych budynków. Odstąpienie od realizacji tych zadań jest więc niekorzystne zarówno ze względu na stan środowiska jak również z uwagi na racjonalną gospodarkę finansami publicznymi. Zaniechanie remontu zabytkowych obiektów będzie skutkowało sukcesywnym pogarszaniem ich stanu technicznego, a w konsekwencji bezpowrotnym zniszczeniem ważnych historycznie obiektów położonych na terenie Aglomeracji Opolskiej.

Niepodjęcie działań związanych z budową i modernizacją sieci infrastrukturalnych – kanalizacyjnych i wodociągowych – budową przydomowych oczyszczalni ścieków spowoduje pogarszanie się stanu tych sieci, w konsekwencji wzrośnie prawdopodobieństwo ich uszkodzenia i niekontrolowanego przedostawania się ścieków do środowiska gruntowo-wodnego. Zaniechanie rozbudowy tych sieci może skutkować „przeładowaniem” sieci istniejących lub niekontrolowanym zrzutem ścieków do środowiska przez odbiorców pozbawionych możliwości ich odprowadzania do sieci kanalizacyjnych.

Zaniechanie podejmowania działań zawartych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* wpłynie niekorzystnie na zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy Aglomeracji gwarantujący jego mieszkańcom poprawę warunków życia, odpowiednią promocję walorów środowiskowych i zasobów oraz szersze możliwości ich wykorzystania. Zrównoważony

rozwój będzie możliwy przy realizacji zadań zakładanych w *Strategii*, natomiast zaniechanie realizacji projektów zapisanych w dokumencie spowoduje jego zachwianie.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko została przedstawiona do zaopiniowania Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Opolu oraz Opolskiemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu (OWIS). Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska zgłosił kilka uwag, które nie wpływają jednak zasadniczo na podstawowe wnioski wynikające z prognozy oddziaływania na środowisko. OWIS nie wniósł uwag do opracowania. Uwagi wniesione przez RDOŚ w Opolu zostały uwzględnione i wprowadzone do treści prognozy.

Dokument *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 r. Nr 199 poz. 1227, ze zm.), w dniach 28 kwietnia–19 maja 2014 roku podlegał 21-dniowym konsultacjom społecznym. Oprócz uwag dotyczących samego dokumentu *Strategii*²⁰ zgłoszono 3 uwagi do *Prognozy oddziaływania na środowisko*, z czego jedna dotyczyła także dokumentu *Strategii*. Wszystkie uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji zostały uwzględnione i wprowadzone do treści *Prognozy*. Treść zgłoszonych uwag oraz uzasadnienie decyzji o ich uwzględnieniu zamieszczono w *Raporcie z konsultacji społecznych Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*, który jest załącznikiem do niniejszego opracowania.

20 Opis uwag z konsultacji społecznych dot. dokumentu *Strategii* znajduje się w rozdziale dotyczącym „Udziału społeczeństwa w tworzeniu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020*” oraz w dokumencie pomocniczym pt. *Raport z konsultacji społecznych Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*.

ZAŁĄCZNIK 1

SYNTETYCZNA DIAGNOZA STRATEGICZNA
AGLOMERACJI OPOLSKIEJ
WRAZ Z OCENĄ POTENCJAŁÓW

I. CHARAKTERYSTYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zagospodarowanie przestrzenne można rozumieć jako wynik procesu szeroko pojętej gospodarki przestrzennej, w którym planowanie przestrzenne stanowi czynności wstępne¹. W procesie tym bierze udział wiele podmiotów, przy czym zagadnienie planowania przestrzennego (sporządzania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) oraz

powiązanego z nim wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu należy do zadań własnych gminy. Działalność ta nie jest objęta bezpośrednią sprawozdawczością statystyczną. Dane na temat aktywności w tym zakresie są pozyskiwane za pomocą ankiet wypełnianych przez samorządy i nie stanowią materiału w pełni ścisłego i porównywalnego w skali kraju, zwłaszcza w odniesieniu do studiów uwarunkowań².

1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I WARUNKI NATURALNE

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski opracowanej przez J. Kondrackiego³ Aglomeracja Opolska znajduje się niemal w całości na terenie regionu Niziny Śląskiej, jedynie fragment w południowo-wschodniej części obszaru, w gminach Izbicko, Gogolin i Zdieszowice, wchodzi w skład Wyżyny Śląskiej, jako część mezoregionu Chełmu (skłon Góry Świętej Anny).

Poza tym ostatnim rejonem, teren AO jest z reguły równinny lub falisty. Dominantą przestrzenną jest dolina Odry, przebiegająca przez środek obszaru, w tym Opole, osiągająca szerokość kilku kilometrów, co stanowi przeszkodę w prowadzeniu sieci infrastruktury. Sama rzeka jest w pełni skanalizowana i stanowi szlak żeglowny klasy III, a więc o znaczeniu regionalnym⁴. Z uwagi na niezadowalający stan urządzeń hydrotechnicznych, a zwłaszcza na niedobór retencji w górskiej części dorzeczy, doliny Odry i Nysy Kłodzkiej są narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Ostatnia katastrofalna powódź miała miejsce w 1997 r., powodując w skali województwa śmierć 8 osób i straty materialne rzędu 11 mld zł.

Garb Chełmu zbudowany jest z wapieni triasowych i jurajskich, stanowiących podstawę rozwoju miejscowego przemysłu cementowego i wapienniczego. Surowce te wydobywane są w okolicach Gogolina (Chorula), Tarnowa Opolskiego, w samym Opolu na potrzeby miejscowych zakładów. Aglomeracja Opolska jest też obszarem eksploatacji innych surowców, jak bazalty w okolicach Niemodlina, surowce ilaste, piaski. Eksploatacja złóż powoduje znaczne miejscowe przekształcenia powierzchni ziemi, a także znaczne uprzemysłowienie Aglomeracji.

Obszarami największych przekształceń przestrzeni są

Opole i obszary przyległe do miasta, zajęte pod zróżnicowane funkcje, a także strefa zurbanizowana w rejonie Krapkowic i Gogolina, Zdieszowic wraz z Zakładami Koksowniczymi (same zakłady zajmują około 200 ha) oraz Elektrowni „Opole” w Brzeziu w gm. Dobrzeń Wielki (również zajmująca wraz z infrastrukturą towarzyszącą około 200 ha).

Bardzo istotne znaczenie ma położenie AO na trasie III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, łączącego Zachodnią Europę (Brukselę) przez Niemcy, Polskę z Ukrainą, pomiędzy Aglomeracją Wrocławską a Konurbacją Górnośląską, stanowiącą największy w Polsce okręg przemysłowy z nadal istotnym udziałem kopalnictwa i hutnictwa. Z położeniem tym wiąże się bardzo duże znaczenie w układzie komunikacyjnym Polski autostrady A4, magistrali kolejowych E-30, E-59 i CE-59 (po prawej stronie Odry, obsługującej m. in. Elektrownię „Opole”) oraz Odry jako drogi wodnej. Trasy te, zwłaszcza autostrada i magistrala kolejowa E-30 są wyjątkowo obciążone ruchem tranzytowym osób, jak i transportem towarów. Po wprowadzeniu odpłatności za przejazd na autostradzie A4 wzrósł problem obciążenia drogi krajowej nr 94, stanowiącej trasę alternatywną do autostrady. Szczególnie newralgicznym fragmentem jest północna obwodnica Opola, która przejmuje ruch ze wszystkich głównych dróg prowadzących do miasta.

Położenie jest jednak przede wszystkim atutem AO, bo województwo posiada najlepszy w skali kraju wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (6,0)⁵.

Intensywne zagospodarowanie i uprzemysłowienie niesie ze sobą koszty środowiskowe, z drugiej jednak

1 Parysek J. 2006. Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej, Wyd. Naukowe UAM, Poznań, s. 20-21.

2 Rozporządzenie RM z dnia 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013. Dz. U. z 2012 r., poz. 1391; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/INTRA_PBSSP2013_DzU2012_poz_1391.pdf [dostęp: 24.02.2014 r.].

3 Kondracki J. 2000. Geografia regionalna Polski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.

4 Rozporządzenie RM z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych. (Dz. U. z 2002 r., Nr 77, poz. 695) <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-02-77-695> [dostęp 25.02.2014].

5 http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/MAPA_10_SIEC_TRANSPORTOWA_230112.pdf [dostęp: 25.02.2014 r.]. Wskaźnik ten jest „syntetyczną miarą wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych), uwzględniającą wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego – Komornicki T., Sleszyński P., Rosik P., Pomianowski W. 2009. Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej, Biuletyn KPZK PAN nr 241.

strony wiąże się z tym powstawanie sieci infrastruktury, zwłaszcza transportowej, energetycznej, ale i ciepłowniczej i gazowej (gaz produkowany jest w zdzieszowickiej koksowni). W ten sposób Aglomeracja jest obszarem o różnorodnych i silnych powiązaniach gospodarczych oraz samowystarczalnym, a wręcz posiadającym pewne rezerwy w zakresie energii, co stanowi ogromny atut

w planowaniu procesów inwestycyjnych. Na tej bazie wyznaczono wiele stref inwestycyjnych typu „greenfield”⁶. Ponadto znaczne przekształcenia gospodarki, w tym likwidacja wielu zakładów (m.in. 3 cementowni w Opolu, cukrowni w Lewinie Brzeskim, Zakładów Obuwniczych „Otmęt” w Krapkowicach) powodują znaczną podaż terenów inwestycyjnych typu „brownfield”⁷.

2. STRUKTURA PRZESTRZENNA – GŁÓWNE FUNKCJE TERENU

Według aktualnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (PZPWO)⁸ na terenie Aglomeracji Opolskiej wyróżnia się następujące rodzaje stref funkcjonalno-przestrzennych:

- » obszary skoncentrowanego zainwestowania (intensywnego zagospodarowania) – o wysokim stopniu urbanizacji, zdominowane funkcjami mieszkalnymi, produkcyjnymi i transportowo-infrastrukturalnymi, z relatywnie mniejszym udziałem innych funkcji; jest to „strefa wewnętrzna Aglomeracji” (Opole i tereny otaczające miasto, głównie w gminach Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Komprachcice, Prószków, Tarnów Opolski, Chrzastowice, w mniejszej części Turawa i Łubniany oraz tereny gmin Gogolin i częściowo Krapkowice)⁹ oraz
- » obszary ekstensywnie zagospodarowane i użytkowane (pozostała część AO) – gdzie w zagospodarowaniu przestrzeni dominują funkcje rolnicze (południowo-zachodnia część: gminy Lewin Brzeski, Niemodlin, Strzelcecki, Walce, pozostała część gm. Krapkowice) oraz leśne i rekreacyjno-wypoczynkowe (północno-wschodnia część AO: gm. Popielów, Murów, pozostałe części gmin Łubniany i Turawa, oraz gm. Ozimek i Izbicko). W samym Ozimku znaczną rolę odgrywa funkcja produkcyjna – przemysł, a w gminie Izbicko – rolnictwo. Wielofunkcyjny charakter reprezentuje gmina Zdzieszowice, z dominującą rolą przemysłu w mieście i dużym znaczeniem rolnictwa na obszarze wiejskim.

Opole stanowi węzeł struktury osadniczej i społeczno-gospodarczej całego województwa, obszar koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego, dysponujący potencjałem o znaczeniu krajowym, a Krapkowice jako miasto powiatowe jest ośrodkiem o znaczeniu ponadlokalnym. Część terenu, szczególnie gminy należące do powiatów innych niż opolski, mogą znajdować się w strefie oddziaływania ośrodków takich jak Kędzierzyn – Koźle, Brzeg czy Strzelce Opolskie, te jednak, z uwagi na różnicę skali, same podlegają ośrodkowi opolskiemu. Ogólnie jednak układ osadniczy sprzyja krystalizowaniu układu aglomeracyjnego wokół Opola. Podkreśla się zwarty charakter osadnictwa wiejskiego i najwyższy w kraju stopień urbanizacji wsi.

W PZPWO wyróżnia się też układy pasmowe, które „kształtują się w oparciu o korytarze transportowe, gdzie odbywa się koncentracja przeobrażeń przestrzennych wzdłuż głównych ciągów infrastruktury komunikacyjnej.”

Główne pasmo stanowi III paneuropejski korytarz transportowy, obejmujący gminy nadodrzańskie z Opolem oraz Izbicko. Inne korytarze transportowo-osiedleńcze mające znaczenie krajowe to:

- » korytarz północ-południe, łączący środkową Polskę z Bramą Morawską wzdłuż DK 45 – gminy Łubniany, Turawa, Opole, Dąbrowa, Niemodlin,
- » korytarz staropolski, łączący obszary kilku Aglomeracji Polski środkowej i wschodniej – częstochowską, kielecką, lubelską z Opolem wzdłuż DK 46 i linii kolejowej Opole-Fosowskie(-Częstochowa), przebiegającej przez gminy Ozimek i Chrzastowice.

Z powyższego przedstawienia wyłania się obraz Aglomeracji Opolskiej jako układu węzłowego, koncentrycznego, położonego na przecięciu licznych pasm (korytarzy) zintensyfikowanego zagospodarowania, ze zdecydowaną dominacją pasma III korytarza paneuropejskiego.

W myśl koncepcji polaryzacyjno-dyfuzyjnej (koncepcji rozwoju przyjętej w dokumentach na szczeblu krajowym¹⁰), od dostępności i dynamiki rozwoju obszarów stanowiących ośrodki wzrostu, zwłaszcza miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, zależy rozwój obszarów, na które ośrodki te oddziałują. Dlatego też szczególną uwagę należy zwrócić na politykę przestrzenną i inwestycyjną obszaru strefy wewnętrznej Aglomeracji.

Pozostałe tereny AO mają odmienne uwarunkowania rozwojowe. Stanowiąc obecnie zaplecze Opola, dzięki dobrej dostępności i specyficznym walorom i zasobom mogą zyskać szersze znaczenie. Strefy rolnicze, o przewadze gleb żyznych i korzystnych warunkach agroklimatycznych, mogą stać się bazą dla przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego. Strefy leśne i położone nad zbiornikami wodnymi mogą być terenami rozwoju funkcji rekreacyjnych. Duże znaczenie i dobre perspektywy ma przetwórstwo drewna. Dzięki równomiernej sieci wykształconych ośrodków lokalnych – małych miast i wsi gminnych, mogą łatwiej uczestniczyć w procesach rozwojowych i przekształcaniach strukturalnych. Obecnie o korzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej mówi się w miastach: Gogolin i Prószków, o niekorzystnej w przypadkach Lewina Brzeskiego i Niemodlina¹¹.

Obszar rozwoju funkcji turystycznej, obejmuje gminy: Ozimek, Turawa, Zdzieszowice, Gogolin, Izbicko. Jest to obszar cechujący się wysokim potencjałem kulturowym i przyrodniczym, a także pewnym potencjałem infrastrukturalnymi bazy turystycznej. Udział terenów objętych ob-

6 Tereny inwestycyjne typu „greenfield” to inwestycje realizowane na terenach nieużywanych dotychczas przez przemysł lub usługi.

7 Tereny inwestycyjne typu „brownfield” to tereny na bazie istniejących już, często zdegradowanych, budynków i infrastruktury przemysłowej.

8 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, 2010

9 Por. Śleszyński P., Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw, PAN, ekspertyza wykonana dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2012.

10 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, str. 8. http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpkz/strony/koncepcja_przestrzennego_zagospodarowania_kraju.aspx [dostęp: 24.02.2014].

11 Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013, str. 34.

szarową ochroną przyrody waha się od 1% w gminie Gogolin do 80,1% w gminie Turawa i 84% w gminie Ozimek.

Dolina Odry jest terenem możliwego rozwoju funkcji związanej z transportem rzeczny, towarów oraz turystyką w przypadku rewitalizacji szlaku żeglownego. W „Programie dla Odry - 2006”¹² wyznaczono liczne za-

dania mające na celu poprawę warunków hydrotechnicznych, skoncentrowane jednak głównie na ochronie przeciwpowodziowej. Sytuacja w tym zakresie na terenie Aglomeracji zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych na szczeblu krajowym i inwestycji prowadzonych poza AO – w Czechach i w woj. śląskim.

3. OBOWIĄZUJĄCE DOKUMENTY POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMIN

Gminy wchodzące w skład Aglomeracji Opolskiej w pełni spełniają wymóg posiadania obowiązujących Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jako podstawowych dokumentów określających ich politykę przestrzenną. Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku, 9 gmin Aglomeracji podjęło aktualizację obowiązujących do tej pory dokumentów. W przypadku 3 gmin – Izbicko, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, obowiązują Studia uchwalone w 1999 roku, co wskazywać może na ich znaczącą dezaktualizację i konieczność przystąpienia do opracowania dokumentu adekwatnego do aktualnej i spodziewanej w najbliższych latach sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

Charakter studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powoduje dosyć swobodne decyzje gmin w zakresie wskazań do objęcia

planami miejscowymi i kierunków przeznaczenia terenu. Oprócz obszarów, dla których sporządzenie planów jest obowiązkowe na podstawie art. 10 ust. 1 pkt. 8 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upzp)¹³, gminy kształtują te zapisy w zasadzie dowolnie, co powoduje nieraz znaczne rozbieżności w ustaleniach o podobnym charakterze i kierunkach rozwoju. I tak władze poszczególnych gmin wskazały do objęcia planami od 0,9% powierzchni gminy w Walcach i 4,4% w Opolu, do 100% w Turawie i niemal 100% w Dąbrowie (z czego objęto dotąd odpowiednio 8,3% i 1,2%).

Największe powierzchnie do przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze wskazano w gminach Łubniany (1215 ha), Ozimek (1085 ha) i Dąbrowa (1080 ha), a leśnych na cele nieleśne – analogicznie - w Łubnianach 135 ha i w Ozimku 65 ha.

4. POKRYCIE MIEJSCOWYMI PLANAMI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego („plany miejscowe”), sporządzone na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym według stanu na 31 grudnia 2012 roku zajmują powierzchnię 878,54 km², czyli około 38,4% powierzchni Aglomeracji Opolskiej (analogiczna wartość dla kraju wynosi 27,9%). W roku tym łącznie obowiązywało 375 planów miejscowych, z czego najwięcej – 53, w gminie Krapkowice. Spośród wszystkich gmin największą powierzchnię objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (100%) posiadają gminy: Łubniany oraz Popielów. Pokrycie planistyczne spadło jedynie w gminie Komprachcice w wyniku uchynienia decyzją sądu w 2011 r. miejscowych planów na powierzchni 313 ha. W gminie tej niezwłocznie podjęto prace planistyczne na obszarze 4022 ha. W zapisach obowiązujących planów miejscowych najwięcej – 31,6% powierzchni zajmują tereny użytkowane rolniczo. W dalszej kolejności: tereny zabudowy mieszkaniowej – 21%, zieleni i wód – 15,3%, zabudowy techniczno-produkcyjnej – 10,2%. Najmniejszą powierzchnię – 6,2%, zajmują tereny komunikacyjne.

Completną elektroniczną bazę danych dotyczących planowania przestrzennego zawiera system informacji przestrzennej województwa opolskiego – portal informacyjno – promocyjny „Opolskie w Internecie”¹⁴.

Wielkość terenów zajętych przez poszczególne plany jest zróżnicowana, przy czym większość z nich stanowi punktowe zmiany wcześniej obowiązujących opracowań. Samo natężenie prac planistycznych może być jedynie wskaźnikiem wagi przykładowej przez władze lokalne do tego zadania, należącego wszak do podstawowych zadań własnych gmin. W skali Aglomeracji, pokrycie planistyczne nie wykazuje czytelnego związku z aktywnością budowlaną i inwestycyjną. I tak, gmina Dąbrowa, bezpośrednio przylegająca do granic Opola, na której terenie znajduje się główny węzeł autostradowy - Prądy, obsługujący miasto, ma pokrycie zerowe (160 ha = 1,2% powierzchni, a dalsze prace obejmują 166 ha), zaś gmina Popielów, o charakterze rolniczo-leśnym wykazuje pokrycie pełne. Największa skala przekształceń gruntów rolnych na cele nierolnicze miała miejsce w gminach: Prószków (900 ha) i Tarnów Opolski (434 ha), a leśnych na cele nieleśne – w Turawie (99 ha) i Tarnowie Opolskim (37 ha).

Znaczna wielkość pokrycia planistycznego gmin, wcześniej traktowana z jednoznacznie pozytywnie jako wyraz działań na rzecz ładu przestrzennego¹⁵ od niedawna zaczyna budzić kontrowersje z uwagi na rozmiary zapisywanych w planach przeznaczeń¹⁶. Nawet przyjmując niskie docelowe gęstości zaludnienia¹⁷ oznacza to przykładowo w gm. Prószków tereny mieszkaniowe dla 67 704 osób. Tymczasem faktyczna ludność gminy

12 www.programodra.pl.

13 Dz. U. z 2012 r., poz. 647 ze zmianami.

14 <http://mapy.opolskie.pl/start/> [dostęp: 12.03.2014 r].

15 http://www.mir.gov.pl/Budownictwo/Planowanie_lokalne_i_zagospodarowanie_przestrzenne/Informacje_przestrzenne/Planowanie_przestrzenne/Strony/Badanie_statystyczne.aspx.

16 <http://www.ekonomia.rp.pl/artukul/914384-W-urbanizacyjnym-chaosie.html>.

17 Dla zabudowy jednorodzinnej – działki 1000 m², rodziny 4-osobowe = 40 os./ha, dla zabudowy wielorodzinnej 100 os./ha.

wynosiła 10 000 osób w 2003 i wciąż spada (w 2012 r. wyniosła 9790 os.). Największa podaż terenów o przeznaczeniu mieszkaniowym (które wymagają wyposażenia w inne rodzaje infrastruktury i usługi) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (aktualnie zamieszkujących w 2012 r.) występowała w gminach: Popielów – 203,2 ha, Łubniany – 150,4 ha i Prószków 133 ha, najniższa – w gminach o minimalnym pokryciu (Murów, Dąbrowa, Strzeleczyki).

W odniesieniu do niekorzystnych uwarunkowań demograficznych mówić można o nadpodaży terenów budowlanych, co skutkować może problemami finansowymi gmin w przypadku zgłoszenia roszczeń wykupu nieruchomości pod cele publiczne, zwłaszcza drogi. Aktywność samorządów w przeznaczaniu terenów pod zabudowę z jednej strony potwierdza tendencje suburbanizacyjne w gminach wokół Opola, ogólnie jednak świadczy o nieadekwatności skali prac planistycznych do potrzeb.

5. PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO W OPRACOWANIU

Na koniec 2012 r. w przygotowaniu było na terenie Aglomeracji Opolskiej 77 projektów planów o łącznej powierzchni 169,4 km². Analizując procesy planowania przestrzennego w gminach Aglomeracji można wnioskować, iż w większości gmin procedura planistyczna trwa krócej niż 3 lata. W przypadku Opola zauważalne jest wydłużenie czasu sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – w ostatnich 4 latach od 12 do 15 planów miejscowych było w trakcie opracowania od co najmniej 3 lat. Wynika to z wydłużenia procesu planistycznego w dużych miastach będącego konsekwencją nieuregulowanych stosunków gruntowych oraz silniejszego niż na terenach wiejskich zróżnicowania funkcji terenu. W przypadku pozostałych gmin, w większości uchwała o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest realizowana w czasie krótszym niż 3 lata, z drugiej jednak strony liczba podejmowanych uchwał w tych jednostkach jest wyraźnie niższa.

Projekty planów miejscowych będących w trakcie sporządzania, w ponad 43% obejmują tereny już objęte planami. Szczególnie zjawisko to dotyczy gmin Gogolin (99%), Lewin Brzeski (89%), Dobrzeń Wielki (86%) i Chrzęstowice (64%). Wspólnym mianownikiem tych gmin jest znaczna wielkość w skali Aglomeracji, korzystne położenie i względnie duża dynamika aktywności gospodarczej

i inwestycji. Gminy: Gogolin, Chrzęstowice i Dobrzeń Wielki przeprowadzają także zmiany studiów, w gm. Lewin Brzeski zmiany dokonano w 2012 r. Zjawisko to może świadczyć o dezaktualizacji obowiązujących dokumentów planistycznych lub o znacznym wpływie potencjalnych inwestorów na decyzje gmin w zakresie ich władztwa planistycznego.

Największą aktywność w realizacji procesów planistycznych związanych z opracowywaniem planów miejscowych na tereny dotychczas nimi nie objęte na koniec 2012 r., wykazywała wspomniana wcześniej gmina Komprachcice, a także Opole i gmina Turawa oraz Krapkowice (2,9 tys. ha). Ta ostatnia gmina była w latach 2009–2012 najaktywniejsza w uchwalaniu planów na terenach wcześniej nieobjętych. Średnia powierzchnia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego będących w trakcie opracowania w 2012 roku wynosiła 220 ha i była wyraźnie wyższa niż w latach poprzednich (2011 - 162,7 ha, 2010 - 188,6 ha), jednak regularnie niższa niż średnia w Polsce (2010 - 279,1 ha, 2011 - 291,8 ha, 2012 - 309,5 ha). Średnio największe powierzchniowo plany były w trakcie opracowania w gminach Gogolin (926,6 ha) oraz Komprachcice (804 ha). Większa powierzchnia objęta planem pozwala na bardziej kompleksowe ujęcie terenu i właściwszy kontekst zapisów, co odpowiada zarówno intencjom ustawodawcy, jak i poglądom naukowemu¹⁸.

6. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I ZAGOSPODAROWANIA TERENU

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawane są przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) w przypadku braku planu miejscowego. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego dotyczą zamkniętego katalogu celów, określonego w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651, ze zm.). Niekorzystnym z punktu widzenia władztwa planistycznego gmin zjawiskiem jest rozpowszechnienie się lokalizacji inwestycji na podstawie decyzji w trybie tzw. ustaw specjalnych, co w przypadku wielu inwestycji (np. dróg krajowych) oznacza decydowanie o zagospodarowaniu terenu poza szczeblem samorządowym.

Istotnym narzędziem planowania przestrzennego w Polsce, w tym w Aglomeracji Opolskiej są decyzje o warunkach zabudowy. W przypadku gmin takich jak Łubniany, Popielów, czy też Tarnów Opolski, w których

znaczący odsetek stanowią tereny objęte planami narzędzie to nie odgrywa żadnej roli. Biorąc pod uwagę pozostałe jednostki, szczególnie duża liczba decyzji o warunkach zabudowy została wydana w Opolu (173). Największy odsetek (44%) stanowiły decyzje wydane pod lokalizację funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej i przeważały one w przypadku wszystkich pozostałych gmin. Szczególnym rodzajem wytycznych dla inwestycji o charakterze publicznym planowanych do realizacji na terenach nie posiadających planu miejscowego jest decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie, do grudnia 2012 roku, w Aglomeracji wydanych zostało ich 108 – najwięcej w Opolu (29) i w gminie Dąbrowa (23). Głównym powodem tak dużej, w stosunku do innych gmin, liczby wydanych decyzji jest stosunkowo małe pokrycie tych jednostek planami miejscowymi.

7. OFERTA TERENÓW INWESTYCYJNYCH

Istotnym atutem Aglomeracji Opolskiej jest wyznaczenie licznych terenów inwestycyjnych oraz funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych. Tereny inwestycyjne w liczbie 49 są rozmieszczone równomiernie, w większości uzbrojone w niezbędną infrastrukturę techniczną. Wielkość poszczególnych terenów waha się między 1 a 135 ha. Problemem w niektórych przypadkach jest rozczłonkowanie własnościowe – poszczególne oferowane obszary mają wielu właścicieli.

Na terenie AO działają podstrefy specjalnych stref ekonomicznych:

- » Wałbrzyskiej SSE – 3 podstrefy w Opolu Opole o łącznej powierzchni 88,45 ha. Główni inwestorzy to: Stegu, Art.-Odlew, PZStelmach, IFM ecolink, Kamex, HFG (Heerema), Polaris. Strefa ta plasuje się w czołówce tego rodzaju obszarów w międzynarodowym rankingu FDI (XVI m. w 2010 r.).
- » Katowickiej SSE – 2 podstrefy w Krapkowicach, zajmujące łącznie 94,53 ha – inwestorem w podstrefie przy ul. Opolskiej została firma MetsaTissue oraz podstrefa w Gogolinie o powierzchni 19,3 ha.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

Aglomeracja Opolska jest obszarem zróżnicowanym pod względem zagospodarowania przestrzennego. Oprócz obszarów intensywnie zagospodarowanych, zurbanizowanych i uprzemysłowionych znaczne pole to tereny zagospodarowane ekstensywnie: rolnicze, leśne i rekreacyjne. Największa podaż terenów inwestycyjnych i ruch inwestycyjny skupiają się na obszarach intensywnie zagospodarowanych, stąd też troską władz publicznych powinno być zapewnienie bardziej równomiernego rozprzestrzenienia procesów rozwojowych na całym obszarze Aglomeracji. Zaawansowanie i charakter prac planistycznych nie są czytelnie związane z poziomem rozwoju i aktywnością gospodarczą gmin, co może być przeszkodą w racjonalnym zagospodarowaniu terenu Aglomeracji.

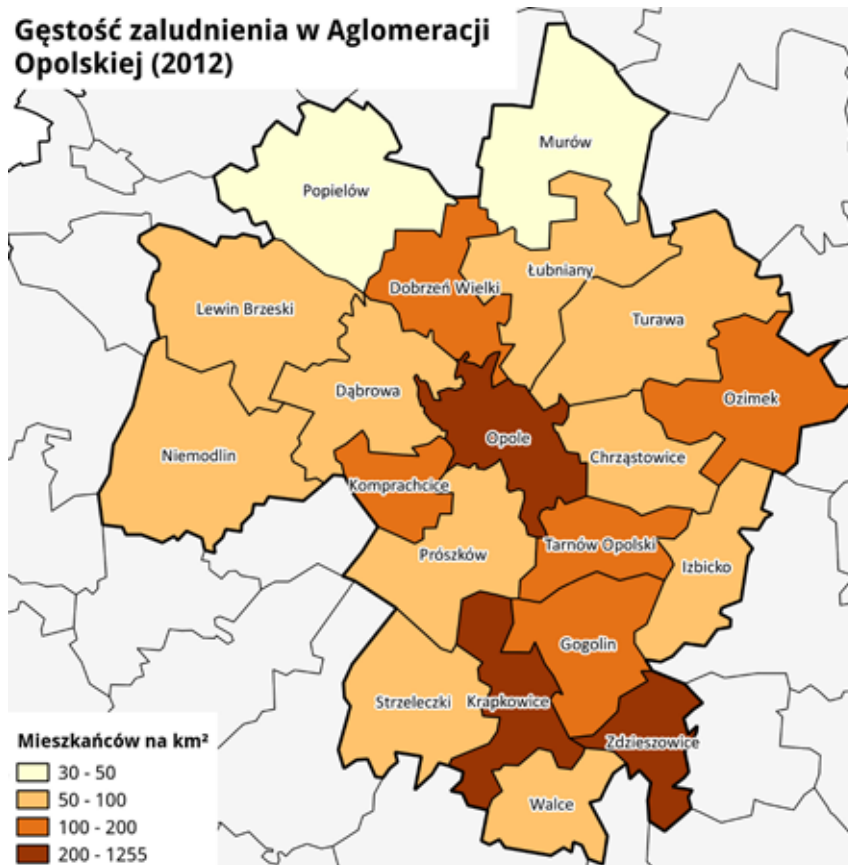
II. MIESZKAŃCY I KAPITAŁ SPOŁECZNY AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI

Aglomerację Opolską zamieszkuje blisko 334 tys. mieszkańców, co stanowi niemal 1/3 ludności województwa opolskiego. Aglomeracja ma charakter monocentryczny z głównym skupiskiem, którym jest miasto Opole liczące 121,6 tys. mieszkańców (36,4% całego zespołu miejskiego). Pomimo tego główny ośrodek miejski nie dominuje pod względem liczby mieszkańców nad obszarem podmiejskim (212,4 tys. mieszkańców). Śred-

nia gęstość zaludnienia Aglomeracji wynosi 145,9 os/km² i jest wyższa niż w województwie opolskim (108 os/km²). Różnice w zagęszczeniu ludności w gminach Aglomeracji są jednak znaczne. Największa gęstość zaludnienia występuje w Opolu (1259 os/km²), gdzie jest kilkakrotnie wyższa niż w okolicznych gminach, najniższa zaś w gminach silnie zalesionych (Murów, Popielów, Turawa) oraz o charakterze rolniczym (Strzeleczy, Izbicko).

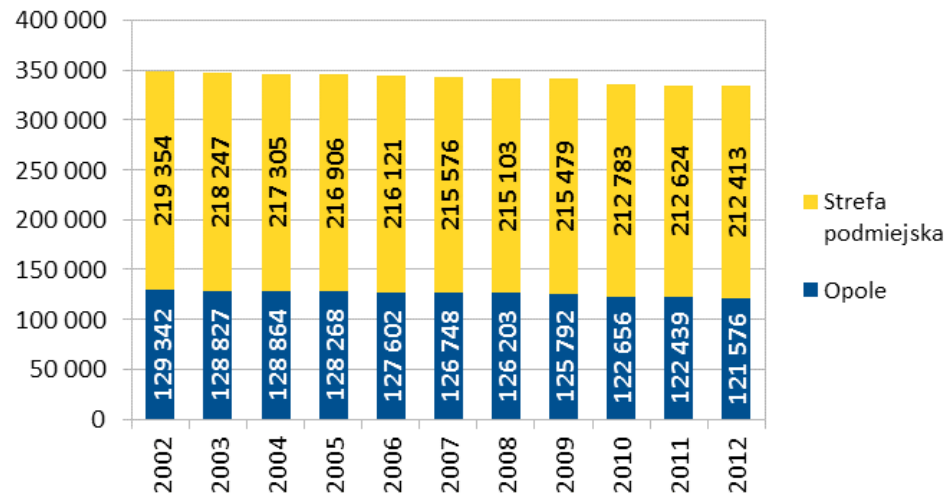
Rycina 24. Gęstość zaludnienia w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

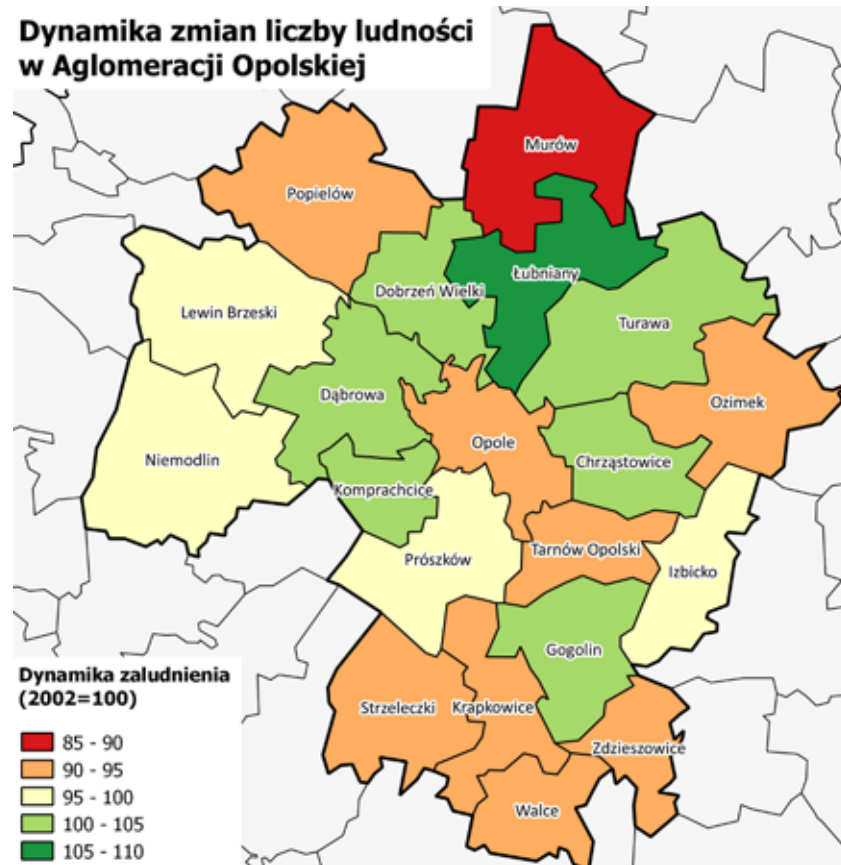
W ostatnich latach można zauważyć tendencje do depopulacji Aglomeracji Opolskiej. W latach 2002-2012 liczba mieszkańców tego obszaru zmniejszyła się o blisko 4,5% (15 tys.). W tym czasie zmalała liczba mieszkańców zarówno Opola, jak i obszaru podmiejskiego. Spadek liczby mieszkańców był jednak nierównomierny. Główne miasto Aglomeracji od 2002 roku utraciło ok. 6% ludności (7 766 mieszkańców) zaś okoliczne gminy łącznie ok. 3,2% (6941 mieszkańców).

Wykres 2. Liczba mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w latach 2002–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rycina 25. Dynamika zmian liczby ludności w Aglomeracji Opolskiej w latach 2002–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Największy odpływ ludności miał miejsce w gminie Murów, której liczba mieszkańców spadła o blisko 12%. Wzrosła natomiast liczba mieszkańców gmin położonych najbliżej Opola: Lubnian (ok. 5,9%), Chrzastowic (ok. 2,3%), Dobrzeń Wielkiego (ok. 2%) oraz Dąbrowy (ok. 2%). Wskazuje to na występowanie w Aglomeracji Opolskiej typowego dla większych miast procesu suburbanizacji.

SALDO MIGRACJI

Potwierdzeniem powyższej tezy jest wartość salda migracji dla poszczególnych gmin Aglomeracji wskazująca, że rośnie liczba mieszkańców gmin podmiejskich, a zmniejsza się ludność Opola i gmin peryferyjnych. W latach 2010-2012 największym dodatnim saldem migracji wewnętrznych charakteryzowały się gminy Dobrzeń Wielki oraz Komprachcice. Odpływy mieszkańców o największym natężeniu w tym czasie odnotowano w Opolu oraz w gminie Zdzeszowice. Migracje na obszarze Aglomeracji dotyczą głównie osób w wieku produkcyjnym. Ujemne wartości salda migracji wewnętrznych dla osób w tym wieku w latach 2010-2012 cechowały powiat krapkowicki oraz miasto Opole, dodatnie zaś powiat opolski. Szczególnie wysoki jest odsetek migracji w grupie produkcyjnej z miasta Opola.

Aglomeracja narażona jest na znaczne migracje ludności do sąsiednich ośrodków metropolitalnych: Wrocławia czy Katowic. Są to główne kierunki migracji po-

zawojewódzkich z województwa opolskiego. W latach 2006-2011 12,38% migracji z województwa opolskiego ukierunkowanych było do województw dolnośląskiego i śląskiego¹⁹. Można zatem przyjąć, że podobne tendencje prawdopodobnie występują w Aglomeracji Opolskiej.

Aglomeracja odznacza się dużym natężeniem migracji zagranicznych. W latach 2010-2012 za granicę wyjechało blisko 2,5 tys. mieszkańców Aglomeracji (w tym 410 z Opola), powróciło zaś 764 (w tym 179 do Opola). Więcej osób wyjeżdża za granicę z obszaru podmiejskiego (saldo migracji zagranicznych dla obszaru podmiejskiego wynosi -6‰ przy -1,9‰ dla Opola). Należy przy tym pamiętać, że powyższe statystyki odnoszą się jedynie do emigracji na pobyt stały (zarejestrowanej), podczas gdy występują jeszcze inne formy (nierejestrowana emigracja stała czy emigracja zarobkowa) o nieustalonych rozmiarach. Migracje zagraniczne dotyczyły głównie osób w wieku produkcyjnym.

RUCH NATURALNY

Drugim elementem mającym wpływ na zmiany liczby ludności jest ruch naturalny. Czynnikiem ten ma dużo mniejszy wpływ na liczbę ludności tego obszaru, jednak przyjmując wartości ujemne (w 2012 -0,72‰) pogłębia negatywne tendencje. Tylko pięć gmin zanotowało dodatnie wartości skumulowanego przyrostu naturalnego w latach 2010-2012: Zdzeszowice – 62 (3,82‰), Dobrzeń Wielki – 42 (2,91‰), Tarnów Opolski – 25 (2,58‰), Niemodlin – 6 (0,44‰) oraz Izbicko – 1 (0,18‰). Najmniejszą wartość przyrostu naturalnego odnotowano w gminach: Krapkowice -92 (-3,91‰), Ozimek -71 (-3,54‰) oraz Strzeleczy -70 (-9,32‰). W całej Aglomeracji

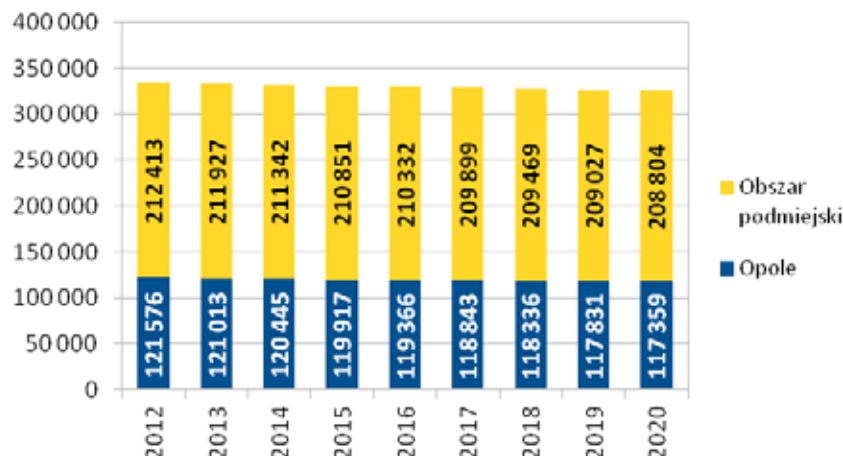
w latach 2010–2012 zmarło o 423 osoby więcej niż się urodziło.

Podregion Opolski charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników dzietności wśród podregionów w Polsce. Wartość owego współczynnika dla tego podregionu w 2012 roku wynosiła 1,119 przy wartości 1,299 dla kraju. Interpretacja tego wskaźnika w warunkach Aglomeracji Opolskiej nie jest jednak łatwa. Jest to bowiem współczynnik potencjalny, który nie uwzględnia wspomnianej już emigracji nieformalnej. Faktyczna liczba kobiet w wieku prokreacyjnym może być zatem niższa, a tym samym wartość wskaźnika zupełnie inna.

PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

W najbliższych latach spodziewany jest dalszy spadek liczby ludności Aglomeracji Opolskiej. Prognozy dla tego obszaru do 2020 roku przewidują, że straci on niecałe 8 tysięcy mieszkańców²⁰. Podobnie jak dotychczas, spadek liczby mieszkańców w podobnym stopniu dotknie zarówno Opole, jak i obszar podmiejski. Opole utraci około 4 tys. mieszkańców (3,5%), podczas gdy okoliczne gminy pomniejszą się o około 3,5 tys. mieszkańców (1,7%).

Wykres 3. Prognoza zmian liczby ludności Aglomeracji Opolskiej na lata 2012–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

19 Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013.

20 Prognoza jest efektem korekty Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011 – 2035 Głównego Urzędu Statystycznego.

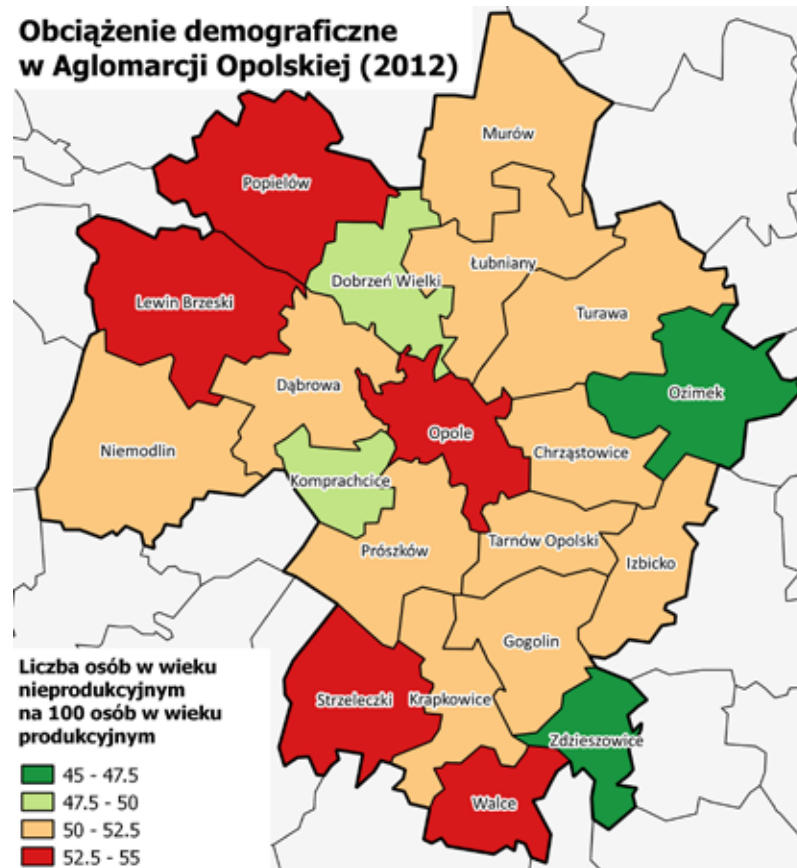
STRUKTURA WIEKOWA POPULACJI

Struktura wiekowa Aglomeracji jest typowa dla populacji starzejącej się. Przeważają grupy w wieku mobilnym (zwłaszcza 25-34 lata) oraz w wieku przedemerytalnym (55-64 lata). Wraz z wydłużającym się trwaniem życia przybywa osób starszych, zaś zmiana trybu i modelu życia powoduje, że rodzi się coraz mniej dzieci. Proces starzenia się jest szczególnie widoczny w Opolu, gdzie ludzie starsi stanowią ponad 20% ludności. Jednocześnie odsetek osób młodych jest tam najniższy w całej Aglomeracji i wynosi 14,7%. Gminy podmiejskie charakteryzują się młodszą strukturą wiekową populacji. Obszar podmiejski cechuje się tym, że osoby w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym stanowią odpowiednio

po 17% społeczności. Najmłodszą demograficznie gminą jest Lewin Brzeski, gdzie udział osób młodych to blisko 20% w ogóle populacji.

Strukturę populacji można ocenić również dzięki wskaźnikowi obciążenia demograficznego, który pokazuje relacje między ekonomicznymi grupami wieku ludności. Dla całej Aglomeracji wskaźnik ten przyjmuje wartość 51,7 i jest niższy niż średnia ogólnopolska (56,6) oraz wojewódzka (53,5). Oznacza to zatem, że na 100 mieszkańców Aglomeracji w wieku produkcyjnym przypadają 52 osoby w wieku nieprodukcyjnym. W najbliższych latach spodziewany jest wzrost wartości tego wskaźnika, głównie ze względu na rosnącą liczbę ludzi starszych.

Rycina 26. Obciążenie demograficzne w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Opole jest ważnym ośrodkiem akademickim, w którym działają 4 szkoły wyższe i 2 ośrodki zamiejscowe szkół wyższych. We wszystkich opolskich uczelniach w 2012 r. studiowało łącznie 31 023 osób. Na każde 1000 mieszkańców Opola przypada 255 studentów. Co roku mury opolskich uczelni opuszcza ponad 10 tys. absolwentów. Jest to znaczny potencjał rozwojowy Aglomeracji.

Opierając się na informacjach zawartych w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2011 roku, szacować można, że niecałe 20% ludno-

ści tego obszaru posiada wyższe wykształcenie, blisko 1/3 mieszkańców posiada wykształcenie średnie, a kolejne 20% wykształcenie zasadnicze zawodowe²¹.

AO charakteryzuje się dużą populacją osób mniejszości niemieckiej. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (2011) na obszarze 7 gmin (Murów, Popielów, Prószków, Strzeleccki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce) mniejszość niemiecka stanowi 20% ludności. Największa jest w gminie Strzeleccki, gdzie blisko 1/3 mieszkańców deklaruje narodowość niemiecką.

21 Szacunki na podstawie danych dla powiatów: krapkowickiego, opolskiego oraz m. Opola.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

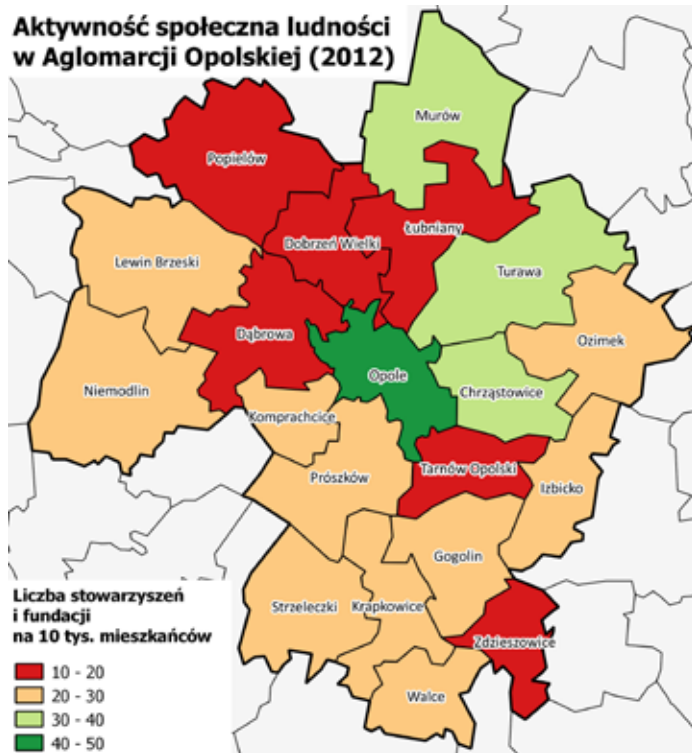
Ważną rolę w kształtowaniu rozwoju odgrywa kapitał społeczny, który wg Putnama „odnosi się tu do takich cech organizacji społeczeństwa, jak zaufanie, normy i powiązania, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa ułatwiając skoordynowane działania”²². Kontynuatorem idei Putnama jest Francis Fukuyama, według którego kapitał społeczny można zdefiniować jako „zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie”²³. Jest to zatem umiejętność współdziałania różnych grup i organizacji w celu realizacji własnych interesów. Kapitał społeczny jest trudny do uchwycenia i zmierzenia. Najczęściej stosuje się następujące miary: poziom zaufania społecznego, otwartość społeczności lokalnej, liczba fundacji i stowarzyszeń czy frekwencja w wyborach.

W Diagnostyce społecznej 2013²⁴ Podregion Opolski został sklasyfikowany na 3. pozycji wśród polskich podregionów pod względem zasobności kapitału społecznego²⁵. Główną miarą użytą w diagnostyce była liczba

stowarzyszeń zarejestrowanych na danym obszarze. Na koniec 2012 roku na obszarze Aglomeracji Opolskiej zarejestrowanych było 1074²⁶ fundacji i stowarzyszeń i organizacji społecznych, czyli 36% wszystkich tego typu podmiotów zarejestrowanych w województwie opolskim. Liczba organizacji non-profit w Aglomeracji w l. 2010–2012 wzrosła o niemal 9% (88 podmiotów). Na badanym obszarze przypadają średnio 32 podmioty na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta jest wyższa niż średnia dla województwa (29,29) i kraju (29,98).

Mimo wysokiej średniej dla całej Aglomeracji występowały znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi gminami w poziomie aktywności społecznej rozumianej jako uczestnictwo w stowarzyszeniach i fundacjach. Największym skupiskiem NGO było Opole, gdzie działało 70 fundacji i 509 stowarzyszeń, co oznacza, że na 10 tys. mieszkańców przypadało 48 takich organizacji. Na drugim biegunie były gminy Dąbrowa i Dobrzeń Wielki, w których przypadało jedynie 15 podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

Rycina 27. Liczba stowarzyszeń i fundacji na 10 tys. mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Aktywność różnych podmiotów trzeciego sektora działających w woj. opolskim wydaje się doceniana przez mieszkańców. Co roku wzrasta kwota, jaką podmioty te otrzymują w ramach przekazywania 1% podatku na organizacje pożytku publicznego. W latach 2008–2012

suma wszystkich otrzymanych przez takie organizacje funduszy wzrosła o blisko 30% (z 7,7 mln do 10 mln zł). To również może być wyróżnikiem kapitału społecznego świadczącym o zaufaniu do organizacji pozarządowych. Z drugiej strony wysoki poziom aktywności stowarzy-

22 Putnam R. (2008), *Samotna gra w kregle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.

23 Fukuyama F. (2003), *Kapitał społeczny*, w: *Kultura ma znaczenie*, L.E. Harrison, S.P. Huntington (eds.), Zysk i S-ka, Kraków.

24 Czapiński J., Panek T. (red.) (2012), *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.

25 Według badań Działka, zamieszczonych w *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*, Opolszczyzna charakteryzuje się niskim poziomem kapitału społecznego, czego główną przyczyną jest niski poziom zaufania społecznego.

26 Na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

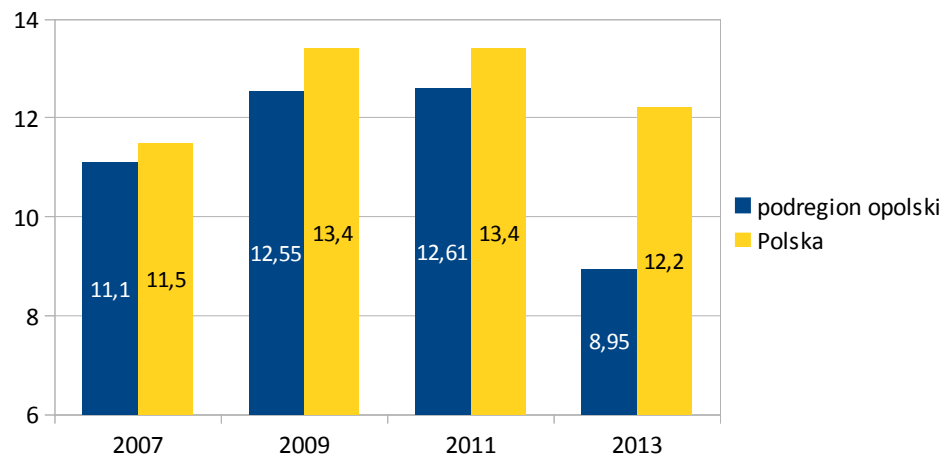
szeniowej związany może być ze znaczną liczebnością mniejszości niemieckiej. Zauważa to J. Działek²⁷ pisząc, że „w województwie opolskim działa wiele organizacji mniejszości niemieckiej, co przekłada się na wysokie wskaźniki życia stowarzyszeniowego. (...) Wydaje się, że w grupach mniejszościowych (narodowych, regionalnych, religijnych) aktywność stowarzyszeniowa może mieć charakter kapitału społecznego zamykającego”.

Podział kapitału społecznego na ekskluzywny (zamykający, bonding) oraz inkluzywny (bridging) wprowadził Robert Putnam. Pierwszy typ cechuje się zorientowaniem na wzmacnianie więzi wewnątrzgrupowych. Optymalizacja współpracy członków grupy powoduje jednak zniechęcenie do kontaktów z innymi i często uniemożliwia współdziałanie. „Zwykle ten rodzaj kapitału wypracowany jest przez grupy tworzone przez podobne do siebie pod jakimś istotnym względem jednostki, jak

np. rasa, poziom materialny, status społeczny lub ideologia”²⁸. Drugi typ zaś oparty jest na zaufaniu pozwalającym współpracować różnym jednostkom i grupom społecznym. Ma charakter włączający i jest pewnego rodzaju „pomostem” budowanym wzdłuż różnic dzielących poszczególne grupy. Pomocne przy ocenie kapitału społecznego mogą być badania zaufania społecznego i otwartości społeczności lokalnej. W niniejszym opracowaniu przy ocenie tych dwóch aspektów wykorzystano wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w ramach Diagnozy społecznej w latach 2007–2013²⁹.

Poziom ogólnego zaufania w podregionie opolskim kształtuje się na relatywnie niskim poziomie. Z opinią, że „większości ludzi można ufać” na tym obszarze zgadzało się 11,1% badanych w 2007 r., 12,55% w 2009, 12,61% w 2011 i 8,95% respondentów w 2013 r. Poziom zaufania w podregionie opolskim jest niższy niż w całym kraju.

Wykres 4. Poziom zaufania społecznego w podregionie opolskim i w Polsce w latach 2007–2013³⁰

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych www.diagnoza.com

Miarą, która wskazywać może na poziom kapitału społecznego, jest też frekwencja w wyborach. W woj. opolskim frekwencja wyborcza jest jedną z najniższych w kraju. Sytuacja wygląda podobnie w odniesieniu do Aglomeracji Opolskiej, gdzie odsetek osób, które wzięły udział w wyborach, jest dużo niższy od średniej krajowej. Niekoniecznie musi to oznaczać pasywność obywatelską mieszkańców AO. Wynikać to może na przykład ze wspomnianej wcześniej ukrytej migracji³¹.

Analizując frekwencję w wyborach w ostatnich latach³², wysunąć można generalny wniosek, że społeczność Aglomeracji najchętniej uczestniczy w wyborach prezydenckich, najmniej chętnie zaś w wyborach parlamentarnych. W analizie skupiono się na wyborach samorządowych jako najbardziej lokalnych i dotyczących bezpośrednio społeczności lokalnej. W 2006 r. frekwen-

cja w wyborach samorządowych w Aglomeracji wyniosła 36,62% i była niższa od frekwencji ogólnopolskiej (39,56%), ale wyższa od wojewódzkiej (33%). Najmniejszy odsetek wyborców uczestniczył w wyborach w gminie Chrząstowice (28,86%), najwyższy zaś w gm. Lewin Brzeski (41,09%). W następnych wyborach samorządowych w 2010 r. frekwencja wyborcza na badanym obszarze wzrosła do 38,63% i tym razem była niższa zarówno od frekwencji ogólnopolskiej (47,32%), jak i wojewódzkiej (40,99%). Najmniejszy odsetek wyborców uczestniczył w wyborach w gm. Łubniany (35,19%), największy zaś w gm. Strzeleczyki (44,45%). W przypadku tych dwóch gmin zauważyć można bardzo duże różnice we frekwencji w poszczególnych gminach. Przykładem może być gm. Strzeleczyki, gdzie różnica we frekwencji pomiędzy głosowaniami w 2006 i 2010 wyniosła blisko 15%.

27 Działek J., 2008, *Geografia kapitału społecznego. Regionalne zróżnicowanie zasobów kapitału społecznego w Polsce*, [w:] *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*, Katowice

28 Barczykowska A. 2012, *Pozytywny, negatywny czy neutralny? Pytanie o naturę kapitału społecznego*, [w:] „Studia edukacyjne” 22/2012.

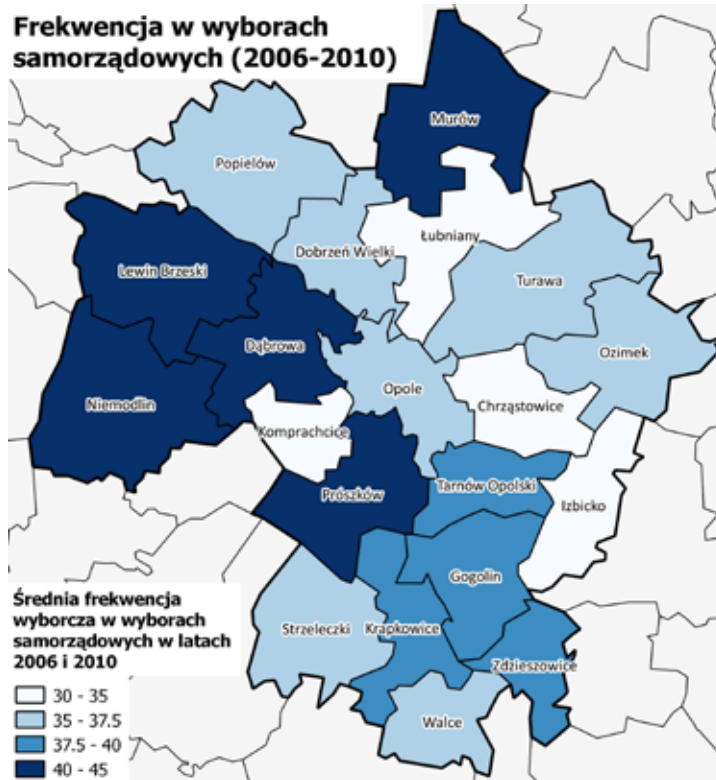
29 Wyniki poszczególnych badań ankietowych są udostępniane na stronie www.diagnoza.com

30 Odsetek odpowiedzi „większości ludzi można ufać” (na skali: większości ludzi można ufać, ostrożności nigdy za wiele, trudno powiedzieć) na pytanie: „Ogólnie rzecz biorąc, czy uważa Pani, że można ufać większości ludzi, czy też sądzi Pani, że w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele?”

31 Heffner K. (2011), Raport regionalny Województwo Opolskie, Opole.

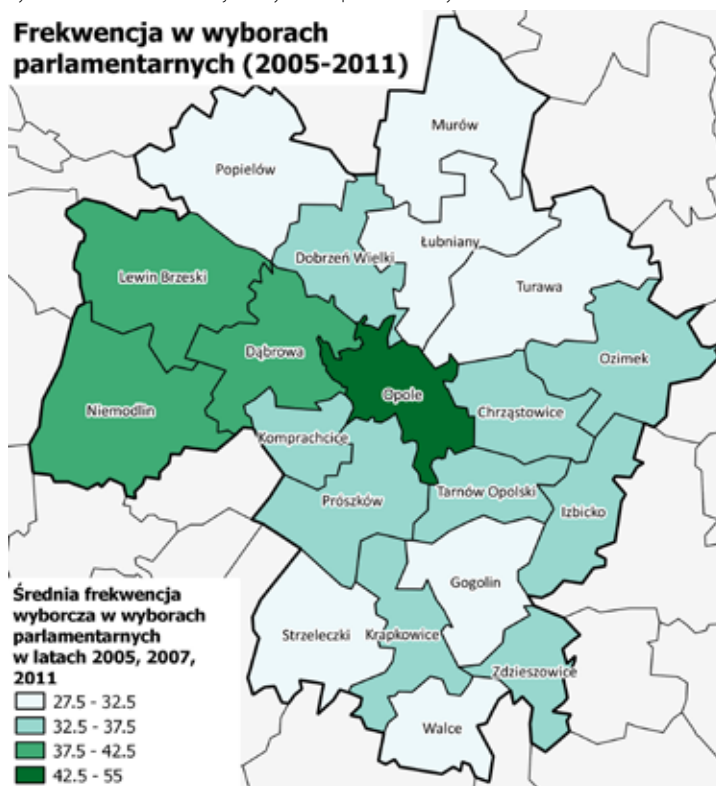
32 Analizie poddano wybory prezydenckie w latach 2005 i 2010, wybory parlamentarne 2005, 2007 i 2011 oraz wybory samorządowe w latach 2006 i 2010.

Rycina 28. Średnia frekwencja w wyborach samorządowych w latach 2006-2012 r.

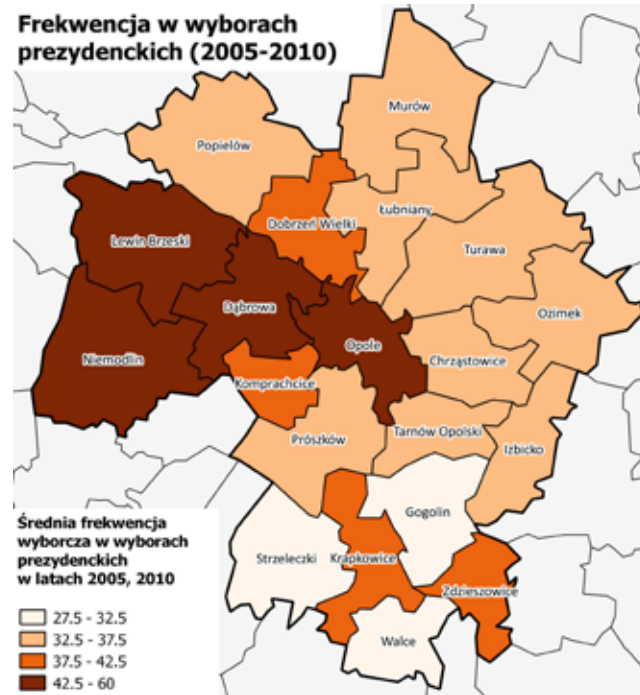
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl

Rycina 29. Średnia frekwencja w wyborach parlamentarnych w latach 2005-2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl

Rycina 30. Średnia frekwencja w wyborach prezydenckich w latach 2005–2010 r.

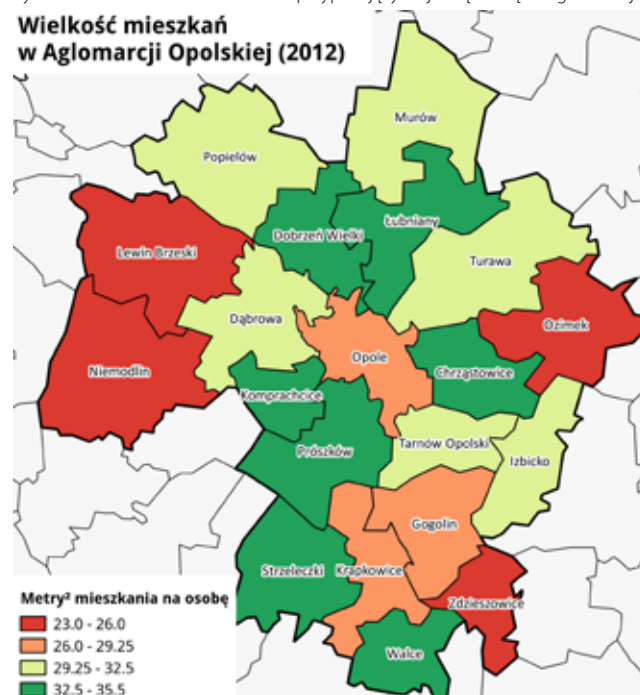
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl

Według *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* „województwo opolskie jest regionem o korzystnych warunkach do zamieszkania i wysokiej jakości życia”³³. Aglomeracja Opolska charakteryzuje się bardzo wysokim poziomem infrastruktury społecznej. Uwagę zwraca łatwy dostęp do placówek kulturalnych czy edukacyjnych.

Na dobre warunki jakości życia znaczący wpływ ma również wielkość mieszkań, która na terenie Aglomeracji przyjmuje najwyższe wartości wśród wszystkich aglo-

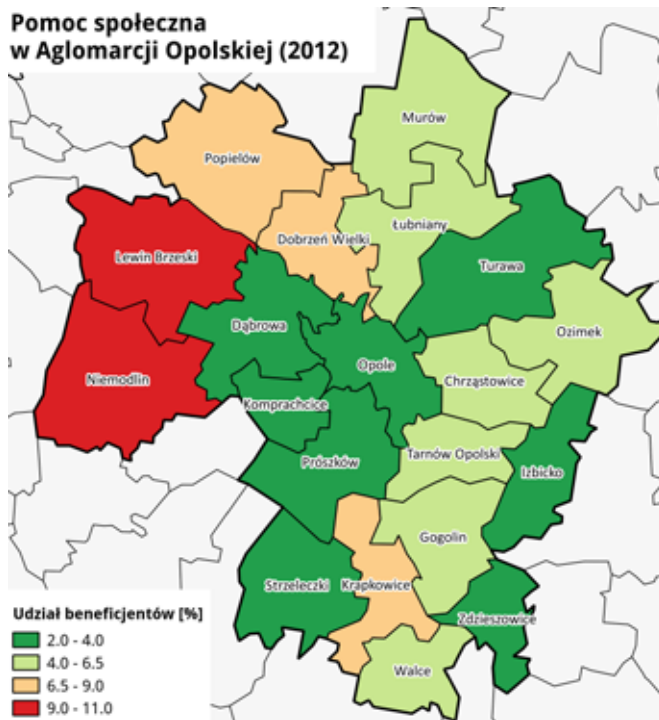
meracji miast wojewódzkich. Średnia wielkość mieszkania w Aglomeracji Opolskiej wynosi 81,8 m² i jest blisko 20% wyższa niż podobna wielkość dla aglomeracji w Polsce (69,2 m²). Średnią ogólnopolską przewyższa również wskaźnik metrażu przypadającego na jednego mieszkańca, który w Aglomeracji Opolskiej wynosi 28,57 m²/os. Najmniejszą wartość tego wskaźnika zarejestrowano w małych miastach: Lewin Brzeski i Zdzieszowice. Najwyższą zaś na terenach rolniczych w gminie Strzeleczyki.

Rycina 31. Średni metraż mieszkania przypadający na jedną osobę w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rycina 32. Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

W Aglomeracji Opolskiej z pomocy społecznej korzysta blisko o połowę mniejszy odsetek osób niż średnio w kraju. W 2012 roku z tego typu pomocy korzystało ponad 15 tys. osób (4,55% wszystkich mieszkańców). W obrębie gmin Aglomeracji występowało jednak bardzo duże zróżnicowanie w tym zakresie. Najmniejszy odsetek beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w Opolu (2,36%), największy w gminie Lewin Brzeski (10,57%).

KONKLUZJE STRATEGICZNE

Kluczowymi wyzwaniami strategicznymi z zakresu demografii Aglomeracji Opolskiej są: postępująca depopulacja obszaru i starzenie się społeczności lokalnej. Sygnalizowane problemy mogą stanowić wyzwanie w takich dziedzinach jak: jakość usług medycznych i opieka społeczna oraz funkcjonowanie transportu publicznego. Decydująca dla potencjalnych mieszkańców przybywających do Aglomeracji może być wysoka jakość życia oraz dobry dostęp do usług społecznych. Potencjał społeczny Aglomeracji Opolskiej jest, jak na polskie warunki, bardzo wysoki i jego rozwój powinien być priorytetowy. Wysoka aktywność stowarzyszeniowa przy rozwoju współpracy między poszczególnymi organizacjami może stanowić duży impuls rozwojowy. Struktura społeczności według ekonomicznych grup wieku sprawia, że Aglomeracja wydaje się atrakcyjna dla inwestorów.

III. GOSPODARKA I RYNEK PRACY

Aglomeracja Opolska posiada wielowiekowe tradycje związane z produkcją przemysłową, w konsekwencji czego stanowi ona silny fundament gospodarki regionu. Najważniejszymi filarami przemysłu w Aglomeracji są działalności związane z przetwórstwem spożywczym (owocowo-warzywnym, mleczarskim), produkcją wyrobów z surowców niemetalicznych (przemysł cementowo-wapienny, produkcją wyrobów betonowych oraz gipsowych, produkcja szkła i jego wyrobów), a także przemysłem metalowym (produkcja wyrobów z metali oraz produkcja metali). Aglomeracja Opolska znajduje się także wśród czołowych producentów należących do branży koksowniczej oraz energetycznej. W efekcie, wartość dodana brutto generowana przez przemysł w regionie, a także zdecydowana przewaga tego sektora w strukturze zatrudnienia (ponad 1/3) należą do najwyższych w kraju. Poza bogatym dziedzictwem przemysłowym na

wysokie znaczenie przemysłu w Aglomeracji Opolskiej wpływają zasoby surowców naturalnych, a w dalszej perspektywie rozwijająca się współpraca uczelni wyższych z przedsiębiorstwami przemysłowymi. Niemniej nakłady na działalność B&R w przeliczeniu na 1 mieszkańca należą tu do najniższych w kraju, przez co gospodarka regionu charakteryzuje się niską innowacyjnością oraz słabością sfery B&R³⁴. Istotnym elementem gospodarki tego obszaru jest także wysokotowarowe rolnictwo, należące do najlepiej rozwiniętych w kraju, któremu sprzyjają lokalne warunki terenowe oraz klimatyczne. Ponadto wyróżniającą w skali kraju znaczenie ma także branża turystyczna. Aglomeracja Opolska jest siedzibą nie tylko dla przedsiębiorców oferujących usługi z zakresu lokalnej turystyki, ale przede wszystkim dla organizatorów i pośredników wyjazdów turystycznych.

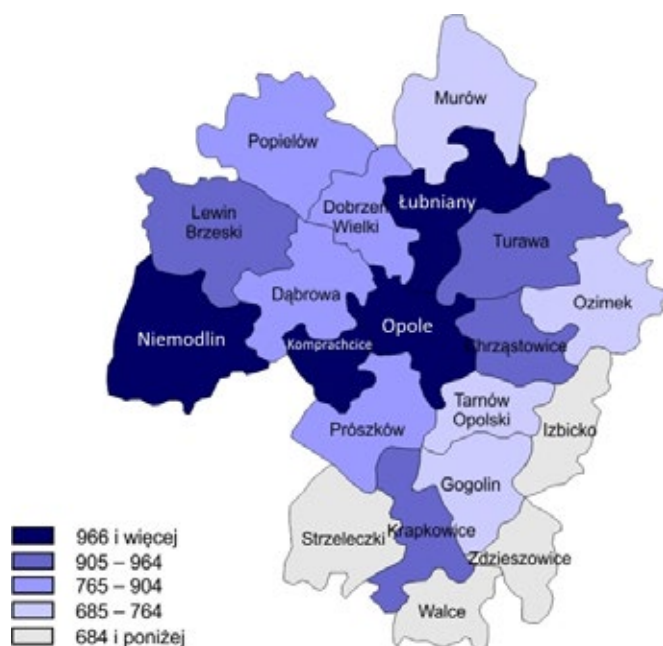
STRUKTURA GOSPODARCZA PODMIOTÓW AO

Podstawowym wskaźnikiem określającym aktywność gospodarczą ludności jest liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON przypadająca na 10 tys. mieszkańców. W 2012 roku w Aglomeracji Opolskiej wyniosła ona 1 129. Była to wartość wyższa od średniej, zarówno dla województwa opolskiego (977), jak i dla całego kraju (1 032), przez co wskazać można na stosunkowo wysoki stopień przedsiębiorczości mieszkańców Aglomeracji. Łącznie w 2012 r. w Aglomeracji Opolskiej zarejestrowanych w rejestrze REGON było 37 695 podmiotów.

Spośród wszystkich gmin największe zagęszczenie podmiotów gospodarczych występuje w centralnych gminach – Opole, Komprachcice oraz Łubniany, a także w gminie Niemodlin. Stosunkowo niska przedsiębiorczość cechuje gminy południowe – Izbicko, Strzeleczy, Walce i Zdieszowice, w których liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON jest nawet o połowę niższa niż średnia krajowa.

Rycina 33. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Liczba podmiotów gospodarczych w Aglomeracji Opolskiej w latach 2008–2012, mimo nieznacznych spadków w 2009 r. i 2011 r. wykazywała trend rosnący, przy czym był to trend obserwowany w całym kraju, w tym także w województwie opolskim. Jednakże dynamika wzrostu wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców była stosunkowo niska i w 2012 roku wyniosła w Aglomeracji 1,01% i była porównywalna do wartości dla całego kraju.

Analizując bezwzględną liczbę podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach Aglomeracji, można stwierdzić, iż dominującą rolę (powyżej 50% wszystkich podmiotów) pełni Opole. Drugim, wyróżniającym się pod względem liczby podmiotów ośrodkiem jest gmina Krapkowice, na której terenie zlokalizowanych jest 5,8% wszystkich podmiotów. W dalszej kolejności znajdują się gminy Niemodlin (3,9%) oraz Ozimek (3,8%). Pozostałe jednostki posiadają podobną reprezentację, przy czym najniższy odsetek – 1%, posiadają gminy Izbicko (0,9%), Walce (0,9%), Murów (1,0%), Strzeleczy (1,2%).

Spśród podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku, 37 tys. (96,8%) stanowiły podmioty sektora prywatnego. Sektor publiczny liczył natomiast 1,2 tys. podmiotów, czyli zaledwie 3,2% wszystkich podmiotów działających na terenie Aglomeracji.

W porównaniu do roku 2008, w 2012 roku przybyło 1 380 podmiotów (wzrost o 3,8%), przy czym wynikało to ze wzrostu liczby podmiotów prywatnych o 1517 jednostek i zdecydowanego (o 137 podmiotów) spadku liczby podmiotów sektora prywatnego. Zmiany te były zgodne z trendem zarówno krajowym, jak i wojewódzkim, przy czym tempo i skala zmian w przypadku Aglomeracji Opolskiej były wyższe. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i stanowią one 74,3% wszystkich podmiotów prywatnych, co wpływa na bardzo duże znaczenie tej grupy w rozwoju sektora prywatnego w gospodarce Aglomeracji. Drugą grupę stanowią spółki handlowe, których

udział wynosi 8,7% i jest o 2,1% wyższy niż poziom dla województwa opolskiego i nieznacznie niższy niż poziom dla kraju, który wynosi 8,9%.

Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku stanowiła 2,3% liczby wszystkich podmiotów. Był to wynik wyższy od wartości zarówno dla kraju (1,9%), jak i województwa opolskiego (1,4%). Stosunkowo duży, w porównaniu do wartości krajowej i wojewódzkiej, odsetek udziału kapitału zagranicznego wskazuje na istotne znaczenie inwestorów zagranicznych na rynku i potencjał Aglomeracji w kontekście pozyskiwania kapitału poza granicami kraju.

Liczba spółek handlowych w Aglomeracji Opolskiej w latach 2008–2012 systematycznie wzrastała, ze średnią dynamiką 1,04% na rok. W porównaniu do 2008 roku, w 2012 roku było o 495 podmiotów więcej. W przypadku spółek z kapitałem zagranicznym trend ten był podobny i średnia dynamika wynosiła 1,02% przy czym w 2011 roku zanotowano nieznaczny spadek tempa przyrostu tego rodzaju podmiotów.

Agglomeracja Opolska jest równie atrakcyjnym miejscem do inwestowania kapitału zagranicznego jak sąsiadujące z nią Aglomeracje Krakowska, Wrocławska oraz Górnośląska. Wśród kapitału zagranicznego w Aglomeracji Opolskiej obecny jest kapitał niemiecki, holenderski, francuski, indyjski oraz amerykański.

Potencjał gospodarczy Aglomeracji Opolskiej budują mikroprzedsiębiorstwa, których liczba w 2012 roku wynosiła 36 111. Liczba ta, poza spadkiem w 2011 roku, systematycznie rosła z podobną dynamiką jak w całym kraju (ok. 1,02%). Spośród wszystkich podmiotów w 2012 roku, 95,8% stanowiły firmy zatrudniające do 9 pracowników. Wartość ta była porównywalna do sytuacji w całym kraju i w województwie opolskim, z nieznacznie wyższym odsetkiem na korzyść Aglomeracji Opolskiej.

Liczba firm zatrudniających od 10 do 49 pracowników wynosiła w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku 1 273, co stanowiło 3,4% wszystkich działających na tym terenie

podmiotów. Udział firm o wspomianej klasie wielkości był nieznacznie niższy niż w kraju (3,7%) oraz podobny jak w województwie opolskim (3,4%).

Podmioty gospodarcze zatrudniające powyżej 50 pracowników stanowią nieznaczny odsetek w całej strukturze przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON. W porównaniu do udziału tychże jednostek w województwie opolskim oraz w kraju, widoczne są jedynie nieznaczne różnice pozwalające na stwierdzenie, iż struktura wielko-

ściowa dużych przedsiębiorstw w Aglomeracji Opolskiej jest zgodna z tendencjami krajowymi. Jednakże negatywnym zjawiskiem jest obserwowany trend spadkowy w przyroście liczby największych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 1 000 pracowników. W stosunku do 2009 roku liczba ta zmniejszyła się o 4 i w 2012 roku na terenie Aglomeracji funkcjonowało 9 tego typu podmiotów. Podobny spadek zanotowano także w skali całego kraju oraz w województwie opolskim.

Tabela 19. Struktura wielkościowa przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Ogółem	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
Polska	3975334	3794489	146489	29787	3779	790
	%	95,45	3,68	0,75	0,10	0,02
województwo opolskie	98741	94584	3391	677	79	10
	%	95,79	3,43	0,69	0,08	0,01
Aglomeracja Opolska	37695	36111	1273	270	32	9
	%	95,80	3,38	0,72	0,08	0,02

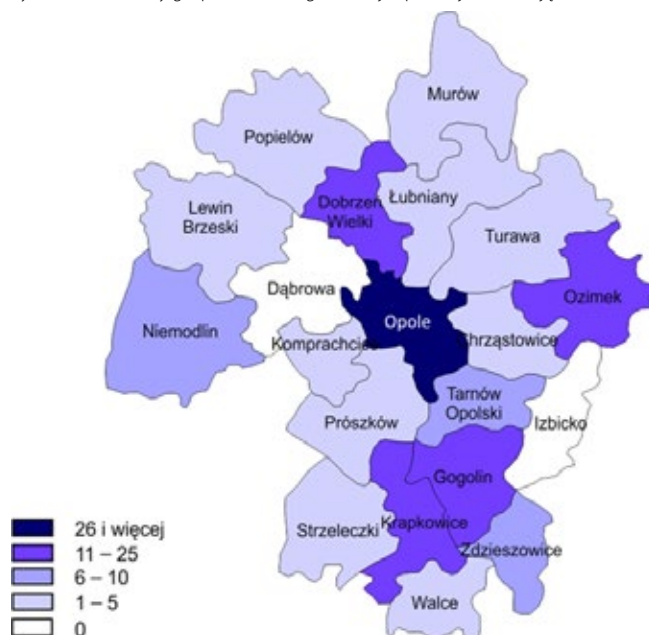
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 49 pracowników znajduje się w Opolu – 197, z czego 162 stanowią firmy zatrudniające od 50 do 249 osób, 29 – firmy zatrudniające od 250 do 999 pracowników, a 6 – największe firmy zatrudniające powyżej 1 000 osób.

Do największych pracodawców z sektora prywatnego na terenie Aglomeracji Opolskiej należą firmy z branży przemysłowej, produkcyjnej, spożywczej oraz budowlanej. Są to w większości firmy zlokalizowane w Opolu. W pozostałych gminach zauważyć można natomiast znaczącą dominację przedsiębiorstw z branż wykorzystujących lokalne zasoby. W gminach Gogolin oraz Tarnów Opolski, ze względu na bogate pokłady wapienia

muszlowego stanowiącego bazę surowcową dla potrzeb przemysłu wapienniczego i cementowanego, zlokalizowane są przedsiębiorstwa należące do grupy Górażdże S.A. oraz Lhoist S.A. Z kolei w gminach Dobrzeń Wielki i Krapkowie zlokalizowane są jedne z największych przedsiębiorstw przemysłowych (m.in. Elektrownia Opole S.A.), w gminie Ozimek natomiast – produkcyjnych (m.in. Warta Glass Jedlice S.A.). Na tle gmin ościennych Opole wyróżnia się większym zróżnicowaniem branżowym przedsiębiorstw, wśród których znajdują się także firmy turystyczne (Nowa Itaka S.A., Prywatne Biuro Podróży Sindbad), czy też spożywcze (Zott-Polska S.A., Nutricia Sp. z o.o.).

Rycina 34. Podmioty gospodarcze w Aglomeracji Opolskiej zatrudniające w 2012 roku powyżej 49 pracowników

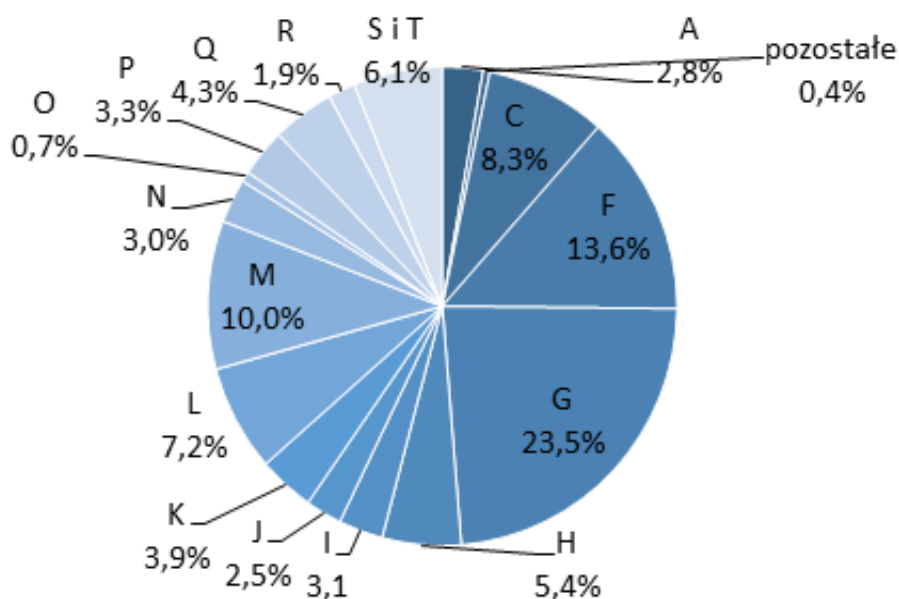
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując strukturę podmiotów gospodarczych według Polskiej Klasyfikacji Działalności widoczna jest dominacja w Aglomeracji Opolskiej sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). W 2012 roku stanowiła ona 23,5% wszystkich podmiotów, przy czym w przeważającej części reprezentowały ją podmioty zajmujące się handlem detalicznym (58%). W dalszej kolejności znalazły się podmioty należące do sekcji F (budownictwo) – 13,6% oraz C (przetwórstwo przemysłowe) – 8,3%. W bardziej szczegółowym ujęciu, dominujące (powyżej 1000 podmiotów) były działy: robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków oraz robót budowlanych specjalistycznych, handlu, transportu lądowego i rurociągowego, usług związanych z żywnością, wspomagających usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne, w zakresie architektury i inżynierii, opieki

zdrowotnej oraz organizacji członkowskich. W przypadku części gmin Aglomeracji widoczna jest ich specjalizacja w kierunku konkretnych działalności. Szczególnie zauważalne jest to w przypadku firm przemysłowych, wykorzystujących lokalne zasoby. Są to m.in. zakłady przemysłu spożywczego (Opole), koksowniczego (Zdzieszowice), cementowo-wapienniczego (Górażdze) oraz zakłady meblarskie i drzewne (Murów) wykorzystujące bogate zasoby leśne.

Biorąc pod uwagę rozmieszczenie przestrzenne podmiotów gospodarczych reprezentujących najbardziej liczebne w Aglomeracji Opolskiej sekcje można zauważyć pewne tendencje wspólne. Najbardziej wyraźne jest szczególne zagęszczenie podmiotów gospodarczych danych sekcji w centralnej części Aglomeracji, z jednocześnie niską liczbą podmiotów w gminach peryferyjnych (szczególnie północnych oraz południowych).

Wykres 5. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD w 2012 roku

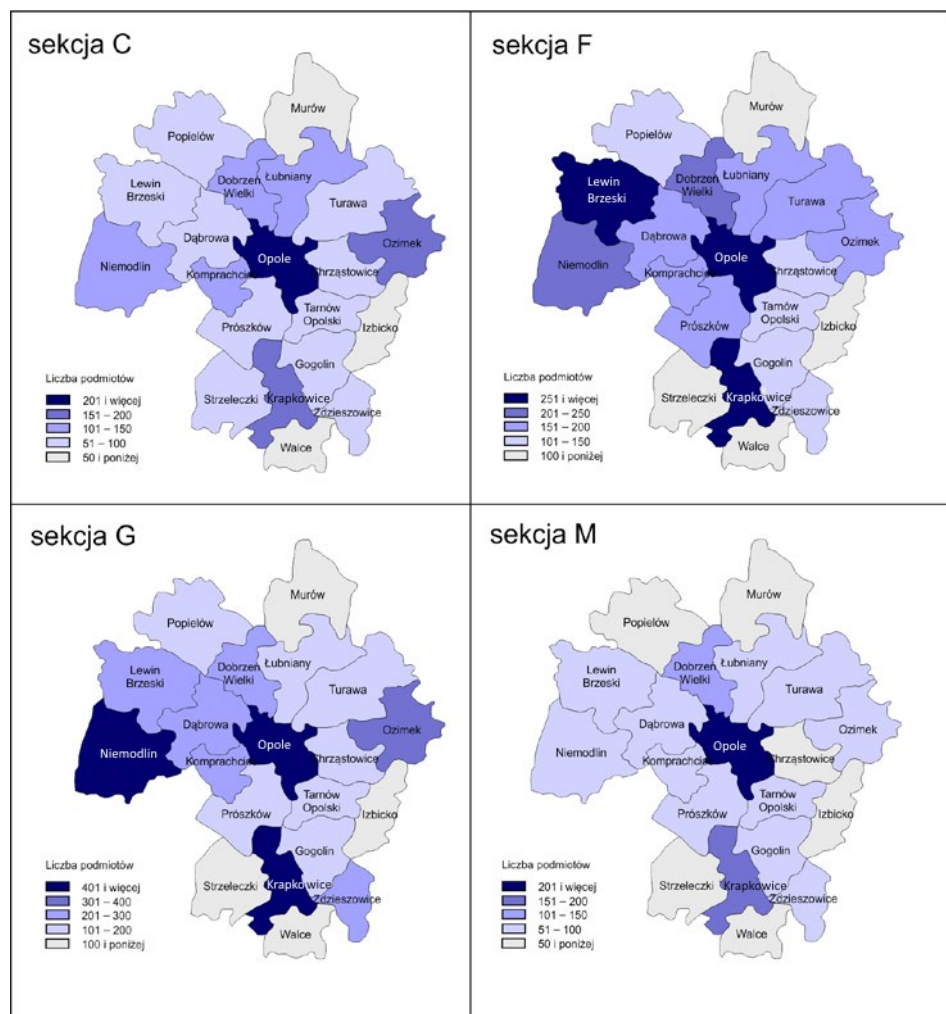

	Nazwa sekcji
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	górnictwo i wydobywanie
C	przetwórstwo przemysłowe
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	budownictwo
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	transport i gospodarka magazynowa
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	informacja i komunikacja

	Nazwa sekcji
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
P	edukacja
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S i T	pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usług na własne potrzeby
U	organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rycina 35. Rozmieszczenie podmiotów wybranych sekcji PKD w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując gminy Aglomeracji Opolskiej pod kątem liczby podmiotów danej sekcji funkcjonujących na ich terenie stwierdzić można, iż w przeważającej liczbie przypadków sekcje G, F oraz C są dominujące. Duże znaczenie w większości gmin stanowiła także sekcja M.

Przetwórstwo przemysłowe, poza gminą Niemodlin jest silnie reprezentowana we wszystkich gminach, jednakże najwyższe znaczenie ma ona w Chrzęstowicach oraz Strzeleczkach. Relatywnie, na 1 mieszkańca, najwięcej podmiotów tej sekcji znajduje się w gminie Łubniany. Wśród gmin zlokalizowanych w północno-zachodniej części Aglomeracji, ok. 1/3 podmiotów stanowią firmy zajmujące się produkcją wyrobów z drewna, wskazując na znaczącą specjalizację tego obszaru w tym kierunku. Jest to m.in. wynikiem istotnej dominacji tego obszaru pod kątem leśnictwa i pozyskiwania drewna. Podobną reprezentację zauważyć można w przypadku gmin położonych w południowo-zachodniej części Aglomeracji, gdzie znaczący odsetek stanowią firmy produkujące metalowe wyroby gotowe. Zdecydowana większość podmiotów należących do sekcji przemysłu (C) posiada swoje siedziby w Opolu. Jednakże, do gmin, w których udział sekcji C wśród wszystkich podmiotów funkcjonujących w ich granicach jest największy należą: Strzeleccki (16%), Łubniany (15%) oraz Chrzęstowice (14%). Analizując liczbę podmiotów gospodarczych reprezentujących poszczególne branże, widoczna jest specjalizacja niektórych gmin w zakresie poszczególnych działów tej sekcji. Szczególnie wysoki (20% i więcej) odsetek stanowiły działy:

- » 10 (produkcja artykułów spożywczych) – Izbicko, Walce,
- » 16 (produkcja wyrobów z drewna oraz korka) – Izbicko, Łubniany, Murów, Popielów, Turawa,³⁵
- » 23 (produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych) – Strzeleccki,
- » 25 (produkcja metalowych wyrobów gotowych) – Gogolin, Krapkowice, Lewin, Niemodlin, Ozimek, Tarnów Opolski, Zdzeszowice.

Sprzyjające warunki naturalne wpływają na istotne znaczenie w gospodarce Aglomeracji Opolskiej sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). Przekłada się to na wysoką towarowość rolnictwa oraz rozwój ekologicznych form hodowli zwierząt i uprawy roślin. Sekcja ta posiada relatywnie największą reprezentację w gminie Niemodlin, jednakże pod kątem liczby podmiotów w tej gminie znajduje się ona na miejscu 5. Najwyższą pozycję zajmuje ona w gminie Izbicko. Istotne znaczenie

zajmuje także w gminach Łubniany, Murów, Popielów oraz Strzeleccki. Dział związany z uprawami rolnymi, chowem i hodowlą zwierząt, oraz łowiectwem, najwyższą reprezentację (powyżej 5% wszystkich podmiotów na terenie danej jednostki) posiada w gminach: Strzeleccki (8%), Łubniany (7%), Izbicko, Niemodlin, Popielów, Walce (6%). Z kolei gmina Murów, posiada szczególnie wysoki, w porównaniu do pozostałych jednostek, odsetek podmiotów zajmujących się leśnictwem i pozyskiwaniem drewna, stanowiący 8%.

Struktura wielkościowa gospodarstw rolnych w 2010 roku wskazywała na znacząco wyższy niż w przypadku kraju oraz województwa opolskiego odsetek dużych gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha. Stanowiły one ponad 15% wszystkich gospodarstw w Aglomeracji Opolskiej i ponad 75% powierzchni tychże gospodarstw. Analizując towarowość hodowli zwierząt, pod kątem liczby zwierząt przypadających na liczbę gospodarstw zajmujących się chowem zwierzęcym, widoczna jest zdecydowanie wyższa niż w przypadku kraju oraz województwa opolskiego towarowość gospodarstw. Wskazuje to na dużo wyższą, niż średnia dla kraju, oraz województwa, produkcję zwierzęcą na terenie Aglomeracji Opolskiej.

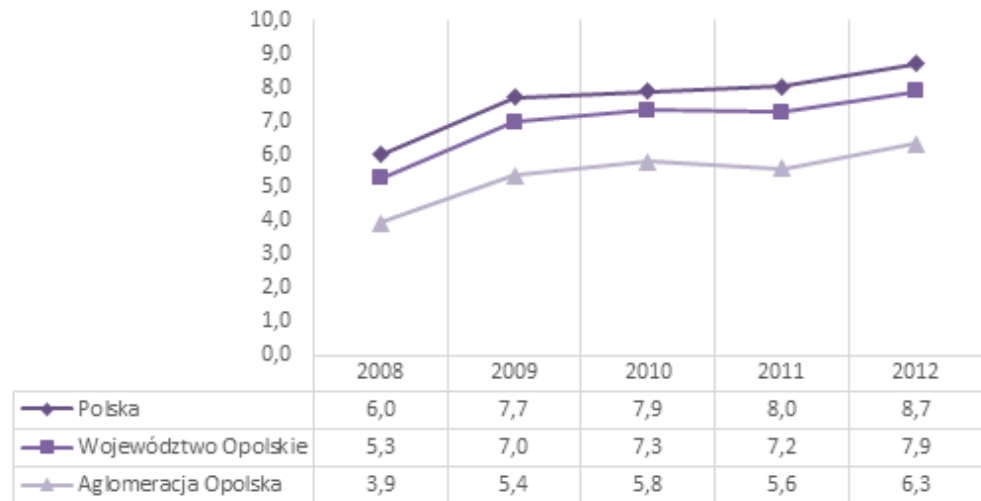
Na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje stosunkowo duża liczba firm należących do branży turystycznej, wpływająca na wytwarzanie się na tym terenie klastra turystycznego. W 2012 roku podstawowa część sektora turystycznego – usługi z zakresu noclegu oraz żywienia (sekcja I, działy 55 i 56), reprezentowana była przez 1152 podmiotów. Ponadto na terenie Aglomeracji w tym samym roku funkcjonowały 133 przedsiębiorstwa o charakterze organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych (sekcja N, dział 79). Do podmiotów tych należały m.in. Nowa Itaka Sp. z o.o. czy też Prywatne Biuro Podróży Sindbad.

W 2012 roku nastąpiło zawiązanie, z inicjatywy Opolskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, Klastra Turystycznego Województwa Opolskiego „VisitOpolskie”. Do klastra przystąpiło 28 podmiotów, oferujących usługi z zakresu zakwaterowania, gastronomii, a także Lokalne Grupy Działania, Stowarzyszenia oraz inne podmioty takie jak biura podróży, czy też instytucje kulturalne. Klastr „VisitOpolskie” dąży do stałej współpracy międzynarodowej z podobnymi organizacjami działającymi na terenie Czech oraz Słowacji.

RYNEK PRACUJĄCYCH I POZOSTAJĄCYCH BEZ PRACY – TRENDY NA RYNKU PRACY, POTENCJAŁ RYNKU PRACY, STRUKTURA ZATRUDNIENIA

Niezwykle istotną kwestią związaną z dalszym rozwojem gospodarczym Aglomeracji jest wzmocnienie oraz stabilizacja lokalnego rynku pracy. Rosnące w ostatnich latach bezrobocie jest jednym z najważniejszych problemów społecznych w Aglomeracji Opolskiej. Pomimo, iż odsetek liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym jest korzystniejszy niż wartości dla kraju oraz województwa opolskiego, posiada on, zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi, trend rosnący. W 2008 roku wskaźnik ten wynosił 3,9%, by osiągnąć w 2012 roku poziom 6,3%.

Wykres 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2008–2012

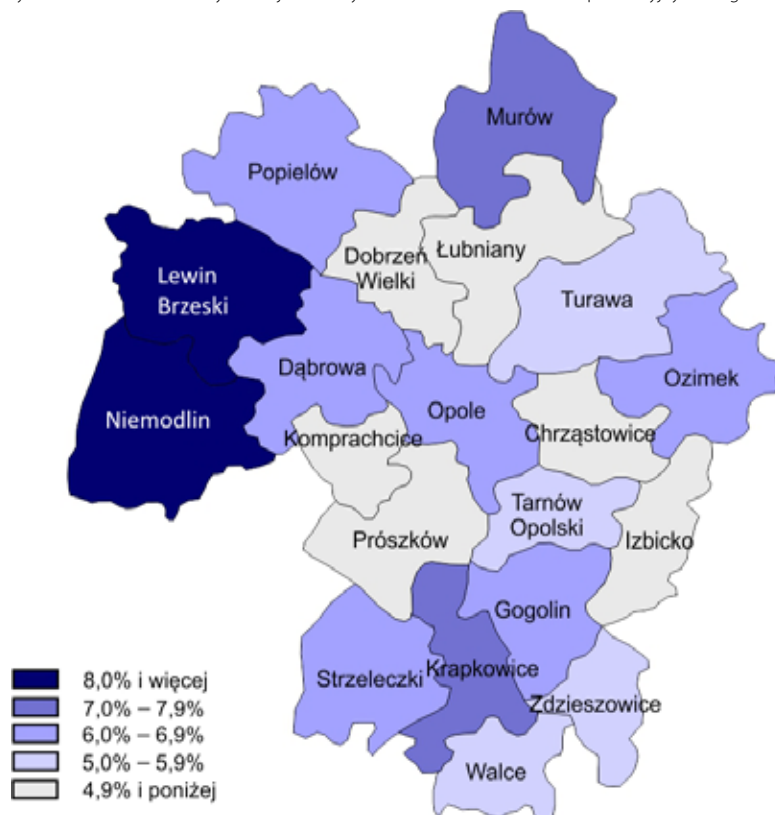

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej można zauważyć, iż w północno-zachodnich gminach, takich jak Lewin Brzeski oraz Niemodlin, udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był w 2012 roku największy i wynosił kolejno 11,4% oraz 10,4%. Najniższe wartości odnotowano w gminach położonych w central-

nej części Aglomeracji, graniczących z Opolem. Udział bezrobotnych wynosił tam poniżej 5,0%. Stosunkowo wysokie bezrobocie notowano w Opolu, które znajdowało się wśród 10 gmin Aglomeracji, w których wskaźnik dotyczący liczby bezrobotnych był wyższy od średniej dla tego obszaru.

Rycina 36. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie jak w całym kraju, w Aglomeracji Opolskiej wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety, stanowiąc 53,2% ogółu osób pozostających bez pracy. Pomimo rosnącego z roku na rok udziału kobiet w rynku pracy, struktura bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej pod względem udziału zatrudnienia kobiet jest niekorzystna i odbiega od sytuacji krajowej oraz wojewódzkiej. Mimo że udział kobiet bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w Aglomeracji spadł 2012 roku w stosunku do 2008 roku o około 7%, osiągając 53,2%, to nadal przewyższał on średnią wartość dla kraju (51,4%) i województwa opolskiego (52,1%).

Liczba osób pracujących w Aglomeracji Opolskiej w latach 2008–2012 wzrosła o niespełna 0,1%, osiągając poziom 87 899. Podobny stopień zmiany odnotowano także w skali kraju oraz całego województwa. Zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi odnotowano wzrost liczby zatrudnionych kobiet na rynku pracy – zatrudnienie w 2012 roku znalazło 2,4% kobiet więcej niż w 2008 roku. Jednocześnie nastąpił spadek liczby zatrudnionych mężczyzn – o 875 w stosunku do stanu w roku 2008.

Aglomeracja Opolska charakteryzuje się jednym z najkorzystniejszych spośród 16 polskich aglomeracji wskaź-

nikiem obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym, jednakże przyczyną tego jest obserwowany w ostatnich latach znaczący spadek liczby urodzeń, stanowiący bardzo istotne zagrożenie dla sytuacji demograficznej w Aglomeracji. W 2012 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 51,7 osób w wieku nieprodukcyjnym. Z kolei stosunek liczby osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2012 roku wyniósł 39,9 do 100 i stanowił jeden z najniższych w kraju. Pomimo nieznacznego wzrostu wartości w stosunku do roku 2011, poziom ten jest daleki od zobowiązań wynikających ze Strategii Europa 2020.

Średnie miesięczne wynagrodzenie w Aglomeracji Opolskiej³⁶ w 2012 roku wyniosło 3 479,95 zł brutto i było wyższe w stosunku do wartości z 2008 roku o ponad 11% zachowując trend wzrostowy, zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi. W porównaniu do średnich zarobków w kraju, mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku zarabiali o około 7% mniej. Z kolei w stosunku do średniej wartości wynagrodzenia w województwie opolskim była to wartość o 3,5% wyższa. Pomimo wzrostu dochodów mieszkańców Aglomeracji, dynamika wzrostu wynagrodzeń w kraju jest większa.

MOŻLIWOŚCI DOJAZDU DO WIĘKSZYCH OŚRODKÓW PRZEMYSŁOWYCH

Aglomeracja Opolska posiada znaczącą przewagę konkurencyjną nad innymi aglomeracjami pod kątem położenia geograficznego oraz dostępności komunikacyjnej. Bliskość granicy oraz nieduża odległość do trzech znaczących ośrodków gospodarczych Wrocławia, Krakowa, Aglomeracji Górnośląskiej a także Kędzierzyna-Koźła stanowią istotne zagrożenie związane z migracją ludności w wieku produkcyjnym do innych miast. Jednakże, ze względu na wzajemne powiązania przedsiębiorstw oraz rozszerzające się zależności między uczestnikami procesów produkcji, bliskie sąsiedztwo innych ośrodków gospodarczych, stwarza bardzo dobre warunki dla istniejących i potencjalnych inwestorów, szczególnie w zakresie kooperacji i rozbudowy łańcuchów produkcji.

Przebiegająca przez południowo-zachodnią część Aglomeracji autostrada A4 stwarza bardzo dobre warunki do przemieszczania się do większych ośrodków przemysłowych. Możliwość pokonania trasy do Wrocławia czy też Aglomeracji Górnośląskiej w ciągu godziny sprzyja migracjom wahadłowym. Dodatkowe znaczenie w tym względzie ma położenie miasta na trasie magistrali kolejowej E30.

Zgodnie z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju liczba osób dojeżdżających do pracy poza granice województwa opolskiego jest marginalna i w zdecydowanej mierze obserwowane są migracje wewnętrzne skierowane do stolicy województwa, w tym Aglomeracji Opolskiej³⁷.

FORMY WSPÓŁPRACY PRZEDSIĘBIORCÓW Z INSTYTUCJAMI OTOCZENIA BIZNESU

Od 2007 roku na terenie Aglomeracji działa Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki. Jest to jednostka realizująca zadania związane z rozwojem regionalnym województwa poprzez tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju gospodarczego, stymulowaniem rynku pracy, działaniami na rzecz przedsiębiorczości i pobudzaniem aktywności gospodarczej, a także podnoszeniem poziomu konkurencyjności gospodarki województwa poprzez innowacje. Do zadań Centrum należy m.in. tworzenie potencjału inwestycyjnego regionu oraz kompleksowa obsługa inwestorów – zarówno krajowych jak i zagranicznych w ramach Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera. Do celów Centrum należy ponadto wspieranie innowacyjnych metod rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie w zakresie powstawania parków naukowych, technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości i innych.

Ponadto na terenie Aglomeracji funkcjonuje Opolski Park Naukowo-technologiczny Sp. z o.o., którego celem jest tworzenie środowiska innowacyjnego, podnoszącego konkurencyjność gospodarki województwa w oparciu o wiedzę i nowe technologie, zapewniającego przyrost miejsc pracy. Innym przykładem tego typu organizacji jest Park Naukowo-Technologiczny w Opolu Sp. z o.o. W osiągnięciu przez nowe firmy dojrzałości i zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pomagają 4 inkubatory przedsiębiorczości (zlokalizowane w Opolu):

- » Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Politechniki Opolskiej,
- » Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Uniwersytetu Opolskiego,
- » Inkubator Przedsiębiorczości SPP,
- » Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Wy-

³⁶ Z uwagi na brak dostępnych danych dla poziomu gmin, wartość średnich wynagrodzeń oszacowano na podstawie danych dla powiatów: krapkowickiego, opolskiego oraz Miasta Opole.

³⁷ Śleszyński, P., (2010). *Stan i jakość zagospodarowania przestrzennego w Polsce w świetle badań geograficznych*, Kazimierz Dolny.

dziale Ekonomicznym w Opolu Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu.

Istotną rolę odgrywają także funkcjonujące na terenie Aglomeracji Izby Gospodarcze (Opolska Izba Gospodarcza, Izba Gospodarcza „Śląsk”), które mają na celu prowadzenie działalności szkoleniowej, wspieranie w zakresie pozyskiwania środków pomocowych, nawiązywanie współpracy zagranicznej i rozszerzenie rynków zbytu a także grupowe certyfikacje ISO 9001.

Do pozostałych instytucji otoczenia biznesu działających na terenie Aglomeracji należą: Stowarzyszenie «Promocja Przedsiębiorczości», Opolski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych Regionalny Fundusz Pożyczkowy, Fundusz Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Izba Rzemieślnicza, Stowarzyszenie Polskich Wynalazców i Racjonalizatorów, Naczelna Organizacja Techniczna, Park Naukowo-Technologiczny w Opolu.

OCENA KAPITAŁU GOSPODARCZEGO ORAZ TENDENCJI ROZWOJU GOSPODARCZEGO AO

O kapitale gospodarczym Aglomeracji decyduje przede wszystkim kapitał materialny w postaci zasobów surowców, infrastruktury oraz terenów inwestycyjnych, wielowiekowe tradycje przemysłowe, a także kapitał ludzki na który składają się zasoby wykwalifikowanej siły roboczej.

Zgodnie z wynikami analizy wskaźnikowej wielokryterialnej oraz analizami Instytutu Badań nad Gospodarką Narodową pt. Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski z 2011 r. i 2012 r. podregion opolski posiada jeden z wyższych poziomów atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej oraz działalności z zakresu wysokich technologii w kraju. Zarówno w województwie, jak i w Aglomeracji Opolskiej obserwowane są tendencje do rozwoju klastrów. Z przeprowadzonych w tym zakresie badań³⁸ wynika, iż największy wpływ na rozwój klastrów w Aglomeracji ma m.in. istniejący potencjał branż (drzewnej, turystycznej, budowlanej, rolnospożywczej), silny rynek lokalny oraz dostęp do wiedzy, innowacji i zasobów. Wyniki badań wskazały na największy potencjał klastrów skupiających się na wytwarzaniu energii, rolnictwie (w szczególności ekologicznym), przemyśle spożywczym, branży drzewnej i turystyce. W celu

podniesienia konkurencyjności, dzięki realizacji zasady kooperacji, na terenie województwa opolskiego, w tym Aglomeracji Opolskiej powstają klastry branżowe. Należą do nich m.in.: Klaster Odnawialnych Źródeł Energii „Ekoenergia Opolszczyzny”, Klaster Budownictwa Energoszczędnego „Termomax”, Śląski Klaster Przedsiębiorstw Dorzecza Górnej Odry, Klaster Turystyczny Województwa Opolskiego „VisitOpolskie”, Śląski Klaster Drzewny oraz Opolski Klaster Informatyczny OP-Info, Opolski Klaster Medyczny.

Koncentracja kapitału gospodarczego w Aglomeracji Opolskiej i efektywne zarządzanie jego rozwojem oraz integracją wpływać powinny na dobrą koniunkturę obszaru w perspektywie długookresowej. Niezwykle istotne jest zatem prowadzenie dalszych działań w kierunku pozyskania nowych inwestorów, w tym inwestorów z kapitałem zagranicznym, oraz modernizacja infrastruktury (m.in. rozbudowa Elektrowni Opole). Szczególnie istotne znaczenie będzie miała poprawa stanu infrastruktury technicznej terenów inwestycyjnych, przyczyniająca się do powiększenia kapitału gospodarczego Aglomeracji i podniesienia jej konkurencyjności.

ANALIZA POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO AO

Korzystne położenie oraz atrakcyjne tereny inwestycyjne to tylko część z czynników świadczących o możliwościach rozwojowych Aglomeracji Opolskiej. Z drugiej strony jednak wyraźny i jeden z największych w kraju niedorozwój infrastruktury technicznej wpływa negatywnie na potencjalny napływ inwestorów oraz rozwój gospodarczy obszaru. Rozbudowana, sprawna i wydolna infrastruktura techniczna, choć należy do grupy tzw. twardych czynników lokalizacyjnych tracących w ostatnich latach znaczenie na rzecz tzw. miękkich czynników lokalizacyjnych, ma ciągle bardzo istotne znaczenie dla inwestorów, szczególnie z obszaru przemysłu. Z tego względu konieczne jest uzupełnienie deficytów i modernizacja istniejącej infrastruktury w celu podniesienia potencjału gospodarczego Aglomeracji, w tym uzbrojenie w niezbędną infrastrukturę techniczną kolejnych terenów inwestycyjnych.

Analizując potencjał gospodarczy Aglomeracji Opolskiej pod kątem działających na jej terenie podmiotów gospodarczych zauważyć można podobne tendencje jak w przypadku województwa oraz kraju. Analizy da-

nych pokazują, że o ile w porównaniu do kraju i województwa, wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. ludności wskazuje na stosunkowo wysoki stopień przedsiębiorczości na terenie Aglomeracji, o tyle w porównaniu z innymi aglomeracjami nie jest on tak znaczny. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, iż Aglomeracja Opolska posiada wyższy niż w przypadku innych jednostek udział spółek z kapitałem zagranicznym, co ukazuje duży potencjał obszaru w tym zakresie.

Obserwowane tendencje do powstawania na obszarze zarówno Aglomeracji, jak i całego województwa opolskiego klastrów, przyczynić się mogą do uzyskania przewagi konkurencyjnej nad sąsiednimi aglomeracjami. Ponadto znacząca przewaga w strukturze przedsiębiorstw małych firm najbardziej odpornych na zmiany w gospodarce globalnej ze względu na łatwość adaptacji do aktualnej sytuacji rynkowej, oraz stanowiących wsparcie dla większych przedsiębiorstw stanowi stabilne zabezpieczenie dla dalszego rozwoju Aglomeracji.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

- Aglomeracja Opolska ma bardzo dobre uwarunkowania do lokalizacji działalności gospodarczej – szczególnie przemysłu (bogactwo zasobów surowcowych, zróżnicowana struktura przemysłu, działające przedsiębiorstwa), z tego względu w celu pozyskania nowych inwestorów konieczne jest wypracowanie wspólnej strategii marketingowej w zakresie promocji i kreowania popytu na tereny inwestycyjne w Aglomeracji, a także stworzenie programu obsługi inwestorów (skrócenie procedur, ulgi, preferencje dla wybranych branż).
- Konieczne jest lepsze przygotowanie terenów inwestycyjnych, by były atrakcyjne dla strategicznych inwestorów.
- Gminy leżące przy granicy AO są mało atrakcyjne dla inwestorów (najniższa liczba podmiotów gospodarczych).
- W ostatnich latach spada liczba dużych przedsiębiorstw.
- Aglomeracja Opolska, ze względu na lokalizację pomiędzy silnymi gospodarczo Aglomeracjami Wrocławską i Górnośląską oraz bliskim sąsiedztwem z drugim bardzo atrakcyjnym inwestycyjnie Kędzierzynom-Koźlem, skupiającym najbardziej dochodowe przedsiębiorstwa w województwie, powinna skupić się na kreowaniu czynników wzmacniających konkurencyjność obszaru, m.in. poprzez zintegrowane projekty infrastrukturalne, tworzenie klastrów.
- AO to atrakcyjne miejsce dla inwestorów zagranicznych (udział kapitału zagranicznego należy do najwyższych w kraju).
- Stosunek liczby osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym, wskaźnik przedsiębiorczości wśród mieszkańców i niska dynamika wzrostu wynagrodzeń to zjawiska niekorzystne. Konieczne jest wypracowanie systemu monitoringu tych zjawisk i ich systematyczna kontrola przy jednoczesnym tworzeniu mechanizmów prewencyjnych.
- Aktywizacja na rynku pracy osób podejmujących pierwszą pracę oraz 50+ jest zadaniem strategicznym m.in. w kontekście strategii Europa 2020, z tego względu konieczny jest monitoring zmian w strukturze zatrudnienia pod kątem wieku ludności i wypracowanie mechanizmów prewencyjnych i aktywizujących wykluczane zawodowo grupy wiekowe.

IV. EDUKACJA I NAUKA

Diagnozę edukacji i nauki w Aglomeracji Opolskiej przeprowadzono na podstawie: danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, ogólnodostępnych informacji Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, Kuratorium Oświaty w Opolu i opinii poszczególnych samorządów na temat oświaty na ich terenie³⁹.

FINANSOWANIE OŚWIATY

Zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. do zadań własnych gminy należy zakres działań związany z edukacją publiczną (art. 7 ust. 1). Działania te doprecyzowuje ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Ww. zadania samorządy finansują z dwóch źródeł – subwencji oświatowej, która pokrywa tylko część kosztów oraz z własnych budżetów. Oświata stanowi znaczną część budżetu samorządów, więc oczekiwania wobec niej są wysokie. Obecne trendy demograficzne przyczyniają się do znaczącego spadku liczby uczniów, co zwiększa koszty

utrzymania placówek oświatowych. Subwencja, której wysokość zależy od liczby uczniów, nie wystarcza na pokrycie wszystkich kosztów związanych z oświatą, więc samorządy przesuwiają na ten cel środki z innych działów budżetu. Wydatki w l. 2004–2012 wzrosły w AO średnio o 59%. Wyjątkiem była gmina Murów, gdzie wydatki spadły o 9%, co wiąże się z największym spadkiem liczby uczniów w AO (w szkole podst. o 35%, w gimn. o 54%). Na stałym poziomie (między 60% a 66%) utrzymywał się udział subwencji oświatowej w wydatkach ogółem na ten cel.

Tabela 20. Wydatki związane z oświatą w Aglomeracji Opolskiej w przeliczeniu na 1 ucznia

l.p.	Jednostki Samorządu Terytorialnego [JST]	Wydatki w dziale oświata na 1 ucznia [w zł]			Zmiana % w wydatkach w dziale oświata 2004–2008
		2004 r.	2008 r.	2012 r.	
		szkoła podst. i gimn.	szkoła podst. i gimn.	szkoła podst. i gimn.	
1.	Chrzastowice	6 787,60	11 052,81	17 764,03	162
2.	Dąbrowa	8 188,76	10 845,81	19 056,69	133
3.	Dobrzeń Wielki	9 378,94	12 584,24	19 914,65	112
4.	Gogolin	7 892,40	13 183,28	17 370,45	120
5.	Izbicko	6 484,44	14 681,34	17 139,64	164
6.	Komprachcice	8 169,84	12 054,97	16 517,65	102
7.	Krapkowice	6 031,26	8 922,58	12 581,80	109
8.	Lewin Brzeski	4 557,51	6 869,72	11 967,59	163
9.	Łubniany	7 476,53	11 968,47	18 998,96	154
10.	Murów	11 365,15	11 341,15	17 653,08	55
11.	Niemodlin	5 559,27	9 114,82	10 738,54	93
12.	Ozimek	6 407,94	10 906,43	16 829,89	163
13.	Popielów	6 521,77	14 211,42	18 480,14	183
14.	Prószków	6 959,18	10 408,51	16 400,31	136
15.	Strzeleczy	6 253,63	9 857,81	15 816,24	153
16.	Tarnów Opolski	7 453,30	10 730,45	15 580,76	109
17.	Turawa	7 049,24	13 378,35	18 618,83	164
18.	Walce	6 646,48	9 475,13	14 882,24	124
19.	Zdzieszowice	6 805,67	12 623,17	16 460,75	142
20.	Opole	11 342,78	17 376,38	22 593,24	99
Aglomeracja Opolska		147 331,70	231 586,84	335 365,47	128
Województwo opolskie		6 746,85	10 520,18	15 041,11	123

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

39 Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w urzędach gmin Aglomeracji Opolskiej.

PLACÓWKI EDUKACYJNE NA OBSZARZE AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

PRZEDSZKOLA

Na terenie AO funkcjonuje 126 placówek przedszkolnych i 23 placówki wychowania przedszkolnego, które w 2012 r. oferowały łącznie ok. 10 tys. miejsc w oddziałach. Liczba dzieci przypadająca na 100 miejsc w przedszkolach wynosi 95, oznacza to, że w skali Aglomeracji wszystkie zgłoszone dzieci mają zapewnione miejsce w placówkach. Wskaźnik ten maksyma osiąga w gminach Tarnów Opolski (106) i Komprachcice (104), generalnie wyższy od średniego jest w gminach strefy wewnętrznej Aglomeracji i w gminach miejsko-wiejskich, zaś najniższy w gminach Walce (70), Strzeleczy (71) i Murów (77) – wiejskich, podlegających silnej depopulacji.

Odsetek dzieci w Aglomeracji Opolskiej w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł w ciągu 8 lat z 69,4% do 82%. Istotny wpływ na tak znaczące zmiany mają czynniki takie, jak:

- » wprowadzenie obowiązku przedszkolnego 5-latków od roku szkolnego 2011/2012;
- » trend wskazujący na upowszechnienie w Polsce wychowania przedszkolnego;

» trend związany z ogólnym wzrostem liczby dzieci pomiędzy 2008 a 2012 rokiem.

Pomimo wzrostu odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w całej Aglomeracji, w niektórych gminach (tj. Chrząstowice, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Ozimek, Popielów, Prószków, Turawa, Walce, m. Opole) jego wartość w okresie 2008-2012 spadła. W gminach tych liczba nowo meldowanych dzieci rosła szybciej niż liczba zapisów do przedszkoli. W całym badanym okresie 2004-2012 liczba dzieci w wieku przedszkolnym zmalała. Te zmiany oraz w ich konsekwencji przeprowadzone redukcje liczebności oddziałów i placówek mogą skutkować brakiem miejsc w przedszkolach w niedalekiej przyszłości. Należy jednak wziąć pod uwagę również fakt, że ewentualny problem braku miejsc w przedszkolach może zostać zrekompensowany odpływem 6-latków do szkół podstawowych oraz tworzeniem sieci placówek niepublicznych, które również mogą być dotowane przez jednostki samorządu terytorialnego.

SZKOŁY PODSTAWOWE I GIMNAZJA

W granicach Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje 119 szkół podstawowych, do których w 2012 roku uczęszczało 16 tys. uczniów. Problemem placówek jest malejąca z roku na rok liczba dzieci. W konsekwencji zarządcy stają przed koniecznością redukcji kadry, perspektywą likwidacji oddziałów.

Spadek liczby uczniów szkół podstawowych wg danych GUS pomiędzy latami 2004 a 2012 w AO wyniósł 23%. Analogiczna sytuacja, związana ze spadkiem liczby uczniów, ma miejsce w szkołach gimnazjalnych, jednakże w tym przypadku jest on jeszcze większy, wynosi średnio aż 34% w Aglomeracji. Wpływ na powyższą sytuację ma przesuwanie się do gimnazjów głębokiego niżu lat 90. XX w. Główne obszary spadku, zarówno w przypadku szkół podstawowych, jak i gimnazjów to gminy Murów i Strzeleczy, słabo zaludnione, w których odnotowano także szczególnie nasilone odpływy ludności.

Na terenie Aglomeracji funkcjonują 54 gimnazja, do których uczęszczało w 2012 roku ok. 9 tys. uczniów. Liczba szkół, przy ogólnym spadku uczniów w AO, wzrosła o 3 w stosunku do 2004 roku.

Współczynnik skolaryzacji netto, czyli relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania, powinien być zbliżony do 100%. W Aglomeracji Opolskiej w odniesieniu do kształcenia podstawowego wynosi on

w 2012 roku średnio 89%, przy 93% dla województwa opolskiego. Natomiast na poziomie gimnazjalnym średni współczynnik skolaryzacji netto w 2012 roku wynosi 84%, przy wartości 90% dla województwa opolskiego.

W trzech przypadkach: Łubniany (szkoły podstawowe i gimnazja), Komprachcice (gimnazja), Murów (gimnazja) współczynnik wynosi mniej niż 70%. Wpływ na taki niski poziom współczynnika skolaryzacji, w przypadku gmin Łubniany i Komprachcice, może mieć fakt, że są to jednostki przylegające do Opola (odległość od głównego miasta Aglomeracji to kolejno 16 km i 10 km). Murów z kolei sąsiaduje z gminą Dobrzeń Wielki, gdzie współczynnik wynosi 108%. W drugiej kolejności przyczyną niższych współczynników w Aglomeracji Opolskiej mogą być zagraniczne migracje niezarejestrowane (tzw. migracje zawieszane), czyli dotyczące osób, które definitywnie opuściły kraj, nie wymeldowując się z regionu. Należy zauważyć jednak, że takie różnice w poziomie współczynnika skolaryzacji, przy stosunkowo wysokiej średniej wartości dla całej AO, wskazują na fakt, że migracje uczniów zamykają się raczej w granicach Aglomeracji. Na przykład w Opolu lub gminie Walce, gdzie współczynnik wynosi ponad 100%, rodzice zapisują swoje dzieci do szkół, ponieważ tam pracują lub nadal są zameldowani. Takie wahania współczynnika odnotowywane są w wielu gminach przylegających do większych ośrodków miejskich, takich jak Wrocław czy Poznań.

POZIOM NAUCZANIA W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH

Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów w Aglomeracji Opolskiej wyniósł 24,1 pkt i jest on wyższy od średniej wojewódzkiej – 23,5 pkt oraz krajowej – 24,0 pkt. Wpływ na to miał wysoki wynik uczniów ze szkół podstawowych w Opolu (27,7).

Średnie wyniki dla Aglomeracji Opolskiej są wyższe zarówno od średniej dla całego województwa opolskiego jak i dla woj. dolnośląskiego. Największa różnica w wynikach występuje z egzaminów z języka niemieckiego na poziomie rozszerzonym, w poszczególnych gminach osiąga poziom zbliżony do 100 (Gogolin, Lewin Brze-

ski, Murów, Popielów, Strzeleczy), co może wiązać się z obecnością członków mniejszości niemieckiej i szczególnie zainteresowaniem nauką tego języka. Ogólnie najwyższe wyniki egzaminu odnotowano w gminach: Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Krapkowice, Lewin Brzeski, Ozimek, Popielów, Prószków, Opole.

Szkoły w ocenie gmin spełniają odpowiednie standardy, natomiast stosunkowo niewielka liczba uczniów w oddziałach (od 11 w szkołach podstawowych do 25 w gimnazjach) stwarza komfortowe warunki nauki. Pozytywną cechą placówek jest poziom wyposażenia

w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu. Według danych statystycznych udział procentowy placówek wyposażonych w ww. sprzęt tylko w kilku przypadkach nie wynosi 100%. Liczba dzieci przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu to średnio 7 uczniów

w szkołach podstawowych i gimnazjach, przy średniej województwa opolskiego odpowiednio 7 uczniów w szkołach podstawowych i 8 uczniów w gimnazjach oraz średniej krajowej 10 uczniów.

SZKOLNICTWO PONADGIMNAZJALNE

Na obszarze Aglomeracji Opolskiej funkcjonują placówki zapewniające możliwość kształcenia na poziomie średnim zarówno w liceach ogólnokształcących i profilowanych, technikach, zasadniczych szkołach zawodowych oraz szkołach policealnych.

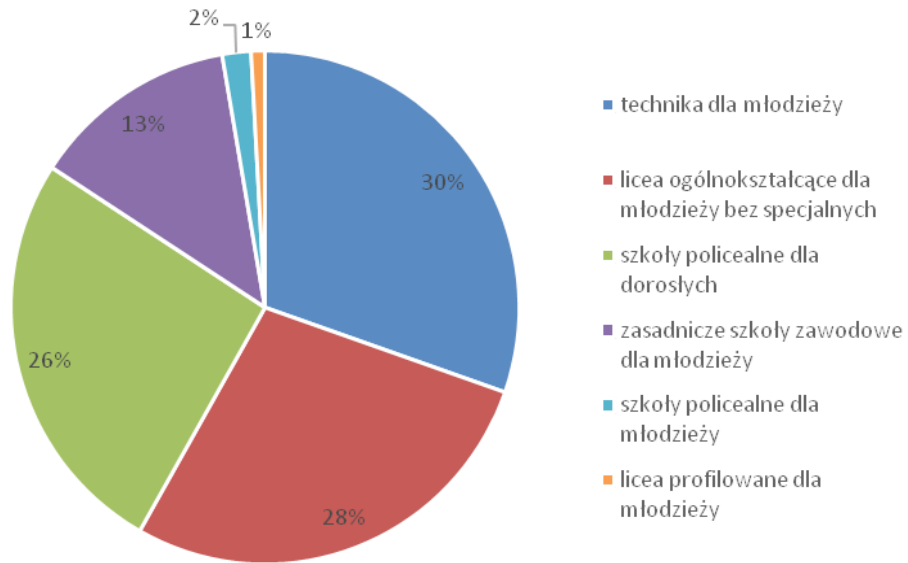
Rozmieszczenie przestrzenne ww. wymienionych placówek przedstawia się następująco:

- » licea ogólnokształcące: Dąbrowa (1), Dobrzeń Wielki (1), Gogolin (1), Krapkowice (1), Niemodlin (1), Ozimek (1), m. Opole (8), Prószków (1);
- » licea profilowane dla młodzieży: m. Opole (2);
- » technika dla młodzieży: Dąbrowa (1), Krapkowice (1), Ozimek (1), m. Opole (8), Zdzeszowice (1);
- » zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży: Dobrzeń Wielki (1), Krapkowice (1), Niemodlin (1), Ozimek (1), m. Opole (6), Zdzeszowice (1);
- » szkoły policealne dla młodzieży: Opole (2);
- » szkoły policealne dla dorosłych: Dąbrowa (1), m. Opole (15).

Największa koncentracja placówek w 2012 roku ma miejsce w Opolu , co jest naturalne z racji funkcji jaką

pełni miasto zarówno w województwie jak i w Aglomeracji. Na pozostałym obszarze szkoły rozmieszczone są równomiernie. Największy odsetek uczniów, bo 30% uczęszcza do techników – 4234 uczniów. W przypadku ogólnych wskaźników dla Polski, najczęściej wybierane są licea. Specyfika analizowanego terenu związana jest z tradycjami pracy fachowej i dominacji zatrudnienia w przemyśle oraz w sekcji handlu i naprawy samochodów. Według opracowania Kuratorium Oświatowego w Opolu „Kształcenie zawodowe w województwie opolskim” tendencję zwyżkową zauważa się w zawodach: technik logistyki, technik organizacji usług gastronomicznych, technik żywienia i gospodarstwa domowego, technik weterynarii, technik żeglugi śródlądowej. Z kolei według opinii Wojewódzkiego Urzędu Pracy obecnie zapotrzebowanie występuje na zawody takie jak: technik prac biurowych i technik administracji. Brakuje ofert pracy dla techników ekonomistów i mechaników, których jest najwięcej wśród kształcących się w technikach dla młodzieży.

Wykres 7. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku wg typów szkół

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wybór placówki kształcenia ponadgimnazjalnego jest decyzją ucznia i rodzica, nie obowiązuje w tym przypadku rejonizacja, dlatego też wśród placówek tych istnieje większa konkurencja. Posiadają one aktywnie prowadzone strony internetowe, na których każdy może zapoznać

się z ofertą programową, tworzą różne profile klas, współpracują z uczelniami wyższymi. Pomimo to Kuratorium Oświaty wskazuje na potrzebę współpracy placówek edukacyjnych z Urzędem Pracy w celu dostosowania profili kształcenia do potrzeb rynku pracy.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

W Opolu, stanowiącym główny ośrodek edukacyjny i naukowy w Aglomeracji i całym województwie, funkcjonują następujące uczelnie:

- » Politechnika Opolska
- » Uniwersytet Opolski
- » Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
- » Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa
- » Szkoła Wyższa im. B. Jańskiego - Wydział Zamiejscowy w Opolu
- » Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu - Wydział Ekonomiczny w Opolu.

Według opracowań samorządu województwa opolskiego, największym zainteresowaniem wśród studentów cieszą się Uniwersytet Opolski oraz Politechnika Opolska – o przyjęcie na te dwie uczelnie aplikuje około 80% wszystkich osób ubiegających się o rozpoczęcie nauki na opolskich uczelniach, a siłę ich oddziaływania potwierdzają dane dotyczące liczby absolwentów w 2012 roku w województwie opolskim. 73% absolwentów ukończyło Uniwersytet Opolski (największy uczelnia w województwie) lub Politechnikę Opolską. Najbardziej popularnymi kierunkami w ostatnich latach były: inżynieria środowiska, pedagogika, prawo, filologia germańska, filologia angielska, język biznesu i administracja, eko-

nomia, politologia, zarządzanie i marketing, fizjoterapia, informatyka, zarządzanie i inżynieria produkcji.

Tak zróżnicowana oferta może w dużym stopniu wpływać na decyzje młodych ludzi o pozostaniu w rodzinnych stronach i niepodejmowaniu decyzji o wyjeździe do innych części Polski w celu kontynuowania nauki. W AO aktualnie na uczelniach wyższych studiuje ponad 31 tysięcy studentów. W 2012 roku absolwentami opolskich szkół wyższych zostało ok. 10 tys. osób, co stanowiło 88,4% liczby dla całego województwa opolskiego.

Od początku XXI w. w regionie wzrastał wśród bezrobotnych udział osób z wyższym wykształceniem, jednak według danych samorządu województwa wzrost ten nie był znaczny. Taka sytuacja związana jest z wzrastającą od lat, nie tylko w województwie, ale i w całym kraju, liczbą absolwentów wyższych uczelni, jednak może również świadczyć o nasyceniu regionalnego rynku pracownikami z wyższym wykształceniem. Spadek koniunktury gospodarczej w regionie w ostatnich latach powoduje, że rynek pracy może nie wchłonąć osób posiadających wysokie kwalifikacje, nie zawsze zgodne ze zgłaszanym z rynku pracy zapotrzebowaniem. W związku z powyższym istnieje potrzeba zmiany oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb rynku pracy.

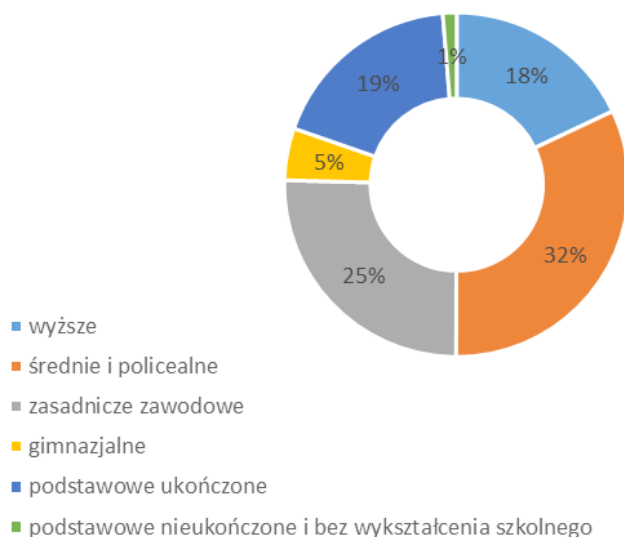
MNIEJSZOŚCI NARODOWE

Specyfiką Aglomeracji Opolskiej jest powszechnie prowadzona edukacja mniejszości narodowych. Dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. wskazują, że w województwie opolskim znaczącą rolę odgrywa mniejszość niemiecka, która stanowi największe skupisko w Polsce. Zdecydowanie wpływa to na wyrazistość wizerunku regionu i jest jego specyfiką w skali kraju. W związku z powyższym w 98% szkół podstawowych i w ok. 80% szkół gimnazjalnych Aglomeracji prowadzi się zajęcia z nauki języka mniejszości narodowej.

POZIOM WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

W ostatnich latach w całym kraju obserwowany jest stały wzrost poziomu wykształcenia ludności, wg danych GUS, zwiększa się udział ludności z wykształceniem ponadpodstawowych przy jednoczesnym zmniejszeniu odsetka osób z wykształceniem niepełnym i bez wykształcenia. W związku z brakiem jednoznacznych danych statystycznych na poziomie gmin, przedstawione zostaną dane dla szczebla powiatowego. Struktura wykształcenia w powiatach współtworzących Aglomerację Opolską wykazuje podobne jak w całej Polsce trendy.

Wykres 8. Struktura wykształcenia ludności w roku 2011 w 5 powiatach współtworzących teren Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W Aglomeracji Opolskiej zaobserwować możemy nieco wyższy udział osób o wykształceniu co najmniej średnim w porównaniu do danych dla całego kraju, tj. odpowiednio dla AO 50%, dla Polski 48 %. Warto wskazać, że pozytywnym zjawiskiem jest również mniejszy udział ludności bez wykształcenia na terenie Aglomeracji w porównaniu do danych ogólnopolskich (AO=1 %, Polska= 1,5%).

EDUKACJA REGIONALNA, WYKSZTAŁCENIE I DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Opole skupia w swoich granicach ośrodki i instytucje (poza placówkami edukacyjnymi) działające na rzecz rozwoju edukacji i nauki. Należą do nich m. in.:

- 1) Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu
- 2) Instytut Mineralnych Materiałów Budowlanych w Opolu
- 3) Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Opolu
- 4) Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu
- 5) Centrum Kształcenia Praktycznego w Opolu
- 6) Centrum Nauk Przyrodniczych w Opolu

Ostatnie dwa prowadzą działania na rzecz „wspierania nauczycieli w realizacji ich obowiązków dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych poprzez realizację zadań w zakresie dokształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli; podejmowanie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców woj. opolskiego”. Działaniami w tym zakresie objęte jest 95% jednostek wchodzących w skład AO. Służby mają one poprawie jakości bazy dydaktycznej, podwyższaniu kwalifikacji i umiejętności nauczycieli, wprowadzeniu nowych i efektywnych metod nauczania oraz dążeniu do

zwiększenia liczby nauczycieli akademickich. Centrum Kształcenia Praktycznego w Opolu (CKP) wchodzi w skład Zespołu Placówek Oświatowych w Opolu. Obecnie zajęcia praktyczne w CKP ZPO odbywa prawie 1050 uczniów z Zespołów Szkół miasta Opola. CKP realizuje zadania z zakresu przygotowania praktycznego młodzieży i dorosłych wynikające z programów nauczania zajęć praktycznych dla danego zawodu, a także inne zadania zlecone przez szkoły, organ prowadzący oraz inne jednostki organizacyjne i podmioty gospodarcze. Centrum Nauk Przyrodniczych (CNP) w Publicznym Gimnazjum nr 6 w Opolu jest placówką dydaktyczną ze specjalistycznymi pracownikami tematycznymi wyposażonymi w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz sprzęt elektroniczny i audiowizualny. Zajęcia prowadzone w CNP realizowane są w formie bloków tematycznych. Opierają się głównie na przedmiotach przyrodniczych jednak prezentują dane zagadnienia także z punktu widzenia nauk humanistycznych i artystycznych.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

Zagadnienia wychowania przedszkolnego i edukacji szkolnej na terenie Aglomeracji są ściśle związane z kwestiami demograficznymi. Sieć szkół oraz ich wyposażenie są korzystne z punktu widzenia potrzeb uczniów, natomiast postępująca depopulacja stawia samorządy przed koniecznością ich dalszej racjonalizacji. Profile kształcenia w szkołach średnich i wyższych są dobrze związane ze specyfiką tutejszej gospodarki, ale ważne jest ich ciągle dostosowywanie do pojawiających się szans i wymagań rynku pracy. Opole jest ośrodkiem akademickim skupiającym większość studiujących na terenie województwa, jednak istotnym wyzwaniem w tym zakresie jest zmniejszanie się liczby potencjalnych studentów.

V. INFRASTRUKTURA KULTURALNA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

ŚRODOWISKO KULTUROWE I INSTYTUCJE KULTURY AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Aglomeracja Opolska posiada bardzo bogate i wielokulturowe, wynikające z uwarunkowań historycznych, dziedzictwo kulturowe. Wpływ na obecne cechy kulturowe obszaru miało zróżnicowanie etniczne ludności, bowiem w przeszłości tereny te znajdowały się pod władaniem m.in. Piastów, Habsburgów, Prusaków, Niemców, by na skutek II wojny światowej powrócić do Polski. Istotny wpływ na ukształtowanie kultury Śląska Opolskiego miało także dziedzictwo kulturowe osób przesiedlonych w tą część Polski z kresów wschodnich po II wojnie światowej.

Ważnym elementem stanowiącym o odrębności i unikatowości danego regionu są tzw. niematerialne źródła kultury. W czasach powszechnej globalizacji i internacjonalizacji kultury niezwykle ważne dla zachowania własnej tożsamości jest kultywowanie tradycji i obyczajów, przekazywanych przez kolejne pokolenia. Opolszczyzna, czerpiąca z kultur i historii wielu narodowości, ukształtowała swoją własną, specyficzną kulturę z gwarą, barwnymi strojami ludowymi, kuchnią oraz obrzędami. Przykładami kultywowanych do dzisiaj tradycji są: karnawałowe orszaki jak „wodzenie niedźwiedzia” i grzebanie basa, dożynki, zwane na Opolszczyźnie „zniwniakami”, wzorzysta „ceramika opolska”, czy inne elementy ludowego rękodzieła.

Istotną rolę w propagowaniu dziedzictwa kulturowego i historycznego poszczególnych gmin oraz w dbaniu o zachowanie świadectw spuścizny przodków pełnią regionalne oraz gminne izby muzealne, izby tradycji czy izby pamięci. Zazwyczaj prowadzone są przez gminy, szkoły lub osoby prywatne i gromadzą eksponaty związane z lokalną historią oraz życiem mieszkańców. Ekspozycje pochodzą głównie od okolicznych mieszkańców, a także z prywatnych kolekcji pasjonatów lokalnej kultury i historii. Niektóre z izb, oprócz działalności muzealnej zajmują się także organizacją imprez okolicznościowych czy wydarzeń kulturalnych na terenie gminy. Przykładami tego typu instytucji na terenie Aglomeracji Opolskiej są: Wiejska Izba Regionalna Gminy Turawy w Ligocie Turawskiej, Regionalna Izba Śląska im. Konrada Mientusa w Dańcu, Izba Regionalna-Heimatstube w Opolu-Gosławicach, Izba tradycji w Łosiowie, Izba Muzealno-Kolekcjonerska w Dębskiej Kuźni, Izba Muzealna w Krasiejowie, Izby regionalne przy PSP w Popielowie i Starych Siołkowicach, Izba Muzealna Kowalstwa w Prószkowie czy Izba Muzealna Papiernictwa w Krapkowicach.

Najważniejszą instytucją Aglomeracji Opolskiej dbającą o zachowanie lokalnej kultury i obrazującą życie mieszkańców Opolszczyzny na przestrzeni wieków jest Muzeum Wsi Opolskiej. Jest to skansen skupiający 24 obiekty, głównie zagrody chłopskie i domy, ale także kościół, szkołę, wieżę, karcznię, kuźnię, wiatraki oraz kaplicz-

ki. Osoby odwiedzające Muzeum mogą nie tylko uzyskać informację na temat historii i realiów życia na Śląsku Opolskim, ale niejako poczuć je, dzięki licznym organizowanym pokazom czy wydarzeniom.

Na uwagę zasługują także zbiory zgromadzone m.in. w Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Muzeum Politechniki Opolskiej i lamp rentgenowskich, Muzeum Diecezjalnym w Opolu, Muzeum Hutnictwa Doliny Małej Panwi w Ozimku czy Muzeum Paleontologicznym w Krasiejowie.

Szczególną rolę w kulturze regionu opolskiego pełni pieśń ludowa i muzyka. Nie dziwi zatem obecność licznych instytucji i wydarzeń związanych z muzyką ludową i rozrywkową. Najbardziej prestiżowym, a także największym i najpopularniejszym estradowym festiwalem muzycznym w Polsce, jest Krajowy Festiwal Polskiej Piosenki w Opolu. Opolski festiwal odbywający się w Amfiteatrze Narodowego Centrum Polskiej Piosenki jest wizytówką Aglomeracji i niezwykle istotnym elementem życia kulturalnego Opoli. Od 50 lat wydarzenie to cieszy się nieustającą popularnością i renomą. Co roku przyciąga do miasta tysiące turystów i znamienitych gwiazd muzyki estradowej. Tradycyjnie w czasie KFPP dokonywany jest przegląd osiągnięć mijającego sezonu („Superjedyńki”), prezentacja utworów premierowych („Premiery”), konkurs debiutów estradowych („Debiuty”), a także przegląd kabaretów („Kabaret”). Ponadto ważnym wydarzeniem muzycznym na terenie Aglomeracji Opolskiej jest Święto Pieśni Ludowej w Gogolinie.

W Opolu działa związane z festiwalem Narodowe Centrum Polskiej Piosenki. Istotą działania Centrum jest zaspakajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców, a także współpraca z lokalnymi przedstawicielami kultury w celu popularyzowania ich dorobku artystycznego oraz promowania działalności kulturalnej. Działające w Opolu Muzeum Polskiej Piosenki, będące unikatową w skali kraju placówką tego typu, prowadzi działalność archiwalno-dokumentacyjną, wystawienniczą, edukacyjną i kulturalno-oświatową. Ponadto popularyzuje polską piosenkę. Celem instytucji jest utworzenie centrum informacji o polskiej piosence, a także ochrona jej dorobku. Zbiór Muzeum powstał przede wszystkim dzięki ogólnopolskiej zbiorce pamiątek związanych z polską piosenką. Dzięki temu możliwe było pozyskanie unikatowych płyt analogowych i CD, rękopisów, partytur, fotografii, plakatów, instrumentów muzycznych, kostiumów i wielu innych.

Ważną rolę w kształtowaniu życia kulturalnego regionu pełni także Filharmonia Opolska im. Józefa Elsnera, w której odbywają się liczne koncerty i wydarzenia. Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Opolskiej cieszy się dużą renomą w kraju i zagranicą, będąc zapraszana do udziału w prestiżowych koncertach i festiwalach muzycznych.

Opole to miejsce w którym organizowana jest także największa impreza perkusyjna w Europie – Międzynarodowy Festiwal Perkusyjny. Na festiwal składają się liczne koncerty, warsztaty dla uczniów szkół muzycznych i nauczycieli, wykłady, wystawy, pokazy oraz konkursy z udziałem muzyków światowej sceny, reprezentujących szeroką gamę stylów i gatunków muzycznych.

W kraju szeroko znane są także opolskie teatralne obiekty kultury: Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki, czy Teatr im. Jana Kochanowskiego.

Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki jest instytucją o znaczeniu krajowym. Podstawową rolą Teatru jest edukacja kulturalna, zaspokajanie potrzeb kulturalnych, upowszechnianie narodowego dziedzictwa kulturalnego oraz kultury światowej. Teatr co dwa lata jest także gospodarzem Ogólnopolskiego Festiwalu Teatrów Lalek, który jest najważniejszym wydarzeniem artystycznym w środowisku teatrów lalkowych w Polsce. Służy nie tylko prezentacji twórczości polskich teatrów, ale także prezentacji prac studentów szkół teatralnych, będąc okazją do spotkań znamienitych osobowości europejskiego i polskiego teatru i kultury.

Teatr im. Jana Kochanowskiego jest jednym z najlepszych teatrów w Polsce, o wyposażeniu spełniającym najwyższe standardy charakterystyczne dla scen narodowych. Teatr znany jest z organizacji jednego z największych festiwali teatralnych w Polsce – Opolskich Konfrontacji Teatralnych „Klasyka Polska”, który corocznie gości najlepsze spektakle teatralne z całego kraju.

Innymi wartymi odnotowania instytucjami teatralnymi Aglomeracji Opolskiej są: Teatr Eko Studio w Opolu, Teatr Jednego Wiersza w Opolu oraz Teatr Fieter & Teatr KTO? w Ozimku.

W Opolu corocznie odbywa się także Filmowy Festiwal Opolskie LAMY. Jest to ogólnopolski konkurs krótkometrażowych filmów amatorskich i krótkometrażowych etiud filmowych (studentów i absolwentów szkół filmowych). Program festiwalu obejmuje projekcje kina polskiego i światowego, pokazy filmów rekomendowanych przez znanych polskich reżyserów, warsztaty animacji poklatkowej dla dzieci, szereg spotkań filmowo-dyskusyjnych m.in. dyskusje panelowe na Uniwersytecie Opolskim z zaproszonymi gośćmi oraz pokazy plenerowe.

Aglomeracja Opolska to miejsce sprzyjające artystom. Na jej terenie funkcjonuje kilkanaście galerii sztuki. W samym Opolu znajduje się 14 tego typu obiektów⁴⁰. Najważniejszą opolską galerią jest Galeria Sztuki Współczesnej. Jest to instytucja o charakterze edukacyjnym,

upowszechniającym sztukę najnowszą. Galeria zajmuje się prezentacją sztuki współczesnej; najciekawszych zjawisk sztuki polskiej oraz międzynarodowej, organizuje wystawy młodych polskich twórców i realizuje projekty ukazujące klasyków współczesności. Jednym z podstawowych zadań placówki jest promocja najciekawszych twórców związanych z opolskim środowiskiem artystycznym. Co roku GSW realizuje 10 dużych wystaw w salach głównych oraz kilkanaście w Galerii Aneks GSW, w przestrzeni miejskiej Opola oraz poza granicami Polski. Ciekawym obiektem jest także prywatna galeria sztuki ArtStudio ZeNori w Rozwadzy, która zlokalizowana została w zaadoptowanym na ten cel byłym kościele ewangelickim.

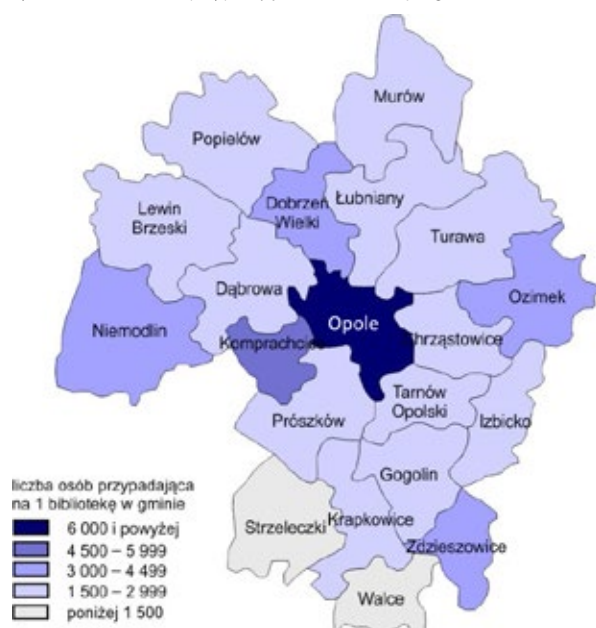
W propagowaniu kultury i informacji o ważnych wydarzeniach artystycznych aktywne są funkcjonujące opolskie serwisy internetowe jak: www.tekturaopolska.pl czy www.kulturalne.opole.pl, www.visitopolskie.pl.

Aglomeracja Opolska na tle innych aglomeracji w Polsce charakteryzuje się najwyższym poziomem dostępu mieszkańców do bibliotek (3 243 mieszkańców na 1 obiekt w 2012 roku). We wszystkich gminach Aglomeracji zlokalizowane są gminne biblioteki publiczne. Najlepszy wskaźnik liczby osób przypadających na 1 bibliotekę odnotowany został w południowych gminach Aglomeracji – Strzeleczki oraz Walce. Najmniej korzystny – w gminie Komprachcice oraz w Opolu. Należy jednak pamiętać, że w zestawieniu tym, nie była brana pod uwagę wielkość bibliotek oraz obszerność ich zasobów, które z reguły w większych miastach są znaczniejsze.

W zakresie dostępu do domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic Aglomeracja Opolska także posiada jeden z najwyższych wskaźników (6 549 mieszkańców na 1 obiekt). W przypadku obu tych wartości nastąpiła poprawa w stosunku do roku 2011. W zakresie dostępu mieszkańców do kin Aglomeracja Opolska plasuje się na ostatnim miejscu, z jednoczesnym wzrostem liczby osób przypadających na 1 miejsce w kinach w 2012 roku w stosunku do 2011 roku. Kina zlokalizowane są w trzech największych miejscowościach Aglomeracji – Krapkowicach, Opolu oraz Zdzeszowicach i łącznie oferują 1 903 miejsca. Podobna sytuacja dotyczy dostępu do obiektów muzealnych, wskazując na zdecydowany deficyt tego typu instytucji w Aglomeracji. Należy jednak pamiętać, iż na obszarze Aglomeracji występują liczne obiekty muzealne nie wpisywane do oficjalnych ewidencji. Przykładem takich instytucji są izby muzealne i izby regionalne.

Rycina 37. Liczba osób przypadająca na 1 bibliotekę w gminie w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Domy i ośrodki kultury, chociaż mają liczną reprezentację w całej Aglomeracji i w stosunku do roku 2011, w 2012 zanotowano wzrost ich liczby, nie występują w 4 gminach (Chrzęstowice, Murów, Turawa i Izbicko). W przypadku tych gmin główną rolę w organizacji i kreowaniu życia kulturalnego odgrywają biblioteki.

Tabela 21. Instytucje kultury w gminach Aglomeracji Opolskiej w latach 2011–2012

	biblioteki i filie		kina – miejsca na widowni		Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Chrzęstowice	3	3	–	–	–	–
Dąbrowa	4	4	–	–	1	1
Dobrzeń Wielki	4	4	–	–	1	1
Gogolin	6	6	–	–	7	8
Izbicko	3	3	–	–	–	–
Komprachcice	2	2	–	–	1	1
Krapkowice	11	11	310	301	1	1
Lewin Brzeski	5	5	–	–	2	1
Łubniany	4	4	–	–	1	1
Murów	3	3	–	–	–	–
Niemodlin	4	4	–	–	1	1
Opole	16	16	1240	1245	2	3
Ozimek	6	6	–	–	1	1
Popielów	4	4	–	–	2	2
Prószków	4	4	–	–	1	1
Strzeleczyki	7	7	–	–	7	10
Tarnów Opolski	4	4	–	–	7	7
Turawa	4	4	–	–	–	–
Walce	4	4	–	–	1	1
Zdzieszowice	5	5	368	357	11	11
łącznie w Aglomeracji	103	103	1918	1903	47	51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Institucje kulturalne, a w szczególności ośrodki kultury działające w Aglomeracji są animatorami nowoczesnych form wydarzeń kulturalnych, których przykładami mogą być takie realizowane projekty jak: „Ulica Kultury” w Opolu, „Nasza wieś kręci nas” w powiecie krapkowickim, czy „Re-animacja rzemiosła” w Tarnowie Opolski.

OCENA POTENCJAŁU KULTUROWEGO AO

Organizatorzy życia kulturalnego w miejscowościach Aglomeracji Opolskiej wskazują przede wszystkim na duże zaangażowanie pracowników instytucji kultury w rozwijanie działalności swoich ośrodków. Widoczne są silne chęci do współpracy z instytucjami w innych miejscowościach w celu wymiany doświadczeń oraz poszerzenia i zróżnicowania oferty kulturalnej kierowanej do mieszkańców Aglomeracji Opolskiej. Gminy Aglomeracji charakteryzuje także bardzo duży potencjał ludzki, szczególnie wśród młodych ludzi, którzy swoją pomocą, kreatywnością i zapałem wspierają działalność instytucji kulturalnych. W tym względzie istnieje także wsparcie ze strony firm prywatnych.

Gminy Aglomeracji zainteresowane są usprawnieniem współpracy funkcjonujących instytucji, która pozwalałaby na wymianę informacji i doświadczeń związanych z prowadzeniem działalności kulturalnej, wzajemną promocją wydarzeń, współorganizacją imprez i konkursów oraz realizacją wspólnych projektów. Zacieśnienie współpracy poszczególnych jednostek przyczynić się może do rozszerzenia oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców, a w konsekwencji dostosowaniem jej do szerszej i bardziej zróżnicowanej grupy odbiorców, co z kolei przyczyni się do wzrostu zainteresowania Opo-

lan bieżącymi wydarzeniami. Wykorzystanie potencjału gmin Aglomeracji przyczyni się do aktywizacji społecznej mieszkańców, kultywowania tożsamości lokalnej oraz dbałości o lokalne dziedzictwo kulturowe.

O ogromnym potencjale kulturalnym Aglomeracji Opolskiej stanowi coroczna obecność w Opolu Krajowego Festiwalu Piosenki Polskiej. Wieloletnia tradycja oraz prestiż festiwalu, są najlepszą wizytówką dla Aglomeracji, z której, przy odpowiedniej promocji, skorzystać mogą także pozostałe gminy Aglomeracji.

Zagrożeniem osłabiającym potencjał Aglomeracji jest znaczące niedoposażenie infrastrukturalne wiejskich domów kultury oraz bibliotek w meble, sprzęt komputerowy, pozycje książkowe czy też sprzęt audiowizualny. Wynika to z braku środków na modernizację obiektów kulturalnych, a także z braku środków finansowych pozwalających na poszerzenie działalności kulturalnej. Istniejące niedobory w konsekwencji przekładają się na niedostosowanie oferty do oczekiwań odbiorców – szczególnie młodzieży. Z kolei lokalny i niszowy charakter organizowanych imprez, zmusza mieszkańców Aglomeracji do dojazdów do Opolu w celu skorzystania z szerszej oferty kulturalnej.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

- Aglomeracja Opolska, a w szczególności Opole, ma długą historię związaną z promowaniem i upowszechnianiem piosenki polskiej, przede wszystkim dzięki Krajowemu Festiwalowi Polskiej Piosenki stanowiącemu wyjątkową wizytówkę Aglomeracji, a tym samym ogromny potencjał do przyciągania turystów.
- Aglomeracja Opolska posiada jeden z najniższych w kraju wskaźników dostępności muzeów i kin – wzrost wartości tych wskaźników powinien być kluczowy dla dalszej poprawy jakości życia mieszkańców.
- Mieszkańcy w zdecydowanej większości uznają ofertę kulturalną za niewystarczającą, z tego względu rozszerzenie oferty – szczególnie dla dzieci i młodzieży oraz w zakresie imprez plenerowych – jest bardzo pożądane.
- Pracownicy lokalnych instytucji kultury (gminnych domów kultury, bibliotek) widzą bardzo dużą szansę we wspólnych działaniach na rzecz integracji, promocji, wymiany doświadczeń w celu poprawienia oferty kulturalnej i zwiększenia zainteresowania mieszkańców lokalnymi działaniami.

VI. AKTYWNY WYPOCZYNEK I DZIEDZICTWO KULTUROWE AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

„Województwo opolskie jest najmniejsze w skali kraju, jednak łączy w sobie niemal wszystkie możliwe walory przyrodnicze i atrakcje turystyczne dostępne w Polsce. Są tu piękne góry, rzeki i jeziora, stare lasy i bory, pełne zabytków i rozrywek miasta, nietypowa regionalna kultura, a przede wszystkim – niepowtarzalny klimat i przyjazna turystom atmosfera”⁴¹. W zbliżony sposób można opisać

teren Aglomeracji Opolskiej (AO). Analiza została oparta na metodyce opracowanej przez profesorów AWF w Poznaniu, S. Bosiackiego i K. Kasprzaka⁴². Podstawowe dane o walorach terenu zostały zaczerpnięte ze *Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Opolskim 2007–2013*, która stanowi także ciekawy materiał porównawczy w kontekście zachodzących zmian w sektorze turystyki.

ATRAKCYJNOŚĆ TERENU DLA POTRZEB TURYSTYKI

Charakterystykę predyspozycji pod kątem aktywnej turystyki należy rozpocząć od rzeźby terenu. Obszar Aglomeracji wchodzi w skład Niziny Śląskiej, stąd teren jest nizinny, w przeważającej mierze równinny i falisty. Większe spadki występują na północ od Jez. Turawskiego, na wydmach Borów Turawskich oraz na skłonie Masywu Chełmu (Góry Św. Anny).

Klimat jest sprzyjający, z rzadko występującymi skrajnościami termicznymi, jak na polskie warunki łagodny i ciepły, z wczesną wiosną i długą późną jesienią. Pozwala to na znaczące wydłużenie sezonu turystycznego. Klimat taki sprzyja pobytowi osób z różnymi schorzeniami⁴³.

Osią wodną terenu jest rzeka Odra, zasilana przez liczne dopływy, wśród których na obszarze Aglomeracji wyróżnić należy Osobłogę, Nysę Kłodzką (lewe), Małą Panew i Stobrawę (prawe). Dopływy lewe mają charakter nizinno-wyżynny, prawe nizinny. Poza Odrą i Nysą Kłodzką sieć rzeczna jest gęsta, szczególnie w północnej części AO, przy czym rzeki są najczęściej płytkie i wyposażone w liczne urządzenia hydrotechniczne.

Na obszarze Aglomeracji brak jest jezior naturalnych. Największym zbiornikiem wodnym jest powstałe ze spię-

trzenia wód Małej Panwi Jezioro Turawskie (pow. 21 km²). Dużemu Jezioru Turawskiemu towarzyszą trzy mniejsze. Z uwagi na tradycje eksploatacji bogato występujących na tym terenie surowców mineralnych, znajdują się tu liczne zalane wodą wyrobiska (także służące do kąpielii), poza tym znaczne skupiska stawów hodowlanych, co jest ważne dla wędkarzy.

Zalesienie terenu Aglomeracji (35,5% w 2012 r.) znacznie przewyższa średnią dla Polski (29,3%), jak i dla województwa (26,5%). Obecność takich kompleksów leśnych jak Bory Stobrawskie i Bory Niemodlińskie sprawia, że jest tu wiele terenów przyciągających zbieraczy runa leśnego. Szczególnie korzystne w tym zakresie siedliska spotykane są w dorzeczu Małej Panwi, na północ od Opola (gminy Turawa, Łubniana, Murów). Sława grzybobrania w lasach AO sięga daleko poza granice województwa.

Najcenniejsze i najlepiej zachowane zasoby naturalne zostały objęte formami ochrony przyrody (rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura2000), które jednak przeważnie nie ograniczają możliwości rozwoju turystyki w Aglomeracji.

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Krajobraz kulturowy Opolszczyzny posiada cechy wyróżniające ją spośród innych regionów Polski i stanowiące znaczące dziedzictwo Aglomeracji Opolskiej. W odróżnieniu od pozostałych regionów kraju, najstarsze zabudowania na Opolszczyźnie są murowane. Drewno, jako materiał budowlany, zostało bardzo wczesnie wyparte przez cegłę, co wynikało z malejących zasobów drewna w regionie oraz łatwopalności materiału. Aglomeracja jest obszarem wcześniej zurbanizowanym (godne popularyzacji są zwłaszcza zabytkowe układy urbanistyczne Strzeleczeck, Opola i Niemodlina), z gęstą siecią miast i zwartych, uregulowanych, schłodnych wsi obfitujących w zabytki.

Występuje tu wyjątkowe skupienie zamków oraz obiektów pałacowo-dworsko-parkowych. Najbardziej znane z nich to eklektyczny pałac w Mosznej (gm. Strzeleczecki), zwany „Śląskim Disneylandem” z powodu 99 wież i wieżyczek oraz obiekty w Niemodlinie, Rogowie Opolskim (gm. Krapkowice), Dąbrowie, Niewodnikach (gm. Dąbrowa), Prószkowie, Lewinie Brzeskim, Dobrej, Turawie oraz Izbicku. Wielu z tych obiektów towarzyszą parki i ogrody. Szczególnie cenne są: park w Prószkowie (dawny Królewski Instytut Pomologiczny) oraz Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy w Lipnie (gm. Niemodlin), z najstarszym w Polsce ogrodem dendrologicznym.

41 <http://visitopolskie.pl/pl/oRegionie/czytaj/id,2/t,Dlaczego-Opolskie.html>.

42 Bosiacki S., Kasprzak K. (red.), 1996. *Strategia rozwoju turystyki w woj. gorzowskim*. AWF w Poznaniu, dokument urzędowy.

43 http://www.ort.pl/cms/php/strona.php3?cms=cms_oro&lad=a&id_dzi=15&id_dok=60&id_men=44&powrot=1&slowo_szuk=&gdzie_szuk=&id_men_szuk=0.

Architektura sakralna stanowi bardzo ważny element dziedzictwa architektonicznego Opolszczyzny. Kościoły reprezentują przekrój technik budowlanych stosowanych na terenie Aglomeracji Opolskiej – zarówno ze względu na wykorzystane materiały (cegła, drewno, kamień), a także na styl architektoniczny. Wyjątkowość licznie występujących w regionie opolskim drewnianych kościołów, w większości pochodzących z XVII – XVIII wieku, wpłynęła na ustanowienie obejmującego także znaczną część Aglomeracji Opolskiej „Szłaku drewnianego budownictwa sakralnego”, łączącego 12 cennych kościołów drewnianych, w tym 5 z terenu Aglomeracji (w Bierdzanach, Kolanowicach, Dobrzeniu Wielkim, Czarnowasach i w Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu). Kościoły te stanowią integralny element opolskiego krajobrazu i jedną z największych atrakcji turystycznych regionu. Odnaczają się wyjątkowymi walorami architektonicznymi i sztuką lokalnych budowniczych. Część z kościołów, ze względu na filialny charakter jest trudno dostępna dla zwiedzających.

Szczególne znaczenie posiadają także układy ruralistyczne o charakterystycznych dla tego regionu cechach, ukształtowane głównie poprzez pruskie zarządzenia i przepisy budowlane z XVIII wieku. W krajobrazie kulturowym wsi Aglomeracji Opolskiej widoczne jest dziedzictwo i tradycja przemysłowa oraz rolnicza regionu. Nierzadko można tu spotkać zabudowania folwarczne, a także unikalne budynki dawnych zakładów przemysłowych, wiatraki, czy też kominy cegielni. Ciekawy element lokalnego krajobrazu stanowią wzorzyste połacie dachowe wykonane z dachówki ceramicznej, łupków, bądź dachówki cementowej. Dachy tego typu można spotkać jeszcze m.in. w Zagwiździu, Dobrzeniu Wielkim, Złotnikach, Obrowcu, a także Rozkochowie. Bardzo istotnym elementem krajobrazu wsi opolskiej są także obiekty o charakterze religijnym, tj. kapliczki, przydrożne krzyże, czy też figury świętych. Nierzadko stanowiące integralny,

pod względem estetycznym i stylistycznym, element pobliskich zabudowań.

Na terenie Aglomeracji Opolskiej, gdzie uprzemysłowienie ma długą tradycję, znajdują się liczne obiekty industrialne, atrakcyjne dla turystów kulturowych: najstarszy w Europie żelazny most wiszący w Ozimku (z 1827 r.) – będący zabytkiem na skalę europejską, Śluza w Opolu na Młynówce oraz przyległy do niej jaz, zakłady papiernicze w Krapkowicach. Tradycje hutnicze występują między innymi w gminach Łubniana, Ozimek (huta „Małapanew”) i Murów (Królewska Kluczborska Huta w Zagwiździu), gdzie znajdują się domy z rud darniowych, jedne z pierwszych w Polsce. Warte obejrzenia są także piece wapiennicze w Krapkowicach, Gogolinie, Górażdżach i okolicznych miejscowościach. Okolice Opola są bowiem kolebką europejskiego przemysłu cementowego.

Władze gmin Aglomeracji widzą w rekultywacji i wykorzystaniu terenów powydobywczych ogromny potencjał dla celów rekreacji oraz turystyki lokalnej i krajowej. Jeden z dobrych przykładów tego typu adaptacji znajduje się w gminie Murów. W miejscowości Zagwiździe znajduje się pochodzący z XVIII wieku ogólnodostępny dla zwiedzających kompleks zabytkowej Huty Żeliwa, który jest chętnie odwiedzany zarówno przez mieszkańców jak i turystów z kraju i z zagranicy.

Wśród licznych przykładów wykorzystania lokalnych zabytkowych budynków na cele publiczne jednymi z najbardziej interesujących są pałac w Krapkowicach, w którym funkcjonuje Zespół Szkół Zawodowych, a także zamek w Prószkowie zaadaptowany na potrzeby Domu Pomocy Społecznej. Unikalny charakter posiada także Zespół Zamkowo-parkowy w Rogowie Opolskim będący siedzibą Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. W zamku mieszczą się cenne zbiory biblioteczne: starodruki, rękopisy, grafika i kartografia zabytkowa.

OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Spśród 505 obiektów Aglomeracji Opolskiej wpisanych do rejestru zabytków (indywidualnie lub jako zespoły) najwięcej (180) znajduje się w Opolu. W większości są to XIX-wieczne domy oraz obiekty sakralne. Do ważniejszych zabytków w mieście należą: pochodzący z XV wieku kościół katedralny p.w. Świętego Krzyża, kościół „Na Górcie” p.w. Matki Boskiej Bolesnej, kościół seminarjalny p.w. św. Sebastiana z 1680, a także tzw. dawna synagoga z 1841 roku. Ochronie konserwatorskiej podlega ponadto średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta oraz zespół architektoniczny Rynku (36 domów), odbudowany po II wojnie światowej. Bardzo istotnym obiektem, dla dziedzictwa architektonicznego Opola jest także wzniesiony w 1864 roku na wzór florenckiego pałacu Vecchio neorenesansowy Ratusz.

Wyróżniającą pod względem liczby zabytków jest także gmina Lewin Brzeski, w której znajduje się 79 tego typu obiektów. Podobnie jak w przypadku Opola, większość stanowią domy mieszkalne pochodzące z XIX

wieku znajdujące się w Lewinie Brzeskim. Ochronie podlega także układ urbanistyczny miasta z zachowanym średniowiecznym układem ulic. Najstarszym zabytkiem jest kościół ewangelicki p.w. Św. Piotra i Pawła, którego pierwotna forma powstała w XIV wieku. Warte uwagi są także inne obiekty zlokalizowane w pozostałych miejscowościach gminy jak np. XIV-wieczny kościół św. Antoniego w Strzelnikach z wyjątkowymi polichromiami, XVI-wieczny kościół p.w. Św. Trójcy w Buszycach, czy też pochodzący z początków XVII wieku pałac w Kantorowicach.

Znaczącą liczbę zabytków podlegających ochronie konserwatorskiej można spotkać także w gminach Niemodlin (47), Krapkowice (30) oraz Dąbrowa (28). W przypadku Niemodlina oraz Krapkowic, poza indywidualnie wpisanymi do rejestru zabytków obiektami, ochronie podlegają średniowieczne założenia urbanistyczne miast (na szczególną uwagę zasługuje unikatowy w skali kraju wrzecionowaty układ rynku w Niemodlinie).

Tabela 22. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków w Aglomeracji Opolskiej według stanu na 31 grudnia 2013 roku

Gmina	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków
Chrzęstowice	1
Dąbrowa	28
Dobrzeń Wielki	9
Gogolin	16
Izbicko	7
Komprachcice	4
Krapkowice	30
Lewin Brzeski	79
Łubniany	8
Murów	7
Niemodlin	47
Opole	180
Ozimek	13
Popielów	12
Prószków	16
Strzeleczy	18
Tarnów Opolski	2
Turawa	6
Walce	13
Zdzieszowice	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Spośród obiektów o szczególnych walorach, znajdujących się w Aglomeracji Opolskiej, w większości wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków lub planowanych do umieszczenia w nim, 12 jest zagrożonych bądź wymagających pilnego zabezpieczenia. Są to w większości zespoły pałacowe oraz zamkowe. Na liście znajdują się także dwa kościoły ewangelickie w Lewinie Brzeskim oraz we wsi Grabie. Wśród zamieszczonych na liście obiektów widnieją także pięć szybów zlokalizowane w Górażdżach, należące do tzw. zabytków techniki. Spośród szczególnie zagrożonych zniszczeniem zabytków większość posiada prywatnych właścicieli. Tylko w jednym przypadku – Pałac w Ciepeliowicach – właścicielem jest gmina Dąbrowa.

Tabela 23. Lista zagrożonych obiektów zabytkowych w Aglomeracji Opolskiej

l.p.	miejsowość	gmina	obiekt	stan zachowania	stan własności
1.	Lewin Brzeski	Lewin Brzeski	kościół ewangelicki	zabezpieczony przed osobami postronnymi	gmina ewangelicka
2.	Dobra	Strzeleczy	zespół pałacowo – parkowy	ruina w trakcie odbudowy	prywatny
3.	Górażdże	Gogolin	2 piece szybowe	nieużytkowane, zaniedbane	prywatny (firma)
4.	Otmęt	Krapkowice	zamek	ruina, niezabezpieczona	parafia
5.	Zakrzów	Gogolin	pałac	ruina	prywatny
6.	Żyrowa	Zdzieszowice	pałac	dozorowany, działania minimalne	prywatny, dzierżawca
7.	Rozwadza	Zdzieszowice	pałac	ruina niezabezpieczony	prywatny

l.p.	miejsowość	gmina	obiekt	stan zachowania	stan własności
8.	Ciepielowice	Dąbrowa	pałac	zaniedbany, użytkowany	gmina
9.	Grabie	Łubniany	kościół ewangelicki	zaniedbany, podstawowe zabezpieczenie dachu	parafia katolicka
10.	Karłowice	Popielów	zamek	częściowo użytkowany, zły stan techniczny	prywatny
11.	Narok	Dąbrowa	zespół pałacowo – folwarczny	w złym stanie	prywatny
12.	Niemodlin	Niemodlin	zespół zamkowy	w złym stanie, podstawowe zabezpieczenia	prywatny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

TURYSTYKA NA TERENIE AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Na terenie Aglomeracji Opolskiej można uprawiać niemal wszystkie rodzaje aktywnej turystyki. Na krajoznawców czekają szlaki turystyczne – piesze, rowerowe, których wyznaczono (lub planuje się wyznaczyć) na opisywanym obszarze setki kilometrów. Od Góry Św. Anny przez Kamień Śl., Opole, Dobrzeń Wielki, Lewin Brzeski i dalej w kierunku zachodnim przebiega europejski szlak pielgrzymkowy Via Regia – Droga Św. Jakuba. Stosunkowo duża liczba szlaków rowerowych funkcjonuje w okolicy Turawy i Ozimka, Popielowa. Przewiduje się turystyczne wykorzystanie Odry i innych wskazanych na wstępie rzek, wyznacza się też pierwsze szlaki konne (Zbicko – Turawa) i narciarskie trasy biegowe. W Aglomeracji znajdują się liczne stadniny i ośrodki jeździeckie, między innymi w Opolu („Ostroga” w Bierkowicach), Mosznej, Niemodlinie.

Ukształtowany obszar najwyższej atrakcyjności turystycznej to okolice Turawy (Jeziora Turawskie). Inne atrakcyjne obszary to Bory Stobrawskie, Bory Niemodlińskie, okolice Chrzęstowic i Ozimka. Na tym ostatnim terenie, w Krasiejowie odnaleziono szczątki dinozaura z epoki triasu, należące do najstarszych na świecie. Miejsce odkryć zostało obudowane pawilonem wystawienniczym. Jest to jedyne miejsce na świecie, gdzie czynne stanowisko paleontologiczne można oglądać przez przeszkloną podłogę. Badacze poruszają się na ruchomej platformie. Na bazie tych odkryć powstał park rozrywki JuraPark – kompleks muzealno-turystyczny, który stanowi jedną z ciekawszych atrakcji regionu.

Sporty wodne uprawiać można szczególnie na Jeziorze Turawskim (Dużym). Akwen ten jest znany w całej Polsce miłośnikom żeglarstwa i sportów motorowodnych. Osłonięte lasami piaszczyste plaże turawskie sprzyjają relaksowi. Jest to także jedno z najśłynniejszych w Polsce łowisk sandaczy. Otoczenie Jeziora Turawskiego to znany, także poza granicami województwa, obszar turystyki pobytowej, wypoczynku i konferencji. Problemem, szczególnie w miesiącach letnich, jest zanieczyszczenie wód jeziora przez sinicę⁴⁴.

Gęsta sieć rzek o zmiennym charakterze sprawia, że na terenie Aglomeracji Opolskiej popularne są spływy kajakowe, szczególnie na Małej Panwi, Budkowiczance i Nysie Kłodzkiej. W okolicach Chrzęstowic i Tarnowa Opolskiego można uprawiać biegi narciarskie.

Turystyka pielgrzymkowa na terenie AO rozwija się szczególnie w gm. Gogolin, z ośrodkiem w Kamieniu Śląskim, miejscu kultu Św. Jacka i błogosławionych Bronisławy i Czesława, gdzie można także skorzystać z zabiegów wodoleczniczych. Miejsowość jest obecnie siedzibą Sanktuarium oraz Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. W bardzo silny sposób wpłynęło to na rosnącą z roku na rok liczbę indywidualnych osób oraz pielgrzymek przybywających do Kamienia Śląskiego, który przyciąga także burzliwą historią oraz pałacem o wyjątkowych walorach, w którym mieści się Sanktuarium. Pałac poza funkcjami religijnymi jest także miejscem organizacji licznych konferencji oraz sympozjów.

Rozwój ośrodka turystycznego w Kamieniu Śląskim oraz w Gogolinie ma związek z położeniem w pobliżu Góry Świętej Anny, stanowiącej główny cel pielgrzymek i podróży sentymentalnych mieszkańców Śląska, zarówno obecnych, jak i dawnych. Z racji swej specyfiki historycznej i demograficznej Aglomeracja jest bowiem celem licznych „powrotów do korzeni”, głównie pochodzących stąd obywateli Niemiec.

Do wiodących ośrodków obsługi turystów należą Opole, Turawa, wzrasta rola Kamienia Śląskiego, Krasiejowa i Mosznej. Potencjalnymi, lokalnymi ośrodkami obsługi turystów są też Niemodlin i Lewin Brzeski. Opole z racji wielkości i skomunikowania jest miejscem, od którego przybywający rozpoczynają pobyt w Aglomeracji. W Opolu odbywa się corocznie od 1963 r. Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej, przyciągający wielu gości z Polski ale i zza granicy, transmitowany na cały kraj. Od 2007 r. działa jedyne w swoim rodzaju Muzeum Piosenki Polskiej. Miasto stanowi szczególne skupienie miejsc mogących zainteresować turystów. Jego turystyczny potencjał tworzą zarówno zabytki takie jak Katedra pw. Św. Krzyża, Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej i św. Wojciecha, Synagoga, Most Groszowy, Wieża Ciśnień, Wieża Zamku Górnego, Wieża Piastowska, Ratusz, mury obronne, Wzgórze Uniwersyteckie z licznymi zabytkowymi rzeźbami i współczesnymi pomnikami, zabytkowe kamienice, ze szczególnym uwzględnieniem tych nad Młynówką tworzących urokliwą „Opolską Wenecję” jak i inne atrakcje jak: opolskie ZOO, Aleja Gwiazd Polskiej Piosenki, czy Muzeum Wsi Opolskiej.

BAZA I RUCH TURYSTYCZNY W AGLOMERACJI W LATACH 2004–2012. PERSPEKTYWY

Rzeczywiste wyposażenie i ruch turystyczny w Aglomeracji Opolskiej są zróżnicowane. Położenie i dobra dostępność komunikacyjna jest zarówno atutem, jak i wyzwaniem dla rozwoju tutejszej turystyki. Istotną przeszkodą jest brak węzła autostradowego w gminie Prószków, oraz słaba dostępność do Warszawy oraz centralnej i wschodniej Polski. Ta ma się poprawić po ponownym otwarciu i udostępnieniu linii kolejowej na trasie Opole – Częstochowa.

Do gmin dobrze wyposażonych w infrastrukturę turystyczną należą: Chrzastowice, Gogolin, Niemodlin, Turawa i Miasto Opole. Sygnalizowany niedobór w stosunku do potrzeb i aspiracji zgłaszają gminy Lewin Brzeski, Murów, Strzeleczyki, Walce⁴⁵.

Dane dotyczące bazy noclegowej i jej wykorzystania zostały zaczerpnięte z Banku Danych Lokalnych GUS⁴⁶. Dane kompleksowe były dostępne dla przedziału 2004-2012. Publikacja US w Opolu pt. „Aglomeracja Opolska w 2011 r.”⁴⁷ oraz syntetyczne opracowanie GUS pt. „Turystyka w 2012 r.”⁴⁸ pozwalają natomiast na kontekstowe ujęcie Aglomeracji na tle województwa i kraju.

Województwo Opolskie, najmniejsze w Polsce (2,6 % ludności kraju), ma najmniejszą spośród województw bazę turystyczną. Intensywność i wielkość ruchu turystycznego są także mniejsze niż wynikałoby z proporcji obszarowych i ludnościowych. W 2012 r. w województwie udzielono 1,0% noclegów turystów krajowych w Polsce (dla turystów zagranicznych wartość wskaźnika wyniosła 0,7%). Aglomeracja Opolska ma w tym potencjalnie udział nieco większy niż proporcjonalny – skupiając 33% mieszkańców, gościła w 2012 r. 38,2% nocujących w województwie (w 2005 40,4%), a udział w liczbie noclegów wyniósł 33,7% (2005 – 33,5%).

Baza noclegowa Aglomeracji jest skromna, choć stale powiększana. W 2012 r. funkcjonowało tu 25 hoteli i 19 innych obiektów noclegowych. Bazę tę uzupełniają liczne pokoje gościnne i gospodarstwa agroturystyczne, oferujące wiele możliwości aktywnego spędzania czasu, w tym wypożyczenie sprzętu wodnego, rowerów, jazdę konną. Spośród 240 placówek służących aktywnemu wypoczynkowi w województwie, na terenie AO działa 80.⁴⁹

Udział tych obiektów w ruchu turystycznym był dotąd niewielki (w 2012 r. w całym województwie skorzystało z noclegu w takich obiektach 2150 osób⁵⁰), ale rozwój tego rodzaju bazy jest dynamiczny, co jest szansą dla gmin mniej zurbanizowanych, odznaczających się najmniejszymi przekształceniami środowiska, zwłaszcza dużym udziałem terenów rolniczych i leśnych.

W 2012 r. najwięcej obiektów hotelowych (hoteli, moteli, większych pensjonatów) znajdowało się w Opolu (12) i gm. Gogolin (5 – tu wszystkie powstały począwszy od 2007 r.), a pozostałych obiektów noclegowych – po 5 w Opolu i gm. Turawa (w 2004 r. analogicznie – 5 i 11).

Zwiększa się udział miejsc w hotelach, natomiast spada w innych obiektach. Brak jednak w AO hoteli wyższej kategorii – cztero – i pięciogwiazdkowych. Obiekt czterogwiazdkowy powstaje w Opolu, nowoczesny hotel jest w budowie w Ozimku. W 2012 r. nasycenie miejsc w obiektach hotelowych wynosiło 42 miejsc / 10 tys. mieszkańców (ogółem w Polsce 68,5). W niektórych przypadkach następuje wymiana i zmiana profilu obiektów na obiekty wyższej kategorii (dzieje się tak w Turawie czy Łubnianach). Odwrotny proces ma miejsce w Dąbrowie, Ozimku, Strzeleczykach, gdzie liczby obiektów i miejsc noclegowych spadły. Nie są to jednak, poza Turawą, zmiany na dużą skalę.

W 2012 r. z noclegu skorzystało w ewidencjonowanych obiektach 99,5 tys. gości (w 2004 r. 74 tys., w 2008 r. 96,3 tys.), wzrost w latach 2004 – 2012 wyniósł 35%. Z zagranicy przyjechało: w 2004 r. 18 tys. osób, w 2008 20 tys., w 2012 r. 22,6 tys., co oznacza liczbę o prawie 26% wyższą niż w 2004 r. W hotelach nocowało 81,7 tys. osób (2004 – 55 tys., 2008 – 71,3 tys.), w tym 18,7 tys. z zagranicy (wzrost od 2004 r. o niemal 49%).

Ciekawych spostrzeżeń dostarczają badania ruchu turystycznego w woj. opolskim, zawarte w publikacji pod redakcją D. Puciato i T. Grabińskiego pt. „Ruch turystyczny w województwie opolskim i na pograniczu polsko-czeskim w 2012 roku”⁵¹, które można uznać za miarodajne dla Aglomeracji.

Aktywność turystyczna ma na tym terenie charakter sezonowy. Szczyt przyjazdów przypada w lipcu i sierpniu, a minimum w grudniu i styczniu. W przypadku turystów zagranicznych minima i maksima są wyraźniejsze. Coraz wyraźniej zaznacza się też ruch turystyczny w okresie tzw. długich weekendów.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w województwie opolskim w 2012 r. wyniósł 26,1% (XV m. wśród województw), w Polsce 2012 r. 33,6%⁵². Na obszarze AO wykorzystanie bazy jest najintensywniejsze w gminach: Opole, Strzeleczyki (Moszna), Krapkowice i Gogolin. W dwóch ostatnich gminach gości wyjątkowo dużo turystów zagranicznych, a bazę noclegową tworzą nowopowstałe hotele. Ogólnie udział gości zagranicznych w liczbie udzielonych noclegów w Aglomeracji w 2012 r. wyniósł poniżej 23% (w skali Polski 19,2%) i utrzymywał się w całym badanym okresie na zbliżonym poziomie, przy czym w obiektach hotelowych spadł z 31,3% w 2004 r. do 22,9% w 2012 r. (w Polsce w 2012 r. wyniósł 30,5%).

W analizowanym okresie znacznie wzrosła liczba turystów polskich korzystających z hoteli. Wśród przybyłych zagranicznych dominują obywatele Niemiec, w tym wielu dawnych mieszkańców tego terenu, odwiedzających rodzinę, znajomych lub miejsce pochodzenia, którzy coraz chętniej korzystają z małych pensjonatów, szczególnie zlokalizowanych w Opolu.

45 Wyniki badań ankietowych z 2012 r. – odpowiedzi gmin.

46 <http://www.stat.gov.pl/BDL>.

47 Aglomeracja Opolska w 2011 r. wyd. 2013. US w Opolu; http://www.stat.gov.pl/opole/69_716_PLK_HTML.htm.

48 http://www.stat.gov.pl/gus/5840_662_PLK_HTML.htm.

49 <http://www.visitopolskie.pl/pl/objects/index/category,181/t,Sport-Wypoczynek-Aktywny.html>.

50 Turystyka w 2012 r., str. 125; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_662_PLK_HTML.htm.

51 Puciato D., Grabiński T. (red.), *Ruch turystyczny w województwie opolskim i na pograniczu polsko-czeskim w 2012 roku. Raport z badań*, 2012. Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu Wydział Ekonomiczny w Opolu; <http://visitopolskie.pl/pl/download.html>; badania przeprowadzono w okresie III – IX 2012 r. na reprezentatywnej próbie 3233 turystów i odwiedzających województwo opolskie.

52 Turystyka w 2012 r., str. 35.

W ten sposób w niektórych gminach nastąpiły znaczne zmiany w strukturze wykorzystania bazy turystycznej. Na mapie turystycznej AO wzrasta rola nowych ośrodków wyposażonych w hotele (Kamień Śl. w gm. Gogolin, Krapkowice, Prószków), a spada udział ośrodków typu „socialnego”, gdzie dominowały ośrodki zakładowe czy kolonijne (Turawa). Najintensywniejszy ruch turystyczny na obszarze AO skupiają gminy: Opole, Gogolin, Turawa, Chrząstowice, Krapkowice, jednak w przypadku Turawy można mówić o głębokich zmianach (w 2012 r. liczba udzielonych noclegów wyniosła 53% stanu z 2004 r.), zaś w odniesieniu do Gogolina – o dynamicznym wzroście. Najgłębszy spadek odnotowano w Ozimku (45% ruchu z 2004 r.). Przyczyną może być tu także utrudniona dostępność komunikacyjna (zatłoczenie drogi krajowej nr 46 łączącej Opole z centralną Polską, zawieszenie przewozów na linii kolejowej Opole – Fosowskie (–Częstochowa).

W porównaniu z rokiem 2004, liczba miejsc w hotelach AO w 2012 r. była większa o ponad 72% (w województwie o ponad 34%, w Polsce o 60%). W pozostałych obiektach liczba miejsc spadła o ponad 43% (w województwie o przeszło 13%, w Polsce o niespełna 2%).

Średnia długość pobytu turysty w Aglomeracji jest wyraźnie krótsza niż średnia krajowa, co może świadczyć o dużym udziale podróży służbowych na terenie AO. Najdłuższym pobytem statystycznego turysty w hotelu legitymuje się gm. Gogolin, gdzie obiekty w Kamieniu Śl. odwiedza wiele osób w celach nie tylko pielgrzymkowych, ale i leczniczych.

Wśród goszczących w AO Polaków notuje się wzrost popularności hoteli (liczba noclegów w latach 2004 – 2012 wzrosła ponad 76%; w województwie o ponad 43%, w całej Polsce o ponad 85%), ostatnio nieco przekraczając wartość średnią dla województwa opolskiego, aczkolwiek mniej dynamiczny niż ogólnie w Polsce. Są to jednak dobre perspektywy dla rozwoju hotelarstwa. Natomiast załamanie koniunktury w obiektach innych niż hotelowe jest ostatnio bardziej wyraźne niż w Polsce (spadek o ponad 35% przy wzroście w województwie o 18%, w Polsce o 11%).

Turyści zagraniczni przejawiają zaś zupełnie inne tendencje niż Polacy. W analogicznym okresie podobnie jak w skali ogólnopolskiej, wykazali wzrost zainteresowania hotelami. Zauważyć można charakterystyczny dla Śląska Opolskiego wzrost popularności obiektów spoza kategorii hoteli, przy czym w AO jest on wyjątkowo wysoki (230% w okresie 2004-2012). Z uwagi na skalę przyjazdów gości zza granicy oraz czynniki demograficzne (starzenie się społeczeństw), trudno formułować perspektywy dla poszczególnych kategorii obiektów.

Charakterystyka społeczna turystów w Opolskiem, którą można uznać za miarodajną dla Aglomeracji Opolskiej jest wynikiem kompleksowego badania ankietowego⁵³.

Województwo opolskie najczęściej odwiedzają mieszkańcy województw sąsiednich: śląskiego i dolnośląskiego. Są to najczęściej mieszkańcy miast średnich (24%) i największych (21,2%). Przeważali reprezentanci grup wiekowych 21–30 i 31–40 lat, przy czym udział grupy 60+ był znacznie większy wśród przybyszów zza grani-

cy (22,3% wobec 8,3%). Goście zza granicy przybywają najczęściej dwa – trzy razy do roku (łącznie 44,1% osób), zaś z Polski siedem i więcej razy (38,2%). Tak więc goście zagraniczni przybywają najczęściej na wakacje i na krótkie urlopy świąteczne, a Polacy często goszczą tu przejazdem, w delegacji bądź odwiedzają bliskich. Mieszkańcy Niemiec statystycznie częściej podróżują z rodzinami, Polacy indywidualnie lub w grupach znajomych.

Spośród przybywających na Śląsk Opolski Polaków z noclegu nie korzystało 36,7%, a spośród gości zagranicznych 22,3%. Nocujący najczęściej wybierali hotele (33,5% Polaków i 30,1% obcokrajowców), a w tej grupie zdecydowaną przewagę miały obiekty trzygwiazdkowe. Na obszarze Aglomeracji najczęściej wybieranym na nocleg miejscem było Opole, a dalej – w przypadku Polaków Turawa i Kamień Śląski, zaś wśród pozostałych Kamień Śląski, Moszna. Zdecydowana większość odwiedzających nie korzystała z innych usług niż noclegi i gastronomia (75% Polaków, 70,1% gości zagranicznych).

Wśród największych atrakcji na obszarze Aglomeracji (i jednocześnie w całym województwie) Polacy wskazywali: Zamek (Pałac) w Mosznej, JuraPark w Krasiejowie oraz Opole (miasto), natomiast turyści zza granicy: Opole (miasto), JuraPark i Zamek w Mosznej. Wymieniano także Kamień Śląski, Muzeum Wsi Opolskiej, ZOO, Amfiteatr i szereg innych obiektów w Opolu.

Walory naturalne obszaru wskazały podobne odsetki Polaków i turystów zagranicznych, natomiast walory antropogeniczne są szczególnie cenione wśród Polaków. Goście zza granicy częściej wskazują zaś na (o)polską gościnność. Pozytywne wyróżnianie walorów kulturowych obszaru wśród turystów polskich, którzy zdecydowanie dominują liczebnie, jest dobrym prognostykiem, podobnie jak częste wskazania polskiej gościnności wśród obcokrajowców. Gościnność bowiem stanowi unikalny kapitał ludzki.

Ogromna większość badanych (93,95% turystów krajowych i 94,02% zagranicznych) zadeklarowała, że będzie rekomendować swoim bliskim przyjazd na Śląsk Opolski, a 40% turystów krajowych i 36% zagranicznych zadeklarowało ponowny przyjazd.

Realizacji *Strategii rozwoju turystyki w województwie opolskim w latach 2007–2013* podjęta się Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna. Przy OROT działa Koło Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek. Z inicjatywy Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarki powstał Regionalny klaster turystyczny „VisitOpolskie”, dzięki któremu doszło do nawiązania współpracy pomiędzy OROT a czeskim klastrem turystycznym kraju morawsko-śląskiego KLACR o.s. Efektem tej współpracy była realizacja wspólnego projektu. Powstał Katalog Produktów Turystycznych oraz portal internetowy visitopolskie.pl. Przy portalu VisitOpolskie działa klaster turystyczny, skupiający prócz OROT 19 podmiotów⁵⁴. Organizacja i perspektywy turystyki w Polsce w kontekście tendencji światowych są scharakteryzowane dogłębnie w *Marketingowej strategii Polski w sektorze turystyki na lata 2012–2020*.⁵⁵

Na terenie Aglomeracji Opolskiej, jak wskazuje OROT,⁵⁶ dostępne są niemal wszelkie rodzaje produktów tury-

53 Puciato D., Grabiński T. (red.) (2012) – op. cit.

54 <http://visitopolskie.pl/pl/objects/index/category,277/t;Klaster-VisitOpolskie.html>.

55 http://www.orot.pl/cms/php/strona.php?cms=cms_oroto&lad=a&id_dzi=15&id_dok=480&id_men=44&powrot=1&slowo_szuk=&gdzie_szuk=&id_men_szuk=0.

56 http://www.visitopolskie.pl/store/download/VisitOpolskie_katalog_produkow_turystycznych.pdf.

stycznych⁵⁷. Produkty te są złożone najczęściej z wielu atrakcji zgrupowanych tematycznie a rozproszonych przestrzennie – nie ma „produktu flagowego”, zdecydowanie wiodącego, o charakterze kompleksowym i całorocznym, choć najbardziej odpowiada temu kryterium „JuraPark” w Krasiejowie⁵⁸.

Ciekawe spostrzeżenia zawierają ogólnopolskie, reprezentatywne badania skojarzeń Opolszczyzną i miastem Opole, wykonanych przez firmę IMAS⁵⁹. Województwo opolskie, a w tym teren Aglomeracji zdecydowanie najczęściej kojarzy się z Festiwałem Piosenki Polskiej w Opolu, następnie z samym miastem Opole. Pozostałe skojarzenia są bardzo rozproszone, z atrakcji Aglomeracji 1-2% ankietowanych wskazywało Turawę, rzekę Odrę. 16% Polaków nie ma żadnych skojarzeń ze Śląskiem Opolskim, co wskazuje znaczny potencjał do „zagospodarowania.”

W odniesieniu do samego Opola przewaga wskazań festiwalu jest jeszcze większa. Łącznie z pokrewnymi odpowiedziami imprezę tę przywoływało 87% osób.

Nastawienie mieszkańców Aglomeracji, reprezentowanych przez władze lokalne, do rozwoju turystyki przedstawia się jako otwarte i przyjazne. Poszczególne gminy proponują na swoich terenach rozwój turystyki:

- » krajoznawczej,
- » wodnej (kajakowej, także żeglugi),
- » rowerowej (niekiedy pieszej),
- » a nawet lotniczej (z uwagi na istniejące lotnisko sportowe w Polskiej Nowej Wsi);
- » wiele gmin postuluje popularyzację obiektów dziedzictwa kulturowego, a także kuchni.

Liczne są wskazania dla opracowywania nowych folderów i portali promocyjnych. Zauważyć można, że niektó-

re samorządów chciałoby robić to we własnym zakresie, przeważają jednak postulaty integracji działań. Gminy na stronie internetowej AO (www.aglomeracja-opolska.pl) stworzyły podstrony poświęcone turystyce⁶⁰.

Światowe tendencje w gospodarce turystycznej wskazują na potrzebę polepszania jakości bazy (wzrost znaczenia hoteli wszelkiej kategorii), wyższą rolę kreatywności i specjalizacji (kierunek „przygoda”).⁶¹ Jako produkt wizerunkowy Polski wskazano miasta i turystykę kulturową (w tym przemysł spotkań), a jako rekomendowane produkty rynkowe na lata 2013-2020 wskazano m.in.: spa/wellness, turystykę na terenach wiejskich, turystykę aktywną. Aglomeracja Opolska odznacza się pewnymi predyspozycjami w tym zakresie, co w perspektywie starzenia się społeczeństwa i licznymi wizytami gości z Niemiec, którzy przejawiają zamiłowanie w tym kierunku może pozwolić rozwinąć tzw. *silver market* (srebrną gospodarkę – sektor nastawiony na obsługę potrzeb osób w wieku emerytalnym).

Z analiz wynika również, że Polska jest krajem konkurencyjnym pod względem cen, ale turyści coraz bardziej zwracają uwagę na rzeczywistą dostępność obszaru, wyposażenie, komfort. Dobre perspektywy mają *citybreaks* (krótkie pobyty w miastach) oraz obiekty spa.

W najnowszych badaniach zauważa się zapotrzebowanie na produkty turystyczne związane z Opolem jako historyczną stolicą Górnego Śląska, piosenką polską czy Jez. Turawskim⁶². Istotny jest wybór konkretnego, unikatowego wizerunku. Wiele zależy od Opola, które jest ośrodkiem dominującym w kategorii rozpoznawalności nad całym pozostałym obszarem Aglomeracji.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

Aglomeracja Opolska stanowi obszar niejednorodny pod względem potencjału rozwoju turystyki. Obok gmin i całych obszarów dysponujących znacznymi walorami i rozwiniętą, dobrze funkcjonującą bazą dla turystów, istnieją tereny niemal pozbawione tych cech, stanowiąc wzajemnie rodzaj mozaiki. Ogólny potencjał Aglomeracji, mimo dobrych predyspozycji jest tylko częściowo wykorzystany z uwagi na brak specjalizacji w tym zakresie.

57 Produkt turystyczny – „pakiet materialnych i niematerialnych składników umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego”; Meyer B., Milewski D. (red. nauk.) *Strategia rozwoju turystyki w regionie*, 2009. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, str. 47.

58 Por. *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego*, str. 216; <http://opolskie.pl/docs/diagnoza.styczen.2012.pdf>.

59 Badania Omnibus-Online przeprowadzone w I-III 2010 r. na reprezentatywnej próbie internautów (N=976 osób) [http://imas.pl/publikacje/raporty/regiony-w-skojarzeniach-Polakow/Badania przeprowadzone w IV 2010 r. na reprezentatywnej próbie internautów w wieku 18-54 lat \(N=516 osób\) http://imas.pl/publikacje/raporty/miasta-w-skojarzeniach-Polakow/](http://imas.pl/publikacje/raporty/regiony-w-skojarzeniach-Polakow/Badania_przeprowadzone_w_IV_2010_r._na_reprezentatywnej_probie_internautow_w_wieku_18-54_lat_(N=516_osob)_http://imas.pl/publikacje/raporty/miasta-w-skojarzeniach-Polakow/).

60 <https://www.aglomeracja-opolska.pl/pl/content/atrakcje-aglomeracji-opolskiej>.

61 *Marketingowa Strategia*... 2012, str. 10, 12.

62 *Diagnoza sytuacji*..., str. 73–74.

VII. ŚRODOWISKO

WODY W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

Sieć hydrologiczna Aglomeracji Opolskiej jest dosyć dobrze rozwinięta, jednak zasoby wód płynących są niskie, a zasilanie niekorzystnie rozłożone w czasie – niedobory występują latem, w okresie największego zapotrzebowania. Odra należy do rzek ogólnie mało zasobnych w wodę. Zlewniami o największym module zasobowym są zlewnie Nysy Kłodzkiej i Małej Panwi (powyżej $6 \text{ dm}^3/\text{s}/\text{km}^2$), następnie zlewnie Stobrawy i Osobłogi ($4\text{--}6 \text{ dm}^3/\text{s}/\text{km}^2$)⁶³. W regionie opolskim zasoby wód powierzchniowych uznaje się za wystarczające dla potrzeb przemysłu i gospodarki komunalnej, z wyłączeniem przemysłów wymagających wód wysokiej jakości. Zbyt niska jest natomiast retencja na potrzeby rolnictwa.⁶⁴

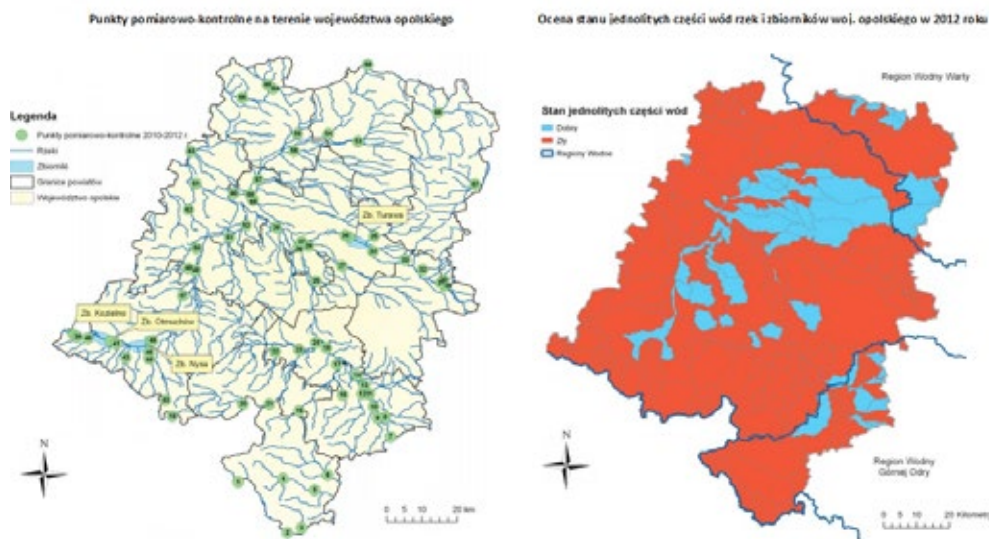
Obszar Aglomeracji pozbawiony jest dużych, naturalnych zbiorników wód powierzchniowych. Największe skupisko wód stojących zlokalizowane jest w północno-wschodniej części obszaru, na terenie gminy Turawa (kompleks Jezior Turawskich). Pozostałe wody stojące na terenie Aglomeracji stanowią: zbiorniki wodne pochodzenia antropogenicznego po odcięciu meandrów rzeki Odry, zbiorniki poeksploatacyjne (np. pożwirowe, po rudach darniowych żelaza czy wyrobiskach pomarglowych), naturalne zbiorniki będące pozostałościami starych koryt rzecznych oraz stawy hodowlane. Istniejące zbiorniki spełniają nie tylko funkcje przeciwpowodziowe, ale również energetyczne, rolnicze, żeglugowe, rybackie, turystyczno-rekreacyjne i sportowe.

OCENA STANU WÓD AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

WODY POWIERZCHNIOWE

Obszar Aglomeracji znajduje się w granicach regionu wodnego Środkowej Odry, administrowanego przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. W latach 2010–2012 przeprowadzone zostały badania jakości wód w 69 punktach pomiarowo-kontrolnych (ppk) na rzekach i największych zbiornikach wodnych w województwie, spośród których 15 ppk zlokalizowanych jest na terenie Aglomeracji Opolskiej.

Mapa 5. Mapy oceny stanu wód rzek i zbiorników województwa opolskiego w 2012 roku

Źródło: Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2012 (WIOŚ)

63 Raport o stanie zagospodarowania województwa opolskiego 2013, str. 41.

64 Diagnoza...2012, str. 29–30.

Jednolite części wód powierzchniowych Aglomeracji Opolskiej charakteryzuje zły stan wód, który stwierdzono w 11 na 15 kontrolowanych punktów pomiarowych. Wynika on z niespełniania wymogów dla obszarów chronionych, złego lub słabego stanu ekologicznego, a w trzech przypadkach również niezadawalającego stanu chemicznego. Tylko kontrolne pomiary rzeki Nysa Kłodzka (gm. Lewin Brzeski) nie budzą zastrzeżeń. Biorąc pod uwagę przyjęte kryteria, ogólna ocena jej stanu jest dobra. Ponadto dwie rzeki: Biała (gm. Strzeleczy) oraz Libawa (gm. Ozimek) spełniają wymogi ekologiczne, a ich potencjał ekologiczny został oceniony na poziomie dobrym i powyżej dobrego.

Tabela 24. Zestawienie jednolitych części wód kontrolowanych w Aglomeracji Opolskiej w okresie 2010–2012 wraz z ich oceną

L.p.	Nazwa rzeki	Nazwa punktu pomiarowo-kontrolnego	Gmina	Silnie zmieniona lub sztuczna	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena spełnienia wymogów dla obszarów chronionych	Ocena stanu
1.	Łęcka Woda	Januszkowice	Zdzieszowice	Naturalna	zły	-	nie spełnia	zły
2.	Młynówka	Zielina	Strzeleczy	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany	-	nie spełnia	zły
3.	Biała	Dobra	Strzeleczy	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
4.	Osobloga	Krapkowice	Krapkowice	Naturalna	słaby	dobry	nie spełnia	zły
5.	Czarnka	Groszowice	Opole	Naturalna	zły	-	spełnia	zły
6.	Odra	Wróblin powyżej zb. Małej Panwi	Opole	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	dobry	nie spełnia	zły
7.	Jemielnica	Chrzastowice	Chrzastowice	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany	-	nie spełnia	zły
8.	Swornica	Kizanowice	Dobrzeń Wielki	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany	-	nie spełnia	zły
9.	Mała Panew	Jedlica	Ozimek	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	spełnia	zły
10.	Libawa	Dylaki	Ozimek	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
11.	Mała Panew	poniżej zb. Turawa	Turawa	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	nie spełnia	zły
12.	Mała Panew	Czarnowąsy	Dobrzeń Wielki	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	spełnia	zły
13.	Prószkowski Potok	Niewodniki	Dąbrowa	silnie zmieniona/sztuczna	dobry	-	nie spełnia	zły
14.	Ścinawa Niemodlińska	Oldrzychowice	Lewin Brzeski	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
15.	Nysa Kłodzka	Skorogoszcz	Lewin Brzeski	Naturalna	dobry	dobry	spełnia	dobry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szczególnie wysoki pobór wód, który występuje w gminie Dobrzeń Wielki, uwarunkowany jest położeniem w miejscowości Brzezie elektrowni ciepłej PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA Oddział Elektrownia Opole. Największa ilość ścieków na terenie Aglomeracji odprowadzana jest w gminie Tarnów Opolski, co wynika z odwodnienia kopalni odkrywkowej wapienia „Tarnów Opolski”.

Stan czystości większości wód powierzchniowych w województwie opolskim mimo znacznych nakładów na jego poprawę był w 2011 roku generalnie zły (ponad 78% wód). Obszar Aglomeracji nie jest w 100% skanalizowany, choć oczyszczaniu podlega 98% wytwarzanych ścieków przemysłowych i komunalnych. Ponadto wody ulegają zanieczyszczeniom poprzez spływy powierzchniowe z pól pochodzenia rolniczego (mineralne nawożenie gleb, stosowane pestycydy), zanieczyszczone opady atmosferyczne, zanieczyszczenia powstające w wyniku eksploatacji maszyn, środków transportu.

Gminy Aglomeracji Opolskiej, zgodnie z Programami Ochrony Środowiska, podejmują działania zmierzające do poprawy stanu wód m.in. polegające na:

- » budowie, rozbudowie, modernizacji systemów kanalizacyjnych z oczyszczalniami ścieków
- » budowie szczelnych zbiorników na odpady rolnicze,
- » odbudowie rowów przydrożnych,
- » budowie podczyszczalni przy zakładach przemysłowych,
- » dokończeniu budowy sieci wodociągowych,
- » budowie ujęć wody.

Problemem, na który koniecznie trzeba zwrócić uwagę są nieskanalizowane wsie – ścieki gromadzone w szam-

bach. Niezbędne zatem są działania, które zmierzają do rozwijania współpracy ze środowiskami rolniczymi w zakresie wdrażania dobrych praktyk rolniczych, niezbędnych dla skutecznej ochrony wód przed zanieczyszczeniem obszarowym.

Bardzo ważnymi zbiornikami wodnymi z punktu widzenia ochrony wód w Aglomeracji Opolskiej jest kompleks Jezior Turawskich: Duże, Średnie, Małe i Srebrne, położone na terenie gminy Turawa. Właścicielem jezior: Średniego, Małego i Srebrnego jest gmina Turawa, a jezioro Duże (Zbiornik Turawa) należy do Skarbu Państwa.

Aktualnie Zbiornik Wodny Turawa jest w bardzo złym stanie równowagi ekologicznej, który uwidacznia się od kilkunastu lat w formie zakwitów sinic w miesiącach letnich. Zjawisko to potęguje dodatkowo niski poziom wody spowodowany niskim piętrzeniem wody w zbiorniku, tj. poniżej 60 mln m³ i wysoką temperaturą. Zakwitowi towarzyszy występowanie grubego kożucha sinic i glonów, przekraczającego swoją grubością kilkanaście centymetrów. W 2009 Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu zlecił wykonanie dokumentacji dla przedsięwzięcia polegającego na „Rewitalizacji Zbiornika Turawa na rzece Mała Panew”. Głównym celem przedsięwzięcia było uzyskanie poprawy stanu czystości wody w zbiorniku Turawskim. Obecnie opisana w treści dokumentacja nie znalazła zastosowania w realizacji – zaniechano jakichkolwiek działań mających na celu poprawę jakości wód w zbiorniku Turawskim. Obecnie zbiornik wymaga pilnych działań mających na celu osiągnięcie dobrego potencjału ekologicznego i dobrego stanu chemicznego wód jeziora.

WODY PODZIEMNE

Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje największe nagromadzenie struktur wodonośnych w województwie opolskim, w tym najcenniejszy w regionie zbiornik triasowy Opole – Zawadzkie oraz czwartorzędowa dolina kopalna Małej Panwi. Wody podziemne wykorzystywane są głównie do zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Na terenie Aglomeracji stan ilościowy wód podziemnych jest dobry, co gwarantuje nieprzekraczanie dostępnych zasobów przy długotrwałym poborze.

Ocena stanu klasy jakości wód podziemnych, przeprowadzona w 2012 r. na terenie województwa opolskiego, objęła 18 punktów kontrolnych zlokalizowanych na terenie Aglomeracji. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska klasy jakości wód: I, II, III oznaczają dobry stan

chemiczny wód, natomiast klasy IV, V zły stan chemiczny. Kontrolowane wody podziemne Aglomeracji Opolskiej charakteryzowały się:

- » występowaniem wód dobrej jakości (II klasa) w 2 punktach pomiaru
- » występowaniem wód zadowalającej jakości (III klasa) w 7 punktach pomiaru
- » występowaniem wód niezadowalającej jakości (IV klasa) w 4 punktach pomiaru
- » występowaniem wód złej jakości (V klasa) w 5 punktach pomiaru.

Wyniki pomiarów wskazują, na konieczność polepszenia stanu wód podziemnych w połowie badanych punktów, w których ocena jakości jest niezadowalająca lub zła.

Wykres 9. Jakość wód podziemnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r. wg monitoringu sieci krajowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ

Pod względem zasobności w wody termalne obszar jest słabo rozpoznany, jednakże rejon Opola zaliczany jest do jednego z dwóch potencjalnych w województwie

opolskim ich występowania. Wody te są słodkie i wypływają na powierzchnię ziemi w temperaturze 26 st. C.

PROFILAKTYKA PRZECIWPOWODZIOWA

Według wstępnej oceny ryzyka powodziowego przeprowadzonego przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, obszar Aglomeracji znajduje się na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Typ powodzi, który jest najbardziej charakterystyczny dla obszaru Aglomeracji to powódzie opadowe wywołane przez nawalne opady związane z lokalnymi burzami termicznymi. Pojawiają się one zazwyczaj w lipcu i sierpniu (choć mogą występować w okresie od kwietnia do października), najczęściej na terenach wysoczyzn, wznoszących się nad płaskimi i podmokłymi obszarami. Powódzie takie mają krótkotrwały, ale gwałtowny przebieg, który bywa przyczyną znacznych strat w zagospodarowaniu przestrzennym terenu.

Aktualnie ochrona przeciwpowodziowa opiera się głównie na remontach i konserwacji istniejących jazów rzecznych oraz na regulacji koryt rzecznych, konserwacji i remontach wałów przeciwpowodziowych i innych urządzeń ochrony przeciwpowodziowej. Ponadto podejmowane są działania przystosowujące tereny międzyrzecza do szybkiego odprowadzania nadmiaru wód wezbraniowych i powodziowych, odnowie użytków zielonych, konserwacji rowów melioracyjnych. W wyniku zrealizowanych inwestycji nastąpiła przede wszystkim poprawa bezpieczeństwa miasta Opola (m.in. zwiększenie przepustowości opolskiego hydrowęzła do 2760 m³/s).

Rycina 38. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Opolu

Ważnym elementem ochrony przeciwpowodziowej jest również stworzenie systemu szybkiego ostrzegania i reagowania w przypadku zagrożenia powodzią oraz opracowanie planu ochrony przed powodzią, uwzględniającego ochronę obiektów wrażliwych na terenach poszczególnych gmin (np. oczyszczalni ścieków, ujęć wód, terenów zabytkowych i przyrodniczo cennych, składowisk odpadów itp.).

Istotnym elementem ochrony terenów zagrożonych występowaniem powodzi jest ich zlokalizowanie, i uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego, w celu ograniczenia budowy nowych i rozbudowy istniejących obiektów.

W ramach opisanych działań powstał również wieloletni program gospodarczy pod nazwą „Program dla Odry – 2006”, którego celem jest zbudowanie zintegro-

wanej gospodarki wodnej dorzecza Odry zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Program dla Odry – 2006 obejmuje pełny zakres rozwiązań ochrony przed powodzią. Obok zagadnienia podstawowego, jakim jest ochrona przeciwpowodziowa, uwzględnia on również

skorelowane z nim aspekty ochrony środowiska przyrodniczego i czystości wód, turystyki i gospodarki. Ważnym elementem ochrony jest również realizacja projektów związanych z małą retencją.

ZASOBY LEŚNE

Zalesienie na obszarze Aglomeracji jest zróżnicowane. Średni wskaźnik lesistości przyjmuje wartość 35,5%, przekraczając zarówno wskaźniki dla województwa opolskiego (26,5%), jak i średnią dla Polski (29,3%). Do najbardziej zalesionych gmin należą Murów (73,3%), Ozimek (57,9%), Turawa (50,5%). W strukturze siedliskowej przeważają siedliska borowe, stanowiące około połowę wszystkich siedlisk. W strukturze wiekowej dominują drzewostany stosunkowo młode I-III klasy (do 60 lat), które stanowią ponad połowę powierzchni, zaś drzewostany dojrzałe, powyżej 80 lat, stanowią ok. 20% powierzchni. Największymi kompleksami leśnymi są Bory Stobrawskie i Bory Niemodlińskie.

Aglomeracja Opolska, podobnie jak obszar województwa, charakteryzuje się jednym z najwyższych w Polsce

i Europie zagrożeniem przez czynniki antropogeniczne. Wśród czynników tych istotnym źródłem zagrożenia są emisje zanieczyszczeń powietrza powodujące uszkodzenie koron drzew. Praktycznie wszystkie lasy na terenie AO (ponad 90%⁶⁵) wykazują uszkodzenie na skutek zanieczyszczeń pyłowo-gazowych powietrza. Jest to konsekwencją położenia w strefie największych zagrożeń emisjami gazów i pyłów w kraju, a także nieprawidłowej struktury gatunkowej drzewostanu. Stopień defoliacji drzewostanów, tj. pozbawienia roślin liści wskutek działania czynników zewnętrznych (np. owadów) lub chemicznych, w regionie opolskim utrzymuje się na poziomie 25%, co jest najwyższym odsetkiem w Polsce (śr. 20,8%)⁶⁶

ZASOBY SUROWCÓW NATURALNYCH

Baza surowcowa Aglomeracji Opolskiej obejmuje:

- » wapień i margle dla przemysłu,
- » kamienie łamane i bloczne (kamienie drogowe i budowlane),
- » piaski i żwiry (kruszywa naturalne),
- » piaski podsadzkowe,
- » piaski kwarcowe,
- » piaski formierskie,
- » surowce ilaste ceramiki budowlanej,
- » węgiel brunatny.

Surowce występujące na terenie Aglomeracji zalicza się w większości do grupy surowców pospolitych na te-

renie kraju. Jedynie surowce wapienne wykorzystywane przez przemysł wapienniczy i cementowy zalicza się do surowców podstawowych dla gospodarki regionu i kraju.

Powiaty: opolski, krapkowicki i strzelecki tworzą tzw. opolski obszar surowcowy. Konsekwencją tego jest bardzo dobre rozwinięcie infrastruktury związanej z wykorzystaniem ww. surowców na tym terenie. Na obszarze Aglomeracji Opolskiej funkcjonują: dwie cementownie (np. Cementownia Odra, Cementownia Górażdże), zakłady wapiennicze (np. Lhoist Opolwap Sp. z o.o.), zakłady z branży metalowo-budowlanej (np. „POM” Krapkowice sp. z o.o.).

STAN POWIERZCHNI ZIEMI

Aglomeracja Opolska jako region zasobny w surowce podlegające intensywnej eksploatacji (szczególnie opolski obszar surowcowy) jest również obszarem występowania otwartych wyrobisk eksploatacyjnych i składowania napowierzchniowego nagromadzonego surowca. Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych od lat utrzymuje się na stabilnym poziomie, z lekką

tendencją zmniejszania się powierzchni przekształconych i wzrostem powierzchni zrehabilitowanych/ zagospodarowanych dla celów użytkowych. Przykładem rekultywacji terenów poprzemysłowych na terenie Aglomeracji jest przekształcenie wyrobiska pomarglowego „Bolko” w Opolu na obszar rekreacyjno-wypoczynkowy.

JAKOŚĆ POWIETRZA NA TERENIE AO

Pod względem emisji zanieczyszczeń do powietrza Aglomeracja Opolska należy do grupy obszarów o znacznej skali obciążenia środowiska.

Obciążenie przemysłową emisją zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wynosiło w 2011 r. odpowiednio 0,4t/km² pyłów oraz 16,8 t/km² zanieczyszczeń gazowych – wartości wyższe od poziomu zanotowanego dla całego województwa opolskiego. Wysoki poziom emisji przemysłowych wywołuje potrzebę ich redukcji. Wielkość redukcji z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. w województwie opolskim wynosiła 99,9% dla zanieczyszczeń pyłowych i 62,2% dla zanieczyszczeń gazowych. Wielkości zanieczyszczeń w 2012 r. utrzymały się na poziomie podobnym w odniesieniu do roku 2011. Porównując te dane z danymi z 2002 roku zaobserwowano: spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych o ok. 60% oraz wzrost zanieczyszczeń gazowych o ok. 25%. Ograniczenie zanie-

65 Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013, s. 45.

66 Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013, s. 45.

czyszczeń pyłowych związane jest z faktem, iż obecnie praktycznie wszystkie najbardziej uciążliwe zakłady przemysłowe na terenie Aglomeracji wyposażone są w filtry redukujące szkodliwe pyły. Natomiast na zwiększenie ilości wytwarzanych zanieczyszczeń gazowych, zwłaszcza na terenach miejskich, wpływa m.in. wciąż rosnący udział użytkowania pojazdów samochodowych.

Dominujący wpływ na powstawanie i kształtowanie się strumienia zanieczyszczeń mają powiaty zaliczające się do tzw. strefy przemysłowej, tj. krapkowicki, opolski i miasto Opole. W strukturze zanieczyszczeń dominuje sektor przemysłowy (ponad 70% wytwarzanych zanieczyszczeń), zwłaszcza wapienniczy i chemiczny. Problemem terenów zabudowanych jest „niska emisja” powodowana przez spalanie węgla w gospodarstwach domowych.

Jakość powietrza w AO w 2012 roku oceniona została w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w 16 stacjach pomiarowych, porównane z wartościami kryterialnymi określonymi przez Ministerstwo Środowiska. Stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu w powietrzu nie wykazały przekroczeń kryterialnych w żadnym z punktów kontrolnych i od lat utrzymują się na niskim poziomie. Stężenie benzenu było najwyższe na stacji pomiarowej w Zdieszowicach i wykazało przekroczenie wartości kryterialnej o 54%. Na pozostałych obszarach, gdzie nie występuje przemysł odpowiedzialny za wytwarzanie tego zanieczyszczenia, wartości stężenia były znacznie niższe i nie przekroczyły wartości 1,8 µg/m. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM 10, czyli ziaren o średnicy poniżej 10 µm, wykazują przekroczenia na wszystkich stanowiskach pomiarowych. Liczba dni z przekroczeniami waha się od 48 do 55. Zauważalna jest sezonowość tych prze-

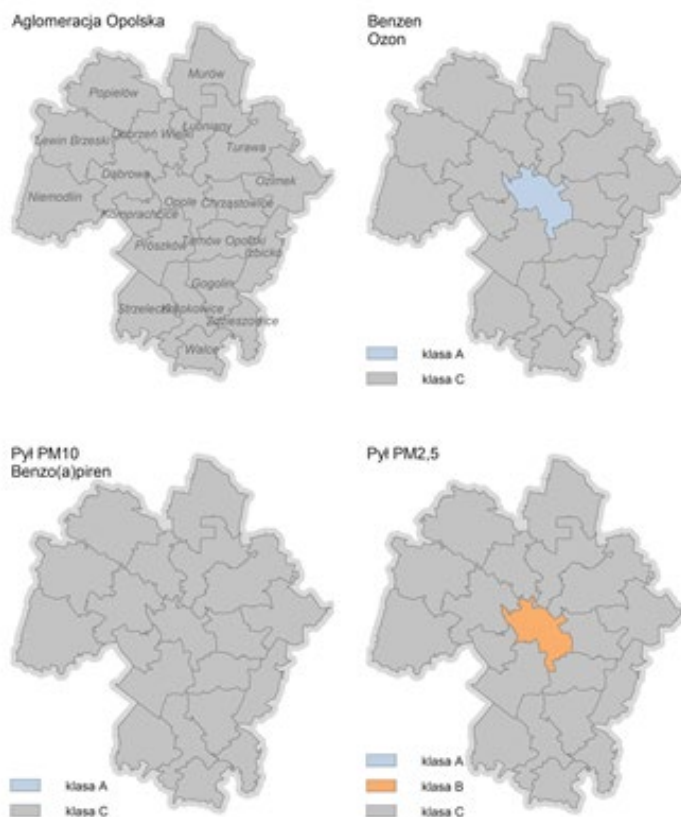
kroczeń – wartości w sezonie grzewczym są dwukrotnie wyższe wartości od tych w sezonie pozagrzewczym. Wskazuje to, że na poziom stężenia tego pyłu istotny wpływ mają procesy związane z tzw. niską emisją. Nie bez znaczenia są również niekorzystne warunki pogodowe (tj. pogoda bezwietrzna i bez opadów), podczas których rośnie poziom stężenia pyłów w powietrzu. Pomiar pyłu zawieszonego PM 2,5 (tj. o średnicy ziaren poniżej 2,5 µm) przeprowadzony został w 2012 roku w Opolu – wartość stężenia przekroczyła wartość dopuszczalną, lecz nie przekroczyła wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji. Podobnie jak w przypadku pyłu PM 10, wyraźnie zaznacza się sezonowość występowania wysokich stężeń – w sezonie grzewczym notuje się ok. 3-krotnie wyższe wartości niż w sezonie pozagrzewczym.

Celem prowadzenia badań monitoringu powietrza jest uzyskanie informacji o jego stanie na terenie regionu. Ocenę jakości powietrza dokonuje się zgodnie z obowiązującym podziałem w rozporządzeniu Ministra Środowiska.

Klasyfikację przeprowadza się w oparciu o założenia:

- » klasa A – poziom stężeń nie przekracza dopuszczalnych wartości, nie ma potrzeby prowadzenia działań na rzecz poprawy jakości powietrza;
- » klasa B – poziom stężeń przekracza wartość dopuszczalną, lecz nie przekracza dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji (dot. wyłącznie PM 2,5);
- » klasa C – poziom stężeń przekracza wartość dopuszczalną lub wartość dopuszczalną powiększoną o margines tolerancji; należy określić obszary przekroczeń oraz dążyć do osiągnięcia wartości kryterialnej, niezbędne jest opracowanie programu ochrony powietrza.

Rycina 39. Obszary ochrony powietrza na terenie Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Opolu na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Opolu

ODPADY

W Aglomeracji Opolskiej obserwuje się od 2002 r. tendencję spadkową ilości zebranych, w sposób zorganizowany, odpadów komunalnych. Związana jest ona z jednej strony z ograniczeniem wytwarzania odpadów komunalnych oraz wdrażaniem selektywnej zbiórki, a z drugiej strony z niewłaściwymi sposobami pozbywania się odpadów (tzw. „dzikie wysypiska”).

HAŁAS

Hałas i wibracje powodują pogorszenie jakości środowiska przyrodniczego – utratę istotnej wartości, jaką jest cisza, zmniejszenie wartości terenów rekreacyjnych lub leczniczych, zmianę zachowań ptaków i innych zwierząt. Ponadto obserwowane są również społeczne i zdrowotne skutki oddziaływania hałasu i wibracji na zdrowie ludności, przyczyniając się do: rosnącej liczby zachorowań na głuchotę, choroby wibracyjnej, obniżenia sprawności i chęci działania oraz spadkiem wydajności pracy itp. W 2012 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

w Opolu przeprowadził badania hałasu drogowego w 6 punktach kontrolnych na terenie Aglomeracji. Przekroczenie obowiązujących aktualnie norm (na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska) wystąpiło na terenie miasta Opole – w dwóch punktach w przypadku wartości mierzonych w porze dziennej (o 0,6 dB i 0,9 dB) oraz w trzech punktach dla wartości mierzonych w porze nocnej (odpowiednio o: 5,1 dB, 4,9dB). W celu dostosowania poziomu hałasu do dopuszczalnego miasto Opole realizuje program ochrony przed hałasem⁶⁷.

OGRANICZENIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA W STREFACH PRZYRODY CHRONIONEJ

Wobec obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych stosowane są instrumenty umożliwiające ich ochronę. Aglomeracja Opolska charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą i krajobrazową, o czym świadczy objęcie różnymi formami ochrony prawnej ok. 40% jej powierzchni (przy wartości tego wskaźnika 29% dla województwa opolskiego).⁶⁸

Wśród obszarowych form ochrony przyrody, na terenie AO znajdują się: rezerваты przyrody, parki krajobrazo-

we, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Ponadto ponad 10 tys. ha zajmują obszary Natura 2000.

Każda z form ochrony wiąże się różnym rodzajem ograniczeń odnośnie zagospodarowania i użytkowania terenu, które pozwalają zachować w stanie dobrym zasoby przyrodnicze regionu.

WPŁYW TURYSTYKI NA STAN ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH

Na terenie Aglomeracji Opolskiej zasobami przyrodniczymi, wykorzystywanymi dla potrzeb turystyki są przede wszystkim: Jeziora Turawskie i zwarte kompleksy leśne (szczególnie w gm. Murów), a także odkryte w Krasiejowie (gm. Ozimek), najstarsze na świecie szczątki dinozaura *Silesaurus opolensis*. Rodzaje turystyki preferowanej i uprawianej na terenie Aglomeracji – turystyka krajoznawcza, wypoczynkowa, agroturystyka, turystyka piesza i wodna, są formami nie wpływającymi znacznie

na stan środowiska. Ponadto obszary najcenniejsze przyrodniczo objęte są formami prawnej ochrony przyrody (np. rezerваты), które regulują i utrzymują na odpowiednim poziomie ruch turystyczny, aby zachować środowisko w stanie niepogorszonym. Kolizja między wykorzystaniem turystycznym a ochroną przyrody występuje w przypadku Jezior Turawskich (ostoja ptaków w ramach sieci „Natura 2000”).

OCENA POTENCJAŁU AO W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Gminy Aglomeracji Opolskiej inwestują ponad 47%⁶⁹ nakładów na środki trwale służące ochronie środowiska przyrodniczego, które wydawane są na ten cel w województwie opolskim. Wysokość wydatkowanych na ten cel kwot od 2005 r. wykazuje tendencję wzrostową. Działania na rzecz ochrony środowiska realizowane są przez jednostki samorządowe AO, a także poprzez Regio-

nalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu zgodnie z ich działalnością statutową. Główne kierunki działań z zakresu ochrony środowiska określone są poprzez politykę ekologiczną państwa i regionalne polityki ekologiczne.

67 Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Opola na lata 2013–2018 z perspektywą na lata 2019–2020.

68 Stan na 2012 r., wg Banku Danych Lokalnych GUS bez uwzględnienia Obszarów Natura 2000.

69 Dane dot. 2011 r. wg Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 25. Nakłady na ochronę środowiska w Aglomeracji Opolskiej w latach 2005–2011

Lp.	Aspekt ochrony środowiska	2005 r.		2010 r.		2011 r.	
		wartość w AO	na tle woj. (opolskie=100)	wartość w AO	na tle woj. (opolskie=100)	wartość w AO	na tle woj. (opolskie=100)
		[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]
1.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska	101965,3	50,2%	130345,2	38,8%	151179,9	47,9
2.	Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej	22115,3	58,4%	25930,0	38,1%	55713,2	52,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2010–2012 prowadzono, a w okresie perspektywicznym kontynuowane będą prace związane ze sporządzeniem i zatwierdzeniem planów zadań ochronnych ostoi Natura 2000, stanowiących podstawowy instrument zarządzania ostoją przyrody. Dotychczas plany takie sporządzone zostały dla obszaru Natura 2000 znajdującego się na obszarze AO (Dolina Małej Panwi).

W najbliższym okresie, zgodnie z „Planem gospodarki odpadami dla województwa opolskiego na lata 2012–2017” przewiduje się realizację instalacji podstawowych w ramach poszczególnych Regionalnych Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Zgodnie z zapisami Planu w obrębie Centralnego Regionu Gospodarki Odpadami funkcjonują lub funkcjonować będą w najbliższej perspektywie:

- » instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (Regionalne Centrum Gospodarki Odpadami w Opolu,
  - » instalacje przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów (Regionalne Centrum Odpadów w Opolu, Składowisko Odpadów w Gogolinie),
  - » składowiska odpadów powstających w procesach mechaniczno-biologicznego przetwarzania oraz pozostałości z procesów sortowania (Miejskie Składowisko Odpadów w Opolu, Składowisko Odpadów w Gogolinie).
- Pomimo realizacji szeregu działań związanych z ochroną środowiska, na terenie Aglomeracji, w dalszym ciągu istnieje potrzeba prowadzenia dalszych prac. Bardzo ważna jest kontynuacja działań związanych z podwyższeniem poziomu bezpieczeństwa powodziowego w regionie. Ważne są również wszelkie działania związane z poprawą jakości powietrza (np. programy związane z ograniczeniem emisji), ze względu na położenie Aglomeracji Opolskiej na obszarze o najwyższym w skali kraju obciążeniu środowiska związanym z emisją zanieczyszczeń. Istotna jest również poprawa efektywności energetycznej na terenie Aglomeracji.

KONKLUZJE STRATEGICZNE

Agglomeracja Opolska jest terenem zróżnicowanym pod względem zagospodarowania, ogólnie silnie uprzemysłowionym, a tutejsze zasoby naturalne od wieków podlegały intensywnej eksploatacji. Stan środowiska jest tu zróżnicowany i podlega szeregowi niekorzystnych oddziaływań zewnętrznych. Utrzymuje się wysokie zagrożenie powodziowe, zwłaszcza w dolinie Odry, oraz niekorzystny stan wód powierzchniowych i podziemnych. W okresie po 1989 r. nastąpiła znaczna poprawa w wielu dziedzinach, zwłaszcza emisji zanieczyszczeń przemysłowych do atmosfery, oczyszczania ścieków, zagospodarowania odpadów; wzmocniono ochronę przyrody. Zwiększyło się zagrożenie ze strony hałasu i emisji zanieczyszczeń powodowanych przez ruch drogowy. Nakłady na ochronę środowiska są stosunkowo wysokie, jednak wciąż istnieje potrzeba kontynuacji inwestycji dotyczących ochrony środowiska – w szczególności związanych z poprawą: jakości powietrza, czystości wód, bezpieczeństwa powodziowego, a także poprawą efektywności energetycznej.

VIII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I TRANSPORT

SYSTEM TRANSPORTOWY

Położenie Aglomeracji Opolskiej sprawia, że obszar ten pełni ważną funkcję tranzytową. W układzie komunikacji europejskiej leży na trasie III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego. Ponadto przez miejski obszar funkcjonalny przebiega „Szlak staropolski”, czyli krajowy korytarz transportowy łączący południowo-zachodnie tereny kraju z Polską centralną i wschodnią.

Głównym węzłem komunikacyjnym w Aglomeracji jest Opole, w którym zbiegają się drogi krajowe nr 45, 46 i 94, drogi wojewódzkie nr 454, 459, 435, 414, 423, linie kolejowe nr: 132, 136 (te dwie linie wchodzi w skład głównej, międzynarodowej magistrali kolejowej E30 i CE30), 144, 277, 280, 287, 300 i 301 oraz odrzańska droga wodna z portem w Opolu – Zakrzowie, Mariną w Opolu i w Krapkowicach oraz przystanią przeładunkową w Opolu-Grotowicach.

Rycina 40. Systemy transportowe w Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Opracowanie własne

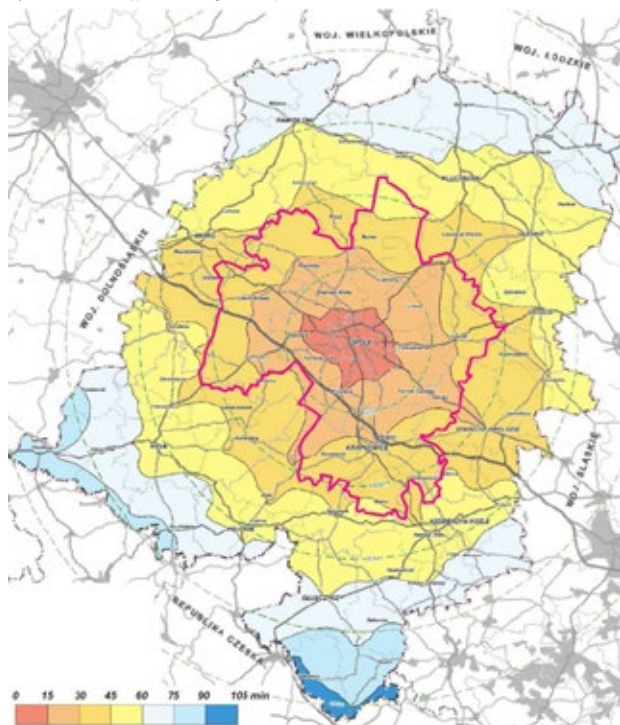
INFRASTRUKTURA DROGOWA

Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje relatywnie gęsta sieć drogową. Gęstość dróg utwardzonych wszystkich kategorii⁷⁰ wynosi 114,97 km na 100 km². Największa gęstość występuje przy głównym węźle komunikacyjnym Aglomeracji, gdzie wynosi blisko 350 km na 100 km², najmniejsza zaś jest w gminie Murów, gdzie wy-

nosi 48,41 km w przeliczeniu na 100 km². Tak gęsta sieć drogową umożliwia względnie szybki dojazd z Opola do okolicznych gmin. Niemal z każdego miejsca w Aglomeracji można w 45 minut dojechać do stolicy województwa opolskiego, a znaczna część obszaru położona jest w odległości 15 i 30 minut od Opola.

⁷⁰ Dane na podstawie *Opolskie w Internecie* na luty 2014.

Rycina 41. Dostępność drogowa Opola w 2011 roku

Źródło: Dostępność komunikacyjna głównych miast województwa opolskiego, UMWO. Opole 2012

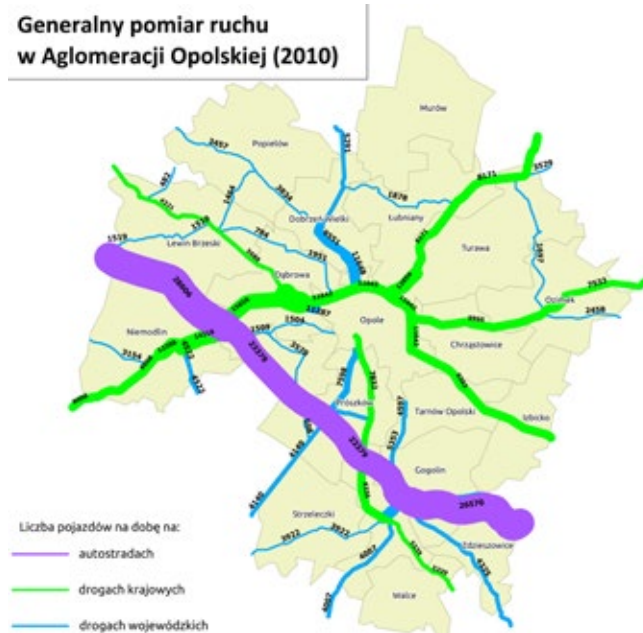
Dużym problemem komunikacyjnym jest mała liczba przepraw przez Odrę na obszarze Aglomeracji. W całym zespole funkcjonalnym, na odcinku rzeki równemu blisko 70 km istnieje jedynie 6 mostów, z czego jeden autostradowy i 3 zlokalizowane są w samym Opolu.

Średnie natężenie ruchu na drogach Aglomeracji Opolskiej jest wyższe niż w województwie opolskim i wynosi 13 985⁷¹ pojazdów na dobę na drogach krajo-

wych, w tym 10 003 pojazdów na dobę na drogach nie będących ciągami międzynarodowymi. Wśród wszystkich ciągów drogowych na tym obszarze największym natężeniem ruchu charakteryzują się: autostrada A4, drogi krajowe nr 45 i 46 oraz drogi wojewódzkie nr 414 i 454. Najbardziej wzmożony ruch komunikacyjny występuje na odcinkach dróg w okolicach Opola, gdzie zauważyć można wzrost natężenia ruchu o ok. 30-35%.

Rycina 42. Pomiar ruchu w Aglomeracji Opolskiej

Generalny pomiar ruchu w Aglomeracji Opolskiej (2010)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Generalnego Pomiaru Ruchu 2010*

71 Na podstawie *Generalnego Pomiaru Ruchu 2010*. Średnia dla dróg krajowych województwa opolskiego wynosi 8 684 poj./dobę.

Tak znaczne natężenie ruchu, zwłaszcza w centralnej części Aglomeracji, często powoduje obniżenie płynności ruchu na drogach oraz zatory. Największe problemy komunikacyjne występują w czasie porannego i popołudniowego szczytu komunikacyjnego⁷². Obszarami szczególnie narażonymi na zatory są centrum Opola, okolice drogi krajowej nr 45 na obszarze Opola oraz węzły autostradowe.

Obszarami szczególnie narażonymi na zatory są centrum Opola, okolice drogi krajowej nr 45 na obszarze Opola oraz węzły autostradowe.

Rycina 43. Średnie prędkości podczas szczytu komunikacyjnego w Opolu w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych portali google.maps.pl oraz targeto.pl

Poranny i popołudniowy szczyt komunikacyjny jest efektem, m.in. dziennych migracji zawodowych. Według danych z 2006 r. największa liczba osób dojeżdżała do Opola i wynosiła 15,8 tys.⁷³ Znaczne rozmiary przybierały również dojazdy do głównych ośrodków przemysłowych w Ozimku oraz Dobrzemiu Wielkim.

Transport samochodowy jest źródłem wielu uciążliwości związanych z: emisją spalin, hałasem oraz drganiami.

Problemy te są szczególnie odczuwalne w miastach, gdzie ruch jest największy. By zapobiegać tego typu konfliktom budowane są obwodnice. Spośród wszystkich ośrodków miejskich Aglomeracji dwa nie posiadają obwodnicy: Niemodlin oraz Prószków. Bardzo duże natężenie ruchu występuje zwłaszcza w pierwszym z tych miast, gdzie droga krajowa nr 46 przebiega przez centrum.

TRANSPORT KOLEJOWY

Przez obszar Aglomeracji przebiega 8 linii kolejowych, w obrębie których funkcjonują 33 obiekty pasażerskie (stacje i przystanki kolejowe). Łączna długość linii kolejowych w Aglomeracji Opolskiej wynosi 263 km.⁷⁴ Gęstość linii kolejowych wynosi zatem na tym obszarze 11,49km/100 km² i jest większa niż analogiczna wartość dla kraju (6,5 km/100 km²) i województwa opolskiego (9,2 km/100 km²).

Dobrze rozwinięta sieć kolejowa sprawia, że znaczny odsetek mieszkańców dojeżdżających do Opola ma możliwość korzystania z tego środka transportu. Dziennie z linii kolejowych w Aglomeracji Opolskiej i jej najbliższym otoczeniu korzysta niemal 20 tys. osób. Najwięcej pasażerów korzysta z linii łączących Opole z większymi

miastami województwa opolskiego, czyli Brzegiem i Kędzierzynom-Koźle.

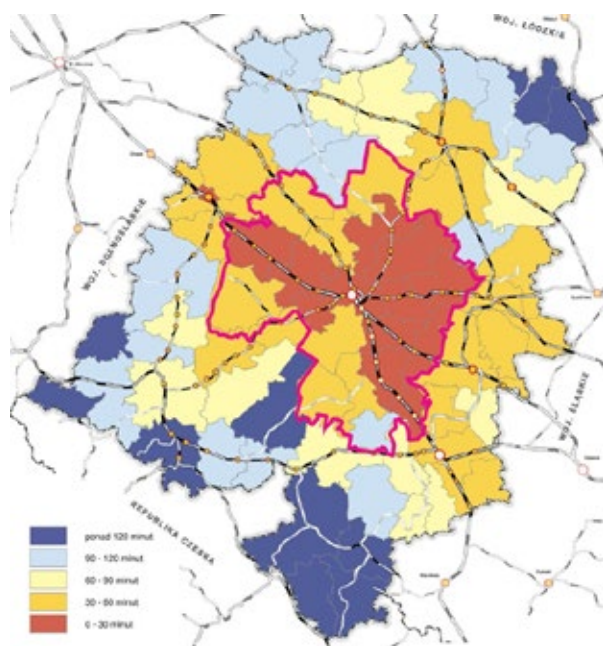
Transport kolejowy jest konkurencyjny w stosunku do innych środków transportu głównie ze względu na relatywnie niedługi czas dotarcia do Opola. Aż 11 gmin położonych jest w odległości pozwalającej na dotarcie do centrum Aglomeracji w czasie mniejszym niż 30 minut. Ten środek transportu szczególnie korzystny jest dla gmin usytuowanych peryferyjnie, czyli Zdzeszowic, Lewina Brzeskiego oraz Ozimka. Kluczowe jest w tym względzie centralne usytuowanie Opola oraz fakt, że kolej doprowadzona jest dośrodkowo. Najbardziej atrakcyjne dla pasażerów są linie nr 132 i 136, na których pociągi kursują z największą częstotliwością.

⁷² Przyjmuje się, że poranny szczyt komunikacyjny trwa w godzinach 7:00–9:00, zaś popołudniowy szczyt trwa w godzinach 14:30–17:30.

⁷³ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁷⁴ Dane na 1.03.2014 na podstawie Opolskie w Internecie.

Rycina 44. Dostępność kolejowa Opola w 2011 roku

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

TRANSPORT WODNY

Przez obszar Aglomeracji Opolskiej na odcinku o długości 70 kilometrów przepływa rzeka Odra. Ten całkowicie skanalizowany odcinek rzeki charakteryzuje się relatywnie niską przydatnością transportową. Na całej długości w obszarze Aglomeracji droga wodna sklasyfikowana jest w III klasie dróg wodnych, co oznacza że pływać po niej mogą jednostki o ładowności do 700 ton.

Obecnie ten odcinek rzeki wykorzystywany jest głównie przez firmę Odratrans S.A. W rzece Odrze, będącej częścią dróg wodnych Europy Środkowej, połączonej z siecią zachodnioeuropejskich dróg wodnych, tkwi duży potencjał dla Aglomeracji zarówno jako ewentualnego środka transportu, jak i elementu poprawiającego konkurencyjność terenów nadrzecznych.

AUTOBUSOWA KOMUNIKACJA ZBIOROWA

Autobusową komunikację zbiorową na obszarze Aglomeracji Opolskiej realizuje szereg podmiotów. Najwięcej połączeń realizują: Opolskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. (OPKS S.A.) oraz Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o. o. w Opolu. Ponadto na obszarze Aglomeracji działają inni przewoźnicy związani z przedsiębiorstwami komunikacji samochodowej (PKS): Przewóz Osób Fart, Usługi Transportowe Beata Aleksandra Jeziorowska, Gintrans, Arriva, PKS Namysłów, PKS Lubliniec, PKS Nysa, PKS Kluczbork, PKS Głubczyce, PKS w Strzelcach Opolskich, oraz prywatni przewoźnicy, między innymi LUZ.

Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o.o. w Opolu realizuje głównie obsługę pasażerską wewnątrzmijską oraz podmiejską. MZK Opole obsługuje 16 linii dziennych, w tym 10 miejskich oraz 6 podmiejskich, w tym jedna ma charakter typowo pozamiejski. Przejazdy podmiejskie realizowane są w ramach umów z trzema gminami podmiejskimi: Dąbrową, Dobrzaniem Wielkim oraz Komprachciami. Rocznie MZK Opole przewozi około 18 mln pasażerów.

Opolskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. realizuje kursy lokalne i regionalne oraz przewozy szkolne. Przewoźnik ten obsługuje głównie kursy do

Opola oraz z Opola. W dniach nauki szkolnej realizowanych jest 177⁷⁵ kursów z Opola, oraz 167 do stolicy województwa. Autobusy kursują ze znacznie mniejszą częstotliwością w soboty (58 kursów z Opola, oraz 41 do Opola) i niedziele (19 kursów z Opola oraz 8 kursów do Opola). OPKS dowozi również pasażerów do miejscowości będących siedzibami gmin. Realizuje 10 takich kursów, jedynie w dni robocze.

Na obszarze Powiatu Krapkowickiego w ramach autobusowej komunikacji zbiorowej usługi świadczy Przedsiębiorstwo Komunikacji Autobusowej Strzelce Opolskie. Przedsiębiorstwo to od 1975 roku obsługuje również dworzec autobusowy w Krapkowicach. Przewozy pasażerów mają głównie charakter lokalny i odbywają się na trasach z Krapkowic do sąsiednich miejscowości: Gogolina, Kamienia Śląskiego, Prudnika, Strzelce Opolskich. Łącznie w rejonie Krapkowic przez PKS Strzelce Opolskie realizowanych jest 20 połączeń. Ponadto z Krapkowic realizowane są kursy dalekobieżne, między innymi do Wrocławia i Cieszyna.

Pozostali uczestnicy rynku transportowego realizują blisko 180 połączeń na obszarze Aglomeracji⁷⁶, głównie łączących Opole z sąsiednimi ośrodkami miejskimi, mię-

75 Informacje na podstawie Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Opolskiego.

76 Informacje na podstawie Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Opolskiego.

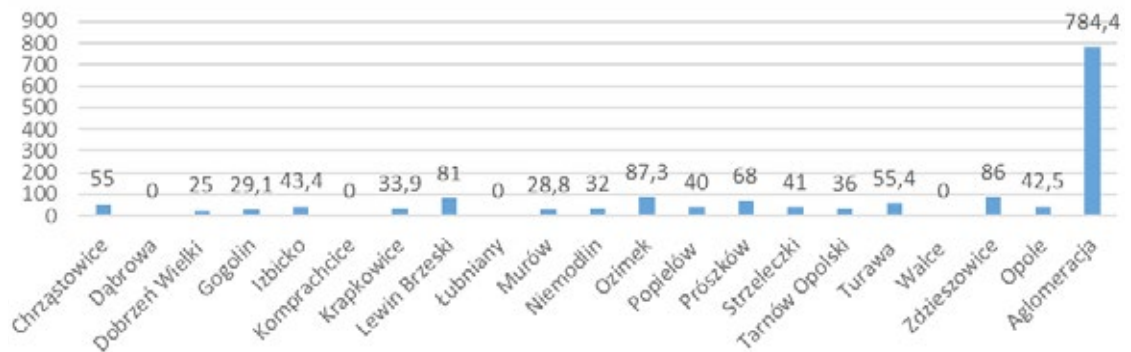
dzy innymi Kluczborkiem, Olesnem, Namysłowem, Nysą i siedzibami sąsiednich gmin oraz Krapkowice z pobliskimi miejscowościami..

Komunikacja autobusowa może być dobrym uzupełnieniem sieci kolejowej, zwłaszcza w kursach między gminami podmiejskimi.

KOMUNIKACJA ROWEROWA

Na obszarze Aglomeracji całkowita długość istniejących tras rowerowych (dróg/tras/ ścieżek) wynosi ponad 784 kilometry, co oznacza, że gęstość ścieżek rowerowych na 100 km² wynosi 34,28 km. Jedynie na terenie 4 gmin Aglomeracji nie wyznaczono ścieżek rowerowych.

Wykres 10. Całkowita długość ścieżek/ tras/ dróg rowerowych (stan na kwiecień 2014 r.)

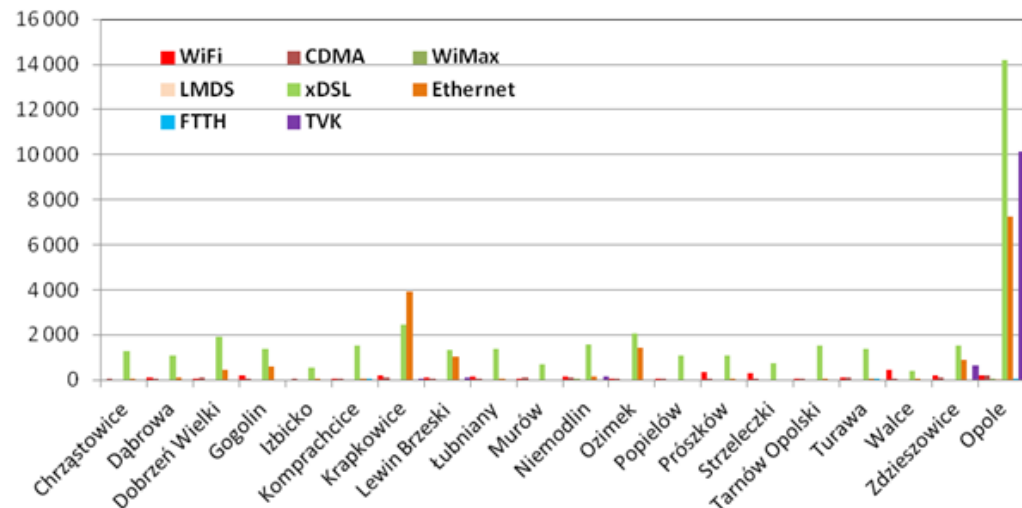
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dane pozyskane z urzędów gmin

SIEĆ TELEINFORMATYCZNA / USŁUGI TELEINFORMATYCZNE

Na terenie Aglomeracji Opolskiej działa znaczna liczba operatorów usług teleinformatycznych, jednak analiza wykazuje, że większość świadczonych usług jest technologicznie ograniczona do niskich przepływności. Tylko w jednej gminie (Opole) pojawiają się usługi dostarczają-

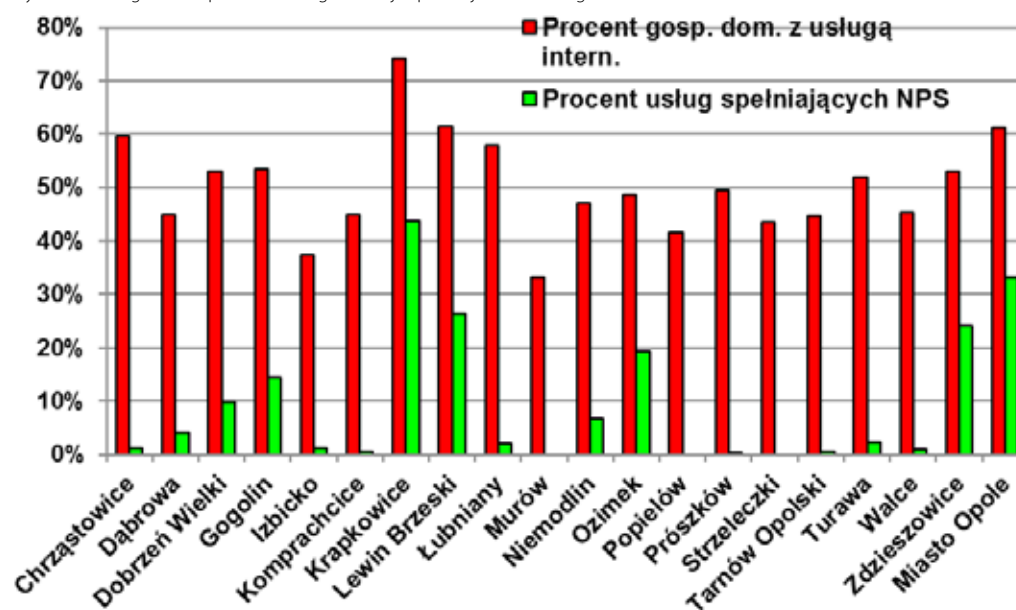
ce klientowi końcowemu łącznie światłowodowe (FTTH). W dwóch innych gminach (Komprachcice, Turawa) usługi światłowodowe świadczone są w sposób marginalny. Większość usług dostarczana dla klientów końcowych jest w technologii xDSL opartej na kablach miedzianych.

Wykres 11. Liczba usług z podziałem na technologie i gminy

Źródło: ITT Concept Jacek Taraska, Wytoczne techniczne i prawne dla projektowania, budowy i utrzymania telekomunikacyjnych kanałów kablowych w związku z budową sieci szerokopasmowych dla Aglomeracji Opolskiej

Wykres 12. Usługi szerokopasmowe w Aglomeracji Opolskiej – liczba usług

Źródło: ITT Concept Jacek Taraska, *Wytyczne techniczne i prawne dla projektowania, budowy i utrzymania telekomunikacyjnych kanałów kablowych w związku z budową sieci szerokopasmowych dla Aglomeracji Opolskiej*, Opole 2013r.

ENERGIA ELEKTRYCZNA I CIEPLNA, GAZOWNICTWO

Aglomeracja jest ważnym w skali regionu i kraju ośrodkiem produkcji energii elektrycznej. W gminie Dobrzeń Wielki działa Elektrownia Opole, o mocy blisko 1500 MW, należąca do Polskiej Grupy Energetycznej (PGE) oraz elektrownia wodna w Turawie, o mocy 1,8 MW, wchodząca w skład Zespołu Elektrowni Wodnych Opole. Ponadto w gminie Turawa, na rzece Mała Panew funkcjonuje mała elektrownia wodna Osowiec Śląski-Węgry o mocy 960 kW. Elektrownia Opole jest głównym źródłem energii elektrycznej dla Aglomeracji i dla całego województwa opolskiego. W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie na energię elektryczną, głównie sąsiednich aglomeracji, podjęto decyzję o rozbudowie Elektrowni Opole o dwa bloki energetyczne. Przez obszar Aglomeracji Opolskiej przebiegają linie przesyłowe wysokiego napięcia 400 kV (Trębaczew – Dobrzeń – Pasikowice; Dobrzeń – Wielopole – Albrechcice) i 220 kV oraz niższego napięcia 110 kV. Kluczowe znaczenie w systemie przesyłu energii elektrycznej ma stacja Dobrzeń, która służy przede wszystkim do wyprowadzenia mocy z Elektrowni Opole SA oraz zasila sieci 110 kV. Stan infrastruktury energetycznej w Aglomeracji Opolskiej można ocenić jako dobry. Można bez wątpliwości stwierdzić, że bezpieczeństwo energetyczne jest zapewnione i w najbliższym czasie nie ma zagrożeń związanych z tym obszarem.

W Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku długość sieci ciepłowniczej wynosiła⁷⁷ 167,5 km. Gęstość sieci ciepłej na 100 km² wynosi 7,32 km przy średniej ogólnokrajowej 5,1 km. Systemy ciepłe są zorganizowane w gminach: Dobrzeń Wielki, Gogolin, Krapkowice, Opole, Ozimek oraz Zdzieszowice. Głównym paliwem w tych systemach jest węgiel kamienny. Największymi producentami ciepła w Aglomeracji Opolskiej są Energetyka Ciepła Opolszczyzny S.A. oraz Elektrownia Opole S.A. Całkowita sprzedaż energii cieplnej w 2012 wynosiła 1 705 474 GJ, co stanowiło 45,56% całej sprzedaży w województwie opolskim. W latach 2008–2012 nastąpił spadek sprzedaży o 35%, przy czym spadek ten jest efektem zmniejszenia się sprzedaży w Opolu (o 46,81%) przy jednoczesnym wzroście w powiecie krapkowickim (135%) i powiecie opolskim (45%).

Sieć gazociągowa na obszarze Aglomeracji Opolskiej dociera do ponad 53 tys. gospodarstw domowych (59%)⁷⁸. Całkowita długość czynnej rozdzielczej sieci gazociągowej wynosi 563 km, czyli średnia na 100 km² wynosi 24,6 km, przy średniej dla województwa wynoszącej 25,06 km oraz krajowej 37,6 km. W największym stopniu sieć rozdzielcza pokrywa Opole, podczas gdy w sześciu gminach nie występuje w ogóle: Izbicko, Murów, Popielów, Prószków, Strzeleczyki oraz Walce.

⁷⁷ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁷⁸ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rycina 45. Elementy infrastruktury technicznej w Aglomeracji Opolskiej

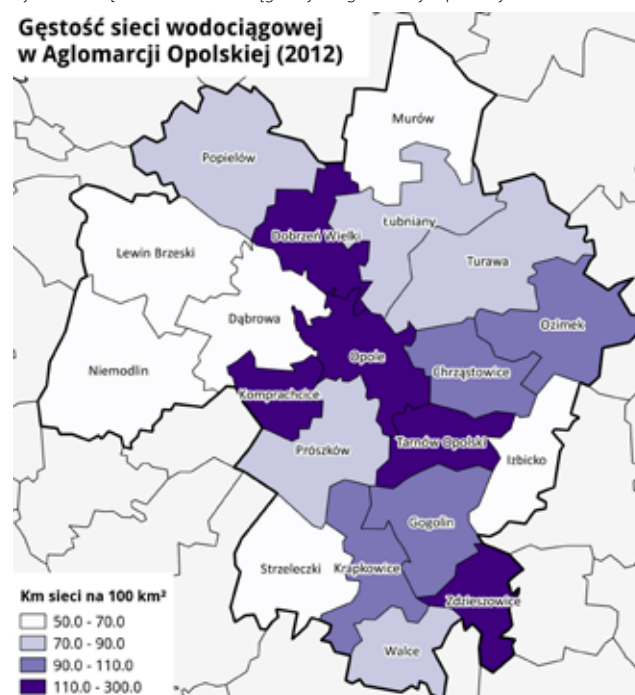
Źródło: Opracowanie własne

SIECI WODOCIĄGOWE I KANALIZACYJNE

Całkowita długość sieci wodociągowej na obszarze Aglomeracji Opolskiej na koniec 2012 roku wynosiła⁷⁹ 2154,6 km. Gęstość sieci w przeliczeniu na 100 km² wynosiła 94,1 km. Na ogólną liczbę 334 tys. mieszkańców 318,8 tys. korzystało z sieci wodociągowej, czyli 95,46%, co jest wyższym wynikiem niż analogiczna wartość dla województwa opolskiego (94,5%). Największy odsetek

mieszkańców korzysta ze zbiorczej sieci wodociągowej w gminie Gogolin (99,1%). Najmniej mieszkańców korzysta z wodociągów w gminie Turawa (87,1% ludności). Niski odsetek korzystających z sieci wodociągowej występował również w gminie Murów, w której na 2015 r. planowane jest zakończenie inwestycji związanej z rozbudową tej sieci.

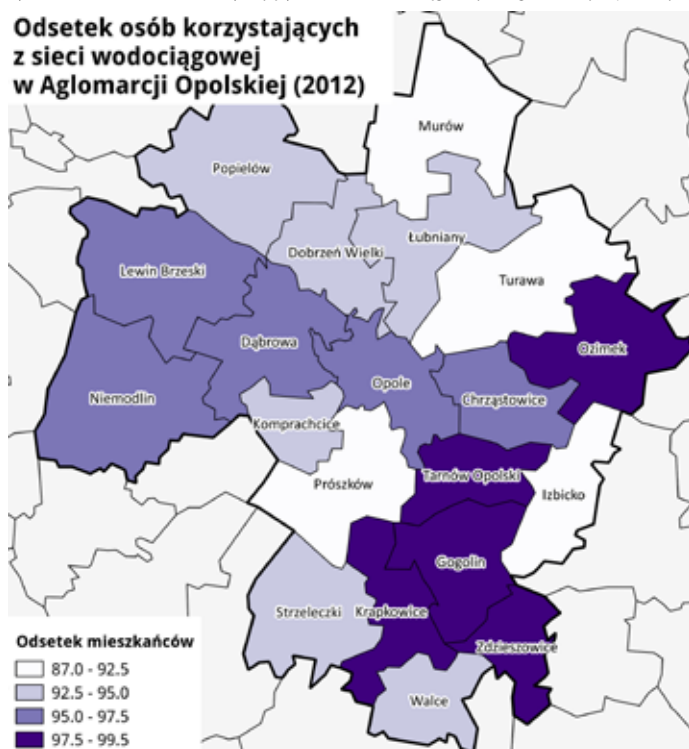
Rycina 46. Gęstość sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

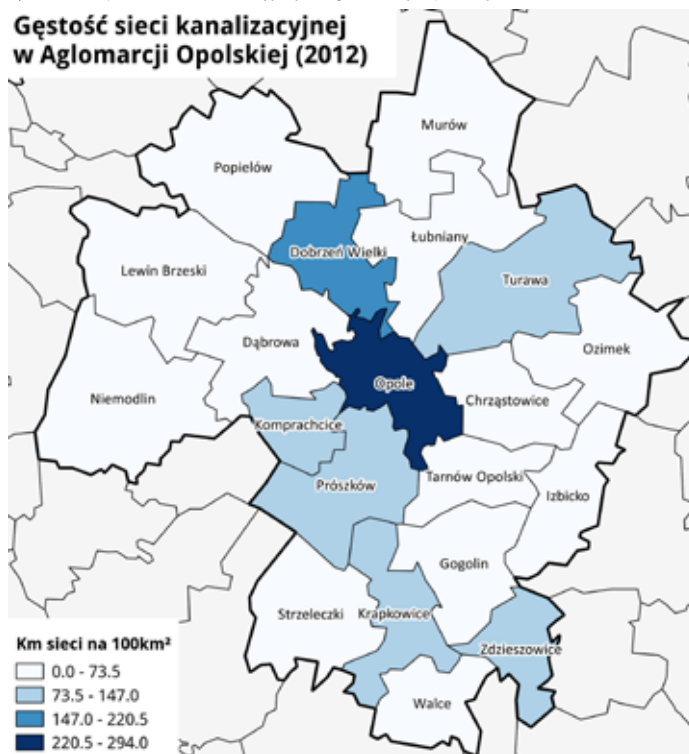
Rycina 47. Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

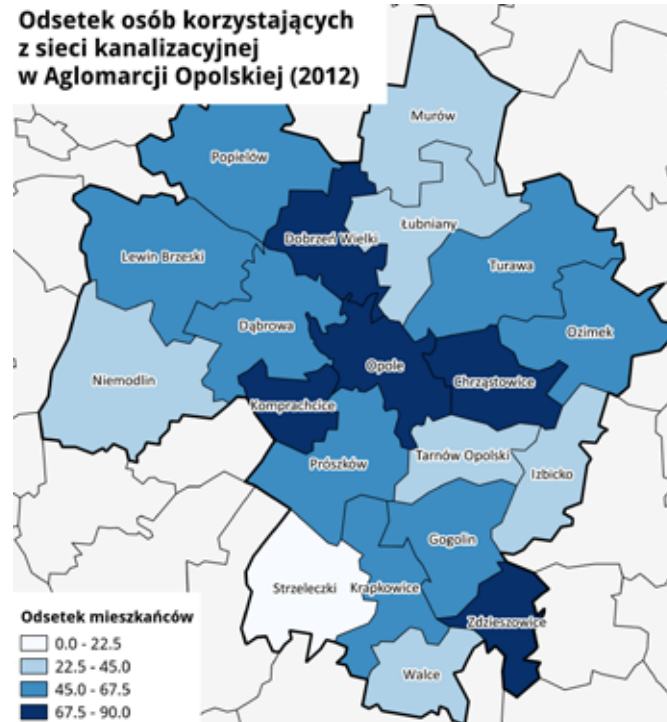
Sieć kanalizacyjna jest w Aglomeracji Opolskiej znacznie mniej rozbudowana niż wodociągowa. Łączna długość sieci na koniec 2012 roku wynosiła 1419,6 km. Gęstość sieci wynosiła zatem 62 km na 100km². Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji wyniósł 67,1%, gdyż z sieci korzystało 224,1 tys. mieszkańców Aglomeracji. Największy odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej zanotowano w Opolu z sieci kanalizacyjnej w Opolu (87,9%), najmniejszy zaś w gminie Strzeleczki (0,6%).

Rycina 48. Gęstość sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Rycina 49. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Infrastruktura techniczna i jej cechy (struktura, lokalizacja, jakość) mają duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Aglomeracji Opolskiej. System transportowy jest silną stroną tego obszaru zarówno w kontekście połączeń wewnętrznych, jak i powiązań z sąsiednimi obszarami metropolitalnymi. Kluczowym wyzwaniem jest rozwój transportu zbiorowego przy jednoczesnym zmniejszeniu negatywnego oddziaływania indywidualnego transportu samochodowego na środowisko przyrodnicze i jakość życia mieszkańców.

Infrastruktura sieciowa rozwinięta jest w stopniu zadowalającym, jednak w kontekście poprawy jakości życia mieszkańców oraz poprawy jakości środowiska przyrodniczego rekomenduje się rozważenie dalszego rozwoju sieci kanalizacyjnych, gazowych oraz ciepłych.

IX. ATRAKCYJNOŚĆ GMIN AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

RANKINGI I RAPORTY ATRAKCYJNOŚCI

Syntetyczną ocenę atrakcyjności gmin Aglomeracji Opolskiej przedstawiają różnego rodzaju rankingi oraz raporty atrakcyjności jednostek samorządu terytorialnego.

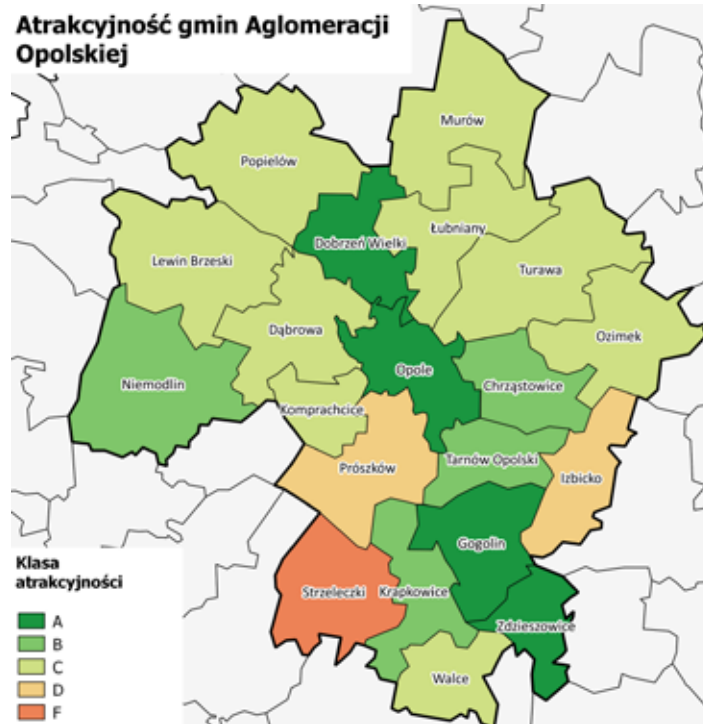
Najbardziej rozpoznawalnym i prestiżowym zestawieniem tego rodzaju w Polsce jest Ranking Samorządów, prowadzony przez dziennik Rzeczpospolita. Autorzy tego opracowania oceniają sytuację finansową gmin oraz jakość zarządzania. W 2013 roku wśród 100 najlepszych gmin w swoich kategoriach znalazły się 2 gminy Aglomeracji Opolskiej: gmina Popielów oraz Opole. Pierwsza z nich zajęła 30 miejsce wśród gmin wiejskich głównie dzięki bardzo stabilnej sytuacji finansowej, w tym niskiemu poziomowi zadłużenia, oraz dobremu zarządzaniu. Autorzy szczególną uwagę zwrócili na wysokie nakłady poniesione w gminie na organizacje pozarządowe. Opole zaś zostało sklasyfikowane na 34 miejscu wśród miast na prawach powiatu. Nie jest to wysoka pozycja, ale Opole wyprzedziło kilka większych i zamożniejszych miast, chociażby Łódź. W rankingu podkreślono dobrą sytuację finansową miasta, zwłaszcza niski poziom zadłużenia (33,6%). Opole znalazło się również na 34 pozycji w kategorii innowacyjności. Kategoria ta dotyczyła wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz w kreowaniu rozwoju lokalnego. Miasto zajęło też 37 pozycję w klasyfikacji wykorzystania funduszy europejskich wśród miast na prawach powiatu. Wyniki tego rankingu wskazują, że gminy Aglomeracji Opolskiej posiadają duży niewykorzystany potencjał rozwojowy w technologiach informacyjno-komunikacyjnych.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w corocznych badaniach atrakcyjności województw i podregionów ocenia podregiony⁸⁰ w kontekście atrakcyjności dla działalności przemysłowej, usługowej oraz działalności zaawansowanej technologicznie. W 2013 roku w świetle powyższych badań podregion opolski (w skład którego wchodzi teren Aglomeracji z wyjątkiem gminy Lewin Brzeski) był wysoce atrakcyjny dla wszystkich tych

działalności (nota 4 w pięciostopniowej skali). O takiej atrakcyjności decyduje przede wszystkim rozwinięta infrastruktura gospodarcza, w której najważniejszym elementem jest znaczna liczba podmiotów otoczenia biznesu. W ostatnich latach atrakcyjność tego terenu była oceniana na tym samym poziomie. Jedynie w 2012 roku dla działalności zaawansowanej technologicznie ocena była najwyższa z możliwych, na co miały wpływ: ponadprzeciętne zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, ponadprzeciętna gęstość instytucji otoczenia biznesu oraz możliwości inwestowania w Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Wysoka ogólna ocena atrakcyjności przyznana przez IBnGR wynika przede wszystkim z bardzo dobrej dostępności transportowej, wielkości regionalnego rynku zbytu oraz z rozwiniętej infrastruktury gospodarczej. Najbardziej negatywnie oceniona została infrastruktura społeczna.

Największą szczegółowością przestrzenną charakteryzuje się raport Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych „Atrakcyjność inwestycyjna Regionów 2012”. Przedstawiono w nim atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych gmin Aglomeracji Opolskiej, która wykazuje znaczne zróżnicowanie. Wśród gmin Aglomeracji najlepiej oceniono Opole, które zaliczono do klasy A. Jako największe miasto w regionie, z dużą liczbą przedsiębiorstw, podmiotów otoczenia biznesu oraz znaczną ilością dobrze wykształconej siły roboczej zdecydowanie przewyższa atrakcyjnością okoliczne obszary. W tej samej klasie atrakcyjności znalazły się również gminy: Dobrzeń Wielki, Gogolin, Tarnów Opolski oraz Zdzieszowice. Miejscowości te nie są tak uniwersalne, a ich atrakcyjność wynika z dużej liczby podmiotów gospodarczych i znacznych zasobów siły roboczej. Wysoko oceniono również gminy: Chrząstowice, Krapkowice oraz Niemodlin, które znalazły się w klasie B. Najmniej atrakcyjną spośród gmin Aglomeracji Opolskiej jest według raportu gmina Strzeleczyki, która została umieszczona w klasie F.

Rycina 50. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych

NAGRODY

Analiza osiągnięć gmin w latach 2010–2013, na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych samorządów, wykazała, że w ostatnich latach jednostki Aglomeracji otrzymywały nagrody i wyróżnienia rangi regionalnej oraz ogólnokrajowej.

STOWARZYSZENIA I ZWIĄZKI GMINNE

Gminy Aglomeracji Opolskiej biorą aktywny udział w tworzeniu współpracy ponadlokalnej, która może pozytywnie wpływać na poprawę funkcjonowania oraz atrakcyjności tego obszaru. Na terenie Aglomeracji działa 18 podmiotów o różnej formie prawnej, których członkami są gminy Aglomeracji Opolskiej. Wszystkie te organizacje mają różne cele swojej działalności: od wspólnej realizacji zadań własnych samorządu lokalnego do promowania współpracy i animacji społeczności lokalnych.

Poza współpracą sformalizowaną, w ramach stowarzyszeń czy związków, gminy Aglomeracji Opolskiej wspólnie realizują zadania własne. Są to zarówno projekty inwestycyjne, jak i projekty miękkie. Przykładami mogą być projekty, które miasto Opole prowadzi wspólnie z sąsiednimi gminami:

1. Poprawa jakości wody w Opolu w ramach Programu ISPA. Projekt realizowany był w latach 2002–2009, jego wartość to 63 mln euro. Współpracą objęte były następujące gminy: Opole, Komprachcice, Prószków, Tarnów Opolski, Izbicko oraz Łubniany;

2. Trias Opolski – ochrona zbiornika wód podziemnych dla Aglomeracji Opole, Prószków i Tarnów Opolski w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Koszt tej inwestycji to blisko 217 mln zł. Okres realizacji 2011–2015;
3. Działania na rzecz promocji terenów inwestycyjnych w gminie Dąbrowa. Współpraca miasta Opole i gminy Dąbrowa.
4. Działania na rzecz zagospodarowania terenów inwestycyjnych w gminie Turawa. Porozumienie miasta Opole i gminy Turawa.
5. Realizacja kursów komunikacji autobusowej MZK Opole Sp. z o. o. Współpraca miasta Opole i gmin Dobrzeń Wielki, Komprachcice i Dąbrowa.
6. Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Opolu na podstawie zawartych porozumień realizuje poradnictwo, szkolenia i konsultacje dla gmin woj. opolskiego.

DOŚWIADCZENIA POSZCZEGÓLNYCH GMIN – WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Wszystkie gminy Aglomeracji Opolskiej podejmują współpracę międzynarodową w formie miast partnerskich. Zdiagnozowano 61 jednostek partnerskich w państwach europejskich (tj. Austrii, Chorwacji, Czech, Finlandii, Francji, Litwy, Niemiec, Słowacji, Szwajcarii, Ukrainy,

Węgier, Włoch) i w Stanach Zjednoczonych. Najintensywniejsze kontakty podejmowane są z gminami Niemiec (24 partnerów) i Czech (14 partnerów). Podejmowana współpraca skutkuje wymianą doświadczeń kulturalnych i gospodarczych pomiędzy jednostkami.

SPIS RYCIN:

Rycina 1. Zasięg Aglomeracji Opolskiej wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (po lewej) i wg <i>Strategii Rozwoju Województwa do 2020 r.</i> (po prawej)	20
Rycina 2. Wskaźnik A: udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy – % [2012]	22
Rycina 3. Wskaźnik B: udział użytków rolnych w powierzchni gminy – % [2005]	22
Rycina 4. Wskaźnik C: dynamika zmian liczby ludności 2012 – % [2002 = 100%]	23
Rycina 5. Wskaźnik D: saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały – osoby [2012]	23
Rycina 6. Wskaźnik E: gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej – km/km ² [2012]	23
Rycina 7. Wskaźnik F: udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem – % [2012]	23
Rycina 8. Wskaźnik G: gęstość czynnej sieci wodociągowej – km/km ² [2012]	23
Rycina 9. Wskaźnik H: udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem – % [2012]	23
Rycina 10. Wskaźnik I: gęstość sieci gazowej – km/km ² [2012]	24
Rycina 11. Wskaźnik J: udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem – % [2012]	24
Rycina 12. Wskaźnik K: udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem – % [2012]	24
Rycina 13. Wskaźnik L: liczba wydanych pozytywnych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy (bez inwestycji celu publicznego) – sztuk [2012]	24
Rycina 14. Wskaźnik M: liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – sztuk [2012]	24
Rycina 15. Wskaźnik N: liczba dojeżdżających do pracy do Opola na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – osoby [2006]	24
Rycina 16. Wskaźnik O: dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych 2012 – % [2009=100%]	25
Rycina 17. Wskaźnik P: udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem – % [2012]	25
Rycina 18. Gminy Aglomeracji Opolskiej w wynikach syntezy	25
Rycina 19. Miejski obszar funkcjonalny Opola	26
Rycina 20. Cele strategiczne ujęte w <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	59
Rycina 21. Schemat poglądowy celów strategicznych, celów szczegółowych oraz projektów strategicznych i komplementarnych	60
Rycina 22. Kluczowe podmioty wdrażania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	68
Rycina 23. Źródła finansowania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	70
Rycina 24. Gęstość zaludnienia w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	93
Rycina 25. Dynamika zmian liczby ludności w Aglomeracji Opolskiej w latach 2002–2012	94
Rycina 26. Obciążenie demograficzne w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.	96
Rycina 27. Liczba stowarzyszeń i fundacji na 10 tys. mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.	97
Rycina 28. Średnia frekwencja w wyborach samorządowych w latach 2006–2012 r.	99
Rycina 29. Średnia frekwencja w wyborach parlamentarnych w latach 2005–2011 r.	99
Rycina 30. Średnia frekwencja w wyborach prezydenckich w latach 2005–2010 r.	100
Rycina 31. Średni metraż mieszkania przypadający na jedną osobę w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	100
Rycina 32. Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.	101
Rycina 33. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	103
Rycina 34. Podmioty gospodarcze w Aglomeracji Opolskiej zatrudniające w 2012 roku powyżej 49 pracowników	104
Rycina 35. Rozmieszczenie podmiotów wybranych sekcji PKD w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	106
Rycina 36. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	108
Rycina 37. Liczba osób przypadająca na 1 bibliotekę w gminie w 2012 roku	119
Rycina 38. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w Aglomeracji Opolskiej	131
Rycina 39. Obszary ochrony powietrza na terenie Aglomeracji Opolskiej	133
Rycina 40. Systemy transportowe w Aglomeracji Opolskiej	136
Rycina 41. Dostępność drogowa Opola w 2011 roku	137
Rycina 42. Pomiar ruchu w Aglomeracji Opolskiej	137
Rycina 43. Średnie prędkości podczas szczytu komunikacyjnego w Opolu w 2014 roku	138
Rycina 44. Dostępność kolejowa Opola w 2011 roku	139
Rycina 45. Elementy infrastruktury technicznej w Aglomeracji Opolskiej	142
Rycina 46. Gęstość sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	142
Rycina 47. Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	143
Rycina 48. Gęstość sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	143
Rycina 49. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku	144
Rycina 50. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Opolskiej	146

SPIS WYKRESÓW:

Wykres 1. Ludność zamieszkująca poszczególne aglomeracje w 2012 r.	28
Wykres 2. Liczba mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w latach 2002–2012	94
Wykres 3. Prognoza zmian liczby ludności Aglomeracji Opolskiej na lata 2012–2020	95
Wykres 4. Poziom zaufania społecznego w podregionie opolskim i w Polsce w latach 2007–2013	98
Wykres 5. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD w 2012 roku	105
Wykres 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2008–2012	108
Wykres 7. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku wg typów szkół	114
Wykres 8. Struktura wykształcenia ludności w roku 2011 w 5 powiatach współtworzących teren Aglomeracji Opolskiej	115
Wykres 9. Jakość wód podziemnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r. wg monitoringu sieci krajowej	130
Wykres 10. Całkowita długość ścieżek/tras/dróg rowerowych (stan na kwiecień 2014 r.)	140

Wykres 11. Liczba usług z podziałem na technologie i gminy.....	140
Wykres 12. Usługi szerokopasmowe w Aglomeracji Opolskiej – liczba usług	141

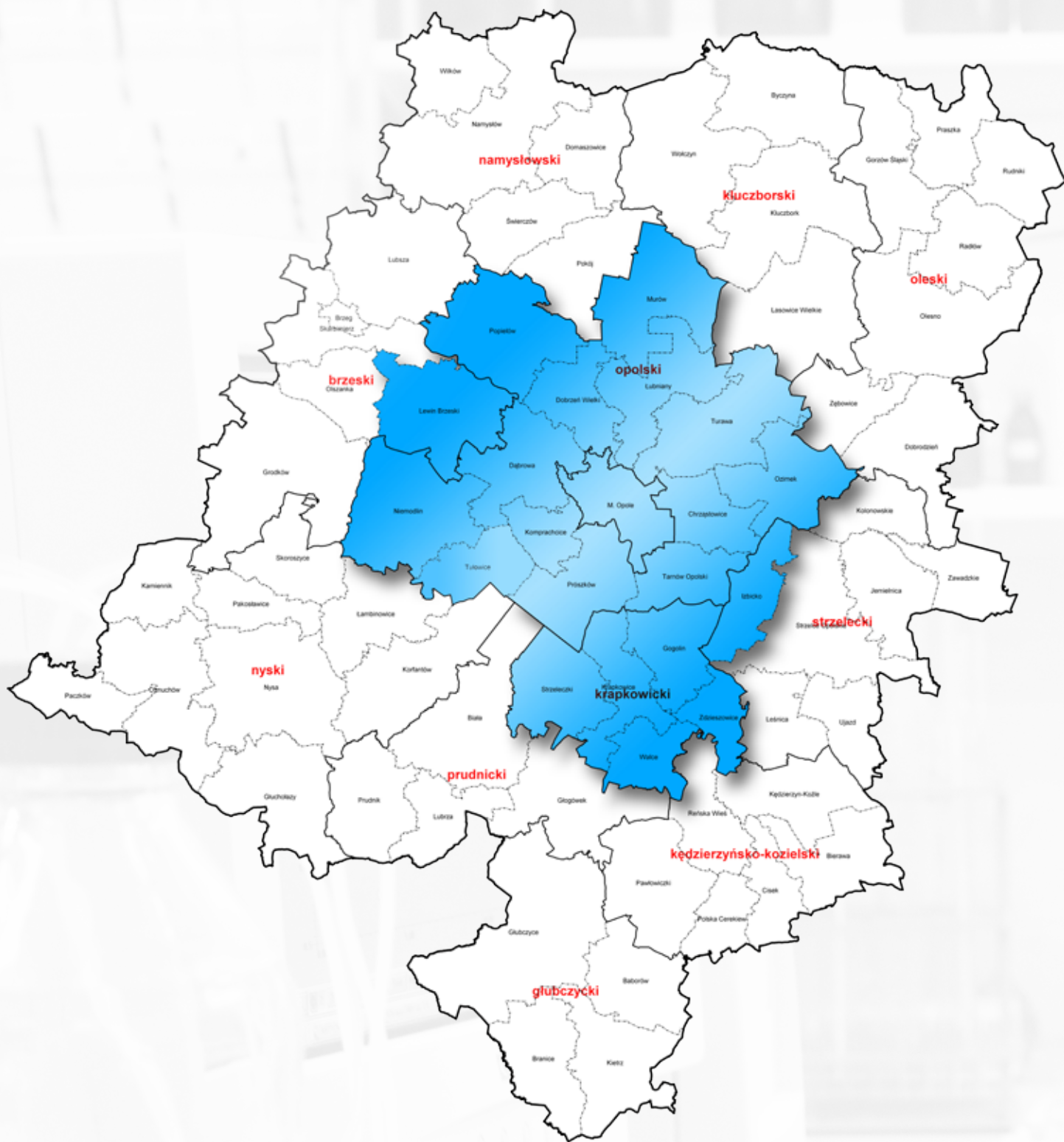
SPIS MAP:

Mapa 1. Atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności przemysłowej w 2012 r.....	34
Mapa 2. Atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności usługowej w 2012 r.....	35
Mapa 3. Atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności wysokich technologii w 2012 r.....	35
Mapa 4. Sieć transportowa Polski. Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej	37
Mapa 5. Mapy oceny stanu wód rzek i zbiorników województwa opolskiego w 2012 roku	128

SPIS TABEL:

Tabela 1. Formy jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	13
Tabela 2. Spójność <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i> z dokumentami strategicznymi poziomu unijnego, krajowego i regionalnego.	15
Tabela 3. Analiza porównawcza w obszarze „Infrastruktury społecznej”	30
Tabela 4. Analiza porównawcza w obszarze „Zasoby pracy”.....	31
Tabela 5. Analiza porównawcza w obszarze „Polityka społeczna”	32
Tabela 6. Zestawienie wyników obszarów tematycznych tworzących analizę porównawczą obszaru „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna”	33
Tabela 7. Analiza porównawcza w obszarze „Gospodarka”.....	36
Tabela 8. Analiza porównawcza obszaru „Infrastruktura techniczna”.....	38
Tabela 9. Analiza porównawcza obszaru „Środowisko”	39
Tabela 10. Analiza porównawcza aglomeracji – ranking zbiorczy.....	40
Tabela 11. Mocne i słabe strony Aglomeracji Opolskiej.....	41
Tabela 12. Szanse i zagrożenia Aglomeracji Opolskiej	44
Tabela 13. Korelacje: mocne strony–szanse, szanse–mocne strony	55
Tabela 14. Korelacje: mocne strony–zagrożenia, zagrożenia–mocne strony	56
Tabela 15. Korelacje: słabe strony–zagrożenia, zagrożenia–słabe strony	57
Tabela 16. Korelacje: słabe strony–szanse, szanse–słabe strony.....	58
Tabela 17. Przebieg procesu uspołeczniania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i> oraz <i>Prognozy oddziaływania na środowisko</i>	77
Tabela 18. Uczestnicy zespołu ds. opracowania <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014–2020</i>	78
Tabela 19. Struktura wielkościowa przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON w 2012 roku	104
Tabela 20. Wydatki związane z oświatą w Aglomeracji Opolskiej w przeliczeniu na 1 ucznia.....	112
Tabela 21. Instytucje kultury w gminach Aglomeracji Opolskiej w latach 2011–2012	119
Tabela 22. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków w Aglomeracji Opolskiej według stanu na 31 grudnia 2013 roku.....	123
Tabela 23. Lista zagrożonych obiektów zabytkowych w Aglomeracji Opolskiej.....	123
Tabela 24. Zestawienie jednolitych części wód kontrolowanych w Aglomeracji Opolskiej w okresie 2010–2012 wraz z ich oceną	129
Tabela 25. Nakłady na ochronę środowiska w Aglomeracji Opolskiej w latach 2005–2011.....	135

PARTNERZY PROJEKTU:

Chrzastowice

Dobrzeń Wielki

Dąbrowa

Gogolin

Izbicko

Komprachcice

Krapkowice

Lewin Brzeski

Murów

Niemodlin

Opole

Ozimek

Popielów

Prószków

Strzelecki

Tarnów Opolski

Turawa

Walce

Zdzieszowice

Łubniany

